

ՍՈԿՐԱՏ ԽԱՆՅԱՆ

ԸՆՏԻՐ ԵՐԿԵՐ

ՏԱՍԸ ՀԱՏՈՐՈՎ

ՀԱՏՈՐ ԱՌԱՋԻՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

*Ծնողներիս՝ Աղալար եւ Արեւհատ
Խանյանների պայծառ հիշատակին*

Ստեփանակերտ
«Դիզակ պլուս» հրատարակչություն
2009

ՉՏԴ 891.981-1 Խանյան
ԳՄԴ 843 – 5
Խ 256

Կազմեց՝ Սոկրատ Խանյանը
Խմբագրեց՝ Հովիկ Մուսայեյանը

ՍՈԿՐԱՏ ԽԱՆՅԱՆԻ 80-ամյակի
կապացությամբ հատորները տպագրվում
են ԼՂՀ Գրողների միության վարչության
եւ Արցախի պետական համալսարանի
գիտական խորհրդի երաշխավորությամբ:

ԽԱՆՅԱՆ Ս.
Խ 256 Ընտիր երկեր: Հատոր I: Բանաստեղծ. / Սոկրատ
Խանյան.- Ստեփանակերտ, 2009, 512 էջ:

Հատորում տեղ են գտել Սոկրատ Խանյանի ընտիր բա-
նաստեղծությունները 1950-1991 թթ. ժողովածուներից:

ԳՄԴ 843 – 5

ISBN 978-9939-800-84-4

© Ս. Խանյան, 2009թ.

Ռ Ն Ք Ն Ա Ա Ե Ն Ա Ա Պ Ր ՈՒ Թ Յ ՈՒ Մ Ն

Օկտեմբերի 22-ին, 1930 թ. հունվարի 22-ին, Էտնայի Պարապետի Հանրապետության Հաղթողի շրջանի Աղբուղաղ (այժմ Ակնաղբուղ) գյուղում, կողմնորոշման քննարկում: 1944 թ. ավարտել է հայրենի գյուղի յոթ-կուսակա դպրոցը, 1947-ին՝ հարեան Էդիլյու (այժմ Մեխարաշոր) գյուղի միջ-կուսակա՝ գերազանց գնահատականներով: Երկու տարի (1947-1949) աշխատել է գյուղում, որպես մշակույթի տան վարիչ եւ գեղարվեստական համույթի ղեկավար: 1949 թ. քննունդով էլ Քաբուլի Ա. Ռ. Էտնայի անվան պետական մանկավարժական ինստիտուտի բանասիրական ֆակուլտետի հայոց լեզվի եւ գրականության բաժնի եւ ավարտել է 1953-ին:

Քուեն ավարտելուց հետո աշխատել է Քաբուլում հրատարակվող «Առ-մուկաթ» (հայերեն) հանրապետական թերթում, որպես գրական աշխա-տող: 1962-1965 թթ. ուսումնա շարունակել է իմ ավարտած բուենի ասպի-րանդուրայում, 1965-ին ՀՀ ԳԱ Մ. Արեղյանի անվան գրականության ինստիտուտում պաշտպանել է թեպ՝ «Ասիրի Զարյանի դրամատուրգի-ան» թեմայով, սրայել բանասիրական գիտությունների թեկնածուի գիտա-կան ասպիճան, աշխատակա շարունակել է ուղն բուենում, արժանայել դոյե-տի կոչման: 1969-ին դեղադիճակել է Արեղյանակետը, շարունակել դա-սախուսի իմ պաշտոնը Արցախի պետական համալսարանի հայոց լեզվի եւ գրականության անբիճում:

2002 թ. ՀՀ ԳԱ Մ. Արեղյանի անվան գրականության ինստի-տուտում «Հայրենիքի ճակատագիրը հայ պոեզիայում (1950-1990-ական թթ.)» թեմայով պաշտպանել է արեկախուսություն, սրայել բանասիրա-կան գիտությունների դոկտորի գիտական ասպիճան: 1984-2007 թթ. դե-

կազարել են ԱրՊՀ նախ Հայոց լեզվի եւ գրականության, ապա Գրականության եւ լրագրության ամբիոնը: 2007-ից աշխատում են ամբիոնում պրոֆեսորի պաշտոնում:

1958 թվականից ԴՄԱՀՄ Գրողների միության, 1954-ից՝ ԼՊՀ Գրողների միության, իսկ 2002 թվականից՝ Հայաստանի Գրողների միության անդամ են:

Քանադացիությունների իմ առաջին ժողովածուն հրատարակվել է 1959 թ. «Ասրիա» խորագրով: Այնուհետև լույս են տեսել «Քարենկամություն» (1963), «Աիրոս չեյ հեյ է» (1966), «Արեւասար» (1968), «Էտեների երգը» (1972), «Քոն կները» (1973), «Ապստամ եկե դեռ» (1975), «Էտեռային դողակներ» (1978), «Քո անունից» (1980), «Ասևաչ ծիսակ» (1981), «Ասրուրի կրակներ» (1991), «Արցախյան դողակներ» (1991), «Արցախի արծիվը» (1995), «Մհեր» (1995), «Քոն ծիսածակ» (2000), «Նահապետի լուստ» (2005), «Ամսարատի կանթերը» (2005), «Թեւալոր իմ կյանկ» (2006), «Աիրոն ճանկիս» (2007) գրքերը:

Արդեն գրականագետ-մանկավարժ, հրատարակել են հերթադր աշխատությունները. «Պոեզիայի ուժն ու հմայքը» (Է. Զարենկի մասին) - (1987), «Թաթուլ Հուրյանի սիրակներ» (1991), «Տալի եւ սիրո պոեզիա» (Մ. Հակոբյանի սրտեղծագործությունը) - (1991), «Քոզգան Զանյանի պոեզիան» (1997), «Գ. Գաբրիելյանի աշխարհը» (1997), «Արցախյան պարերապիս եւ հայ պոեզիան» (1998), «Տաղանդի լույսը - Ժան Անդրյան» (1998), «Նվարդ Ավագյանի պոեզիան» (2000), «Քևարսկան եկզաների հմայքը- Ա. Թովմասյանի պոեզիան» (2000), «Հայրենիքի ճակատագիրը հայ պոեզիայում» (1950-1990-ական թթ.) -

(2001), «Ազգային ճակատագիրը և հայ պոեզիան» (2003), «Հրացա Քեզարյանի փառերգությունը» (2004), «Պոեզիայի զարգացման միջոցներն Արցախում» (1950-1990-ական թթ.) - (2005), «Հրանդ Մաթևոսյանի գրական հայացքները» (2006), «Հանճարեղ բանաստեղծն ու այնիվ թաղաքացին - Եղիշե Ջարտեկ» (2007), «Հայրենի երգերի և սիրո ծարավը» (Ա. Հովհաննիսյանի փառերգությունը) - (2007), «Մաքսիմ Հովհաննիսյան. Էտնոաղբյուրի վիպաշխարհը» (2007), «Կակեթ բեմի վրա - ժողովրդական դերասաններ Մամիկոն Միքայելյանի և Եվարդ Ասատրյանի մասին» (2008), «Մերերը Եսաթյանի պոեզիան» (2008), «Հայ էին և միգրանտական գրականության պարմություն» - մասնաճյուղական ցուցումներ (2009):

«Արցախի արժիթ» պոեմի համար 1992 թ. արժանացել էմ ԷՊՀ Լախարարների խորհրդի Եղիշեի անվան մրցանակի, իսկ «Արցախյան պատերազմը և հայ պոեզիան» մասնաճյուղում 1998 թ. շահել է ԷՊՀ Գրողների միության Մուրադյանի անվան մրցանակը:

Արտեժագործական և գիտամանկավարժական բեղուն աշխատանքի շնորհիվ պարգևատրվել էմ ԳՄԱՀՄ Գերագույն խորհրդի «Աշխատանքային գերազանցության համար» (1978), ԳՄԱՀՄ բարձրագույն դպրոցի «Աշխատանքային գերազանց հազոդությունների համար» (1990) մեդալներով: Արցախյան ազգային-ազատագրական պայքարին ակտիվորեն մասնակցելու համար 2001-ին արժանացել էմ «Անաչառական Քարեպաշտ», 2003-ին՝ «Մայրական արտադրությունը հայ թագորդներին» մեդալներով: Պարգևատրվել էմ ևս ևս բազմաթիվ պարգևներով: 2005 թ. արժանացել էմ ԷՊՀ Գրությունների միության վաստակավոր գործիչ պարգևավոր կոչման:

ԷՊՀ Գրողների միության վարչության, Արտիստների Ա. Փա-

Մ Ն Ք Ա Ն Ն Ի Դ Ո Ս Ք Ի Մ Մ Ա Ա Ն Ա

Վրացական ակվան դրամատիկական թատրոնի գեղարվեստական խորհրդի անդամ եմ, Ար ՊՀ «Գիրական տեղեկագիր» հանդեսի գիրական քարտուղարն եմ: Տարիներ շարունակ, անընդմեջ ակտիվորեն մասնակցել եմ հանրայնության հասարակական կյանքին:

Այս ամենից հետո կցանկանայի դիմել իմ կյանքի առաջին քարիներին:

Մարտն ի վեր քարիներս
Պեսի ասորդեր պաշտան,
Գագաթներին արեւի հետը
Համբուրվեցին հրապայտ,
Հինա դեսի չորերը խոր
Մար եւ հոսում ինկթայած,
Աղաչում եմ, քարիներս,
Մի քիչ դանդաղ իգեք ջած:

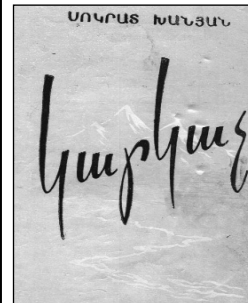
 Սոկրատ ԴԱՆՅԱՆ

Քանապեղծ, թարգմանիչ, հասարակական գործիչ,
քանասիրական գիրությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
ԼՊՀ Գիրության վաստակավոր գործիչ

01.10.2009 թ.

ԱՊԱՋԱՔԱՆՊ ՓՊՊԱՐԵՆ

ԷԱՄ Է, ԵՐՔ ԵՐԳՆ Է ԿԱՐԿԱՋՈՒՄ

«Կարկաչ» - այսպես է վերնագրել իր բանաստեղծությունների անդրամիկ ժողովածուն Սոկրատ Խանյանը՝ մի երիտասարդ, որը տարիներ շարունակ մամուլի էջերից հայտնի էր դարձել ընթերցող հասարակայնությանը, իսկ այժմ արդեն հնարավորություն է ունեցել հանդես գալ առանձին գրքով: Սպասումներով բացում են գրքույկի առաջին էջը

եւ կարդում.

Ջրի պես անցիր քո երգի ճամփան,

Ի՞նչ փույթ, թե վարար գետ չես դու կյանքում,

Կարկաչիր զուլալ աղբյուրի մման,

Միայն թե կոտրես ծարավը մարդու:

Վատ չէ, վատ չէ, նախ, որպես ցանկություն եւ, ապա, տրամադրության տեսակետից: Անկասկած, պարտադիր չէ, որ բոլորն էլ մեծագործություններ կատարեն, բայց պարտադիր է, որ կատարածդ քիչն էլ օգտակար լինի, ծառայի մարդուն, լավին: Այստեղ հենց համաձայնվելով երիտասարդ հեղինակի հետ, շարունակում են թերթել գիրքը... Այն ավարտելուց հետո ամենից շատ մնում է այն տպավորությունը, որ Սոկրատ Խանյանը հայրենասեր բանաստեղծ է, օրվա հուզող հարցերով ապրող բանաստեղծ: Դա զգացվում է ոչ միայն «Երախտիք» բաժնում, այլև նույնիսկ սիրային բանաստեղծություններում:

«Կարկաչը» թույլ է տալիս ասելու, որ Խանյանը ստեղծագործելու հնարավորություն ունի, եւ դա առանձնապես երեւում է գյու-

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

Պական թեմաներով գրած նրա բանաստեղծություններում՝ «Հայրենի կանաչ արտեր» բաժնում: Այստեղ բանաստեղծը հիմնականում կարողանում է իր տրամադրությամբ վարակել ընթերցողին, զգում ես, որ գյուղական պատկերները նրան ավելի են հաջողվում, քան քաղաքային թեմաները: Վատ չեն «Տրակտորիստը», «Սիրոս այնտեղ է» եւ սիրային կտորները:

Խանյանը իրեն լավ է զգում, երբ դաշտում է, հողի աշխատավորի մոտ: Բնության զրկում նա կաշկանդված չէ: Գյուղական պատկերները նրան նոր շունչ են տալիս, եւ ընթերցողի առաջ կանգնում է մի նոր խանյան, որը եւ զգում է, եւ զգացնել տալիս: Բայց ցավով պետք է նշել, որ այդ թեման ավելի քիչ է արժանացել «Կարկաչի» հեղինակի ուշադրությանը, մինչդեռ մեզ թվում է, որ դա՛ պետք է դառնար նրա ստեղծագործությունների լեյտմոտիվը:

Մենք ասացինք, որ խանյանը տոգորված է Հայրենիքը, նրա առօրյան երգելու տենչով, ինչպես ասում են, իր գրիչը ի սպաս է դրել սովետական մեծագործ ժողովրդի փառաբանմանը: Դա խրախուսելի հատկանիշ է բանաստեղծի, առանձնապես երիտասարդ բանաստեղծի համար: Կնշանակի նա գտել է ստեղծագործական իր ճիշտ ճանապարհը եւ ամեն կերպ ձգտում է, ինչպես ինքն է ասում, իր քրտինքով հայրենիքի ճամփին ածեցնել «զոնե մի ծաղիկ»:

«Բաղձանք» բանաստեղծության մեջ հեղինակն ասում է, որ մեր հաղթ երթով ու կյանքով հմայված՝ իրեն նետել է օրերի մեջ, զգում է, որ ուղին դժվար է, «քրտինքը ծով կդառնա», եւ երդվում է մաքառել.

*Կքայլեն դեպի բարձունք, կհասնեն լուսե գագաթ,
Ու ճակտիս կշողշողա բաղձալի մի ճառագայթ:*

Լավ բաղձանք է. ցանկանք, որ բարին կատարվի:

Ժան ԱՆԴՐՅԱՆ

Գրականագետ

«Գրական Ադրբեջան», 1959, N 6

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

ՔԱՐԵԽՈՒՄ ՏՈՒՄՔՈՒՄՔՈՒՄՔՈՒՄՔՈՒՄՔՈՒՄՔՈՒՄՔՈՒՄ

«Ղարաբաղը իր բարձրաբերձ լեռներով եւ անդնդախոր ծորերով, իր փարթամ անտառներով եւ արագավազ գետերով, իր քաջարի-ազատաբաղձ, ազատասեր եւ միաժամանակ ավանդապահ ժողովրդով միշտ էլ եղել է հայ բանաստեղծների ոգեւորության աղբյուրը: Ղարաբաղն իր բարձրագահ աթոռն ունի նաեւ երիտասարդ բանաստեղծների սրտում: Ես կուզեմայի ընթերցողի ուշադրությանը հանձնել Ս. Խանյանի «Կարկաչ» գրքից հետեւյալ քառյակը, միանգամայն ճշմարտացի եւ հուզիչ.

*Ղարաբաղ իմ, փոքր ես, սակայն
Մոր փոքրությանն ո՞վ է նայում,
Ո՞ր հերոսներ ծնող մայրն է,
Որ աշխարհին չի հնայում:*

Մեր երիտասարդ բանաստեղծները ոգեւորվում են, խանդավառ տողեր են նվիրում մեր ազգային կուլտուրայի անցյալ գործիչներին, բարձր են գնահատում այն ժառանգությունը, որ նրանք թողել են մեզ: Կոնկրետ բնութագրական արժեք ունի Ս. Խանյանի «Գազելը»՝ նվիրված Եղիշե Չարենցին.

*Որպես գարնան առավոտ՝ դու շողացիր ու անցար,
Մարգարիտներ ցանելով՝ դու շողացիր ու անցար,
Հոկտեմբերով ջերմացած, որպես անմահ մի երգիչ,
Նոր օրերին ձուլվելով՝ դու շողացիր ու անցար:*

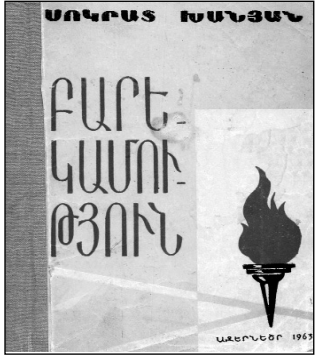
Անկեղծ հիացմունքի զեղում է սա, որ չի հիշեցնում արձակ եւ չափածո աղմուկը... Ինչպես իր գրչակից ընկերների, Ս. Խանյանի թեմատիկան եւս հարուստ է եւ բազմակողմանի: Նրան հուզում է սերը, ինքնությունը, ընտանիքը եւ գոյության ուրիշ հարցեր:

Այդ երգերը բարեխոստում բողբոջներ են:

Նաիրի ԶԱՐՅԱՆ
«Գրական Աղբյուր», 1961, N 2

ԱՊԱՋԱՔԱՆԻ ՓՊՊԱՐԵՆ

ՔԱՐԵՎԱՄՊԻԹՅԱՆ ԸՊԻՑԱՔ

Ո՞րն է Սոկրատ Խանյանի բանաստեղծությունների դրականը եւ գրավականը... Հեղինակը ցուցաբերել է անսեթեւեթ, պարզ ու անկեղծ գրելու անժխտելի կարողություն: Երբ ասելիք կա, նա կարողանում է գտնել արտահայտչական դիպուկ ձևեր եւ ցանկացած տրամադրությամբ վարակել ընթերցողին: Հաջող բանաստեղծությունների քանակը քիչ չէ՝ «Սիրտ», «Իմ սերնդի խոսքը», «Մորս տենչը», «Իմ ընկերները», «Թե հարցնեք», «Այնքան, այնքան եմ հիմա քեզ սիրում» եւ այլն: Որքան

լավ է բնութագրվում ազնիվ, անխարդախ ստեղծագործող մարդու սիրտը:

*«Թե չերագեիր, չըխիզախեիր,
Մնայիր քո մեջ անփոփված ու բիրտ,
Չկամրջեիր երկիրն աստղերին,
Արդյոք այնժամ էլ կկոչվեիր սիրտ»:*

Ազնիվ ընկերոջն ու ընկերասիրությունն է դրվատում հեղինակը «Իմ ընկերները» բանաստեղծության մեջ.

*«Ինչ լավ է, երբ քո լավ ընկերներին
Չես հաշվում երբեք մատների վրա»:*

Սոկրատ Խանյանը բանաստեղծական մի լավ սովորության է հետեւում. աշխատում է իր բանաստեղծությունն ավարտել աֆորիստիկ, հակիրճ ու ավարտուն մտքով.

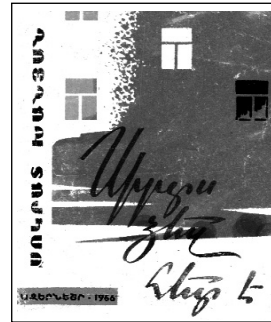
*«Սիրելու մեջ է մարդու բերկրանքը
Ջերմ սիրելով է կյանքը քաղցրանում»:*

... Սոկրատ Խանյանը սյուժետային երկեր ստեղծելու ձիրքով է օժտված եւ այդ ժանրի մեջ պետք է շարունակի իր որոնումները...

Սկրտիչ ԿՈՐՅՈՒՆ
«Գրական Ադրբեջան», 1963, N 6

ԱՊԱՏՔՐԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

ԴԵՊՆ ՉԱՍՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ

Սոկրատ Խանյանը երիտասարդ բանաստեղծ է, եւ դա ոչ թե միայն տարիքային առումով, այլեւ, առաջին հերթին, նրա բանաստեղծությունների ծելով եւ բովանդակությամբ: Դրանք եւ երիտասարդավարի հուզական են ու անմիջական, եւ երիտասարդավարի թարմ ու տպավորիչ:

... Սոկրատի մոտ պայծառ են ոչ միայն տրամադրությունները, այլեւ բնության կողմերն ու երեւոյթները, պայծառ են բաները...

*Մի առու եմ, սարի լանջից բխած առու,
Ուսած բույրը ծաղիկների,
Հյուսած բույլը շաղիկների,
Երգը շրթիս հոսում եմ հար դեպի հեռուն:*

Հաճելի է կարդալ Սոկրատին, որի մոտ արեւ կա եւ լավատեսություն հակառակ մի քանի երիտասարդ եւ ոչ երիտասարդ բանաստեղծների, որոնց մոտ ոչ միայն մռայլ է ընդհանուր տրամադրությունը, այլեւ, դրա հետ սերտորեն կապված, համեմատություններն ու բառային մատերիալը:

Բանաստեղծությունը չի կարելի պատմել: Եվ ես չեմ էլ պատրաստվում պատմել: Բանաստեղծությունը կարելի է միայն երգել: Ընթերցողին հղում եմ կարդալու Սոկրատի լավատեսական բանաստեղծությունները:

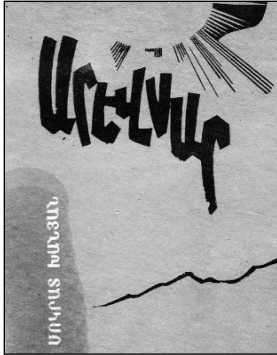
Մինչեւ իսկ այնտեղ, որտեղ Սոկրատը գործ ունի այնպիսի տխուր բառի հետ, ինչպիսին «արցունքն» է, նրա մոտ չի ստեղծվում մռայլություն, որովհետեւ բնորոշիչն «արցունք» բառը չէ, այլ դրա հետ կապված լավատեսական, մարդասիրական բովանդակությունը:

Սոկրատի բանաստեղծությունների մի այլ արժեքավոր կողմը դրանց հուզականությունն է: Իհարկե, առանց հուզականության ընդհանրապէս չի կարող լինել պոեզիա: Սոկրատի մոտ գերազանցապէս ուժեղ է հուզականությունը:

Սկրտիչ ԱՐՄԵՆ
«Գրական Աղբրեջան», 1966, N 5

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՊՈՒՄԵՆ

ԱՐԵՎԱՍՐԻ ՔՊԻՅՐՊ

«Հայրենի իմ տուն», «Ճանապարհին», «Երեւի մի օր», «Մայրամուտ», «Մեր գյուղը» լիրիկական բանաստեղծություններում եւ «Ուխտածոր» լեզունդում խանյանը հուզաթաթաձ գունեղ պատկերել է հայրենի բնաշխարհի թովիչ գեղեցկությունները, նրա մարդկանց հերոսական գործերը՝ օտար բռնակալների դեմ մահու կենաց գոտեմարտում օջախի ծովիւր, մանկան օրորոցը, գիրն ու դպրությունը պաշտպանելու համար: Այդ ամենի նկատմամբ բանաստեղծի անհուն սերն ու նվիրվածությունն արտահայտվել պատկերվել է մերթ որպես ժայռից-ժայռ

գահավիժող փրփրաբաշ գետ, խոսկան առու, մերթ ճամփի եզրին թեքված ուռի, շնկշնկան քամուց հազար անուն, հազար բույր ունեցող ծաղիկ, որ Շիրազի վարդաստանում չկա, մերթ գյուղ-քաղաքով, մարդկանց սրտով ալիք-ալիք բարձրացած, մինչեւ Արեւսար հասած կոմիտասյան երգի դողանջ: Հայրենի տան ու հայրենիքի ընդհանրական պատկերն է գեղարվեստորեն տվել խանյանը:

... Իր հայրենի լեռնաշխարհին՝ արծիվների բուն Ղարաբաղին շատ անգամ է անդրադարձել խանյանը... Նա որդիական սիրով, խոսք է բացել «հավերժ դալարուն Ուխտածորի, գմրուխտ հագած Արեւսարի», «Կռունկ», «Երագ» երգող քաղցրալուր աղբյուրների մասին:

... Ինչն է օգնել պոետին՝ լավին հասնելու: Ամենից առաջ հեղինակը երգել է իր սրտին շատ մոտ ու ծանոթ, այդ սրտի միջով անցած հույզը, հոգին պարուրած գաղափարը: Դրանցում կա եւ խոր հայրենասիրություն, եւ այդ հայրենիքի պատվի, փառքի համար ընկածների նկատմամբ անհուն սերը եւ որդու կորուստ, եւ մայրական վշտի, ցավի, մորմոքի, մարդուն թեւավորող սիրո նկարագիրը՝ ասված ներքին քնքշությամբ, լիրիզմով, մշակված բառ ու պատկերով...

Հարություն Սերոբյան
Բանասիրական գիտությունների դոկտոր
«Գրական Աղբյուր», 1970, N 1

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

ԼԵՆՆԵՐԻ ԵՐԳՆ

«Լենների երգը», - այսպես է խորագրել իր բանաստեղծությունների մոր գիրքը Սոկրատ Խանյանը:

... Խանյանը իր այս գրքում ձգտում է հասնել արվեստի պարզության, եւ ես լեռնային երգ որոնելուց առաջ այդ պարզությունը զգացի գրքում, անկեղծությունը, որը մույնպես արվեստի անկեղծությունն է:

Կան խաբող պարզություններ, խաբող անկեղծություններ, որոնք արվեստի հետ կապ չունեն, միամիտ ընթերցողներին թակարդ գցող ուստայների պես նրանք ժպտում են այս ու այն գրքի էջերից: Խանյանի լավագույն գործերը պարզ ու անկեղծ են.

*Նստում եմ հաճախ ու խորհում լռին,
Իմ խոհերի մեջ երեկն ու ներկան,
Դենս փռվում է իմ անցած ուղին՝
Երազներով լի ու անապական:*

Ահա այս պարզության անկեղծությունն է, որ պոետը վերցնելով մեր դասական պոեզիայից (Չարենց, Տերյան), իր մոր ձայնի հետ, մեղ կածանով պիտի հասնի լայն ճանապարհ, ինչպես այդ մասին սահուն գրել է հեղինակը.

*Չոգուս մեջ մորս օրորի ձայնը,
Ես բակ եմ ելնում՝ ելնում մի աշխարհ,
Եվ դպրոց տանող մեղլիկ կածանը
Չեռվում, դառնում է մի լայն ճանապարհ...*

Այն բոլոր բանաստեղծությունների մեջ, ուր Սոկրատ Խանյանը խոսք է ուղղում իր աշխարհին, այդ աշխարհը դառնում է մեր աշխարհը:

Վահագն ԿԱՐԵՆՑ
Բանաստեղծ
«Գրական Ադրբեջան», 1979, N 9

ԱՊԱՋԱՔԱՆԻ ՓՊՊԱՐԵՆ

*ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԵՎ ՔՆԱՐԱԿԱՆ ՀԵՐՊՈՒՄ
ՄՐԱՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
(Ս. Գալստյանի «Լեռների երգը»)*

Ս. Խանյանի պոեզիայում հայրենիքը եւ քնարական հերոսը հանդես են գալիս միաձուլյալ, ոչ իրարից մեկուսացված:

*Ես հունդ եմ՝ մետված քո հերկերի մեջ,
Թե քո հերկերը թռչնեն երաշտից,
Կչորանամ ես:
Ես շող եմ՝
Ձուլված արեւածագի պայծառ վարսերին,
Թե սեւ ամպերը հայացքդ ծածկեն,
Կմթնեն եւ ես:
Իմ էությունը էությունն է քո,
Հայրենիք իմ մեծ...*

Բանաստեղծի մոտ հայրենիք հասկացությունը հաճախ բացահայտված է հայրենի եզերքի նկարագրով: Բնանկարն այս դեպքում դառնում է հայրենասիրական մղումների գրանցման, դրանց պատկերման հիմնական միջոց: Նա փորձում է ստեղծել հարազատ ու կենդանի պատկերների զուգորդություններ եւ դրանց միջոցով բացել իրեն:

Ս. Խանյանը երգում է նաեւ հայրենիքը շենացնող մարդկանց: Ս. Խանյանի գրքում կա առանձին մի շարք՝ «Մորմոքներ» վերնագրով, ուր նա վերհուշի ձեւով ներկայացնում է պատերազմական ծանր տարիների իրադարձություններ ու իրավիճակներ: Քնարական հերոսի կյանքը դադարում է սոսկ ներկա, խաղաղ ու հանգիստ պահը լինելուց, այն ընդարձակվում է, իր մեջ առնում գրկանքներով լի անցյալը:

Ներգործման տեսակետից նրա սիրո երգերին բնորոշ են առաջին սիրո վերհուշի, կարոտի տրամադրությունները:

Դավիթ ԳԱՄՊՈՐՅԱՆ
*Բանասիրական գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր
«Գրական թերթ», 1973, 24 օգոստոսի*

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

ԱՊԱՍՏՈՒՄ ԵՆՔ ՊԵՊ

Սոկրատ Խանյանի արծարծած թեմաները համամարդկային են եւ իր ժողովրդի, հայրենիքի սպասումներին համահնչուն: Կարդում ենք ժողովո՞ւնի «Սպասում», «Զրույց սրտիս հետ», «Սիրո տողեր» բաժինները եւ նկատում, որ նա առանձին ջերմությամբ է արտահայտում աշխատավոր մարդու ակնկալումները, իղձերը, ցանկությունները: Պետք է ասել, որ հեղինակը թեման գեղարվեստականացնում է պատշաճ մակարդակով, «ներքին խոսքին» տալով երաժշտականություն, հնչեղություն, զգացմունքայնություն:

«Սպասում» բանաստեղծությունների շարքը Մեծ հայրենականի գեղարվեստական արտացոլումն է, սակայն հեղինակի ուշադրության կենտրոնում են ոչ թե ռազմաճակատային իրադարձությունները, այլ մարդկային հոգեվիճակներն ու ճակատագրերը: Ասելիքն այնքան սրտաբուխ է, հոգեհարազատ, որ կարծես բանաստեղծը ընթերցողի ակնկալումների վկան է: Սա վերաբերում է «Աշխարհի խիղճը», «Հին զինվորների զրույցը», «Մորմոք» եւ այլ երգերի: Գաղափարական հագեցվածությունից զատ, այս բանաստեղծությունները արհեստականությունից հեռու են, իմաստով պարզ, լեզվով անպաճույճ:

... Ո՞րն է հեղինակի հաջողության գրավականը: Ս. Խանյանը խելացիորեն օգտագործում է ժողովրդական իմաստությունները, առածները, թեւավոր խոսքերը, դարձվածքները: Ահավասաիկ «Յոթ տեղից սիրտս դադվեց», «Եկ ծուռ նստեմք, շիտակ խոսեմք», «Մարդ ինչ ցանում է, այն էլ հնձում է» արտահայտությունները:

Բանաստեղծի լեզուն սահուն է, պատկերավոր, հյութալի: Սա գալիս է նույնպես ժողովրդական բառ ու բանը հիանալիորեն օգտագործելու, հարուստ բառապաշար ունենալու եւ բառը տեղին գործածելու պարագաներից...

Սմբատ ԱՎԱԳՅԱՆ
 Բանասիրական գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր
 «Գրական Աղբյուր», 1975, N 4

ԱՊԱՋԱՔԱՆԻ ՓՊՊԱՔԵՆ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԼԵՆԻՆԵՐԻ ԿԱՆՁՆ

«Լենինային ղողանջներ» գիրքը բաղկացած է «Ղողանջ հավատի», «Ղողանջ հոգու» եւ «Ղողանջ սիրո» բաժիններից: Ընդհանրապես Ս. Խանյանին հատուկ է բանաստեղծական շարքերով հանդես գալը: Դա հնարավորություն է տալիս նրան ամբողջությամբ բացվելու, թեման խորքով բացահայտելու: Քնարական ներքին սյուժեն զարգանում է աստիճանաբար եւ բանաստեղծը ներկայացնում է հերոսի հոգու բոլոր թրթիռները՝ կապված երեւոյթի, մարդկային ապրումի, աշխարհընկալման եւ ինքնադրսեւորման հետ:

Բանաստեղծը ընդգծում է այն ճշմարտությունը, որ երգը ծնվում է, օջախից, ջանքից, կարոտից.

*Ոչ մի անկյուն աշխարհում
Երագիս մեջ, արթմնի,
Այնպես կարոտ չի ծնում,
Ինչպես գյուղն իմ հայրենի:*

Կարոտի եւ իմաստության այս ճանապարհով էլ Ս. Խանյանը քայլում է հայրենի լեռնաշխարհով եւ շող առ շող փնջում իր երգերը: Քայլում է եւ առաջին հարցը տալիս հողին.

*Այս ի՞նչ ուժ է տրված քեզ, հող,
Ի՞նչ գաղտնիք ես պահում դարեր,
Որ քեզ սրտանց, ջերմ սիրողը
Մնում է միշտ առույգ, ջահել:*

Խանյանի այս եւ նման երգերը քնարական հերոսի եւ հայրենի հողի անխախտ դաշնության ոգու ընդգծումներ են:

Անահիտ ԱԹԱՅԱՆ
Բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
«Կարոտի եւ սիրո կրակներ» գրքից (2000 թ.)

ԱՊԱՏՔԱՐԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

ԵՐԿՈՒՄ ԵՎ ԵՐ

Ստեղծագործողի ճանապարհին լինում են պահեր, երբ նրա երգերը ուղղակի, առանց ճիգ ու ջանքի, սրտից հոսում են զուլալ աղբյուրի պես, հնչում որպես հոգու թրթիռներ, եւ որովհետեւ սրտաբուխ են, ապա հեշտությամբ էլ գտնում են սրտեր տանող ճանապարհը: Տեղն է հիշել «Սրտից բխած խոսքը սիրտ կմտնի» ժողովրդական իմաստությունը: Հենց այս գլխից ասենք, որ Սուկրատ Խանյանի «Քո անունից» եւ «Կանաչ ծփանք» ժողովածուները սրտառուչ երգերի փնջեր են՝

առինքնող ու ջերմացնող, կենսահաստատ ու թեւավորող: Երկու գրքերն էլ լույս են տեսել վերջերս, միաժամանակ: Հերթականությամբ դրանք բանաստեղծի 9-րդ եւ 10-րդ հանդիպումներն են ընթերցողների հետ: Հիսնամյա բանաստեղծի այս նոր ժողովածուները կրկին անգամ գալիս են արդարացնելու խստապահանջ ընթերցողների այն ակնկալությունները, որոնք ընդգծվել էին նախորդ գրքերի քննարկումների ժամանակ եւ գրախոսականների մեջ:

Ս. Խանյանի երգերը հողաբույր են, քաղաքացիական պարտքի լիրիկական արտահայտություններ...

«Քո անունից» ժողովածուի առաջին երգից մինչեւ վերջին քառյակը հեղինակը ընթերցողի հետ մի այնպիսի մտերմություն է ստեղծել, որ հնարավորություն է տվել նրան իր աշխարհընկալումը, ակտիվ կենսադիրքը, կյանքին ու մարդկանց պետք լինելու զգացումը, կարոտի ու սպասելիքների երազանքը արտահայտել նրա անունից: Նույն միտումը մենք տեսնում ենք նաեւ «Կանաչ ծփանքի» մեջ:

Եվ լավ է, որ բանաստեղծ Ս. Խանյանի ապրումներն ունեն կոնկրետ իրենց

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՊՊԱՐԵՆ

ակունքներն ու հասցեները, որ նա ուրախանալիս գիտե հանուն ինչի է ուրախանում, թախծելիս մատը դնում է ցավող սրտի վրա:

«Քո անունից» եւ «Կանաչ ծփանք» ժողովածուներում բանաստեղծը առաջին պլան է մղում հայրենասիրության մոտիվը: Իսկ հայրենիքը նրա մոտ սկսում է հայրական օջախից, Ղարաբաղ լեռնաշխարհից...

«Քո անունից» գիրքը բացվում է «Իմ Արեւսար» երգով, որտեղ բանաստեղծը հայրենի Արեւսարի ուներին իր առավոտներն է տեսնում, նրան համարում «Չորս լանջերով լույսին փարված» իր «վիզ ու սատարը»: Հեռու մնալով անհարկի պաթետիզմից, բանաստեղծը հայրենիք եւ մոր գիրկ հասկացությունները, քաղաքացու եւ երկրի ճակատագրի անբաժանելիությունը արտահայտում է ինքնատիպ ու թարմ պատկերով.

*...Քանի՜ անգամ մեծացար ու
Մանկացար ինձ հետ,
Մոր հրճվանք ու համբերություն,
Արեւսար իմ սեզ:*

Հայրենասիրական անկեղծ ու վարակիչ զգացումների բանաստեղծական կատարյալ արտահայտություններ են «Խաղ», «Այց», «Պեղում», «Երկրիս», «Գարունը», «Ղարաբաղյան նվազներ» շարքը՝ («Քո անունից» գրքում), «Քո գրկում», «Պարտք», «Կաղնի», «Գյուղ իմ», «Ղարաբաղի բնություն», «Հողի կարոտով», («Կանաչ ծփանք» ժողովածուում): Հաճելին այն է, որ Ս. Խանյանը հայրենասիրական իր խոհերը արտահայտելու թարմ ու նուրբ երանգներ է գտել, բանաստեղծական պատկերն ու ենթատեքստը ինքնաբուխ են, եւ հավատում ես, որ դու ինքդ էլ այլ կերպ չես մտածի ու չես արտահայտվի: Որպես որդի («Որդիական»), դիմելով հայրենի երկրին, բանաստեղծը համեմատությունների ավանդական ձեւից հեռանում է, հակադրության հետաքրքիր հնարանքով հաստատում որդիական սիրո անսպառ ու անհատնում ծփանքը հայրենի հողի՝ մարդուն մարդ պահողի հանդեպ.

*Իմ արմատները սրտիդ խորքումն են,
Բայց ո՛չ կաղնու պես, կաղնին ի՞նչ է որ,-
Ես որդին եմ քո:*

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՊՊԱՐԵՆ

*Իմ թեւերը քեզ փայում են, շոյում,
Բայց ոչ ճյուղի պես, ճյուղը ի՞նչ է որ,-
Ես ոգին եմ քո:*

Հայրենիքին դիմելիս բանաստեղծն ասես զրուցում է իր ամենամտերիմ, ամենամովիրյալ հարազատի հետ: Այդպես միայն որդին կարող է խոսել մոր հետ: «Քո գրկում» («Կանաչ ծփանք») բանաստեղծության կիզակետը հայրենի հողին անկեղծորեն ու անմնացորդ ծառայելու գաղափարն է.

*Տառապանքիդ պատկերն եմ ես,
Գարուններիդ հյուսվածքը ջինջ,
Դու առանց ինձ կապրես հավետ,
Ես առանց քեզ ի՞նչ եմ-ոչինչ:*

Ղարաբաղը վաղուց է մտել պոեզիայի մեջ: Ղարաբաղի հողից ծնված, նրանով շնչող ու թեւավորվող շատ երգիչներ իրենց որդիական սերը արտահայտել են բանաստեղծական հիանալի շարքերով, պոեմներով: Ս. Խանյանի «Քո անունից» գրքի «Ղարաբաղյան նվագներ» շարքը գալիս է լրացնելու այդ թեման ինքնատիպությամբ եւ գույների բազմազանությամբ: Բանաստեղծի համար «Երանգների մի աշխարհ է Ղարաբաղի առավոտը» («Առավոտը»), թթենին «Չի պահանջում, նվիրում է ու գոհ ծփում արածով, միայն մայրն է ցնծում այդպես որդիներին տվածով» («Թթենին»), ամպը «Ամպ չէ, ճերմակ հարս է, ջուր է տանում արտերին» («Ամպը»), «Արտերը սարից կախված փեշեր են կանաչ-կանաչ» («Արտերը»): Ահա Ղարաբաղյան ամառը. «Ձորը կանաչ, լանջը դեղին, սարերը ծլած, արտի կեսը արդեն հեղի, կեսը մոր չլած» («Ամառը»): Բերենք մի ուրիշ պատկեր. «Մենք չունենք հորդահոս գետեր, անձրեւն է մեր հողը սնում, ձորերից բարձրացող անձրեւը մեր սրտի խորքից է ծնվում» («Անձրեւը»)...

Ս. Խանյանի «Քո անունից» եւ «Կանաչ ծփանք» գրքերը վերջին տարիների՝ մեր լեռնաշխարհի գրական օջախում ստեղծված հաջող ժողովածուներից են, որոնք բանաստեղծի ստեղծագործական հասունության եւ պատասխանատվության զգացումի վկայություններ են, երկու հաճելի նվեր ընթերցողներին:

Գուրգեն ԳԱՐՐԻԵԼՅԱՆ

«Սովետական Ղարաբաղ», 1981, 29 հուլիսի

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

ԱՄՏՊԱԼՆԻՅԱԻ ԿԱՐՈՏՈՎ

Հայրենաբաղձությունը հայ բանաստեղծի խաչն է եղել ի սկզբանե՝ ո՛ր աստղի տակ էլ ապրել է: Հայրենաբաղձությունը հայ բանաստեղծի ճակատագիրն է անգամ իր հայրենիքում, որովհետև պատմության ահեղ քմահաճույքով մեր արյան մեջ հավիտենապես նվում է կորուստների, կործանումների անողոք ցավը: Ու եթե ինչ-որ մեկը, թեկուզ հանճարեղ դիմադարձով, փորձել է կտրել ցավի երակը, ապա անդառնալիորեն վրիպել է, եթե անգամ նա Չարենց էր ու կարող էր գրել «Ամբոխները խելագարված»:

Չգիտեն, գուցե դա թերություն է: Բայց այդ պարագայում ինչպե՞ս ընկալել Պարոյր Սեւակի «Առաջադրանք...»-ը, ուր, որտեղից՝ որտեղ, հանկարծ բռնկվում է Հատուցման իղձը: Երեւի կա նաեւ սիրելի թերություն, որ մեզ համար սկիզբ է առնում Խորենացու «Ողբից»:

... Գրական ու քաղաքական խիզախում է Սոկրատ Խանյանի «Կարոտի կրակներ» («Արցախ», «Ստեփանակերտ», 1990թ.) ժողովածուն, որն ամփոփում է հեղինակի ավելի քան քառասունամյա ստեղծագործական մաքառումների լույսն ու ստվերը:

Ասում եմ՝ լույսն ու ստվերը, եւ գրիչը մի պահ սառնում է, երկմտում. արժե՞ այդպես «թեթեամտորեն» խոսել մի ողիսականի մասին, որ մերն է նաեւ, մեր մտածողության, աշխարհընկալման, կեցության ու գոյության կերպը, մի դրամա, որի սկիզբն արյունոտ է այնքան, որքան վախճանն է (վկա՝ բզկտվող Արցախը), իսկ միջնարարը՝ անհաջող ֆարս՝ «եղբայրություն», «ժողովուրդների բարեկամություն» ճակատային, ամպագորգոռ կոչերով: Ս. Խանյանի «Կարոտի կրակներ»-ում այդ դրաման է: Ու նաեւ՝ զարմանալիորեն մաքուր մի մորմոք: Ջարմանալիորեն մաքուր, որովհետև երբ արյուն է հեղվում, այն էլ՝ հարազատ, ու բանաստեղծն իր մեջ ուժ է գտնում աստղային ոլորտներով հմայվելու, ուրեմն «աստծու քարտուղարն» է նա եւ ոչ թե պատահաբար գրչին ընկերացած

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

վաչկատուն, որ դեռես ազատագրված չէ արյան վրեժի բարբարոսական նախաքաղաքակիրթ բնազդներից:

20-րդ դարի ռուսական փիլիսոփայական մտքի կարկառուն դեմքերից Ն. Բերդյաեւն ասում է. «Բռնությունը թուլության նշան է». բայց հայերս երեւի կարիք չունենք դիմելու նրա օգնությանը, որովհետեւ մեր անբողջ պատմությունն այդ պարադոքսալ ճշմարտության արտահայտությունն է, մեր գրականությունն՝ առավել եւս: Եվ ինչքան հաճելի է գիտակցել, որ Ս. Խանյանի «Կարոտի կրակներ» ժողովածուն շատ ներդաշնակ է հայ բանաստեղծության հոլովոյթին: Ես այս միտքն ուզում եմ երկրորդել մի փոքր ավելի մանրամասն: Մեծ գաղտնիք բացած չեմ լինի, եթե ասեմ, որ տասնամյակներ շարունակ արցախահայ գրականությունը գոյատեւել է Բաքվի պաշտոնական գաղափարախոսության մեքենայի ճնշման տակ եւ բնական է, պիտի լիներ հայատառ ադրբեջանական մշակույթ, ինչպես ի սկզբանե կանխատեսված էր: Մեր հեղինակները ստեղծագործական, անձնական, պաշտոնական բազմաթիվ առնչություններ են ունեցել ադրբեջանական մշակույթի հետ եւ չգիտեմ՝ ինչ-որ չափով հարստացրե՞լ են այն, բայց որ չեն «Չարստացել»՝ փաստ է: Մնացել են հայ հեղինակ, հայ մշակույթի զինվոր: Սա մեր պատիվն է: Ես, իհարկե, դրանով չեմ հակադրում երկու ժողովուրդներին: Ես գիտեմ, որ պատմության վճռով մենք հարեւաններ ենք, բայց պաշտպանում եմ ազգային դիմագծի այն առանցքը, որ արցախահայ գրականությունը կարողացել է բոլոր փորձություններից անաղարտ պահել: Ս. Խանյանի «Կարոտի կրակներ»-ի հիմքը դա է.

*Արեւը ելնում է Արաքսից,
Լվացվում Թարթառի ջրերում,
Մտրակ է հյուսում իր վարսից,
Չափ զցում իր ծին սարերում:
Սարեր են, զիզգազ են ճամփեքը,
Ճամփեքը՝ կախված երկնքից...*

Չգիտեմ՝ ով՞ ի՞նչ, բայց այս տողերում ես զգում եմ հեթանոսական-վահագնային պաշտամունքի հեռավոր արձագանքները, «Չուրհեր, բոցմորուք, վիշապաքաղ» դյուցազնի հայտնության

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

Կարոտը, որ հայոց բնաշխարհի սրբությունների դիպուկ խորհրդանշմամբ ավելի է բյուրեղանում, երբ բանաստեղծն ընդհանրացնում է.

*...Թե պատռեք սարերի սրտերը,
Արեւներ կտեսնեք անթեղված:*

Արցախ աշխարհի գոյության առասպելի խտածոն է «Աստղերը» բանաստեղծությունը:

*Աստղերը սարերի թագերն են՝
Չյուսված հաղթական մարտերում,
Աստղերի շողերի ակունքը
Եռում է սարերի սրտերում:*

Ասում են՝ աշխարհատեղծման ժամին սարերն իրար էին բախվում: Արդյո՞ք այդ առասպելի արձագանքը չեն այս տողերը.

*Սարերը ուղիներն իրենց
Աստղերի լույսով են գտնում,-*

Եւ մեր գոյության՝ արդեն հիշատակված դրամայի միջնարարի տազնապների՞ց չէ, մի՞թե, այս կոփածո քառատողը.

*Եվ երբ իջնում է խավարը,
Կանչում են ահել ու ջահել.
-Ինչու՞ են քնել աստղերը,
Աստղերին ի՞նչ է պատահել:*

Գրքի «Ղարաբաղյան նվագներ» շարքում այսօրինակ ընդհանրացումների կարելի է հանդիպել համարյա բոլոր բանաստեղծություններում: Մենք գիտեինք, որ Ս. Խանյանը լավ քնարերգու է, ժողովածուից-ժողովածու մի նոր երգ էինք ավելացնում մեր իմացածին, բայց, խոստովանեն, տաղանդի ուժին անժանոթ էինք: Գոնե՛ ես, որ իր ուսանողն եմ եղել նաեւ ու թեթեւամտորեն չեմ հասկացել, որ Ս. Խանյանի ժանեկազարդ տողերում այսպես իրար են գալիս Չայաստան աշխարհի փառքն ու կորուստը, դառնությունն ու երազը.

*Այս հողի վրա հավասարվում են բարձր սարերին...
Այս հողի վրա ձեռքս հասնում է հեռու աստղերին...*

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՊՊԱՐԵՆ

*Երբ մոլորվում եմ, երբ նեղն եմ ընկնում այս հողի վրա
Սարերն իմ կողքին կանգնում են հոր պես:*

Դե եկ ու մի ասա, որ «Հայաստան» վերնագրված այս բանաստեղծության մեջ արյաց Շապուհի առջեւ չխոնարհվող Արշակ թագավորի հպարտությունից մի կայծ է բոցկլտում, դավադրաբար զնդան նետված՝ մեր զորության մռունչն է լսվում: Ես այդպես եմ հասկանում:

Ինձ համար հաճելի հայտնությունն է «Իմ խոհերի աշխարհում» շարքը, ուր ճանաչում ենք մի յուրօրինակ կենսափիլիսոփայություն, նվիրումի երգը: Իմ կարծիքով այստեղ բանաստեղծը եզրաբերել է հայտնության հրաշքն ու կորուստների ցավը. մի հակադրույթ, որ վաղեմի է այնքան, որքան աշխարհը եւ մոր, ինչպես նորածին մանկան առաջին ճիչը, փորձելով պատասխան գտնել «Ի՞նչ է կյանքը» հարցին.

*Կյանքը երազ է... չես հասցնում լսել,
Թե ինչ են երգում գարնան լրրերը,
Գարունդ հանկարծ աշուն է դառնում,
Այս ի՞նչ արագ են թռչում օրերը:*

Ս. Խանյանի «խոհերի աշխարհում» այս հարցականը եզակի չէ, որովհետեւ բանաստեղծը իմաստունի, առաքյալի կեցվածք չունի: Այս շարքի առավելությունն այն է, որ հեղինակը կարողանում է միշտ զգալ երգի ու իմաստասիրության վտանգավոր սահմանը, ժամանակին կանգ առնել առեղծվածի որոնման ճանապարհին, որովհետեւ իրոք բանաստեղծը հասկացել է, որ՝

*Նոր հու՞ն է բացվում իմ առաջ,
Թե՞ կյանքը դեռ նոր եմ ճանաչում,-*

այլընտրանքը հավիտենապես տրված է մարդուն, որպեսզի ադամական իր բնույթով դատապարտված մնա հավերժության կարոտին ու երբեք չհագենա, այլապես տիեզերքը կկորցնի նախաստեղծ իր հրապույրը եւ օգտապաշտության պղտոր սահանքներում կմեռնի «քաղցր տառապանք» սերը: Ես պատահաբար չեմ կողք-կողքի դնում «Իմ խոհերի աշխարհում» եւ «Քաղցր տառապանք» շարքերը, դրանք այս գրքում, իրոք ներհյուսված են միմյանց, երկուսի առանցքն էլ նվիրումն է, որ «քաղցր տառապանք» է. ինչպես կյանքը: Եվ բոլորովին էլ չեմ զարմանում, երբ խոհերի ու

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՊՊԱՐԵՆ

Մտառապանքի հանդիպարման միջնօղակներում դարձյալ տեսնում են աշխարհաստեղծ ու աշխարհապահ բարությունը.

*Ես քաղցրահամ պտուղ էի,-
Ինձ կեղեւը մնաց.
Մի ծառ էի՝ մրգով առատ,-
Ինձ տերեւը մնաց:
Կյանքը ասաց.-Ով բանաստեղծ,
Երջանիկ ես դու,
Քեզնից հետո կասեն երգչի
Սեր-Արեւը մնաց:*

Այս Սեր-բարությունն էլ Ս. Խանյանի բանաստեղծական դիմանկարի ամենաթանձր գույնն է: Եվ իր սիրո երգը՝ նախնականորեն անբասիր, մի տաքուկ անկյուն, ուր կարելի է մեր դաժան դարից պատսպարվել: Ոգեկոչման ու հավատի ջերմ արցունքներով մաքրվել օրերի ժանգից եւ քեզ զգալ որպես մի նոր Ադամ-բոլորանվեր ու լիաբուռն՝ իր Լիլիթի տանջանքներից հլու, անքինախնդիր ու անանձնական.

*...Յեռացար ինձնից ու սրտիս խորքում
Սիրո տեղ թողիր ուրացման փշեր,
Ասա, սիրելիս, քնելուց առաջ
Ու՞մ պիտի ասեն ես «բարի գիշեր»:*

Ես կանգ առա «Կարոտի կրակներ» ժողովածուի հայտնությունների վրա: Գրքի առաքելությունն, իհարկե, դրանցով չի սպառվում: Չի կարելի նաեւ միանշանակ պնդել, թե բանաստեղծությունների այս ընտրանին առանց բացառության գոհարներից է կազմված: Մի բան, սակայն, պարզ է. «Կարոտի կրակները» ընթերցվող, նստվածք տվող գիրք է: Իմ համոզմամբ, այն խորհրդահայ պոեզիայի ապագա ուսումնասիրողին մտորումների առատ նյութ է տալու: Եվ վերջինը. գրքի շատ բանաստեղծություններ հիշեցնում են, որ Ս. Խանյանը բանաստեղծական «երկրորդ շնչառություն» էլ ունի, ուստի «մրգահասն», իմ կարծիքով, դեռեւս առջեւում է:

Վահրամ ԱԹԱՆԵՍՅԱՆ
Բանասեր-հրապարակախոս
«խորհրդային Ղարաբաղ», 1990, 18 հուլիսի

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՊՈՒՄԵՆ

ՔՆԱՊԵՐԳԱԿԻ ԷՊԻՎԱԿԱՆ ՀՈՒՆԶՔՊ

(«Արցախյան դողանքներ» ընտրանին)

Այսօր փորձառական-մարտական, հայրենաշունչ երգեր են գրվում, ուր անկեղծությունը, հաղթական հատու շեշտերը, տաք անմիջականությունը ստեղծագործական հաջողության նախապայման են դառնում Վարդան Հակոբյանի, Գուրգեն Գաբրիելյանի, Հրաչյա Բեգլարյանի, Նվարդ Ավագյանի, Արկադի Թովմասյանի, Մորերից՝ Անահիտ Քոչարյանի, Ռոբերտ Եսայանի, Նորել Գասպարյանի եւ մնացածների համար:

Վերջին տասնամյակի մեջ առաջին բնագծերը պահպանողներից է նաեւ ավագ սերնդի ներկայացուցիչ Սոկրատ Խանյանը: Նրա գրական ճակատագիրը քիչ ավելի ուրիշ է: Դժվարությունը քնարերգակի համար նույն քնարական շնչի զորացումն է՝ նոր օրերի թելադրանքով: Այս առումով նա ինչ-որ մի տեղ շարունակում է Գեղամ Սարյանի ավանդույթը՝ զորացումը քնարականության խորացման մեջ է:

Այժմ, նկատենք, Սոկրատ Խանյանը յուրովի հորեյան է նշում՝ հասել է գրական գործունեության հիսնամյա հանգրվանին: Մեծագույն նվաճումը բանաստեղծական ժողովածուներն են եւ մեկ էլ՝ նվիրվածությունը հայրենի եզերքին: Քչերը կանգուն մնացին Արցախ աշխարհում, ուր տասնամյակներ շարունակ:

*Գետերը դուրս եկան ասիերից,
Ջրածածկ հույզերս եղան,
Անտառներ խաբվեցին ծափերից,
Հողածածկ հույսերս եղան:
Աշխարհը կրծքիս տակ առել,
Դարձել եմ եռացող տիեզերք...*

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

*Ավյունս կարող է քնել,
Արյունս չի քնում երբեք:*

Հրաշալի է ասված: Կարճառոտ՝ սա Ա. Խանյանի ոգու կենսագրությունն է: Իսկ ահա 65 տարեկան բանաստեղծի երկրային կենդանները հար եւ հար նման են ժողովրդի տարեգրությամբ:

Կենսագրական լավագույն էջերը գրվեցին Շարժման տարիներին: Իր խիզախ, արի կեցվածքով Սոկրատ Խանյանը մտավորականների այն փաղանգում էր, որը քաջ գիտեր իր դերը, որը պարզապես նվիրումի մեջ օրինակ էր երիտասարդ սերնդի բանաստեղծների համար: Նա ծառանալ գիտեր ոչ միայն տողերի մեջ, այլև՝ կյանքում, իսկ դա քիչ է որակել «ապրած» արտահայտությամբ, կենսական վարքագիծն է դա, բարձր նկարագրի վկայություն, ուր տողը հաստվում է դավանանքի կայունությամբ, կեցության բաց պարզությամբ: Մենք, որ սովոր ենք բարձրադաղակ, շռայլ գնահատությունների, այժմ զուսպ ու անաղմուկ բավարարվում ենք իր իսկ տված ինքնագնահատանքով.

*Ոտքերս շատ են կպել
Սրակող քարի,
Բայց երբեք չի խաթարվել
Ձայնն իմ քնարի:
Կանչերի ետեւից ընկած
Հեռուն գնացի,
Պղտորված ջրերի մեջ
Ձուլալ մնացի:*

Եվ այժմ եկել է բանաստեղծը, որ մաքրությունը, ինչպես ինքն է ասում, չափենք հայրենիքի խորությամբ: Եկել է սիրով, եկել է՝ կյանքը տալու: Բայց չմոռանաք գլխավորը՝ եկել է հրդեհելու:

Իսկ բանաստեղծական կենսագրության դարձակետերը ժողովածուներն են:

Ավելացնենք նրա մենագրական աշխատանքները Ն. Ջարյանի,

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՊՊԱՐԵՆ

Թ. Հուրյանի եւ հայ գրական այլ մշակների մասին, արդյունքում կունենանք անդադրում տրոփող սիրտ, հայ բանաստեղծին միշտ անմար պահող սիրտ:

Ս. Խանյանը բանաստեղծներ Գ. Սարյանի, Հովի. Շիրազի, Հ. Սահյանի, Վ. Դավթյանի զարմից է: Նույնիսկ թվում է, թե Արցախյան հողի վրա քնարական չլինել հնարավոր չէ: «Գանձ» բանաստեղծության մեջ, մասնավորապես, Սոկրատ Խանյանը մատնանշում է վիպապաշտ գեղարվեստական իր ընկալումները՝ կարոտ, «կանաչ-կարմիր» առօրյա, երազայնություն, սիրտը շոշափելու «սովորություն», եւ այսպես շարունակ դեպի բանաստեղծի սիրտը տանող կածաններ... Բերենք ընդամենը երկու տուն այդ քերթվածքից, որը հեղինակի «Արցախյան դողանջներ» ժողովածուից է.

*Անց են կենում օրերս
Կանաչ-կարմիր շորերում,
Թռվում են լորերս
Իմ կարոտի ծորերում...
Հետ բերելու հույս չկա,
Ձեռք մեկնելու ի՞նչ իմաստ,
Շոշափում են իմ սիրտը,
Երազներն իմ արեւկա...*

Եվ անգամ այս տարիքում բանաստեղծի լուսավոր հայացքը շարունակում է հմայել՝

*Լույսի թելեր են մանում,
Հիմնում են նոր մի կամար...*

Ռոմանտիկական-գեղագիտական կայուն կառույցը նրան, ի վերջո, հանգեցրեց բանաստեղծական նոր ենթաժանրի բնագծի նվաճման՝ 1995-ին լույս տեսավ Ս. Խանյանի «Արցախի արծիվը» պատմական պոեմը, ուր իններորդ դարի հերոսամարտերի շնոր-

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

Իիվ պատկերվում է հին ու նոր Արցախի ազատաբաղձ ոգին: Պոեմի գործողությունները ծավալվում են հրաշակերտ Դիզակ աշխարհում, Գտչավանքի բարձրաբերձ տեղանքներում:

«Արցախի արծիվը» պոեմի ծնունդը հենց այս միջոցին խիստ խորհրդանշական է. այն տոգորում է անվեհեր արցախցուն՝ իր այսօրվա պայքարում, իմաստավորում հին ու նոր կռիվները՝ հավերժի տեսանկյունից: Նորագույն ժամանակներում ի հայտ են գալիս նոր Եսայներ, թեև փոփոխական է թշնամին ու նրա պայքարի ձևերի ընտրությունը: Անփոփոխ է միայն պայքարի ոգին, մեկ էլ՝ Եսայի, այսինքն՝ քաջության զարմն է անվախճան.

*Բայց նրա ոգին թեւաբախում է Արցախի վրա.
Սեզ Տողասարին Գտիչն ու ոգին փարվում են իրար:
Սարը՝ պատվանդան, վանքը՝ սուրբ գիրը, իսկ ոգին՝ ճրագ,
Մեկը՝ թանկ օջախ, մեկը՝ մագաղաթ, իսկ մեկը՝ կրակ:
Սարը կանգուն է, գիրը հողովվող, կրակն անմարում,
Եվ այդ կրակով Եսայն ապրում է Հայոց աշխարհում:
Տեսել են նրան՝ դարերի անթեք ճամփեքը մտած,
Արցախի գրկում իր վրնջացող նժույզին նստած
Տեսել են նրան, նրան տեսնում են ու կտեսնեն դեռ՝
Թուրն ու խաչն առած՝ որպես Արցախի հավերժական տեր:*

Խոսքը կապում է ժամանակները, Եսային դարձնում ազատության խորհրդանիշ: Այն տարողունակ է, հետապնդած իմաստը՝ ավելի քան պարզ. քանի կա Տեսանողը՝ Բանաստեղծի աչքը, անպարտ է Արցախը՝ հայատրոփ ու հայաշունչ: Նոր ժամանակի մեջ այդպիսի Տեսանող է ավագ սերնդի բանաստեղծներից՝ Սուրաստ Խանյանը, իսկ դա արդեն մատնանշում է յուրովի հրեյյան նշող բանաստեղծի թերեւս գլխավոր առանձնահատկությունը:

Սուրեն ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ

*Բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
«ԼՂ Հանրապետություն», 1996, 24 հունվարի*

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՊՊԱՐԵՆ

ԳՐԶԵՂՔԱՅՄՆԵՐԻ ԽՈՍՐԵՐԻՑ

Սուրատ Խանյանը բանաստեղծական բազմաթիվ գրքերի հեղինակ է: Ընթերցողները ջերմորեն են ընդունում նրա ժողովածուները, ելույթները: Բանաստեղծի գործերում նրա առաջին իսկ քայլերից մինչև այսօր, հիմնական եւ առանցքային տեղ է գրավում Հայրենական մեծ պատերազմի թեման:

Սուրատ Խանյան բանաստեղծին հոգեհարազատ է մանուկների աշխարհը: Դրա առահավատչյան է նրա «Իմ նվերը» գրքույկը: Լինելով միաժամանակ գրականագետ, նա շնորհակալ գործ է կատարում եւ այս ասպարեզում: «Արցախի արծիվը» պոեմը ընդհանրության մեջ ընկալվում է որպես հին ու նոր ժամանակների խորքից ելած տաղանդավոր մի գրչի հիշատակարան:

Վարդան ՀԱԿՈՐՅԱՆ

*** * ***

Սուրատ Խանյանը Ղարաբաղի գրական օջախի խաչագարդ սյուներից մեկն է: Նա բանաստեղծ է, գրականագետ, մանկավարժ ու նաեւ լավ ղարաբաղցի: Խանյանի երգերը հյուսված են արցախյան բնության խայտաբղետ նախշերով, շնչավորված են լեռնաշխարհի ծաղիկների բույրերով:

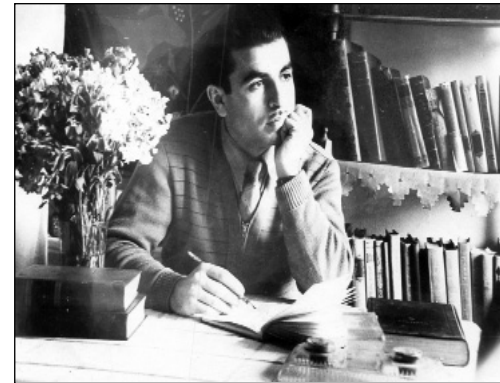
Սուրատ Խանյանը իր երկարատեւ աշխատանքի վաստակով հարստացրել է մեր պոեզիան, գրականագիտական միտքը եւ մանկավարժական գործը: Նա իրավունք ունի հպարտանալու այդ վաստակով:

Հրաչյա ԲԵԳԼԱՐՅԱՆ

*** * ***

Սուրատ Խանյանը բանաստեղծ, Սուրատ Խանյանը գրականագետ, Սուրատ Խանյանը դասախոս եւ մանկավարժ եւ, ի վերջո, Սուրատ Խանյանը իր մարդկային նկարագրով ուրույն տեղ ունի մեր ժողովրդի արցախյան հատվածում ստեղծվող մշակույթի անդաստանում: Նրա լավագույն բանաստեղծությունները ներշնչանքի գեղեցիկ դրսևորումներ են... Այսօր էլ նա շարունակում է արդյունավետ ու բեղմնավոր աշխատել բանաստեղծության մեջ՝ դրսևորելով ջահել տրոփյուն, գիտական աշխատանքում՝ ներհուն միտք:

Մաքսիմ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

Ջրի պես անցիր քո լուսե ծամփան,
Փուլթ չէ, թե վարար գետ չես դու կյանքում,
Կարկաչիր զուլալ աղբյուրի նման,
Միայն թե կոտրես ծարավը մարդու:

Ա Ա Պ Ա Ա Չ

Ե Ր Ա Խ Տ Ի Ք

Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Ք Ի Ս

Իմ սեզ Հայրենիք, իմն են սարերդ,
 Իմն են գետերդ, աղբյուրների սառ,
 Քեզնով են հնչում հոգուս լարերը,
 Սերն իմ քեզնով է այսքան ջերմ ու վառ:
 Ամեն քայլիդ հետ ցնծում են սրտանց,
 Ամեն թռիչքդ ինձ խի՛նդ է բերում,
 Դու իմ բերկրանքն ես, կարոտը անանց,
 Դու կաս իմ սրտի ամեն ծալքերում,
 Դու իմն ես... սակայն հանգիստ չեն հոգով,
 Այնժամ կհաշվեմ ես ինձ երջանիկ,
 Երբ զգամ, որ իմ արդար քրտինքով
 Գամփիդ աճել է գոնե մի ծաղիկ:

1950 թ., գ. Ակնաղբյուր

* * *

Ծաղկած ակացին այնքա՛ն բուրավետ,
 Եղենին նագուն, սլացիկ բարդին,
 Երբ շշնջում են մեղմ հովերի հետ,
 Գիտե՞ս, թե ինչ են երգում այդ ժամին:

Ասում են. մայր հող, գրկիդ մեջ աճում
 Ու փայփայանքդ ենք զգում հոգեթով,
 Քեզնով ենք այսպես հավերժ կանաչում,
 Քեզ ենք պարտական մեր դալար կյանքով:

1950 թ., գ. Ակնաղբյուր

* * *

Խնդությունը մեր անսահման
 Ու տենչերը վսեմ,
 Այս աշխարհում դու ես միայն,
 Հայրենիք իմ լուսե:

Ազատության հուրը անմար,
 Հորդ աղբյուրը կյանքի,
 Ձեռք ենք բերել կամքով համառ,
 Հասել ենք այս փառքին:

Քո հողմաշունչ ճանապարհին
 Բյուր վերքեր ենք կրել,
 Ելած անդուլ մի պայքարի՝
 Մեր ներկան ենք կռել:

Ինչե՛ր ասես, որ չենք տեսել՝
 Մորմոքներ ու արցունք,
 Բայց ձգտել ենք՝ մեր ոտքի տակ
 Ունենալ լույս բարձունք:

Մենք քո սիրով միշտ զրահվել
 Ու հաղթել ենք մահին,
 Քո անունը բարձր ենք պահել
 Ամեն դժվար պահի:

Դու մեր տենչը, արեւն ես կեզ,
 Քեզնով ենք մենք անպարտ,
 Ես չգիտեմ, թե առանց քեզ
 Ինչ են սեր ու բերկրանք:

1951 թ., Հաղորութ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԼԵՈՆԵՐ

Հոգուս խորքերում կրում եմ միշտ ձեզ,
 Ներշնչվում ձեզնով, հայրենի լեռներ,
 Սիրտս դարձնում եմ ջերմ ու սիրակեզ,
 Ձեր ամեն քարը, ամեն թուփը ձեր:

Բայց ամենից շատ, հայրենի լեռներ,
 Ես գագաթներն եմ սիրում ձեր հպարտ,
 Եվ այն պահը թե՛, երբ անթիվ հողմեր
 Գալիս, պարտվում եմ ձեր ոտքերի տակ:

1955 թ., գ. Ակնաղբյուր

ԳԱԶԵԼ ԵՂԻՇԵ ԶԱՐԵՆՑԻՆ

Որպես զարնան առավոտ - դու շողացիր ու անցար,
 Մարգարիտներ ցանելով - դու շողացիր ու անցար,

Հոկտեմբերով ջերմացած, որպես անմահ մի երգիչ,
 Նոր օրերին ձուլվելով - դու շողացիր ու անցար:

Սայաթ-Նովի, Քուչակի հազարամյա հանճարով
 Մե՛ծ քնարդ լարելով - դու շողացիր ու անցար:

Հասավ նետդ գալիքին երգիդ թելով վեհապանձ,
 Եվ հավերժին ձուլվելով - դու շողացիր ու անցար:

Վառված Մասսի կարոտով, բարձր որպես մի Մասիս,
 Քո արձանը կերտելով - դու շողացիր ու անցար:

1957 թ., 13 մարտի, Բաքու

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՍՏԵՊ

Մանկուց, մանկուց եմ լսել անունը քո,
Քեզնով բախտս գտել, քեզնով հպարտացել,
Հազար անգամ հեռվից փարվել եմ քեզ հոգով,
Հազար անգամ քեզնով սիրտս է խնդացել:

Արդ եկել եմ ահա գիրկդ մայրական,
Այնքան մոտ ես դու ինձ, այնքան հարազատ,
Որ թելեր եմ առել սիրով որդիական
Ու ճախրում եմ ասես քո եթերում ազատ:

Սիրում եմ ես անչափ քո կանաչը թավ,
Քո երկինքը պարզ ու ծիլերը հերկի,
Քանզի լազուրում քո ջինջ ու պայծառ
Աստղերն են շողում գիտության, երգի:

Փայփայուն ես դու ինձ քնքշասիրտ մոր պես,
Քո հովերով այնպես համբուրում ճակատն իմ,
Որ գրկիդ մեջ կրկին կարոտում է քեզ
Խինդի օվկիան դառած իմ ջահել հոգին:

Ու քեզնով արբած, քեզնով դարձած հզոր,
Խոնարհում եմ գլուխս այսօր քո հանդեպ,
Չէ՞ որ խաղաղության գարունները բոլոր
Քեզնից են սերվել, ռուսական ստեպ:

1957 թ., հուլիս, ք. Կուզնեցկ
Սովետական բանակում
Ժառայելու ժամանակ

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն Ի Ն

Մեր հայկական լեռներում գազաթներ կան երկնահաս,
 Անտառներ կան կուսական եւ աղբյուրներ կարկաչուն,
 Հագարամյա պատմության կնճիռներ կան ճակատին,
 Ժայռեր կան մեր լեռներում, գետե՛ր-գետե՛ր շառաչուն:
 Հին խոփեր կան ու մաճեր մեր նաիրյան լեռներում,
 Ոլոր-մոլոր կածաններ, ոտնահետքեր մարդկային,
 Ու բերդեր կան մամռապատ մեր երկնաքեր լեռներում,
 Մեսրոպածին գրեր կան այդ բերդերի ճակատին;
 Մեր լեռների լանջերին ցորնի արտեր կան ծփուն,
 Ամեն կիրճում, գետափի մեր հույսի պես վառ լույսեր,
 Մեր լեռներում՝ նոր աստղեր երկինք նետող գիտություն,
 Ժողովրդիս պայքարով վերածնված կյանք ու սեր:
 Խաչմերուկներ կան անթիվ ու ճամփաներ քարքարոտ,
 Արեւներ կան վառվռուն, հորիզոններ այնքան լուրթ,
 Այնտեղ գալիք մի չքմաղ, այնտեղ ձգտում ու կարոտ,
 Իր լեռների պես անմահ մի բուռ, մի մեծ ժողովուրդ:

1955 թ., Բաքու

Ղ Ա Ր Ա Բ Ա Ղ

Բարձրագագաթ սարերը քո
 Ու դաշտերը բուրումնավետ,
 Մարդ մի օրում կանցնի ոտքով՝
 Ջրուցելով դարերի հետ:

Ղարաբաղ իմ, փոքր ես, սակայն
 Մոր փոքրությանն ո՞վ է նայում,
 Ո՞ր հերոսներ ծնող մայրն է,
 Որ աշխարհին չի հմայում:

1955 թ., Հաղրութ

ՀՈՒՇԵՐ ԵՎ ՑԱՍՈՒՄ

ԿԱՐՈՏ

Հայրենական մեծ պատերազմում հերոսաբար
զոհված, տաղանդավոր բանաստեղծ
Թաթուլ ՀՈՒՐՅԱՆԻ հիշատակին

Գարնան օր էր... Ես խոհերով փոթորկված,
Շրջում էի փողոցով լայն, նորակերտ,
Հուզաթաթալ երգը շրթին իմ դիմաց
Կանգ է առնում մի թրվուռն աշակերտ:

Թուխ մազերը նրա քնքույշ ու գանգուր
Եվ հայացքը ինձ հարազատ թվացին,
Սիրտս զգաց կարոտանքի մի մրմուռ,
Աչքերիցս արտասուքներ տեղացին:

Ճանաչեցի... մեր Թաթուլի տղան էր...
Իր հոր զոհված օրն է ծնվել՝ հունիսին,
Մի պահ թվաց, թե պոետն անվեհեր
Զրուցում է ձեռքը դրած իմ ուսին:

Զրուցում է... ձեռքը դրած իմ ուսին,
Որ իր մահով կյանք է բերել իր որդուն,
Որ ինքը կա ու ժպտում է ամենքին,
Որպես մահվան սուրը խլող քաջություն:

Նրա որդուն շոյում եմ հոր կարոտով,
Թելածելով վառ հուշերիս օվկիանում,
Մի նոր հուր է վառվում կարոտ սրտիս մեջ,
Ու խորքերից ցասման մի խոսք եմ լսում:

- Եթե նորից հողմեր շաչեն երկրիս դեմ,
Կմարտնչեմ օրինակով պոետի,
Որ գանգրահեր այս պատանին ժպտադեմ,
Իր անմահ հոր փառքի գործն ավարտի:

1953 թ., Բաքու

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ

*Մեծ հայրենականի նահատակ,
ավագ եղբորս՝ բանաստեղծ
Սուրեն ԽԱՆՅԱՆԻ հիշատակին*

Կարոտը կրկին ինձ գյուղ է բերել,
Ու ես քայլում եմ ճամփեքով ծանոթ,
Մեր տան օջախի ծուխը ոլորվել
Եվ ինձ է կանչում դարձած լույս մորմոք:
Հույզերս խառնած վարդերի բույրին,
Մերթ սարից ելնող արեւին փայլուն,
Ու մերթ գյուղի մոտ ջինջ հուշաղբյուրին,
Դեպի հայրական օջախն եմ քայլում:
Ահա մեր բակից մայրս ալեհեր
Դեպ ինձ է գալիս քայլերով դողդոջ,
Թեւերն այնպես է նա իր տարածել,
Ասես գրկում է աշխարհը ամբողջ:
Արցունքն աչքերին փայփայում է ինձ,
(Այդպես գուրգուրել լոկ մայրն է կարող),
Նա գրկում է ինձ, բայց շփոթմունքից
Անունն է տալիս իմ ավագ եղբոր:
Գրկախառնվում ենք ու մի պահ տրտում
Նրա արցունքն եմ սրբում ես ձեռքով,
Ու քո կարոտը վառած իմ սրտում,
Եղբայր իմ, քեզ եմ որոնում մտքով...
...Ետ արի նորից միասին նստենք
Ու ջերմ գրուցենք մեր կանաչ բակում,
Ետ արի նորից մեր այգին մտնենք,
Քո տնկած ծառից մրգերն են կաթում:

Ահա բլուրն այն մեր գյուղի դիմաց,
 Որից քեզ մարտի ճամփեցինք մի օր,
 Որտեղ հայրիկը քեզ գրկեց հուզված,
 Բարի երթ մաղթեց կարոտով մի խոր:
 - Կռիվ է, կռվում չամիչ չեն տալիս,
 Բալա ջան, զգույշ ու միշտ քաջ եղիր:-
 Այդժամ արցունքի երկու ջինջ կաթիլ
 Դանդաղ սահեցին եւ ընկան բեղին:
 Այդ ցասման ժամին դու որդիաբար,
 Ախ, այնպես էիր հայրիկին գրկել,
 Քո հայացքի մեջ մի լուռ երդում կար.
 - Պատիվդ, հայրիկ, չեն լքի երբեք:
 Եվ դու գնացիր... ու քո ետեւից
 Մեր հայացքները հոսեցին ասես,
 Ջինջ աղբյուրների կարկաչների հետ
 Մեր լուռ սրտերը խոսեցին ասես:
 Գնացիր, դարձած ցասում ու վրեժ,
 Քո գարուն կյանքով գարուն փրկելու,
 Գնացիր ցասմանբ պայքարներում թեժ
 Մայր Չայրենիքին քո պարտքը տալու:

Գնացիր... ահա Դնեպրի ափին
 Դու ծաղիկներ ես տեսնում արյունոտ,
 Դեռ չի ճառագել գարնան ջինջ արփին,
 Բարձունքն է գերել թշնամին թունոտ:
 Դու քո մարտական ընկերների հետ
 Պետք է մարտնչես բարձունքի համար,
 Դարան է մտել ոսոխը դաժան,

Ու կրակուն է, կրակուն համառ:
 Բարձունքի վրա ոսոխն է այդժամ,
 Իսկ դու ցածուն ես, խրամատի մեջ,
 Նա մահ է, մահ է սփռում տարածամ,
 Դու հաղթանակի լույսերը անշեջ:
 Նրա ոտքի տակ բարձունքն է օտար,
 Իսկ քո ոտքի տակ Հայրենիքը մեր,
 Պիտի գլորվի նա բարձունքն ի վար,
 Դու պիտի ելնես լույս բարձունքն ի վեր:
 Ու կրակուն եք, կրակուն անվերջ,
 Մոտ է հաղթական ժամը բերկրալի,
 Օ՛, ինչքան տենչ կա ջահել սրտիդ մեջ,
 Ինչքան կորուստներ, հուշեր բաղձալի:
 Բարձունք եք հասել, ու ծածանվում է
 Ձեր հաղթանակի դրոշը կարմիր,
 Բայց ընկերներդ չեն խոսում, լուռ են
 Ու տխուր քեզ են նայում, եղբայր իմ...
 Դնեպրի ափին քաջաբար ընկար,
 Գարնան ամպերն էլ քեզ համար լացին,
 Բարձունքին հասած հավերժ քուն մտար
 Դու հաղթանակի ջինջ լուսաբացին:

Մեր թթենու տակ ինձ դաս ես պատմել
 Քաջության մասին ու Հայրենիքի,
 Ամեն անգամ քեզ բերկրանքն է պատել.
 Երբ խոսել ես դու քաջերի կյանքից:
 Խիզախ Դանկոյին սիրել ես, եղբայր,
 Ձգտել ես քայլել նրա օրինակով ,
 Ասել ես՝ հազար երանի նրան,

Ով ճամփան կանցնի միշտ հաղթանակով:
 Ետ արի, նորից միասին նստենք
 Ու ջերմ զրուցենք մեր կանաչ բակում,
 Ետ արի, նորից մեր այգին մտնենք,
 Քո տնկած ծառից մրգերն են կաթում:
 Ետ արի, կրկին մեր թթնու տակ
 Քո անցած ուղու մասին ինձ պատմիր,
 Դու ազատության անմահ նահատակ,
 Իմ ավագ եղբայր, ո՞ւր ես, ետ արի:

1958 թ., գ. Ակնաղբյուր

Կ Ի Ս Ա Տ Ե Ր Գ Ը

Այսօր ես կրկին սիրով կարդացի
 Իմ զոհված եղբոր երգերը կիսատ,
 Սրտիս օվկիանը անհուն կարոտի
 Փոթորկվեց նրա տողերից հստակ:

«Չոգ չէ մեռնելը վտանգի ժամին,
 Չանուն մեր երկրի եւ ազատության,
 Երբ հաստատ գիտես, որ քո սերնդին
 Պիտի շողշողա չքնաղ ապագան»:

Այդպես է գրել նա խաղաղ ժամին,
 Սրտաբուխ երգը իր հայրենական,
 Կիսատ թողնելով, ընդդեմ ոսոխի-
 Ռազմի ճակատ է նետվել անվարան:

Չերոսաբար է ընկել նա մարտում,
 Ես նրա շիրմի տեղը չգիտեմ,
 Սակայն արձանն է հավերժի գրկում.
 Չաղթական կրծքով կանգնել ժպտադեմ:

Ու իմ սրտի մեջ զայրույթն է եռում
 Չրձիգների դեմ նոր պատերազմի,
 Եղբորս կիսատ տողերն են հիշում
 Եվ հպարտորեն դիմում ամենքին.

- Չոգ չէ մեռնելը վտանգի ժամին,
 Չանուն մեր երկրի եւ ազատության,
 Երբ հաստատ գիտես, որ քո սերնդին
 Պիտի շողշողա չքնաղ ապագան:

1950 թ., գ. Ակնաղբյուր

Բ Ա Լ Լ Ա Դ

Ասում են՝ ահեղ մարտերի բոցում
 Չերոս մարտիկն է քաջաբար ընկել,
 Քնքուշ վարդերն են բնության ծոցում
 Չարագատ մոր պես նրա դին գրկել:

Եվ այդ վարդերը այնքան են թախծել,
 Մինչեւ բացվել է առավոտը վառ,
 Մինչ հաղթանակի արեւն է բացվել
 Այնպես ջերմորեն, այնպես հրավառ:

Եվ այն օրվանից, երբ լույսն է բացվում,
 Վարդերն են թացվում ցողերով վճիտ,
 Ջոհվածի համար՝ աչքերում արցունք,
 Չաղթության համար՝ թերթերին ժպիտ:

1954 թ., Բաքու

ՀԱՐԱԶԱՏՆԵՐԻՍ ՀԵՏ

ՀԱՅՐԻԿԻՍ

Հայր իմ սիրելի, հայր իմ հարազատ,
Քեզ չեն գուցե գտել իմ ոչ մի երգում,
Բայց քո անունը միշտ էլ ինձ համար
Հնչել է որպես մի քաղցր երդում...

Գիտեմ, քո ուժը ու եռանդը քո
Դու սերմանել ես իմ դժվար ճամփին,
Քո խնդությունը դու ինձ ես տվել,
Որ պայծառ լինի իմ կյանքի արփին

Դու եւ քրտնել ես ամռան շոգերին,
Որ մանկությունս անցնի հովերում,
Դու եւ մրսել ես ձմռան բքերին,
Որ ես ցուրտ չզգամ ու լինեմ խնդուն:

Եղել է նաեւ՝ կարգին չես ճաշել,
Ինձ ես սնել, որ քաղցած չմնամ,
Ա՛խ, քանի՛, քանի՛ օրեր ես հաշվել,
Որ հասակ առնեմ, որ շուտ մեծանամ:

Այդպես մաս առ մաս դու ինձ ես տվել
Մազերիդ թուխը, ժպիտն աչքերիդ,
Մաս առ մաս սիրով ինձ ես նվիրել
Թրթիռներն անգամ ջահել շրթերիդ:

Ու երբ ես այսօր քայլում եմ խրոխտ,
Մի խրախճանք է տիրում քո հոգուն,
Փայլում են խինդից աչքերդ արցունքոտ,
Գալիս փարվում ես քո սիրած որդուն:

Օ՛, հայր իմ, հայր իմ, քո սիրո առաջ,
Երդվում եմ ահա իմ ջահել կյանքով՝
Սիրտս փռում եմ քո ոտքերի տակ,
Թող ծերությունդ անցնի բերկրանքով:

1957 թ., գ. Ակնաղբյուր

* * *

Ուր էլ գնամ, ուր էլ լինեմ իմ կյանքում,
Չեմ մոռանա քնքուշ դեմքը մայրիկիս,
Նրա անհուն սերն են զգում իմ սրտում,
Երբ գրկում են փոքրիկ, անուշ բալիկիս:

Կարոտ դառած միշտ շրջում է նա ինձ հետ,
Արեւի պես լույս է տալիս իմ ճամփին,
Որ ծաղկանոց լինի կյանքս բուրավետ,
Փոշի չիջնի խնդությանս գետափին:

Ձմռան բքին, թե գարունքին լուսապերճ,
Չեմ մոռանա իմ սիրասուն մայրիկին,
Մորս սերը քնար դառել սրտիս մեջ,
Յնչում է մեղմ կյանքիս դժվար ճամփեքին:

1955 թ., գ. Ակնաղբյուր

* * *

Կյանքի երկար ճամփան անցել
Ու տեսել ես չարն ու բարին,
Մերթ աչքերդ ցողով թացվել,
Ամպ է իջել հոգուդ սարին,
Մերթ արեւի նման վառվել,
Ժպտացել ես ողջ աշխարհին...
Այժմ, երբ քո վարսերի մեջ
Իջել է մի ճերմակ ձմեռ,
Քո մայրական, նուրբ սրտի մեջ
Այդ բոլորը ասես կան դեռ,
Դրանից է, որ մերթ տխրում
Ու թախծում ես ամպի նման,
Մերթ շոյում ես ու մերթ ժպտում
Արեգակի շողի նման:

1957 թ., գ. Ակնաղբյուր

ԵՐԳՍ ԴՈՒ ԵՍ

Բալիկիս՝ Համլետին

Նստած, ես մի երգ եմ գրում,
 Խոհերիս մեջ խորասուզված,
 Դու մեր բակում երգեր ասում,
 Թռչկոտում ես խաղով տարված:
 Հետո փոքրիկ մի շյուղ վերցնում,
 Ծառ ես տնկում նուրբ թաթերով,
 Ինձ կանչում ես, հպարտանում
 Քո առաջին հաղթանակով:
 Փոթորկվում է հոգիս մի պահ,
 Նայում եմ քեզ սիրով անհուն,
 Ի՛նչ փուլթ երգս կիսատ մնաց,
 Երգս դու ես, իմ խնդություն:

1954 թ., գ. Ակնաղբյուր

* * *

Կրկին տուն դարձա ես աշխատանքից,
 Ծիծեռնակի պես իմ դեմը ելար,
 Իմ գիրկը թռար ու քո բերկրանքից
 Հույզիս աղբյուրը խոխոջեց վարար:

Խաղա, ծիծաղիր, իմ գարնան ծաղիկ,
 Բուրիր աշխարհին ու քո հայրիկին,
 Քեզնով եմ այսքան կյանքում երջանիկ,
 Քեզնով եմ այսպես մանկանում կրկին:

1954 թ., Բաքու

ԱՌԱՋԻՆ ՍԵՐ
Սրբուհուն

Խոհերով տարված անցնում եմ դաշտով,
 Հիշում առաջին հանդիպումը մեր,
 Մի պահ քո մոտ եմ թռչում կարոտով,
 Նայում աչքերիդ, առաջին իմ սեր...
 Շրջում եմ մենակ, ու թաց խոտերում
 Ոտնահետքերդ տեսնում եմ կարծես,
 Թվում է՝ գարնան այդ պաղ ցողերում
 Ես ջերմանում եմ քո սիրուց հրկեզ:
 Սրտիս մեջ պահած ե՛լ սեր, ե՛լ ձգտում,
 Վառ կակաչին եմ նայում ես տրտում,
 Այստեղ էլ նրա թերթերի միջից
 Քո նուրբ շրթերով դու ես ինձ ժպտում:
 Եվ մոտենում եմ կարկաչուն առվին,
 Տարվում ավերով այնպես բուրավետ,
 Սակայն այստեղ էլ առուն է մեղմիկ
 Քո անուշ ձայնով շշնջում ինձ հետ:
 Խորհում եմ լռին եւ շուրջս նայում,
 Նայում կարոտով ու չեմ հասկանում,
 Բնությո՞ւնն է ինձ քեզնով հմայում,
 Թե՞ դու ես նրանով այդքան քաղցրանում:

1957 թ., գ. Ակնաղբյուր

ԱՂՋԿԱ ԵՐԳԸ

Ըստ Ռ. Տազորի

Դու եկար լռին, դեմս կանգնեցիր,
 Շիկնած հայացքդ հառեցիր վրաս,
 Ասացի, - Այդպես մի՛ նայիր դու ինձ,
 Գնա, այսուհետ մեր այգին չգաս:

Դու ձեռքս առար ջերմ ավերիդ մեջ,
 Եվ իմ աչքերին նայեցիր երկար,
 Թեկուզ հոգուս մեջ վառվում էր մի տենչ,
 Ասացի, - Ինչո՞ւ մեր այգին եկար:

Դու իմ վարսերին վարդեր ցանեցիր
 Եվ ինձ խնդրեցիր, որ այդպես մնան,
 Անուշ թախծով ես շնջացի.
 - Իզո՞ւր է, իզո՞ւր, մեր այգուց գնա...

Ջերմին շրթերդ այտիս հպվեցին,
 Քեզ նախատեցի ու լուռ հեռացա,
 Դու իմ ետեւից մեղմիկ կանչեցիր.
 - Ետ դա՞ռ, սիրելիս, ինչո՞ւ նեղացար:

Շատ օրեր անցան այն պահից հետո,
 Սպասում էի ժամերով երկար...
 Երբ չէիր գալիս, անհուն կարոտով
 Ես թախծում էի, «Ա՛խ, ինչու չեկար»:

1955 թ., Բարու

* * *

Գարնան հովը խաղաց թեթև,
 Երգի փոխվեց նուրբ ակացին,
 Ծառ ու ծաղիկ, վարդ ու թերթեր
 Մի թովչական համերգ բացին:
 Սիրող մի զույգ եկավ հեւքով
 Ու կանգ առավ եղեւնու տակ,
 Եղեւնին էլ գարնան երգով
 Նրանց առավ իր թելի տակ:
 Ու վարսերին աստղերի շող,
 Մեղմ օրորվեց բարակ սոսին,
 Թեքվեց դիմացն իր՝ սոսափող
 Արմավենու փառթամ ուսին
 Եվ շշնջաց հովի լեզվով
 Այդ երջանիկ սիրո մասին:

1956 թ., գ. Ակնաղբյուր

Բանաստեղծը կնոջ՝ Սիրուհու հետ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԿԱՆԱԶ ԱՐՏԵՐ

ՍԻՐՏՍ ԱՅՆՏԵՂ Է

*Իմ սիրտն այնտեղ է - հայրենի հզոր
Լեռների զբլիսին, արծիվների մոտ...*

Ավ. Իսահակյան

Աիրտս այնտեղ է՝ սարերի գրկում,
Ուր ճամփաներ կան ձգված անհամար,
Ուր մանկությունս է անցել անտրտում,
Եվ ամեն մի թուփ հուշ է ինձ համար:

Սիրտս այնտեղ է՝ ուր ջրվեժներից
Ձուլված մանկական իմ երգն է հնչում,
Ուր հավերժահոս աղբյուրի եզրին
Իմ ձեռքով տնկած բարդին է աճում:

Սիրտս այնտեղ է՝ սարերի գրկում,
Թռչում է ասես արծիվների հետ,
Եղնիկի ետքից մի ակնթարթում
Անցնում է անթիվ կածան, արահետ:

Սիրտս այնտեղ է՝ ձուլված մայր հողին,
Ուր ցորնի ոսկե հասկերն են խշշում,
Որոնք ասես թե անցնող-դարձողին
Սիրածիս տված երդումս են հուշում:

Ամպերից էլ վեր՝ սարերի գրկում,
Ուր գալիք տանող ճամփան անշեղ է,
Ուր մանկությունս է անցել անտրտում,
Ամեն ակնթարթ սիրտս այնտեղ է:

1958 թ., Բաքու

ՀՐԱՎԵՐ

Մռով սարի գագաթին, երբ ժպտում է վառ արփին,
Ես քո հայացքն եմ հիշում այնքան պայծառ ու քնքուշ,
Երբ առուն է խոխոջում եւ օրորվում մեր բարդին,
Քո ջերմ ծիծաղն եմ լսում, տեսնում հասակդ, անուշ:

Մռով սարի փեշերից, երբ մեղմ հովերն են գալիս,
Իմ ականջին ասես քո սիրո խոսքերն են շրշում,
Երբ արտերն են ցողաթաց օվկիանի պես ծափ տալիս,
Մեր հանդիպումն առաջին ու ծով բերկրանքն են հիշում:

Ու մեր գյուղի չորս բուրբ ամեն մի ծառ ու ծաղիկ,
Ինձ հետ ճամփադ են պահում սրտով ջերմ ու սիրակեզ,
Գյուղատնտես ես դարձել, արի, սիրած իմ աղջիկ,
Առատության նոր ուղին սպասում է նաեւ մեզ:

1958 թ., գ. Հաթերք

ՀԱՅՐԵՆԻ ԿԱՆԱԶ ԱՐՏԵՐ

Ես կրկին ձեզ մոտ եկա իմ հոգու խոր կարոտով,
Քնքշորեն փարվեցի ձեզ, սրտիս մեջ հազար խոհեր,
Մանկուց եմ ձեզ սիրահար, հասակ եմ առել ձեզնով,
Իմ երգի զուլալ աղբյուր, հայրենի կանաչ արտեր:

Երկինքը շիկնել է վառ այս գարնան արշալույսին,
Բերկրանքի իր արցունքով նա է ձեզ այսպես ցողել,
Արեւը ելել սարից, նայում է ձեր ծփանքին,
Նա իր ջերմ համբույրները ձեզնից է սիրով առել:

Մանկության իմ խաղընկեր արտույտն ահա ձեր մեջ
 Երգում է թեևին տալով, հայրենի կանաչ արտեր,
 Կուզեի արտույտի պես ես լինել ձեր գրկում պերճ,
 Սիրառատ միշտ գուրգուրել ամեն մի ցողունը ձեր:

Սիրառատ միշտ գուրգուրել ձեր ամեն մի ցողունը,
 Եվ իմ ջերմ համբույրներով ոսկեվարս հասկը բացվեր,
 Որ առատ ձեր բերքի հետ իմ սրտի խնդությունը
 Տարածվեր աշխարհով մեկ, հայրենի կանաչ արտեր:

1954 թ., գ. Ակնաղբյուր

* * *

Ի՜նչ հաճելի է բուրում այս վարդը,
 Վարդն այս տնկողին հազար երանի,
 Ի՜նչ լավ է շրշում այս ցորմի արտը,
 Արտն այս ցանողին հազար երանի:

Ի՜նչ լավ է ժպտում ծաղկած այս ծառը,
 Ծառն այս տնկողին հազար երանի,
 Ո՜նց է կարկաչում աղբյուրն այս սառը,
 Աղբյուր բացողին հազար երանի:

Լույսի են փոխվել վարար գետերը,
 Ջազար երանի լույսեր վառողին,
 Այո՛, նրան են հիշում դարերը,
 Ով գարուններ է բերում մայր հողին:

1955 թ., գ. Ուխտաձոր

* * *

Գարուն է... դուրս գամ, հայրենի հողի
 Ելնող գոլորշու թարմ բույրը զգամ,
 Ողջունեն պայծառ արեւի շողին
 Ու ծիւ ու ծաղկին իմ համբույրը տամ:

Մեղմ հովերի հետ մեր այգիների
 Ամեն մի բացվող բողբոջը շոյեն,
 Ու ձուլված ճերմակ, ճերմակ ամպերին,
 Մեր հայրենական արտերը ցողեն:

Ծիծեռնակի հետ ամեն հարկի տակ,
 Գարնան գալուստը մարդկանց ավետեն,
 Ճախրեն հայրենի երկնում կապուտակ
 Ու երկրիս ամեն վայրերը շրջեն;

Շրջեն ու դաշտում աշխատող մարդու
 Ձեռքերը սեղմեն խոր ակնածանքով,
 Որ ծառին, ծաղկին, արտին ու այգուն,
 Իմաստ է տալիս բեղուն վաստակով:

1956 թ., գ. Ակնաղբյուր

* * *

Բարձր սարից է գալիս այն առուն,
 Գնամ ու թեքվեմ այն առվի վրա,
 Նա ամեն թփից մի բույր է բերում,
 Ես կարոտել եմ խոխոջին նրա:

Այն մանուշակը ժպտում է թովիչ,
 Այնքան բուրավետ եւ այնքան խոհուն,
 Ա՛խ, ոնց է բացել թերթերն հմայիչ,
 Գնամ փայփայեմ սիրով մի անհուն:

Ծիրանի ծառը ծաղկել է կրկին,
Սիրածս է ասես ծաղկաշոր հագել,
Վառվել է նրա տեսքից իմ հոգին,
Նա ինձ վաղուց է այսպես հմայել:

Գարունն է փռվել մեր սարի լանջին,
Ելնեն հայրենի սարերը վսեմ,
Ուսերիս զգած հովվի յափնջին,
Գառների անուշ մայունը լսեմ:

Չուլված բնության հզոր զարթոնքին,
Ծաղկանց հետ փռեմ հույզերս վարար,
Որ նրանց բույրում ծփա իմ հոգին,
Արբած իմ երկրի տեսքով հուսավար:

1959 թ., գ. Ուխտաձոր

* * *

Ժպիտդ իմ մոր ժպտին է նման,
Գարուն, քո ժպտով դու գերում ես ինձ,
Ջերմ գիրկդ իմ մոր գրկին է նման,
Գարուն, քո գրկով դու գերում ես ինձ:

Հովդ՝ համբույրն է թանկագին իմ մոր,
Ցողդ՝ խնդրության արցունքը նրա,
Սոսափյունը քո այնքան մեղմօրոր,
Մորս ջերմ երգն է իմ ճամփի վրա:

Հայրենի գարուն, չեմ թողնի երբեք,
Քո դեմքը խանձեն հողմերը դաժան,
Որ միշտ շողշողաս ճամփին իմ անթեք,
Մորս ժպտի պես ինձնից անբաժան:

1955 թ., գ. Ակնաղբյուր

Խ Ո Յ

Պուրակի մեջ ակացիներ, եղեւնիներ ձիգ ու բարակ,
 Յովի թելին օրորվելով շնջում են մի քաղցր երգ,
 Թվում է, թե երջանակալից իմ մանկության ճամփի վրա,
 Ինձ իր մոտ է կանչում կրկին այնքան ծանոթ, ծանոթ
 մի ձեռք:

Ու խոհերիս գիրկը ընկած, ճամփաներով ոլոր-մոլոր,
 Ես թռչում եմ գիրկը նրա ու տենչում եմ մանուկ
 դառնալ,

Զգալ մորս համբույրները, լսել քաղցր, քաղցր օրոր,
 Թիթեռներին, ծաղիկներին մանուկ սիրտս սիրով
 բանալ:

Եվ այդ պահին, սակայն, մեկ էլ սթափվում եմ իմ
 խոհերից,

Ո՛չ, ասում եմ, թռչել առաջ, դեպի կյանքիս ամառը շոգ,
 Բերք ու բարիք բերել առատ, նայել կյանքի
 բարձունքներից,

Ու չթողնել կիսատ ձգտում, կիսատ իղձեր, կիսատ
 կարոտ:

Եվ նայում եմ դեպի հեռուն, դեպ սարերը
 ձյունագագաթ,

Խորհում, օ՛, ո՛չ, ո՛չ, չչտապել դեպի գիրկը խոր
 ծերության,

Կյանքում մնալ հավետ ջահել, լինել լույսի մի
 ճառագայթ,

Ու վայելել բույրը սիրո - թանկ նվերը մայր բնության:
 Ու նայում եմ շուրջս կրկին, ուրախ կանչեր, ծիծաղ ու սեր,

Ասես նրանք կանչում են ինձ՝ մի՛ մտորիր, օ՛, խենթ
 ջահել,
 Միեւնույն է, առանց քեզ էլ ժամանակը որպես հաղթ
 ձեռք,
 Բերելու է ե՛ւ ամառդ, ե՛ւ ձմեռդ ճերմակահեր:
 Միայն այնպես ապրիր կյանքում, այնպես վառվիր դու
 քո ճամփին,
 Որ գարնան պես ծաղկունք բերես, ամռան նման տաս
 լիություն,
 Որ թե մի օր դու ծերանաս ու դալկանա պայծառ
 արփիդ,
 Ասեն. այո՛, անցավ մի կյանք, թողած բարիք ու
 բերկրություն:

1959 թ. Հաղրութ

ՀԱՐԱԶԱՏ ԴՊՐՈՑ

Որպես ուսուցիչ քո գիրկը եկա,
 Փոթորկվեց մի պահ իմ ջահել հոգին,
 Եվ տարիները իմ պատանեկան,
 Եկան հայացքիս առաջ փռվեցին:

Կանչեր լսեցի կենսուրախ ու զիլ,
 Ես հուզաթաթավ երգեր լսեցի,
 Ականջս նրանց կարկաչուն ձայնին՝
 Մանկության անդարձ օրերս հիշեցի:

Հիշեցի, թե ոնց աշնան մի ջինջ օր
Մորս հետ հուզված դասարան մտա,
Ուսուցիչը ինձ գուրգուրեց սիրով,
Ողջունեց իմ նոր ճամփան արեւկա:

Ես իմ առաջին քննությունն ահա
Ընկերներիս հետ այստեղ եմ հանձնել,
Երջանիկ կյանքիս անմոռաց պահն այդ
Իմ հուշերի մեջ վառ է մնացել:

Մի օր էլ ծանոթ այս դասարանում
Կանգնել եմ հպարտ, հույզերով վառված,
Սեղմել ձեռքերը ուսուցիչներիս,
Իմ հասունության ատեստատն առած:

Եվ ամեն անգամ ընկերներիս հետ,
Երբ գիրկդ եմ գալիս, դպրոց իմ անգին,
Հուշերիս ծովն է փռվում իմ առաջ
Ու շշնջում եմ երգն այս թանկագին.

- Ողջույն քեզ, դպրոց, դու իմ սիրելի,
Իմ մատաղ հոգու լուսե գանձարան,
Ինչ տվել ես ինձ, այսօր կրկնակի
Ես քեզ եմ հանձնում հույզերով վառման:

1954 թ., գ. Ուխտաձոր

ԿՅԱՆՔՆ ԻՆՉ ԺՊՏՈՒՄ Է

Կյանքն ինձ ժպտում է ամեն առավուտ,
 ժպտում է նա ինձ հարազատ մոր պես,
 Արթուն եմ նրա տեսքով արեւոտ,
 Դառնում եռանդուն, դառնում սիրակեզ:

Նայում եմ դյութված ու չեմ հագեցնում,
 Շուրջս կառուցում, շուրջս թռչքներ,
 Ամեն տեղ նորն է ճախրանքով ելնում
 Եվ բաց ճակատով տիրում բարձունքներ:

Այդ եռուզեռին ձուլվում է հոգիս,
 Խինդս հոսում է աղբյուրի նման,
 Ամեն վայրկյան ինձ հաշիվ եմ տալիս.
 - Պետք է այս երթից ես հետ չմնամ:

1959 թ., Երեւան

ԲԱՂՁԱՆՔ

Չմայված կյանքի հրով ու երթով մեր նորօրյա,
 Կանգնել եմ ճամփի եզրին, որ դեպի վեր կհառնի,
 Օրերի տենդով վառված նետվում եմ գիրկը նրա,
 Եվ գիտեմ, որ կյանքում ինձ միշտ դեպի վեր

կտանի:

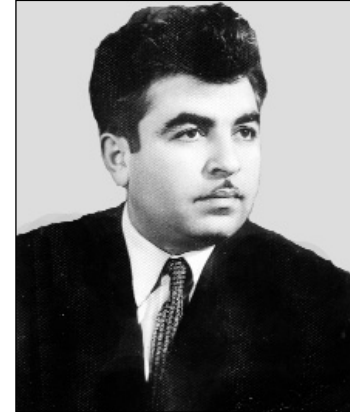
Քարոտ է իմ այս ճամփան, դժվար է իմ այս ուղին,
 Եվ գիտեմ, որ քայլելիս քրտինքս ծով կդառնա,
 Մերթ կընկնեն ու մերթ կելնեն կուռ կամքով
 մարտնչողի,

Բայց միշտ էլ երգը շրթիս կքայլեն ես անդադար:
 Կքայլեն, իմ Հայաստան, վառ սերդ իմ սրտի մեջ,
 Կքայլեն ժողովրդիս հույսերով լուսապայծառ,
 Քո շնչին շունչս խառնած կքայլեն հազարատենչ,
 Կարոտդ հոգուս խորքում, ժպիտդ շրթիս վրա:
 Հնայված մեր նոր երթով, օրերի տենդով վառված,
 Ամենուր կմաքառեն՝ քրտինքս օվկիան արած,
 Կքայլեն դեպի բարձունք, կհասնեն լուսե գագաթ,
 Ճակատիս կշողշողա բաղձալի մի ճառագայթ:

1959 թ., Երեւան

Աջից՝ Ս. Խանյանը Ս. Գրիգորյանի հետ

Իմ նորատունկ վարդի թփեր
Ու կոկոններ իմ լուսանուն,
Դեռ չգրված իմ նոր երգեր,
Անուրջների ծով իմ անհուն...
Ինչպե՞ս քնեմ ես առանց ձեզ
Եվ հանգիստս ինչպե՞ս գտնեմ,
Ես առանց ձեզ, դատարկածեռ,
Կյանքի դռնով ինչպե՞ս մտնեմ:

ԻՄ ՍԵՐՆԴԻ ԽՈՍՔԸ

* * *

Իմ նորատունկ վարդի թփեր
 Ու կոկոններ իմ լուսանուն,
 Դեռ չգրված իմ նոր երգեր,
 Անուրջների ծով իմ անհուն...
 Ինչպե՞ս քնեմ ես առանց ձեզ
 Եվ հանգիստս ինչպե՞ս գտնեմ,
 Ես առանց ձեզ, դատարկածեռ,
 Կյանքի դռնով ինչպե՞ս մտնեմ:
 Մինչ չծլեք ու չբացվեք
 Եվ չբուրեք մարդկանց համար,
 Գարնան ցողով մինչ չթացվեք
 Ու չճախրեք սիրով անմար,
 Մինչ ձեզ չտամ իմ շունչը տաք,
 Մինչ չհուզեք սիրտը մարդու,
 Չբոցկլտաք որպես կրակ,
 Ես հանգիստ չեմ ապրի կյանքում:
 Իմ նորատունկ վարդի թփեր
 Ու կոկոններ իմ լուսանուն,
 Դեռ չգրված իմ նոր երգեր,
 Անուրջների ծով իմ անհուն:

1960 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ք Ա Պ Ե Կ Ա Մ Պ Ի Պ Ց Պ Ի Ն

Կ Ա Ր Մ Ի Ր Զ Ր Ա Պ Ա Ր Ա Կ Ո Ւ Մ

Չոգու թրթիռներով, մի խենթ պատանու պես,
Մարդկանց հոսանքի հետ հրապարակ մտա,
Մանկուց ինչ երազներ, տենչեր ունեի ես,
Այս ջինջ աստղերի տակ միանգամից գտա:
Դարեր, հողմեր տեսած ու դարձած թանկ մի հուշ,
Ամեն մի քար այստեղ լեզու առավ, խոսեց,
Իսկ երբ կուրանտները դողանջեցին անուշ,
Չույզերի ջինջ առուն իմ կրծքի տակ հոսեց:
Այնպես հպարտ էի քայլում ես այդ պահին,
Միրտս ծով բերկրանքից թև էր առնում, թռչում,
Երբ որ տարբեր գույնի մարդկանց շրթունքներից
Ռոսիա, Մոսկվա բառերն էին հնչում:
Անհուն մի կարոտով հրապարակ մտա,
Թվաց գրկեց նա ինձ շոյանքներով իմ մոր,
Այնտեղ խաղաղության ճամփաները գտա,
Այնտեղ կյանքը ժպտաց ինձ իմաստով մի նոր:

1960 թ., հունիս, Մոսկվա

Ե Ր Կ Ի Ր Ն Ա Ի Ր Ի

Քո նորոյա հաղթարշավում
Մի տենչով է սիրտս վառվում.
Շենքեր կերտեմ ես քեզ համար,
Գետեր թեքեմ կանքով համառ,
Քո լանջերին իմ շունչը տամ,
Որ արտերդ անվերջ ծփան,
Խոր հանքերից ոսկի հանեմ,
Վառած լույսս ճամփիդ ցանեմ,
Ու թե քո դեմ ամպրոպ ճայթի,
Փուշը թե մի տեղդ խայթի,
Ցասունս թեժ հեղեղ դարձնեմ,
Ամեն մի չար կրակ հանգցնեմ,
Ու բարձունքիդ փարված անպարտ,
Քո անունից խոսեմ հպարտ:

1962 թ., Երեւան

ՔԱՐԵԿԱՄՈՒԹՅՈՒՆ

ԸՆԹԵՐՑՈՂ ԲԱՐԵԿԱՍԻՍ

Թռիչքի մասին դեպի Տիեզերք
 Ես քեզ եմ հանձնում սրտաբուխ մի երգ:
 Զգիտեմ, գուցե, երբ դու այն կարդաս,
 Գլուխդ օրորես ու թեթև ժպտաս,
 Ասես. «Պոետը հետ է մնում շատ,
 Դեպի Լուսին է արդեն թռչում մարդ»:
 Մի նոր Գագարին գուցե այդ պահին,
 Գտնվի Մարսի Մեծ ճանապարհին,
 Գուցե աշխարհը ցնծա հրճվանքով
 Վեներա հասած նոր հերոս մարդով:
 Մեր կյանքն այնպես է առաջ ընթանում,
 Նրանից հաճախ մենք հետ ենք մնում:
 Փուլթ չէ, որ երգը չի հասնում երթին,
 Թող չասեն՝ երթը չի հասնում երգին:

1963 թ., Բարու

Ունեցել եմ ես տենչեր անհամար...
 Եվ այդ տենչերին հասնելու համար
 Այնպե՛ս եմ ձգտել, այնպես՝ վռագել,
 Մեկին չհասած, նորն եմ երագել:
 Մանուկ եմ եղել,
 Շտապել եմ, որ պատանի դառնամ,
 Պատանի դարձել,
 Շտապել եմ՝ գան օրերս ամռան,

Ք Ա Պ Ե Կ Ա Մ Պ Ի Պ Յ Պ Ի Ն

Ու երբ ինձ ամռան արեւն է վառել,
 Խենթացել եմ ես, սիրահար դառել,
 Օրերս, ասել եմ, շուտ գան, շուտ անցնեն,
 Խորհել եմ՝ սերըս իմ աստղը դարձնեն:
 Մի ծառ եմ տնկել, շտապել եմ, որ
 Մեր առվի ափին խշշա մեղմօրոր,
 Ասել եմ շուտ գան օրերը, անցնեն,
 Որ տնկած ծառիս մրգերը հասնեն:
 Չեմ հասկացել, որ կյանքն ինձ պարզեւած
 Օրերը առնում, տանում է անդարձ:
 Երբ կյանքիս կեսը անցել է շտապ,
 Երբ նոր տենչեր են ծնվում կրծքիս տակ,
 Թե ինչ եմ ուզում . - ինձանից հարցնեն, -
 Կասեմ օրերը շուտ գան, ուշ անցնեն:

1961 թ., Բաքու

Ս Ի Ր Տ

Դու բնությունից ծնունդ ես առել,
 Բնությունից էլ դարձել նուրբ ու մեծ,
 Խիճիկ, կարոտի խարույկն ես վառել
 Ու տիեզերքներ ընդգրկել քո մեջ:
 Դարեր ապրել ես տենչերով հորդուն
 Ու երազներիդ շունչ տվել, ոգի,
 Դեռ դադար չառած մի հաղթանակում,
 Ձգտել ես հասնել մի նոր բարձունքի:
 Թե չերազեիր, չխիզախեիր,
 Մնայիր քո մեջ ամփոփված ու բիրտ,
 Չկամրջեիր երկիրն աստղերին,
 Արդյոք այնժամ էլ կկոչվեիր սիրտ:

1959 թ., Բաքու

ՀՊԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆ

Սեզ լեռներում փռվել ես դու, իմ Հայաստան,
 Արմատներով հին ու խորին,
 Բողբոջել ու միրգ է տալիս քո ամեն ծառ
 Ու դալարում օրը-օրին:
 Հորդ գետերդ փոխել ես դու առատ լույսի
 Եվ գցել քո այգին հրաշք,
 Ու դարձել ես մի օրորան երգի, հույզի,
 Գինու հնձան, ցորենի դաշտ:
 Տարածել ես քո թելերը նոր ու հզոր,
 Այդքան փոքր ես եւ այդքան մեծ,
 Ուրախ եմ ես, որ արեւներ ունես բոսոր
 Ու գազաթներ աստեղնամերձ:
 Դու բարձր ես նրա համար, որ քո որդին
 Մարտերի մեջ վաստակել է քաջի անուն,
 Որ ժայռակուռ քո լեռներում երգը շրթին,
 Առատության լույս է քամում:
 Դու բարձր ես նրա համար,
 Որ քո սերը որդուդ արյան մեջ է հոսում,
 Որ նա այսօր քո հնամյա իմաստությամբ
 Ջինջ աստղերի հետ է խոսում:
 Տարածել ես քո թելերը նոր ու հզոր,
 Այդքան փոքր ես եւ այդքան մեծ,
 Հպարտ եմ ես, որ արեւներ ունես բոսոր
 Ու գազաթներ աստեղնամերձ:

1962 թ., Երեւան

ԻՄ ՍԵՐՆԴԻ ԽՈՍՔԸ

Թե ասեմ կյանքում խնդությունն է միշտ
 Չորդել կրծքիս տակ,
 Թե ասեմ կյանքում ես չեմ տեսել վիշտ,
 Ինձ չհավատաք:
 Գամփիս շատ անգամ ես խնդացել եմ,
 Բայց շատ անգամ էլ թախծել, լացել եմ.
 Թախծել եմ, երբ որ ահեղ մարտերից
 Մի ոտանի է քեռիս տուն դարձել,
 Լացել եմ, երբ որ իմ քսանամյա
 Եղբայրը կռվից չի վերադարձել:
 Եվ վշտացել է սիրտս կրկնակի,
 Երբ որ հերոսի վեհ անուն հանած,
 Ամենուր սիրված ու փառաբանված
 Չայրն իմ ընկերոջ
 Չոհվել է օրը Մեծ Չաղթանակի:
 Բայց լացն այդ երբեք ինձ չի թեւատել,
 Ես եռակի եմ ոսխիսն ատել,
 Բռունցքել եմ իմ ուժն ու ցատունը.
 Եվ վստահ նայել դեպի ապագան,
 Դեպի այսօրը մեր հերոսական:
 Եվ երբ իղձերն են մեր ծաղկում, բուրում,
 Երբ աստղերն անգամ
 Մեր հաղթանակով
 Չիացել են եւ իրար համբուրում,
 Երբ նահանջում է աշխարհում հինը,
 Ես նոր եմ զգում իմ լացի գինը:

1959 թ., գ. Ակնաղբյուր

ՋԱՅԵԼՈՒԹՅՈՒՆ

Ով, ջահելություն,
 Դու ծիածանված մեր հասակ պարթեւ,
 Դու մեզ ընծայված լավագույն պարզեւ,
 Գիտեմ, կփայլես մեր ճանապարհին
 Որպես ակնթարթ,
 Մեր տենչն է, որ դու խոյանաս հպարտ,
 Անվերջ երազես բարձունքներ անհաս,
 Այնպիսի պայծառ մի գազաթ դառնաս,
 Որ գալիք բոլոր դարերի վրա
 Քո սեզ հասակը հավետ երեւա:
 Մեր իղձն է, որ վառ հույզերից հյուսված
 Ծաղկեփունջ դառնաս ավան, բուրավետ,
 Եվ մարմին առած տենչերը մեր բյուր
 Հավերժության մեջ միշտ պահես քեզ հետ:
 Մենք կզարդարենք քեզ լույսերով պերճ,
 Որ մեր գալիքը լույսով համբուրես,
 Որ մեր հուսալի հերկերից ծնված
 Ցորեն հացի հետ հավիտյան բուրես:
 Նոր դոմնաներ են երկինք հառնելու,
 Նրանց ցուքերում պիտի փողփողաս,
 Մեր սրտի հուրը մենք քեզ ենք տալու,
 Մեր սրտի հրով պիտի շողշողաս:
 Որպես այգեպան
 Մենք քանի՛-քանի՛
 Ծառ ենք տնկելու,
 Այգի գցելու իղձերով անշեջ,
 Այո՛, դու պիտի եւ հավերժանաս

Ք Ա Պ Ե Կ Ա Մ Պ Գ Պ Յ Պ Գ Ն

Մեր այդ ծառերի բողբոջների մեջ:
 Որպես շինարար
 Մենք քանի՛-քանի՛
 Շենք ենք կերտելու,
 Քանի՛ երգիչներ
 Մեր մուրճի ձայնն են դեռ գովերգելու,
 Նրանց շրթերով մի նոր ցնծությամբ
 Դու պիտի նշվես,
 Դու պիտի հիշվես:
 Գալիք սերունդը
 Գիտության անհուն խորքն է մտնելու,
 Ամեն մի քայլում
 Նա գաղտնիքներ է անթիվ գտնելու,
 Եվ չափելու է անցած դարերի
 Իմաստը խորին,
 Նա ակնածանքով պիտի հիշի քեզ,
 Որպես մարմնացում գիտության, նորի:

Չեռու չէ օրն այն,
 Երբ մարդը պիտի հյուր գնա Սարսին,
 Այդ ճամփին պիտի մի բարձունք դառնաս,
 Որ երախտիքով խոսեն քո մասին,
 Որ սերունդները գալիք դարերի,
 Երբ մեր ներկայով չափեն ապագան,
 Բաբախյունի մեջ ժամանակների
 Մեր ջերմ սրտերի զարկերը զգան:

1963 թ., Երեւան

Մ Ո Ր Ս Տ Ե Լ Չ Ը

Ամառ էր, մայրս այդ օրը դաշտից
 Յոզնած, քրտնաթոր վերադարձավ տուն,
 Ամեն օրվա պես չփայփայեց ինձ,
 Ու ես չիմացա ինչու էր տրտուն:

Յետո իմ ավագ եղբայրը եկավ,
 Նա էլ հուզված էր մորս պես բարի,
 Իմ մանուկ հոգին, ախ, ի՞նչ հասկանար
 Աշխարհի չարը, բարին աշխարհի:

Կռիվ է... բառն այդ ականջիս հասավ,
 Վտանգի տակ էր հայրենիքը մեր,
 - Դեհ, մնաք բարով, - եղբայրս ասաց, -
 Ու ճամփա ընկավ ընկերների հետ:

Այդ օրից հետո տարիներ անցան,
 Մորս մագերին կյանքը ձյուն մաղեց,
 Եղբայրս մարտից չվերադարձավ,
 Մայրս լաց եղավ, մայրս նվաղեց:

Յաղթանակ եկավ, մորս աչքերում
 Արցունքի միջից ժպիտը փայլեց,
 Կարոտն ու հույսը հոգու խորքերում
 Մի նոր ջերմությամբ նա ինձ փայփայեց...

Ու կռվի մասին, երբ խոսք է բացվում,
 Ասես խոցում են նուրբ սիրտը իմ մոր,
 Նրա աչքերն են մշուշվում, թացվում,
 Կորած ճամփան է հիշում իմ եղբոր:

Նրա աչքերում, շրթերի վրա,
 Խաղաղություն են ես միայն կարդում,
 Մորս այդ տենչն են ես տեսնում հիմա
 Բոլոր մայրերի կարոտած սրտում:

1961 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ի Ս Ը Ն Կ Ե Ր Ն Ե Ր Ը

Ընկերներ շատ են ունեցել կյանքում,
Եվ մեկմեկու վիշտն ու խինդն ենք կիսել,
Նահանջի ժամին ու թե վերելքում,
Նույն նպատակն է մեր սիրտը կիզել:

Թե քանի ընկեր ունեն մտերիմ,
Ասել չեն կարող, անթիվ են նրանք,
Ինչ լավ է, երբ քո լավ ընկերներին
Չես հաշվում երբեք մատների վրա:

1960 թ., Հաղորւթ

Թե հարցնեք, ես խիղճ տեսե՞լ եմ, արդյոք,
Կպատասխանեմ, տեսել եմ, այո.
Օրոր ասող մոր անքուն աչքերում,
Հոր՝ կոշտուկներով պատած ափերում,
Տեսել եմ ցորեն հացի բույրի մեջ,
Հավերժ կարկաչող հուշաղբյուրի մեջ,
Լույսերի ծովում՝ մեր ձեռքով վառած,
Անունների մեջ՝ արդեն երգ դառած:
Տեսել եմ խիղճը հայրենի հողում
Եվ մեր տենչերի ամեն մի շողում,
Խիղճը տեսել եմ դաժան մարտերում
Ցասման, կրակի փոխված սրտերում:
Տեսել եմ խիղճը՝ բարձունքի վրա,
Աստղերին ժպտող ծաղկունքի մեջ նուրբ,
Որ զարդարում են գալիքի համար
Ձոհված մարտիկի գերեզմանը սուրբ:
Տեսել եմ խիղճը՝ խիղճ մուրող ճամփի,
Տեսել եմ խիղճը խիղճ փնտրող կյանքի:

1960 թ., Բաքու

ՔԱՐԵՎԱՄՊԻՊՅՈՒՆ

ՀՈՒՇԱՂԲՅՈՒՐ

Գիշեր ու ցերեկ անվերջ կարկաչում,
 Ասա, հուշադրյուր, այդ ո՞ւմ ես կանչում,
 Ո՞ւմ ես սպասում այդպես կարոտով,
 Ո՞վ պիտի գա տուն քո կանաչ ճամփով:
 Թանկ անուններ եմ կարդում ճակատիդ,
 Ծանոթ ծայներ եմ լսում քո երգում,
 Որոնք ասես թե հանուն մեր կյանքի
 Հնչում են որպես սրբազան երգում:
 Աղբյուր, հոսում ես մոր կարոտի պես,
 Ոնց զոհվածի հուշ՝ վերջինը լինես,
 Թող էլ աշխարհում չերեւա սեւ ամպ,
 Թող խաղաղություն լինի ու բերկրանք,
 Արցունք չերեւա ոչ որի աչքին,
 Ու թե հուշադրյուր կերտենք մեր ճամփին,
 Թող այն կառուցենք մի ողջ դար ապրած
 Շինարար մարդու լույս հիշատակին:

1962 թ., Դիլիջան

ՈՉ, ՉԻ ՍՈՌԱՑՎԻ

Ո՛չ, չի մոռացվի մեր ճանապարհը,
 Մեր ճանապարհը՝ սխրանքներով լի,
 Ակնածանքով է մայրում աշխարհը
 Մեր ձեռքով վառած աստղերի փայլին:

Ո՛չ, չեն՝ մոռացվի մարտերն այն դաժան,
 Ուր պսակվել ենք միշտ հաղթանակով,
 Եվ բարձունքներից հավետ անբաժան
 Շարունակել ենք մեր ուղին փառքով:

Սերունդները մեզ, ո՛չ, չեն մոռանա,
 Մենք կամրջում ենք ներկան գալիքին,
 Եվ մեր սրտերը մենք նրանց համար
 Աղբյուր ենք դարձնում լուսառատ կյանքի:

1960 թ., Մոսկվա

ՀԱՅՐԱԿԱՆ

Որդու՝ Կարենին

Անո՛ւշ-անո՛ւշ, երբ քնում ես,
 Ջերմ կարոտս ծով է դառնում,
 Իմ բալիկս, երբ զարթնում ես,
 Խնդությունից թեւ եմ առնում:
 Ես իմ անցած ճանապարհին
 Կյանքը այսքան խոր չեմ սիրել,
 Ե՛վ քեզ համար, ե՛ւ աշխարհի,
 Խաղաղ կյանքն է սիրտս գերել:
 Քո երջանիկ բախտի համար
 Գարուն դարձած ես կբուրեմ,
 Կմաքառեմ կամքով համառ,
 Աստղերն անգամ ցած կբերեմ:
 Գիշերները քո սնարին
 Ծրագ դառած կվառվեմ ես,
 Որ երբ ժպտաս դու աշխարհին,
 Սիրով ժպտա աշխարհը քեզ:
 Անո՛ւշ - անո՛ւշ, երբ քնում ես,
 Ջերմ կարոտս ծով է դառնում,
 Իմ բալիկս, երբ զարթնում ես,
 Խնդությունից թեւ եմ առնում:
 Բախտավոր եմ, որ սրտիս մեջ
 Բոցկլտում է մի արեգակ,
 Դա հայրական սերն է անշեջ,
 Որ վառվում է իմ կրծքի տակ:

1961 թ., Բաքու

ՔԱՐԵՎԱՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՑՆՃՈՒԹՅՈՒՆ

Երբ մի նոր շենք է հառնում,
Գեղեցկանում ես դու երբ,
Ցնճություն եմ ես դառնում,
Երեվան իմ նորակերտ:

Սիրտս ամեն-ամեն տեղ
Քո սիրով է բաբախում,
Ջերմությունը իմ սրտի
Լույսերիդ եմ շաղախում,

Որ ավելի վառ փայլես
Ճանապարհին իմ որդու,
Որ գալիքին ընծայես
Թրթիռները իմ հոգու:

1959 թ., Երեւան

ՈՐՄՆԱԴԻՐ

Ամեն նոր շենքի մի քար դնելիս
Թրթռացել է սիրտը քո ջահել,
Եվ մուրճիդ ամեն զարկը հնչելիս,
Դու քանի՜-քանի՜ սրտեր ես շահել:
Գուցե անունդ ոչ ոք չգիտե,
Սակայն փույթ չէ դա, չէ որ մեր կյանքում
Հավերժացել եմ այս շենքերի հետ
Քո ձգտումները, տենչերը մաքուր:

1959 թ., Երեւան

Ք Ա Պ Ե Կ Ա Մ Պ Ի Պ Ց Պ Ի Ն

Բ Ա Լ Ի Կ Ի Ս

Կրկին տուն դարձա ես աշխատանքից,
Դու ծիծառի պես իմ դեմը ելար,
Իմ գիրկը թռար ու քո բերկրանքից
Յույզիս աղբյուրը խոխոջեց վարար:

Խաղա, ծիծաղիր, իմ գարնան ծաղիկ,
Բուրիք քո հորը, բուրիք աշխարհին,
Քեզնով եմ այսքան կյանքում երջանիկ,
Քեզնով է այսքան կարոտս խորին:

1962 թ., Բաքու

Ղ Ա Ր Ա Բ Ա Ղ Ի Ե Ր Գ Ը

Դարերից է ծնունդ առել,
Սրտերից է սնունդ առել,
Հավերժական անուն դառել
Երգը Ղարաբաղի:

Թարթառի պես փոքր է եղել,
Ճանապարհն իր բայց չի շեղել,
Սեր եւ կարոտ է հեղեղել
Երգը Ղարաբաղի:

Սիրող սրտին եղել է հուր,
Պապակ շրթին՝ լեռնային ջուր,
Սպեղանի վերքերին բյուր՝
Երգը Ղարաբաղի:

Ք Ա Մ Ե Կ Ա Մ Պ Ի Պ Ց Պ Ի Ն

Չի խոնարհվել Նադիր շահին,
Արյունարբու Կաջար խանին,
Համիդի սել յաթաղանին.
Երգը Ղարաբաղի:

Կարկաչել է, չի խոնարհվել,
Պայքարի է մարդկանց տարել,
Հայաստանով թեւավորվել
Երգը Ղարաբաղի:

Արդ, իր փոքրիկ լեռնաշխարհում,
Կիսաարդար մեր այս դարում,
Պայքարի նոր հուրն է վառում
Երգը Ղարաբաղի:

1961 թ., Հադրութ

* * *

Մարդուց շատ բան չի պահանջում կյանքը երբեք,
Չի պահանջում իր տվածի կեսը անգամ.
Մեկից՝ մի ծառ կամ մի ծաղիկ, մեկից՝ մի երգ,
Մեկից կամուրջ, իսկ մեկից էլ տաշած մի քար:
Որ մեզ թեւեր տվող կյանքը հավետ ժպտա,
Եկեք նրան անմնացորդ մեր պարտքը տանք:

1959 թ., Բաքու

ՎԱՐՊԵՏԻ ՀԵՏ

Ավետիք Իսահակյանի հիշատակին

Հարազատներս նստել են շուրջս,
 Ու ես կարդում եմ գիրքը Վարպետի,
 Ալեհեր մայրս պահած իր շունչը,
 «Մոր սիրտն» է լսում, արցունքը այտին:
 Սիրածիս սիրո երգերն են հուզում,
 Որդուս՝ մանկական երգերը նրա,
 Հայրս դարիքի մրմուռն է զգում
 Իր սպիացած վերքերի վրա:
 Ու ես կարդում եմ, կարդում հմայքով,
 Մի հպարտություն իմ սիրտն է պատում.
 - Մեր ժողովուրդն է Վարպետի շրթով
 Իր անցած կյանքի լեզենդը պատմում:

1963 թ., գ. Ակնաղբյուր

* * *

Այո՛, ինձ կյանքը գերում է, թովում,
 Սակայն հաճախ եմ նաեւ վրդովվում.
 Վրդովվում եմ ես, երբ մեկը պարապ
 Թանկ ժամանակն է անտեղի մաշում,
 Եվ առանց խղճի մի խայթ զգալու,
 Միշտ առաջինն է նստում ու ճաշում:
 Երբ մեկն անցնում է սառն ու անտարբեր՝
 Ցեխի մեջ ընկած թույլ մանկան մոտով,
 Մեկը փոխանակ ծաղիկ ցանելու,
 Կոկոն վարդերն է տրորում ոտով:

Ք Ա Պ Ե Կ Ա Մ Պ Ի Պ Յ Պ Ի Ն

Երբ մեկը հրում դողդոջ ծերունուն,
 Ինքն է սանդուղքով բարձրանում առաջ,
 Երբ մեկը թեթև ճամփա է գնում,
 Մոտը պառավ կին՝ ծանրոցը առած,
 Բայց ամենից շատ ես վրդովվում եմ,
 Երբ մեկն անցնում է լուռ նրանց կողքով,
 Երբ մեկն անտարբեր նրանց նայում է,
 Չի խարազանում իր այրող խոսքով:

1960 թ., Բաքու

Ա Ն Ո Ւ Ն

Որդու՝ Սուրենին...

Մանուկս ծնվեց. խնդության մի շող
 ճառագեց ասես իմ նոր սենյակում,
 Եվ ջահելացավ մայրիկս հոգով,
 Փայլեց բերկրանքի ժպիտն աչքերում:
 Բարեկամներս երկար վիճեցին՝
 Ի՞նչ անուն տանք մեր նորածին մանկան,
 Մենք ի՞նչ անուն տանք, որը ամենքին
 Սրտամոտ լինի, լինի դուրեկան:
 Մայրիկս, որի աչքերում այն վառ
 Տխրության աղոտ մի նշույլ կա դեռ,
 Որի վարսերին, քունքերին, ավա՛ղ,
 Իջել է ճերմակ, ճերմակ մի ձմեռ,
 Դիմեց ինձ. «Որդիս, արի մեր մանկան
 Քո ավագ եղբոր թանկ անունը տանք»:
 Ու ես նայեցի դիմացի պատին՝

ՔԱՐԵՎԱՄՈՒԹՅՈՒՆ

Այնտեղ նկարից եղբայրս էր ժպտում,
 Նա, որ ընկել է բոցերում մարտի՝
 Բյուր երազ ու տենչ պահած իր սրտում:
 Այո՛, եղբայր իմ, պարծանքն ես դու մեր
 Եվ մարմնացումը մեր նոր սխրանքի,
 Այդպես անունդ կհնչի անմեռ
 Ամեն նոր եկող սերնդի շրթին:

1952 թ., Ակնաղբյուր

ԵՐԿՈՒ ԵՐԳ ԹՔԻԼԻՍԻՑ

1. ԿՐԱՑ ԲԱՐԵԿԱՍՆԵՐԻՍ

Սիրտս լեցուն ողջույններով բարեկամի,
 Ես այցի եմ եկել չքնաղ քաղաքը ձեր,
 Ու հրճվում եմ եղբայրական սիրով ջերմին,
 Իմ վրացի, իմ դրացի հարազատներ:

Եղբայրական սիրո մասին շատ չեմ խոսում,
 Բարեկամից, հարազատից թանկ էլ ի՞նչ կա,
 Թե ինչպես ենք իրար սիրել ձեր Կովկասում,
 Ռուսթավելու, Սայաթ-Նովի երգն է վկա:

Հրճվում եմ ես ձեր ոստանով ե՛լ հին, ե՛լ նոր,
 Ձեր վաստակով ու ձեր անթեք, պայծառ երթով,
 Եվ ամենից հնամենի, թանկ ու հզոր
 Եղբայրական քաղցր երգով:

1961 թ., Թբիլիսի

Ք Ա Պ Ե Կ Ա Մ Պ Ի Պ Ց Պ Ի Ն

2. ԻԼՅԱ ԾԱԿՃԱՎԱԶԵԻ ԱՐՁԱՆԻ ԱՌԱՋ

*Ձեռն չի գալիս ոչ մի կողմից,
Վրաստանը մութն ու լուռ,
Վրացին է հաղթված քնից
Տնքուն տանջված ու տխուր:*

Ի.ՃԱԿՃԱՎԱԶԵ

Երեկոն իջավ երգով ու հույզով,
Կապույտ լեռները շողացին հեռվում,
Թբիլիսին մեկեն ողողվեց լույսով,
Ու հորձանք տվեց կյանքը նոր, եռուն:
Երգն ու ծիծաղը հնչեցին անվերջ,
Ամբողջ քաղաքը թնդաց բերկրանքից,
Երջանիկ սրտուն բյուր երագ ու տենչ,
Վրացին ժպտաց՝ գոհ իր վաստակից:
Եվ լույսերի տակ, քո պատվանդանին,
Ասես կարոտով դու էլ ժպտացիր,
Օ՛, մեծ բանաստեղծ, քո ժողովրդի
Նոր կյանքի հեւքը, արդյոք, զգացի՞ր:

1961 թ., Թբիլիսի

Ս Ի Ր Ո Տ Ո Ղ Ե Ր

.....

* * *

Կնոջս՝ Սրբուհուն

Դու պատանության իմ ճամփի վրա
Ծաղիկների մեջ ծաղիկս դարձար,
Սիրուս արեւը դարձար հուրհրան,
Ես քո կրակով հավերժ ջերմացա:

Ք Ա Պ Ե Կ Ա Մ Պ Ի Պ Յ Պ Ի Ն

Իմ լուսե բախտը կապեցի քեզ հետ,
 Ինձ համար դարձար ե՛լ արեւ, ե՛լ կին,
 Քո մասին, սակայն, արժանի մի երգ,
 Չկարողացա հորինել, անգին:
 Եվ հետո, երբ դու անուշ մայր դարձար,
 Սերս թե մեկն էր, երկուսը դարձավ:
 Երբ ճամփիս այսքան վարդեր ես ցանել,
 Ասա, այդ սերը ո՞նց փառաբանել:

1962 թ., Բաքու

* * *

Այնքա՛ն, այնքա՛ն եմ հիմա քեզ սիրում,
 Որքան չեմ սիրել իմ կյանքում երբեք,
 Դու ես ամենուր իմ սիրտը գերում՝
 Շրթերիս վրա դարձած քաղցր երգ:
 Երբ ես զույգեր եմ տեսնում ջերմ սիրող,
 Չայացքիս առաջ կանգնում ես ժպտուն,
 Չազարապատիկ ջերմացած սրտով,
 Կյանքին ժպտալով ես դառնում եմ տուն:
 Դու ինձ ես տալիս հոգուդ կրակը,
 Եվ ավելի ես աչքիս բարձրանում,
 Սիրելու մեջ է մարդու բերկրանքը,
 Ջերմ սիրելով է կյանքը քաղցրանում:

1962 թ., Բաքու

Ք Ա Պ Ե Կ Ա Մ Պ Ի Պ Յ Պ Ի Ն

* * *

Սիրո անհուն ծովն են ընկել,
ճամփաս դեպի քեզ է տանում,
Ինչ է սերը, ինչ է սիրել,
Ա՛խ, ես նոր եմ դեռ հասկանում:

Քեզ եմ տենչում ես խենթի պես,
Ցերեկն անվերջ, գիշերն անքուն,
Ու թվում է, թե առանց քեզ,
Ես չեմ կարող ապրել կյանքում:

1962 թ., Բաքու

* * *

Քեզ հանդիպեցի շրթերով տոչոր,
Դարձար անձրեւի մի կաթիլ խոշոր,
Իսկ հետո զուլալ մի առու դարձար,
Եկար ու սրտիս խորքում ծովացար:
Դու հորդանում ես անվերջ, ամրանում,
Դրա համար եմ քեզ սեր անվանում:

1962 թ., Բաքու

* * *

Ներիր ինձ, սեր իմ,
Երբ նախատում եմ ուշացման համար,
Երբ սպասում եմ,
Մի ակնթարթը թվում է մի դար:
Երբ ուշանում ես, դողում է սիրտս...

Ք Ա Պ Ե Կ Ա Մ Պ Ի Պ Ց Պ Ի Ն

Այդպես դողում է պողպատ ձուլողի
 Սիրտը այն պահին,
 Երբ ուշ է իջնում հզոր դոմնայից
 Չալոցքը կարմիր:
 Այդպես դողում է
 Սիրտը փորձառու այն սերմնացանի,
 Երբ ուշ է ծլում հատիկը հողում,
 Այդպես դողում է սիրտն այգեպանի,
 Երբ տնկած ծառը ուշ է բողբոջում:
 Երբ ուշանում են,
 Խոհերն ինձ դեպի հեռուն են տանում,
 Ինչո՞ւ, ա՛խ, ինչո՞ւ ինձ չես հասկանում:

1962 թ., Բաքու

* * *

Դու հաճախ ես ինձ նախատում,
 Որ անչափ շատ եմ աշխատում
 Գիշերները ես,
 Որ երգերով շատ տարվում եմ,
 Անտես, անծուխ ես վառվում եմ,
 Մոռանում եմ քեզ:

Մարդ իրենով թե լոկ տարվի,
 Ոչ ոքի սիրտ թե չվառվի
 Մեր կյանքի համար,
 Էլ որտեղի՞ց այսքան հույզեր,
 Էլ որտեղի՞ց այսքան հույսեր
 Եվ լույսեր անմար:

1962 թ., Բաքու

Ք Ա Մ Ե Կ Ա Մ Պ Ի Պ Ց Պ Ի Ն

Լիդիա Միխայլովնային

Ամեն անգամ, երբ հանդիպում եմ քեզ,
Կարոտով նայում կապույտ աչքերիդ,
Խոր հիացմունքով նայում եմ ասես
Ռուսական ժպտուն ու ջինջ եթերին:

Դու այնքան մոտ ես իմ սրտին, հոգուն,
Ասես իմ ճամփան քեզ հետ եմ անցել,
Ասես իմ վերքը փաթաթել ես դու,
Ինձ համար գթոտ փրկարար դարձել:

Ասես ինձ հետ ես եղել ամենուր,
Դժվարին պահին, ուրախության մեջ,
Ասես վառվել է հուրը իմ հոգու
Քո մաքուր սրտի կրակով անշեջ:

Գիտե՞ս, թե սիրտս ինչպես է խնդում,
Երբ հնչում է քո անունը բարի,
Դարի շնչով ես հասակ առել դու,
Դու մարմնացումն ես լավի, պայքարի:

Երբ հանդիպում եմ քեզ ամեն անգամ,
Այս խոհերով է իմ սիրտը զարկում.
Թե բոլոր կանայք քո սիրտն ունենան,
Աշխարհը պարտեզ կդառնա ծաղկուն:

1961 թ., Բաքու

ՔԱՐԵՎԱՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ՀՈՂՈՒՄ
.....

1. ՏԻՍՍԱ

Ին՛չ լա՛վ է, որ դու խաղաղ ես այդքան,
Որ կրակների միջով չես հոսում,
Եվ որպես սահման երկու տերության,
Լոկ բարեկամի լեզվով ես խոսում:

Ահա կանգնել եմ կանաչ ափին քո,
Թվում է՝ ոչ թե մի գետ ես հսկա,
Այլ երկու սրտեր իրար հետ կապող
Մի հավերժական, ջերմ սիրո վկա:

1960 թ., Բուդապեշտ

2. ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ

Ողջո՛յն քեզ, Հունգարիա, քո լույսերին պայծառ,
Մեծ Պետեֆու երազ, հույզեր նրա հորդուն,
Ինչքա՛ն վարդեր ունես բուրումնալից ու վառ,
Ինչքա՛ն լավ ես ժպտում քեզ հյուր եկած մարդուն:
Այդպես ժպտում է նա, ով ազատ է կյանքում,
Ում կրծքի տակ չկա ոչ դավ, ոչ էլ նախանձ,
Ով գիտե իր ուղին եւ տեղը գալիքում,
Հավերժի մեջ ունի դրոշմ իր փառապանծ:
Առաջին անգամ եմ ես ոտք դնում քո հողը,
Ինչքա՛ն ջերմություն եմ զգում ես իմ սրտում,
Ասես քո լույսերի ամեն-ամեն շողը,

Ք Ա Մ Ե Կ Ա Մ Պ Ի Պ Ց Պ Ի Ն

Գալիս խառնվում է հույզերին իմ անհուն:
 Հագարամյա ու նոր քաղաքների եմ շրջում,
 Ծանոթ եմ ինձ ասես ամեն մի շենք, արձան,
 Ցնծում եմ ես անվերջ, երբ նոր կյանքով շնչում
 Եվ լույսերդ ես սփռում որպես մի սերմնացան:
 Քաջ եղբայներ ունես, ժպտա այդպես բարի,
 Կրծքիդ վրա բուրոզ վարդը խաղաղության,
 Քո ամեն մի կոկոն թող բացվի ու բուրի,
 Հագար անգամ պայծառ լինի քո ապագան:

1960 թ., հունիս, Բուդապեշտ

3. Պ Ե Տ Ե Ֆ ՈՒ Ս Ի Ր Տ Ը

(Տուն-բանգարանում)

Եկավ բանվորը, գյուղացին եկավ,
 Ով եկավ, կարդաց երգը Պետեֆու,
 Ամեն ոք այնտեղ իր սիրտը գտավ,
 Տենչերն իր գտավ, թրթիռն իր հոգու:

Եվ ո՞ւմ չի տարել դեպի ջինջ բարձունք,
 Եվ ո՞ւմ չի մղել դեպի թեժ պայքար,
 Պետեֆու սիրտը՝ հույզերի ակունք,
 Պետեֆու սիրտը՝ մի ամբողջ աշխարհ:

1960 թ., հունիս, Բուդապեշտ

ՔԱՐԵՎԱՄՈՒԹՅՈՒՆ

4. ԳԵԼԼԵՐՏ ԲԱՐՁՈՒՆՔԻ ՎՐԱ

*Սովետական Միության հերոս
Ազամյանի հիշատակին*

Դանուբ գետն ի վար թեթև հովը եկավ,
Եկավ, գերեզմանիդ նուրբ վարդերին փարվեց,
Հուշարձանին գրված անունդ աչքիս ընկավ,
Եվ այդ պահին ասես ջահել սիրտս հալվեց:
Դու զոհվել ես, հերոս, այս բարձունքի վրա,
Բուդապեշտին տվել սիրտը քո հուրհրող,
Արդ Դանուբն ու Ջանգուն ձեռք են մեկնել իրար
Ու մեր ճամփին դարձել լույսի հեղեղ ու շող:
Քեզ ողջույն են բերել քո հայրենի գյուղից,
Համբույրներ են բերել ու կարոտներ անմար,
Քո ձեռքերով տնկած փշատենու ճյուղից
Ճոճք են գցում արդեն մանուկների համար:
Օրորոցին նրանց խաղաղ երգն է ծորում,
Երգ, որ փրկվել է քո նահատակված կյանքով,
Մի երգ, որով այսօր մարդկությունն է ապրում,
Մի երգ, որը դարեր կկարկաչի փառքով:

1960 թ., հունիս, Բուդապեշտ

5. ԱՆՀԱՅՏ ԿՈՐԱԾ ԶԻՆՎՈՐԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ՄՈՏ

Որտեղի՞ց ես եկել արդյոք,
Ո՞վ ունես դու աշխարհում,
Տեսնես ո՞վ է սիրակարոտ՝
Դարձի ճամփան քո պահում:

Ք Ա Պ Ե Կ Ա Մ Պ Ի Պ Յ Պ Ի Ն

Ա՛խ, ապրո՞ւմ է մայրդ, տեսնես,
 Թե վառվել է ու մարել,
 Սպասո՞ւմ է սիրածդ քեզ,
 Թե մի ուրիշն է տարել:
 Որդի՞ ունես հասակ առած,
 Թե քույր՝ ձայնդ ականջին,
 Ո՞վ է արդյոք սրտով վառված
 Միշտ սպասում քո կանչին:
 Ով էլ լինես, սիրով անշեջ
 Քո շիրիմն եմ գուրգուրում,
 Չէ՞ որ մեր ծով լույսերի մեջ
 Քո սիրտն էլ է հուրհրում:

1960 թ., հունիս, Բուդապեշտ

6. Դ Ա Ն Ո Ւ Բ

Դանուբ, դու իմ Արաքսի քույր,
 Քեզ շատ եմ երգել,
 Խնդրում եմ քեզ, պատասխան տուր,
 Յեռվից եմ եկել:

Իմ եղբորը դու չե՞ս տեսել՝
 Ջահել, գանգրահեր,
 Մինչեւ հիմա տուն չի հասել,
 Սպասում ենք դեռ:

Վերջին անգամ գրել էր նա,
 Որ փրկվել էս դու,
 Գովերգում էր սիրով անմար,
 Աչքերդ կապույտ:

Ք Ա Մ Ե Կ Ա Մ Պ Ի Պ Յ Պ Ի Ն

Նրա վերքը սրտիդ վրա,
Ասա ինձ՝ չկա՞,
Լուր տուր, Դանուբ, տանեմ նրա
Սիրած աղջկան:

Իմ եղբորը դու չե՞ս տեսել՝
Ջահել, գանգրահեր,
Մինչեւ հիմա տուն չի հասել,
Սպասում ենք դեռ:

1960 թ., հունիս, Բուդապեշտ

7. ՀՈՒՆԳԱՐ ՍԻՐՈՒՆ ԱՂՋԻԿ

Հունգար սիրուն աղջիկ, Ազնես, օ՛, դու Ազնես,
Չեմ մոռանա երբեք ժպիտներդ բարի,
Քո նվիրած վարդը փայփայում եմ դեռ ես,
Երկա՛ր, երկա՛ր նա իմ սիրտը պիտի վառի:
Դու ինձ մի վարդ տվիր, բուրումնավետ մի վարդ,
Իսկ ես ընծայեցի մի լույս կրծքանշան.
- Մասի՛ս, շշմաջիր այնպես երախտապարտ,
Ու նազեցիր դեմս ոնց լեռնային շուշան:
Թեեւ չգիտեինք մենք մեկ-մեկու լեզու,
Սակայն իրար այնպես հասկացանք այդ պահին,
Եղբայրության երգն է մեր սրտերը հուզում,
Եվ նույն խոսքն ենք ասում այսօր ողջ աշխարհին:
Մենք մի սիրտ ենք դարձել ու կանք մի աներեր,
Որդեգրվել հավետ եղբայրության ճամփին,
Եվ այդ ճամփան է մեզ տանում դեպի արեւ,

Ք Ա Մ Ե Կ Ա Մ Պ Ի Պ Յ Պ Ի Ն

Ինձ հորդ Ջանգուլի մոտ, քեզ՝ Դանուբի ափին:
 Հունգար սիրուն աղջիկ, Ազնես, օ՛, դու Ազնես,
 Չեմ մոռանա երբեք ժպիտներիդ բարի,
 Քո նվիրած վարդը փայփայում եմ դեռ ես,
 Երկա՛ր, երկա՛ր նա իմ սիրտը պիտի վառի:

1960 թ., Բուդապեշտ

8. Վ Ա Ր Դ Ե Ր

Քայլում եմ ես կապտակոհակ Դանուբի ափով,
 Ուր վարդեր կան, ակացիներ, ինչպես մեր հողում,
 Նայում եմ ես շուրջս լռին, մի խոր հուզմունքով,
 Ու չգիտեմ ինչու թախծից իմ սիրտն է դողում:
 Գուցե նրա համար, որ այս ալ վարդերի մոտ
 Մարտից առաջ իմ եղբայրն է նստել ու խորհել,
 Որ սիրածին նամակ գրի սրտի մեջ կարոտ,
 Դարան մտած նենգ ֆաշիստն է հանկարծ գրոհել:
 Գուցե նրա համար, որ հենց այս ակացու տակ
 Քնած է նա հավերժ քնով մայր հողից հեռու,
 Ահա նրա իղձերն են վառ, տենչերը շիտակ,
 Ծաղկի փոխված ճամփորդների սրտերը գերում:
 Եվ այդ պահին մանուկների ուրախ երգն է հնչում,
 Խաղաղության երգն են երգում եւ ազատ կյանքի,
 Թռչկոտելով գալիս են ու վարդերը փնջում.
 Եվ իմ սրտի դողն է փոխվում անհուն բերկրանքի:

1960 թ., Բուդապեշտ

9. ՅԱՆՈՇ

*Ձահոն քաղաքի երկաթուղային
բանվոր Վ. Յանոշին*

Սեղմեցիր իմ ձեռը հրճվանքով
Ու սեղան բացեցիր ինձ համար,
Յուզմունքից խնդում էր սիրտը քո,
Շրթերիդ ժպիտ կար մի անմար:
Մանկիկդ փարվել էր ինձ անուշ,
Անժանոթ բառեր էր թոթովում,
Յարկիդ տակ, եղբայր իմ, Յանոշ,
Ամեն ինչ այնպե՛ս էր ինձ թովում:
Թվում էր՝ տքնել եմ ես քեզ հետ
Ու քեզ հետ կառուցման մուրճն առել,
Ասես ձեր քաղաքում նորակերտ,
Մեկտեղ ենք լույսերը այս վառել:
Թե մեկը խեթ աչքով նայի քեզ,
Անդորրը քո խախտի, բարեկամ,
Կանչիր ինձ, կանչիր ինձ եղբոր պես,
Որտեղ էլ լինեմ ես, շուտ կգամ:
Զէ՞ որ մի տենչով ենք մենք ապրում,
Միասին երազում ապագան,
Թող լսեն, իմանան աշխարհում,
Որ հավերժ անխախտ է մեր ճամփան:

1960 թ., Բուդապեշտ, հունիս

«ԱԳՐՏԱ ՁԵԶ ՀԵՏ Է» - (1963-1966)

*Կյանք է, թե հանկարծ թախիծը մի օր
Սեւ անպի նման պատի ձեր ճամփան,
Պետք չէ՝ ինձ կանչեք, իմ բարեկամներ,
Ձեր տխրությունը կիսելու համար
Ես ինքս կգամ:*

Ս Ի Ր Տ Ա Ձ Ե Ձ Հ Ե Տ Է

Խաչմերուկներուն ժամանակների
 Մարդուն ստեղծեց մայր բնությունը,
 Եվ նրա համար՝ անբաժանելի
 Ուրախությունը եւ տխրությունը:
 Իմ բարեկամներ...
 Երբ ձեր շրթերին երգն է կարկաչում,
 Երբ ցնծությունն է արելում ձեր տան,
 Սիրտս ձեզ հետ է, ինձ էլ կանչեցեք,
 Որտեղ էլ լինեմ, կհասնեմ, կգամ:
 Վերելքը եթե ձեզ բարձունք տանի,
 Թե ձեր իղձերը ծաղկեն ու ժպտան,
 Ինձ երբեք, երբեք մտքից միք հանի,
 Սիրտս ձեզ հետ է, կանչեցեք, կգամ:
 Կգամ, կխառնեմ ձեր ծով բերկրանքին
 Ուրախությունը իմ անմնացորդ,
 Որ ավելի ջերմ ժպտա ձեր բախտի
 Արելը բոսոր:
 Ու, բան է, հանկարծ թախիծը եթե
 Սեւ անպի նման պատի ձեր ճամփան,
 Պետք չէ, որ կանչեք, իմ բարեկամներ,
 Ձեր տխրությունը կխսելու համար
 Ես ինքս կգամ:

1964 թ., Երեւան

* * *

Մեկին սրտիդ հույզն ես տվել,
Մյուսին՝ բազկիդ թափն ու ուժը,
Մեկին աչքիդ լույսն ես տվել,
Ճամփից ցրել մութն ու մութը:

Մեկի ոտքի փուշն ես հանել,
Ձեռքից բռնած տարել բարձունք,
Եվ ամենուր չարն ես վանել,
Որ չլինի կյանքում արցունք...

Դրանով ես այդքան հզոր
Ու սրբացած, ոնց սիրող մայր,
Դու Հայենիք իմ հին ու նոր,
Դու իմ կյանքի Արեւ անմար:

1963 թ., գ. Ակնաղբյուր

* * *

Իմ ժողովուրդը իր ծնված օրից
Ուրիշի օջախ չի քանդել երբեք,
Շրթին կարոտի ու կառուցման երգ,
Մեծ սիրտը լեցուն հույսի հերկերով,
Միայն կերտել է,
Աշխարհի չարն ու վատը հերքելով:
Բայց քանդում է նա,
Այսօր քանդում է,
Լեռներին թառած խարխուլ խրճիթը,
Հինը, խավարը,
Որոնց ծաղրում է մեր լուսե դարը:
Քանդում է՝ հինը
Ու նորը կերտում՝
Ձեռքը կարկառած գալիքի լույսին...
Ես ողջունում եմ քանդելն այդպիսի:

1964 թ., Երեւան

* * *

Մի փայփայած կարոտանքով
 Ու մի չասված սիրով խորին,
 Հպարտությամբ ու հրճվանքով
 Շրջեցի ես ամբողջ Լոռին:
 Թումանյանի սրտի նման
 Ժպտաց այգը ինձ գեղանի,
 Իսկ Դեբեդը ճամփիս հնչեց
 Որպես երգը Թումանյանի:
 Աղբյուրներում կարկաչահոս,
 Անմահական ծաղիկներում,
 Բարձունքներում աստեղնահաս
 Եվ աստղաթաց շաղիկներում,
 Ժայռերի մեջ լեգենդացած,
 Խորախորհուրդ այրերի մեջ,
 Թումանյանով հավերժացած
 Լոռեցու բյուր տենչերի մեջ
 Թումանյանին տեսնում էի,
 Լսում էի Թումանյանին:
 Եվ ամեն մի քայլափոխի
 Ինձ հուզում էր այս խորհուրդը.
 Թե ինչպես է
 Մայրը որդուն վեհացնում,
 Թե ինչպես է
 Վեհացնում որդին մորը:

1964 թ., Վանաձոր

Ո՞ՒՐ ԵՍ, ԻՄ ԸՆԿԵՐ

Հայրենական պատերազմում զոհված
զարմիկիս՝ *Սերյոժա Խանյանի* հիշատակին

Դու ծաղկունք շատ էիր սիրում.
Ծաղկել են արդեն ծառերը,
Դու ծաղկունք շատ էիր սիրում.
Ծաղկել են արդեն սարերը,
Քեզ ջրի կարկաչն էր գերում.
Ջրերն են էլի կարկաչում,-
Հայրենի ծաղկած հանդերում
Կարոտով քեզ են տուն կանչում...

1962 թ., գ. Ակնաղբյուր

Մ Ա Ն Կ Ա Ն Ծ Ի Ծ Ա Ղ Ը

Մենք նստել էինք ծառի ստվերում
Ու լռին սուզվել մեր խոհերի մեջ...
Մեր շուրջը միայն անդորրն էր տիրում.
Անդորրն էր շոյում ծաղիկներին պերճ:
Այդ պահին դեմից մի փոքրիկ մանուկ
Ուրախ ճչալով վազեց հեւիհեւ,
Եկավ, մի թիթեռ բռնեց ոսկեթեւ,
Եկավ, խանգարեց մեր լռությունը,
Աշխույժով լցրեց ողջ բնությունը:
Հմայված այդ ժիր փոքրիկի խաղով,
Խորհեցի. - այդպես լինե՞ր միշտ կյանքում,
Եթե խանգարվե՞ր անդորրը մարդու,
Խանգարվե՞ր միայն մանկան ծիծաղով:

1964 թ., Բաքու

Ս Ի Ր Տ Ը Ն Ո Ւ Ր Բ Է

Սիրտը նուրբ է, բարեկամներ,
 Ջգույշ, սրտեր չկոտրեք...
 Նա լեռնային լիճ է վճիտ,
 Քար չնետեք, կհուզվի,
 Չփորփրեք վերքը նրա,
 Դառն հուշերում կսուզվի:
 Սիրտը ծառ չէ, որ ճյուղերը
 Չատես բնից՝ չիմանա,
 Սիրտը քար չէ, որ բնության
 Չարվածներին դիմանա:
 Սրտում կանչ կա, մոր քաղցր կանչ.
 Մերթ զրնգուն, մերթ տրտում,
 Սիրո վերելք, սիրո նահանջ,
 Սիրո արցունք կա սրտում:
 Սրտում զոհված հոր կսկիծ կա
 Եվ անմուրազ եղբոր հուշ,
 Սրտում որդու ժպիտներ կան,
 Քրոջ գգվանք կա անուշ:
 Աշխարհի չափ սիրտը լայն է,
 Աշխարհի չափ անեզերք,
 Բայց աշխարհն արդյոք ունի՞
 Այսքան կսկիծ, այսքան վերք:
 Սիրտը նուրբ է, բարեկամներ,
 Ջգույշ, սրտեր չկոտրեք...

1964 թ., Բաքու

Ձ Ե Ռ Ք Ը

Ձեռքը քարին կպավ, ոգի առավ քարը,
 Թռչնած ծաղկին կպավ, նա շունչ առավ կրկին,
 Ձեռքի մի հարվածով փլվեց հսկա սարը
 Ու գանձերը խորքի նա նվիրեց կյանքին:
 Ձեռքը կպավ գետին, գետը փոխվեց լույսի,
 Կպավ տոչոր հողին, հողը ծաղկավորվեց,
 Փոխված հազարամյա բոցկլտացող հույսի -
 Ձեռքը լուսնին հասավ եւ աստղերը շոյեց:
 Ձեռքը դադար չառավ, կոշտուկներով պատվեց,
 Ցանեց ու փայփայեց առատության հերկը,
 Եկեք փառաբանենք ու համբուրենք սրտանց
 Արդար, աշխատավոր ու արարող ձեռքը:

1965 թ., Երեւան

Մոռացել է հայրը որդուն,
 Ասել են, թե սիրտը քար է,
 Մոռացել է որդին մորը
 Եվ ցավ դարձել նրա հոգուն,
 Ասել են, թե սիրտը քար է:
 Մեկը անհոգ ծիծաղել է
 Բարեկամի վշտի վրա,
 Նախատել են մարդիկ նրան
 Եվ ասել են՝ սիրտը քար է:
 Այդպես դաժան սրտերը միշտ
 Որակվել են որպես քարեր,
 Իսկ քարերը, իսկ քարերը,
 Ծառայել են մարդուն դարեր:
 Ո՛չ, ո՛չ, դաժան սիրտը երբեք
 Քար անվանել չենք կարող մենք...

1964 թ., Բաքու

ՄԻ ԱՌՈՒ ԵՄ

(Իմ ժողովրդին)

Մի առու եմ, սարի լանջից բխած առու,
 Ուսած բույրը ծաղիկների,
 Հյուսած բույրը շաղիկների,
 Երգը շրթիս հոսում եմ հար դեպի հեռուն:
 Չեմ սպառվում ես իմ ճամփին, չեմ ցամաքում,
 Ծարավներին միշտ ջուր տալով,
 Դաշտ ու հանդին համբույր տալով,
 Հորդ գետերին խառնվելով ծով եմ հասնում:
 Թե խաղաղ է լինում ծովը, օրը՝ խաղաղ,
 Ես էլ հոգով խաղաղվում եմ,
 Իմ ափերի հետ խաղում եմ
 Ու ցողում եմ ծաղիկներին ջրերս պաղ:
 Ու թե ծովի կուրծքն է շանթում կայծակը խենթ,
 Ես ունկնդիր նրա կանչին,
 Մեր բարձրաբերձ սարի լանջին
 Ծառս եմ լինում ու վիժում եմ ամպերի հետ:
 Երակի պես կապված ծովին իմ հայրենի՝
 Շառաչում եմ նրա սիրով,
 Հառաչում եմ նրա սիրով.
 Կարկաչում եմ նրա սիրով անմարելի:

1964 թ., Երեւան

* * *

Երգողի հետ երգում եմ ես ստիս խորքից,
 Սրտիս խորքից լաց եմ լինում լացողի հետ,
 Չարն ու վատը հերքում եմ ես սրտիս խորքից,
 Ճամփա գնում ինձ հետ ճամփա բացողի հետ:
 Սրտիս խորքից ժայթքած արեւն իմ հավատն է,
 Իմ հավատը չի մթագնում ամեն խոսքից,
 Թե ատում եմ, ատում եմ միշտ, ինչպես հարկն է,
 Թե սիրում եմ, սիրում եմ ես սրտիս խորքից:

1964 թ., գ. Ուխտաձոր

Գ Ա Ր Ն Ա Ն Գ Ա Լ Ո Ւ Մ Ս Ը

Ուր որ է, շուտով կգա գարունը,
 Զգում եմ ես այդ հովի համբույրից,
 Զգում եմ գարնան գալուստը բարի
 Արեւի փայլից ու հողի բույրից:

Լեռնային գետը խենթացել է քիչ,
 Ծիլն է երեւում ոնց մանկան ատամ,
 Զնգում են արդեն առունները ջինջ,
 Թավիշ են հագնում դաշտեր ու անտառ:

Սիրով, թախիծով, խնդությամբ լեցուն,
 Սիրտս երգերի նոր հենքն է հինում,
 Պատանությունն է արշավում մի պահ,
 Գարնան գալուստը այդպես է լինում:

1965 թ., գ. Ակնաղբյուր

ԳՈՐ ԵՍ ՔԵՉՆԻՑ...

Անչափ գոհ եմ քեզնից, իմ սիրտ,
 Որ քեզ բարի, նուրբ եմ ասում,
 Որ ատում ես արարքը բիրտ
 Ու միշտ լավը գերադասում:
 Որ չես թողնում ինձ ամոթով
 Ընկերոջ մոտ, բարեկամի,
 Որ հիշում եմ ինձ կարոտով
 Ուրախության, թախծի ժամին:
 Գոհ եմ քեզնից, որ դու այդպես
 Ոգեւորվել, թեւ ես առել,
 Որ բարձունք ես միայն տենչում,
 Որ բորբոքուն հուր ես դառել:
 Բաբախում ես դարի շնչով
 Եվ ունես բյուր երազ ու տենչ,
 Որ ապրում ես մաքուր խղճով,
 Չանգիստ գտնում պայքարի մեջ:

1966 թ., Բաքու

Լ Ե Ձ Գ Ո Ւ Յ Ի Ն

Կանգնում է լռին ամեն առավոտ
 Նկարի դիմաց իր գոհված որդու,
 Թուխ աչքերի մեջ արցունք ու կարոտ
 Եվ կյանքի սերը մայրական հոգում:

Երբ խաղաղության մասին եմ խոսում,
 Արձագանքում է առաջինն ինքը,
 Արձագանքում է եւ դեռ սպասում,
 Որ տուն կգա իր միակ ջիզիթը:

Նրա աչքերում, կնճիռների մեջ
 Չույսն ու կարոտն են անդադար վառվում,
 Օ՛, մայրեր անգին, սիրասուն մայրեր,
 Ինչքա՛ն նման եք իրար աշխարհում:

1965 թ., Կոլսար

ԹԱԹՈՒԼ ՀՈՒՐՅԱՆԻՆ

Նոր է բոլորել քո հիսուն տարին,
 Այսօր պիտի մենք ողջունեինք քեզ,
 Այսօր պիտի մենք քեզ հանդիպեինք,
 Ձեռքդ սեղմեինք աշակերտի պես,
 Ասեինք՝ վարպետ,
 Հենց նոր կարդացինք գրած նոր երգըդ,
 Ի՞նչ լավ ես գրել, ինչքա՛ն խորհմաստ,
 Այնտեղ քո սիրտն ես դրել մաս առ մաս:
 Պիտի նշեինք քո հիսուն տարին-
 Որպես մարմնացուն կամքի, պայքարի:
 ... Բայց, ավա՛ղ, չկաս,
 Մենք քսանամյա քո մահն ենք հիշում,
 Ոչ, ի՞նչ ասացի,
 Քո քսանամյա անմահությունն ենք
 Այսօր մենք նշում:
 Դու հիմա չկաս,
 Մեր նախնիների ավանդական, հին
 Քաջության վկա,
 Դու նոր սերնդի սլացիկ ճամփին
 Պոետ մարտիկի լույս վկայական:
 Դու հիմա չկաս, սիրելի Թաթուլ,
 Բայց քո երգերով մեզ հետ ես, արթուն,
 Քո պոետական կրակ շրթերով
 Մեր երգի մասին հաճախ ես հարցնում
 Եվ անցնում բոլոր այն ուղիներով,
 Որ մենք ենք անցնում:

1962 թ., Բաքու

* * *

Առաջին անգամ
 Բալիկս թուղթ ու մատիտ է առել,
 Նկարել մի մարդ
 Ու մոտն էլ արել:
 Ու ես ջերմացած իմ փոքրիկ մանկան
 Երազած պայծառ արելի լույսով,
 Մի պահ թելում եմ դեպի ապագան
 Ու հաստատում եմ հայրական հույսով՝
 Կգա ժամանակ,
 Որ հողագնդի բոլոր ծայրերում
 Մարդը ջերմացած մարդու ջերմ սիրով,
 Արելի հրով,
 Իր ճանապարհին,
 Հար ու հարատել,
 Կպատկերի լոկ մարդուն ժպտադեմ,
 Ու մոտն էլ... Արել:

1964 թ., Բաքու

* * *

Բարակ առուն խոխոջում է՝ երգ է ասում,
 Սառն աղբյուրը կարկաչում է՝ երգ է ասում,
 Որոտում է գժված գետը՝ երգ է ասում,
 Ոլորում է քամին մեջքը՝ երգ է ասում,
 Հսկա կաղնին սոսափում է՝ երգ է ասում,
 Աստղը հեռվից լուռ թարթում է՝ երգ է ասում,
 Բանաստեղծը երգ է լսում ամեն ինչում,
 Բնությունը արդյոք ե՞րգ չի արտաշնչում:

1964 թ., Հաղրութ

Բնության մեջ շատ ամպեր կան,
 Որոնք ասես ունեն արցունք,
 Արտասվելով անցնում ճամփան,
 Ցողում են դաշտ, ձոր ու բարձունք:
 Նրանց ետքից մարդն է ժպտում,
 Արտն է ծփում նրանց ետքից,
 Ու դաշտերում ծիլ ու ծաղկունք
 Արթնանում են նրանց երգից:
 Ամպեր էլ կան,
 Անցող, անհույզ, սրտերը քար,
 Ծարավ հողը թե շունչն էլ տա-
 Ոչ վշտանալ գիտեն, ոչ լալ:
 Ամպեր էլ կան լեռնակուտակ,
 Չարագուշակ եւ չարածին,
 Մեկ էլ տեսար կայծակնացայտ
 Հոխորտացին,
 Որոտացին,
 Իրար խառնած հող ու երկինք,
 Դաշտ ու հանդեր հեղեղեցին:
 Ամպեր էլ կան, չես հասկանում,
 Թե ինչպես են աշխարհ գալիս,
 Տեղից երբեք չեն բարձրանում,
 Իրենց մի կերպ քարշ են տալիս
 Ու ոտքերին փարվում սարի,,
 Փարվում ծաղկին, փարվում ծառին,
 Քսմսվում են բոլորի հետ,
 Կորչում անհետ...
 ... Չարմանում են բնությունից,
 Չարմանում ու չեն հասկանում,
 Թե ինչպե՛ս է ծնված օրից
 Այդ անարդար խաղը տանում:

1964 թ., Բարու

Ա Պ Ր Տ Ա Ձ Ա Ձ Հ Ա Տ Է

Ծաղկունք հայրենի, ինչո՞ւ եք տրտում,
Այդ ի՞նչ թախիծ է այսօր ձեր սրտում:

Գուցե հիշել եք դուք այն ձեռքերը,
Որ ձեզ շոյել են, բայց հիմա չկան,
Գուցե հիշել եք դուք այն շրթերը,
Որ ձեզ գերել են, բայց հիմա չկան:

Փայփայում են ձեզ, ձեզ խնամում են,
Իմ շունչն ու հոգին նվիրում են ձեզ,
Երբ տխրում եք դուք, ես էլ տխրում եմ,
Երբ ժպտում եք դուք, ժպտում եմ եւ ես:

Սերս խառնում են ձեր բույրին, սիրուն,
Մի օր իմ սիրտն էլ պիտի ձուլվի ձեզ,
Դուք իմ հայրենի ծաղիկներ սիրուն,
Մի՛ տխրեք այդպես,
Մի՛ տխրեք այդպես...

1964 թ., գ. Ակնաղբյուր

ՉՆԱԽԱՏԵՔ ԻՆՁ, ՄԱՐԴԻԿ

Չնախատեք ինձ, մարդիկ, այն բանի համար,
Ղարաբաղիս մասին որ ես շատ եմ խոսում,
Ուր էլ տանեն ինձ կյանքում ճամփեքն անհամար.
Էլի նրա սերն է իմ սրտի մեջ հոսում:
Չէ՞ որ նրա թթեմու ստվերի տակ եմ
Իմ անուշ մոր օրորը լսել, մեծացել,
Չէ՞ որ կյանքում ամենքիս մոր քաղցրությամբ եմ
Յողագնդի մայրերը այսքան քաղցրացել:

1966 թ., Բարու

* * *

Ամեն անգամ, երբ ուզում եմ երագել,
Մեր սարերի կանաչ գիրկն եմ բարձրանում,
Մոր քնքշանքով փայփայում եմ նրանք ինձ
Ու նորից-նոր մտնում սիրտս, քաղցրանում:

Եվ սիրով լի մենք գտնում ենք իրարու,
Ես պատմում եմ երազներս աստղերին,
Ինձ գետերն եմ արձագանքում վարարուն,
Ինձ ծովերն եմ շոյում իրենց թևերին:

Մի շշուկս հազար շշուկ է դառնում,
Արձագանքով երգս է թռչում սարից-սար,
Եվ այդ պահին մի նոր հասակ եմ առնում
Ու դառնում եմ ասես նրանց հավասար:

Մեր սարերը ինձ այնպե՛ս են հասկանում,
Հասկանում եմ մեր սարերին վիթխարի,
Նրանցով եմ իմ աչքերին վեհանում
Աստեղնամերձ սարերն ամբողջ աշխարհի:

1963 թ., գ. Ուխտաձոր

* * *

- Չեմ տեսել իմ հոր հասակը ջահել,
- Բարդիներ, պատմեք ինձ նրա մասին:
- Նա սեզ հասակն իր մեզ է պարգևել,-
- Բարդիներն ասին:
- Չեմ տեսել իմ հոր աչքերը ջահել,
- Ծաղիկներ, պատմեք ինձ նրանց մասին:
- Աչքերի փայլը մեզ է պարգևել,-

Ծաղիկներն ասին:

- Չեմ լսել ես իմ հոր ձայնը ջահել,
Աղբյուրներ, պատմեք ինձ նրա մասին:
- Կարկաչն իր ձայնի մեզ է պարզել,-
Աղբյուրներն ասին,
... Նրանց, այդ պահին,
Հավիտյան ջահել
Ողջ բնությունը
Արձագանքում էր:

1964 թ., գ. Ակնաղբյուր

* * *

Ցուրտ ծմեռ է... մեր տանիքին
Փաթիլ-փաթիլ ձյուն է մաղում,
Մորս ճերմակ մազերի հետ,
Հորս ճերմակ մազերի հետ,
Իմ բալիկն է անհոգ խաղում:

Մանուկ է նա, չի հասկանում,
Թե ոնց էին մի ժամանակ
Այդ մազերը արելի տակ
Սեւ սաթի պես փայլում, շողում:

Մանուկ է նա, չի հասկանում,
Թե ինչպես է նրանց համար
Սիրտս դողում...
Մանուկ է նա, չի հասկանում...

1963 թ., գ. Ակնաղբյուր

Եթե չլինես,
 Ծաղիկներն, արոյոք, արար-աշխարհի,
 Այսպե՞ս կբուրեն իմ ճանապարհին:
 Աղբյուրներն այսքան սրտաբո՞լիս կերգեն,
 Արշալույսները կժպտա՞ն բարի,
 Եթե չլինես:
 Եթե չլինես,
 Աշխարհը այսպե՞ս ինձ կհմայի,
 Մեր խաղա՞ղ-խաղա՞ղ երթին սպասող
 Լուսինն ինձ հեռվից այսպե՞ս կնայի:
 Եթե չլինես.
 Ե՛վ տանջանքները, ե՛ւ թռիչքները՝
 Բարձունքներ տանող,
 Սայթաքման պահին թափով ոստնելը՝
 Գազաթներ հանող,
 Խորին թախծելը, խոհին փարվելը,
 Լույս տալու համար լռին վառվելը,
 Տեսնես կլինե՞ն այսքան սրտիս մոտ:
 Տեսնես կունենա՞մ երազ ու կարոտ,
 Եթե չլինես...

1965 թ., Երեւան

Բ Ա Յ Ց Ա Ր Դ Ե Ն Ո Ւ Շ Է ...

Ջահել հասակում,
 Կյանքի հմայող, բարդ ճանապարհին,
 Երբ չեմ հասկացել
 Իմ չարն ու բարին,
 Ձգտել եմ ես միշտ քեզնից հեռանալ
 Ու քեզ մոռանալ...

Եվ ես խոր ծորուն առու են դարձել,
 Որ կյանքում տեղս երբեք չիմանաս,
 Դու կանաչավարս ուռի ես դարձել
 Ու թեքվել վրաս...

Ջետո էլ թաքուն,
 Դաշտում հեռավոր,
 Դարձել են մի թուփ
 Մեն ու մենավոր:
 Եվ լուսաբացին, երբ աչք են բացել,
 Իմ թելերի տակ ես քեզ են տեսել`
 Թերթիկների թաց,
 Մանուշակ դարձած:
 Մի անգամ էլ քեզ թողել են դաշտում,
 Մենակ, հողմահար,
 Ու մի ժայռ դարձել,
 Քարասիրտ մի ժայռ:

Ու դարձյալ այգը, երբ ժպտացել է,
 Մարդիկ տեսել են իմ կրծքին թառած
 Մասրենու մի թուփ
 Ծաղիկներով նուրբ`
 Սիրո, կարոտի խարույկն իր վառած:

Ու հետո, հետո,
 Մի սար են դարձել,
 Բարձրագահ մի սար, որ ինձ չհասնես...
 Եվ այս անգամ էլ դու ամպի փոխված
 Ինձնից վեր, երկա՛ր թախծել ես, լացել,
 Եվ ձյուն են դարձել արցունքները քո

Ա Պ Ր Տ Ա Ձ Ա Ձ Հ Ա Տ Է

Ու մաղել գլխիս, քունքերիս վրա,
 Եղյամներ դրել ունքերիս վրա:
 Տարիներն այդպես եկել են, անցել,
 Ու տարիների շտապ երթերուն
 Քեզ չեն հասկացել, քեզ չեն հասկացել:

Մեր ջահել կյանքը անդարձ մի հուշ է,
 Ափսոսում են ես... Բայց արդեն ուշ է:

1965 թ., Բաքու

Մայրամուտ է...
 Սարին ասես փաթաթվել է արելը հուր
 Ու հալվում է,
 Որ բուրավետ ծաղիկներին, քնից առաջ,
 Լողացնի իր շողերով արեւաբույր:

Կուզենայի,
 Իմ սիրելի,
 Որ մեր հրաժեշտի պահին,
 Թե հանդիպման,
 Արելի պես փաթաթվեիր իմ ուսերին
 Ու հալվեիր արելի պես,
 Ժպիտ դառած, դառած համբույր,
 Գուրգուրեիր իմ աչքերը,
 Որ քնած էլ
 Տեսնեի քո վառ պատկերը:

1965 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ք Ո Ժ Պ Ի Տ Ն Ե Ր Ը

Պատուհանիս տակ նազանքով բուրող
 ծաղիկների մեջ,
 Մեր առվի ափին խշշացող բարդու
 ամեն բողբոջում,
 Իմ օճորքի տակ՝ լույսերում անշեջ,
 Քո ժպիտներն են տեսնում շողշողուն:
 Ես տեսնում եմ քո ժպիտները վառ՝
 Այգաբացին իմ տունը թափանցող
 Գարնան արեւի փնջերում պայծառ,
 Իմ երգերի մեջ,
 Եվ անգամ, անգամ քո սիրուց խոցված
 Իմ վերքերի մեջ:
 Այնպե՛ս-այնպե՛ս ես իմ սիրտը մտել
 Եվ իմ կրօքի տակ քո տեղը գտել,
 Որ շաղախվել են իմ հույզերի հետ,
 Իմ հույսերի հետ
 Քո ժպիտնե՛րը,
 Քո ժպիտնե՛րը:

1963 թ., գ. Ակնաղբյուր

* * *

Թե քնած լինես,
 Դեմքդ կշոյեն հովերի նման,
 Թե քրտնած լինես,
 Քեզ կփայփայեն զովերի նման,
 Թե ծարավ լինես,
 Շրթերիդ կիջնեն ցողերի նման,
 Ու եթե մրսես,
 Կրօքիդ կբեկվեն շողերի նման,
 Միայն թե լսես սրտիս զարկերը,
 Միայն թե զգաս,
 Որ ես եմ միակ քո լավ ընկերը:

1964 թ., Բաքու

ԿՈՐԱԾ ԻՍ ՍԵՐ

(Տխրության ժամին)

Գիշեր է, դրսում սեւ ամպն է չոքել,
 Եվ ասես անհուն իմ վիշտն է լալիս,
 Կարոտդ կրկին իմ հոգին վառել
 Ու ես իմ մտքով քեզ մոտ եմ գալիս:
 Քեզ մոտ եմ գալիս, իմ կյանք ու իմ սեր,
 Ո՞ւր ես, ինչո՞ւ է չես ինձ արձագանքում,
 Քեզ հետ կապել եմ ես քանի՜ հույսեր,
 Քեզ որպես արեւ պահել իմ հոգում:
 Ու սերս որպես մի թարմ ծաղկեփունջ,
 Քեզ եմ ընծայել՝ ցողերը վրան,
 Եվ դու նայել ես այնպես լուռ ու մունջ,
 Հպել քո կրծքին սիրով հուրհրան:
 Ու ժպտացել եմ աչքերդ սիրուն,
 Ես թափանցել եմ խորքերը նրանց,
 Դեմս բուրել ես որպես մի գարուն,
 Կրծքիս տակ վառել մի կարոտ անանց:
 Ասես արեւը իմ գիրկն է իջել,
 Ասես մայիսն է թառել իմ կրծքին,
 Երբ գրկել եմ քեզ, այնպես անրջել
 Եվ շուրթս հպել քո վարդե շրթին:
 Բայց ո՞ւր եմ, ո՞ւր եմ շշունջներդ քո,
 Ո՞ւր եմ շրթերիդ թրթիռները նուրբ,
 Ո՞ւր եմ աչքերդ, որ խոր կարոտով
 Ինձ էին նայում երկնքի պես լուրթ:
 Ցնորք է դառել ամեն ինչ, երագ,
 Թեթեւ ծխի պես երկինք վերացել,
 Եվ արտասովաբեր ամպերին ձուլված
 Իմ կորած սիրո արցունքը լացել:
 Գիշեր է, դրսում սեւ ամպն է չոքել
 Ու հոնգուր-հոնգուր մի վիշտ է լալիս,
 Այնպես եմ թախծում այդ ցողերի հետ,
 Ասես նրանք իմ սրտից եմ գալիս:

1964 թ., Բաքու

Կ Ա Ր Ո Տ

Իմ սիրելի, կրկին անցա ձեր տան մոտով,
Սիրտս վառվեց անմարելի մի կարոտով:

Ձեր պատի տակ նույն պարտեզն էր անուշ բուրուն,
Նույն բարդին էր նուրբ իրանը տարուբերուն:

Նույն մասրենին բռնկվել էր վարդի բոցով,
Որի կողքին կանգնում էիր ալ գոգնոցով:

Նույն առուն էր պարտեզի մեջ ժիր կարկաչուն,
Նույն ուռին էր խոհերի մեջ նուրբ կանաչուն:

Ողջ պարտեզը ժպտում էր ինձ քո քաղցրությամբ,
Պարտեզի մոտ նույն բլուրն էր նույն բարձրությամբ:

Որից աշխույժ վազում էինք, այգի մտնում,
Պահմտոցի խաղում, նորից իրար գտնում:

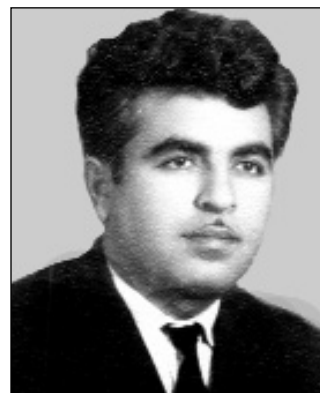
Ձգում էի քո ծամերից ու կատակում,
Կատակելով իմ սերն էի քեզ կտակում:

Քո գրպանից թաշկինակդ էի հանում,
Թվում էր, թե քո սիրտն էի ինձ հետ տանում:

... Նույն պարտեզն է, նույն առուն է եւ նույն բարդին,
Պատանեկան մեր հասակը չկա, անգին:

Երեւի այն նվիրել ենք առվին, այգուն,
Որ այսպես ժիր, այսպես ջերմ են միշտ համերգում:

1965 թ., գ. Ակնաղբյուր

Դուք էության պատկերն եք իմ,
Որ դեռ պիտի փռվեք այդպես,
Չսարսելով հողմից, բքից:
Ձեզ բարի երթ, բարի հերկեր,
Փռվեք, փռվեք աստղերի պես,
Իմ նոր, գալիք ոտնահետքեր:

Հ Ա Վ Ա Տ

* * *

Սերմնացան դառնամ, գոգնոցս կապեն
 Եվ բերնեբերան լցնեն աստղերով,
 Ծայրեծայր ամբողջ աշխարհը չափեն,
 Հողի մշակի հպարտ քայլերով:
 Մարդկանց իմ սրտի իղձերն ավետեն,
 Բարի լույս մաղթեն, մաղթեն սեր, խնդում,
 Ամեն կրօքի տակ մի աստղ նետեն
 Ու սեր վաստակած վերադառնամ տուն:

1965 թ., Բաքու

* * *

Գարուն է, արեւ... գետը հոսում է,
 Ու մենք երեքով քայլում ենք ափով,
 Թվում է, թե նա մեզ հետ խոսում է
 Իր ալիքների հմայիչ ծափով:
 Որդիս նայում է ջրերի պարին,
 Թռչկոտում ուրախ, ճչում, ծիծաղում,
 Նա իր մանկական խաղերն է տեսնում
 Ջրերի խաղում:
 Գետի անսպառ ուժն են տեսնում ես,
 Հորձանքը նրա ու վեհությունը,
 Իսկ հայրս ճերմակ ալիքների մեջ
 Տեսնում է ճերմակ իր ծերությունը:
 Գարուն է, ու մենք շրջում ենք հուզված,
 Անուշ ծփանքով ջրերն են խոսում,
 Թվում է՝ կյանքն է գետի փոխարկված
 Մեր առաջ հոսում...

1966 թ., Երեւան

ԸՆԿԵՐՆԵՐԻՍ

Վաղուց-վաղուց եմ սեղանս բացել,
 Էլ մի ուշացեք, սպասում եմ ձեզ,
 Կրծքիս տակ մի լույս կարոտ ծովացել,
 Յորձանք է տալիս ալիքների պես:

Ինձ համար ամեն մեկդ մի աստղ է,
 Եկեք, աստղերով թող լցվի տունս,
 Եկեք, համեցեք, մինչեւ լույս նստենք,
 Եվ թող բերկրանքից խանգարվի քունս:

Եկեք, բաժանենք իղձեր ու տենչեր,
 Սրտից -սիրտ մտնենք, սփռվենք իրար,
 Տանենք սրտից-սիրտ երգեր ու կանչեր,
 Աշխարհի հոգսը ուսներիս վրա:

Վաղուց-վաղուց եմ սեղանս բացել,
 Սպասում եմ ձեզ, ընկերներ իմ լավ,
 Եկեք, թող տունս խնդությամբ լցվի,
 Թող սիրտս լցվի տենչերով ձեր վառ:

1966 թ., Բարու

* * *

Ես ձեզ համար երբեք, երբեք
 Չեմ կարմրելու ամոթանքից,
 Իմ բյուրավոր ոտնահետքեր:
 Երգերի պես լեզու առած,
 Խոսում եք իմ անցնող կյանքից,
 Իմ տենչերից հրավառված:

Ա Պ Ե Վ Ա Ա Պ

Թե մտել եք պարտեզ, այգի,
Չեք տրորել ոչ մի կոկոն,
Շունչ եք տվել ծառ ու ծաղկին:
Չարի ճամփան միշտ փակել եք,
Կամուրջ դարձել բարեկամին
Եվ ուղեկցել դեպի վերելք:

Դուք էության պատկերն եք իմ,
Որ դեռ պիտի փռվեք այդպես,
Չսարսելով հողմից, բքից:
Ձեզ բարի երթ, բարի հերկեր,
Փռվեք, փռվեք աստղերի պես,
Իմ նոր, գալիք ոտնահետքեր:

1966 թ., Բաքու

Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Ի Մ Տ ՈՒ Ն

Հայրենի իմ տուն, եթե չլինես,
Երգիս ճրագը ինչով՞ կվառեն,
Սրտիս կարոտը, հոգուս մորմոքը
Ինչո՞վ կմարեն:

Իմ երգերի մեջ սոսափող ծառին
Ի՞նչ անուն կտամ,

Ո՞ւր թելին կտա երգիս ծիծառը,

Ո՞ւմ օճորքի տակ:

Ես ո՞ւմ անունից կխոսեմ հպարտ,

Ես ո՞ւմ կհիշեմ ամեն ակնթարթ,

Ո՞ւմ կփայփայեմ իմ երազ հոգում,

Ես ո՞ւմ կերագեմ գիշերներն անբուն,

Եվ երբ հայրենիք բառը ես լսեմ,

Նրա պատկերը ո՞ւմ մեջ կտեսնեմ...

1966 թ., գ. Ակնաղբյուր

ՀԵՐՈՍՆԵՐԻ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

1. ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Ամառ է: Հունիս...
 Արեւը ոսկե շողեր է ցանում,
 Դանուբի ափով վարդաշատ ուղին
 Դեպի Վիեննայի կենտրոնն է տանում:
 Ու մենք քայլում ենք ծաղկեփնջերով,
 Մեզանից առաջ մեր սիրտն է թռչում,
 Թվում է, թե այդ օտար ափերին
 Մեր հարազատն է հեռվից մեզ կանչում:
 Ո՛չ-ո՛չ, չի թվում, հենց այդպես էլ կա,
 Մեր հարազատն է այնտեղ սպասում,
 Բայց, ավա՛ղ, միայն հուշարձան դարձած,
 Դարձած կանչ, դարձած զայրույթ ու ցասում:
 Նա՛ սովետական խիզախ մարտիկն է
 Վիեննան ֆաշիզմի զնդանից փրկել,
 Եվ Հաղթանակի աստժո փոխարեն
 Մեր քաջ զինվորի արձանն են կերտել...
 Մի ձեռքում սուրը, մեկում՝ ծաղկեփունջ-
 Նրա արձանն է կանգնել մարմարի,
 Որ կարծես շուրջը վարդեր ցանելով,
 Խաղաղությունն է հսկում աշխարհի:
 Ահա կանգնել ենք արձանի դիմաց,
 Կանգնել, նայում ենք ջերմ, կարոտագին,
 Եվ ամեն մեկս հայացքում նրա
 Տեսնում ենք զոհված մեր հարազատին:
 Իսկ պատվանդանին թանկ անուններ կան,
 Ասես շունչ առած խոսում են մեզ հետ,
 Խոսում են մեզ հետ ջերմ ու մտերիմ
 Ու մեր շրթերին դառնում քաղցր երգ:

2. ՍՊԱՍՈՒՄ ԵՆ ՁԵՁ

*Սովետական Միության հերոս,
գեներալ ԿԱՐԲԻՇԵՎԻ հիշատակին*

Այցի ենք եկել քո գերեզմանին
Ու խոնարհվում ենք որդիներիդ պես,
Ի՞նչ խորն ես քնել, զարթնիր, զորավար,
Հայրական տունդ սպասում է քեզ:

Մենք մի օր հյուր ենք եղել Դնեպրին,
Նա խաղաղ երգով հմայել է մեզ,
Նրա սփերին ամեն ակնթարթ
Քո մանկությունը սպասում է քեզ:

Դնեպրից մինչեւ ասիլ Դանուբի
Հինա բուրում են վարդերը պես-պես,
Այդ ծաղիկներում հավետ ժպտացող
Չահելությունդ սպասում է քեզ:

Հուզված կանգնել են արձանիդ դիմաց,
Գալիքի հուժկու ձայնն են լսում ես,
Այնտեղ ոսկելոր իր գահին բազմած
Հավերժությունը սպասում է քեզ:

1960 թ., հունիս, Վիեննա

1966 թ., հունիս, Երեւան

3. ԴԱՆՈՒԲԻ ԱՓԻՆ

Այնտեղ, ուր Դանուբ գետն է ծափ զարկում,
 Եվ ուր ժայռեր կան տված մեջք-մեջքի,
 Հաղթանակի մի բարձունք կա ծաղկուն,
 Բարձունքի վրա՝ ռուսական կեչի:
 Մի ռուս զինվոր է ննջում կեչու տակ,
 Մարտերում զոհված ջահել մի զինվոր,
 Ոչ ոք չգիտի անունը նրա,
 Չգիտի հասցեն նրա հոր ու մոր:
 Երբ ընկել է նա, եկել են մարդիկ
 Ու հողին հանձնել մի ջինջ առավոտ,
 Իսկ ավստրիացի մի մայր կաթոգին
 Դառը լացել է նրա շիրմի մոտ:
 Լացել է դառը... Եւ նրա կյանքով
 Փրկված իր որդուն տվել մի պատգամ,
 Որ նա ռուսական մի կեչի բերի,
 Տնկի շիրմի մոտ, քանի ինքը կա:
 Տղան պատգամն է կատարել իր մոր...
 Աճել է ծառը ու հասակ առել
 Եվ նահատակված մարտիկի վրա
 Մոր նման ճերմակ վարսերը փռել:
 ... Դանուբի ափին բարձունք կա մի սեգ,
 Ննջում է այնտեղ մի ջահել զինվոր,
 Ու նրա շիրմին գիշեր ու ցերեկ
 Կարոտ է լացում կեչին մեղմօրոր:

1960 թ., հունիս, Վիեննա

1966 թ., հունիս, Երեւան

4. ՄԱՈՒՏՅԱՈՒՋԵՆ

Մահվան ճամբար, մահվան ճամբար,
 Ինչո՞ւ տեսա քո դեմքը սեւ,
 Քանի՜ մարդու հյուժել ես դու,
 Մոխիր դարձրել երազ ու սեր:
 Դու պատմության այտի վրա
 Կսկիծ բերող մի ուռուցք ես,
 Դու ֆաշիզմի արնաշաղախ
 Ձեռքի հետքն ես ու բռունցքն ես:
 Կրակ դարձան քանի՜ սրտեր,
 Քանի՜ ձեռքեր կուռ միացան,
 Որ ֆաշիզմի ձեռքը հատեն,
 Մաքրեն խաղաղ կյանքի ճամփան:
 Մահվան ճամբար, մահվան ճամբար,
 Ես քո դիմաց կանգնել եմ լուռ
 Ու տեսնում եմ քո զոհերին,
 Տանջանքները նրանց անլուր:
 Նրանց արդար ծայնն եմ լսում,
 Նրանց կոչը տագնապալից.
 Թող աշխարհի ամեն մասում
 Ելնեն բոլոր ազնիվ մարդիկ,
 Չար ձեռքերից հավետ մաքրեն
 Սերունդների գալիք ճամփան,
 Որ դու երբեք չկրկնվես.
 Մահվան ճամբար, մահվան ճամբար:

1960 թ., հունիս, Մաուտհաուզեն

1966 թ., հունիս, Երեւան

ՀԱՅՐԵՆԻ ԴԱՇՏՈՒՄ

Դու զարմացած ծիծաղում ես, իմ բարեկամ,
 Որ հասարակ այս ծաղիկը ձեռքս առել,
 Հեղեղում եմ կարոտներս նրա վրա
 Եվ փայփայում հավերժաբույր վարդին վայել:

Դու այստեղ ես, դու ամեն օր, ամեն վայրկյան
 Լուռ, անտարբեր անց ես կենում նրա մոտով,
 Դեռ չես այրվել բաժանումի հրով վառման,
 Դեռ ձգտում ես արբել ուրիշ ծաղկանց հոտով:

Ես Շիրազի վարդաստանն եմ մտել մի օր,
 Հիացք դարձած ալայան ծաղիկներն եմ փնջել,
 Տարված ընտիր ծաղիկների քաղցր բույրով,
 Աշխարհի շատ պարտեզներ եմ մտել, շրջել:

Սակայն օտար ծաղիկների բույրերի մեջ
 Այդ հասարակ ծաղկի բույրն եմ միշտ զգացել,
 Հեռվից-հեռու դարձած կարոտ ու դարձած տենչ,
 Հոգուս խորքում նա է թերթիկներն իր բացել:

Հայրենական այս հասարակ ծաղկի միջից
 Մանկությունս է ինձ կարոտած աչքով անում,
 Իսկ դու, իսկ դու, իմ պատանի, լավ բարեկամ,
 Բաժանումի մրմուռը դեռ չես հասկանում:

1966 թ., գ. Ակնաղբյուր

* * *

Օրը բացվել է, ժպտում է այգը,
 Լույսով են լցվել ճամփա, արահետ,
 Նստել են կրկին ու մտերմական
 Ջրույց են բացել ես իմ սրտի հետ,
 Ջրույց են բացել օրվա հոգսերից,
 Երազներ անթիվ, անթիվ ձգտումներ,
 Չի պատասխանում, հոգնած է սիրտս,
 Չէ՞ որ այս գիշեր մինչ լույս չի քնել:
 Դեհ, արիացի՛ր, ասում են նրան,
 Պայքարի մեջ ես կոփվել ու աճել,
 Օրը չպետք է ուղեկցել մի կերպ,
 Այն հաղթանակով պիտի նվաճել:

1967 թ., Բաքու

* * *

Ջարմանալի սիրտ ունեն ես,
 Չի մոռանում նա ոչ մի պահ,
 Որ մարդ միայն իր համար չի գալիս աշխարհ,
 Որ հազար տեղ թե խնդում են այս աշխարհում,
 Չազար տեղ էլ վիշտ են ապրում,
 Դրա համար մեկ օրվա մեջ
 Ես բերկրում են հազար անգամ,
 Չազար անգամ թախծում աշնան ամպերի պես:

1967 թ., Բաքու

* * *

Մենք մի գետ ունենք, ալեծուփ մի գետ,
 Որ շունչ է տալիս մեր դաշտ ու հանդին,
 Ու նրա երգը լսելու համար
 Հաճախ են շրջում նրա եզերքին:
 Եվ նրա առաջ թե՛ ծառ, թե՛ ծաղիկ,
 Խոնարհվում են միշտ, գովերգում նրան,
 Իսկ նա հոսում է ժփանքով խաղաղ՝
 Կյանքի ջերմ երգը շրթերի վրա:

1968 թ., Մարտակերտ

* * *

Այս լուսաբացն էլ դիմավորեցի
 Հոգնած ու անքուն,
 Այս լուսաբացն էլ խաղաղ երգ դարձավ
 Իմ սրտի խորքում,
 Այս լուսաբացն էլ իմ երգի թելով
 Իր խաղաղ շունչը ավետեց մարդկանց:
 Թող այսպես լինի, թող անքուն մնամ,
 Թող ես մինչեւ լույս մաքառեմ համար,
 Միայն խաղաղ երգ գրելու համար:

1968 թ., Բաքու

ԻՍ ՀԱՅՐԵՆԻ ԼԵՈՆԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

1. ՃԱՆԱՊԱՐՅԻՆ

Այն Ուխտաձորն է հավերժ դալարուն,
 Այն զմրուխտ հագած մեր Արեւսարն է,
 Այս էլ մանկության իմ ընկեր առուն,
 Խոնարհվեմ մի պահ, կարոտս առնեմ:
 Ճամփի պռունկին, առվի մոտ, ահա,
 Իմ պապի տնկած ընկուզենին է
 Սարի պես հառնել,
 Թեքվեմ, նրա տակ կանգ առնեմ մի պահ,
 Կարոտս առնեմ:

Ահա աղբյուրը, մեր Տուրտ աղբյուրը,
 Նրա մոտ քանի՜ խարույկ եմ վառել,
 Խոնարհվեմ սիրով, ջուր խմեմ մի բուռ,
 Կարոտս առնեմ:

Հայրս այգու մեջ էլ չի համբերում,
 Թացված աչքերը ճամփիս է հառնել,
 Նետվեմ, քրտնաթոր ճակատն համբուրեմ,
 Կարոտս առնեմ:

Գալուստիս լուրը հասել է մորս,
 Նա արցունք, ժպիտ իրար է խառնել,
 Հասնեմ, համբուրեմ արցունքը նրա,
 Կարոտս առնեմ:

Շրջեմ թիզ առ թիզ գյուղն իմ հայրենի,
 Ջրուցեմ նրա ծառ ու ծաղկի հետ,
 Մեծից ու փոքրից կարոտս առնեմ
 Ու կարոտներս տանեմ երգից-երգ:

2. ԵՐԵՎԻ ՄԻ ՕՐ

Արեւսար են բարձրացել՝ անտառ է շուրջս,
 Աղբյուրները երգում են քաղցրալուր, բարի,
 Որ համերգն այդ լավ լսեմ՝ պահում են շունչս
 Ու նստում են կածանից կախված մի քարի:
 Աղբյուրներից մեկն ասես «Երագ» է երգում,
 Մեկը երգում է «Կռունկ», մեկը՝ «Յար, արի»,
 Այս երգերից հնայված իրար են թեքվում
 Ու ծափ զարկում հիացքով ծառերն անտառի:
 Ես քարացած որսում են ձայները բոլոր,
 Ասես լինեն կախարդիչ, հեքիաթ աշխարհում...
 Մինչեւ երգեր գրելը, երեւի մի օր
 Կոմիտասը եղել է մեր Արեւսարում:

3. ՄԱՅՐԱՄՈՒՏ

Մայրամուտ է... արեւը թիկնել է սարին,
 Ուխտաձորում մի կանաչ խարույկ է վառվել,
 Արեւաբույր հովերը պոկվել անտառից
 Ու եկել են, մեր բակի թթնունն փարվել:
 Հայրս եկել է հանդից այնպես վաստակած,
 Ու մեր բակը լցվել է բուրմունքով դաշտի,
 Ու մանուկս՝ շուրթերին ժպիտը ծաղկած,
 Թառել է լայն ուսերին իր հոգնած պապի:
 Ինքնաեռը թշուրմ է սեղանի վրա,

Բաժակները զնգում են մորս ծեռքի տակ,
 Յորս դեմքին շողում է գոհության մի փայլ,
 Որ դատարկված մեր տունը առել է նոր կյանք:
 Ես շրջում եմ մեր բակում, մեր փոքրիկ բակում,
 Ու թվում է, թե տերն եմ ողջ տիեզերքի,
 Իր շողերով երփներանգ, իր կախարդանքով,
 Մայրամուտը հոգուս մեջ փոխվում է երգի:

4. Մ Ե Ր Գ Յ ՈՒ Ղ Ո

Արեւսարը մեր գյուղի թիկունքն է անպարտ,
 Ուխտաձորը՝ ծաղկավոր գոգնոցը նրա,
 Յորս վառած լույսերը ժպիտներն են վառ,
 Տուրտ սղբյուրը երգն է ջերմ՝ շրթերի վրա:
 Եթե նրա մոտ ընկնես, կընդունի սիրով,
 Կգրուցի մտերիմ, սեղան կբացի,
 Կգարդարի սեղանը հացով ու գինով,
 Յետո սրտի իր բոլոր խոսքերը կասի:
 Կպատմի, որ լավ այգի մշակել գիտե,
 Յացագործ է անվանի եւ անասնապահ,
 Կպատմի, որ մեր գետը իր ճամփից թեքել,
 Մի կայան է կառուցել՝ լույսի մի աշխարհ:
 Իր անցյալից կպատմի եւ իր գալիքից,
 Մրգով լիքը մառանը ցույց կտա նա քեզ,
 Յետո մի քիչ կլռի, կխորհի մի քիչ,
 Որդիներից կպատմի հարազատ հոր պես:

Ա Պ Ե Վ Ա Ա Պ

Նկարները ցույց կտա իր որդիների,
 Կասի մեկը բժիշկ է, մեկը հացագործ,
 Մեկը գիտե ընթերցել լեզուն աստղերի,
 Ֆիզիկոս է այս մեկն էլ հմուտ, բազմափորձ:
 Չետո նորից կլռի, կխորհի մի քիչ,
 Քեզ նկարներ ցույց կտա, անգին նկարներ,
 Աչքերը քիչ կթացվեն, ձայնը կխափի,
 Բայց հյուրի մոտ չի լացի, կսկսի պատմել:
 Կասի մեկն այս զոհվել է Արաքսի ափին,
 Իսկ այս մեկը մուտքի մոտ Մարութա վանքի,
 Մեկն այս, կասի, ընկել է Վանա լճի մոտ,
 Իսկ այս մեկը պայքարում Սարդարապատի:
 Ֆաշիզմի դեմ, կռվի մեջ, հուզված կպատմի,
 Քանի լույսեր մարեցին, օջախներ հանգան,
 Ամեն մեկը մի սար էր, քաջ հերոս էր մի,
 Ու թվում է, թե նրանք դեռ տուն կդառնան:
 Չետո, հետո կկանչի իր թոռնիկներին,
 Ամեն մեկին մի խնձոր կտա ժպտալով,
 Կասի, երգեք, բալիկներ, թող լսի քեռին,
 Քաղցր կերպեն քո առաջ՝ նրանք ծոր տալով,
 Դու կլսես երգերն այդ ու կհիանաս,
 Եվ կտեսնես նրանց մեծ, լուսավոր ուղին,
 Չետո ուր էլ որ լինես, ուր էլ որ գնաս,
 Չես մոռանա դու երբեք անունն իմ գյուղի:

1967 թ., գ. Ակնաղբյուր

ՆՐԱ ԱՆՈՒՆԸ

Հեռվից չեմ լսել նրա անունը,
Քարտեզներից չեմ սերտել մի օր,
Նա իմ օջախն է, հայրենի տունը,
Իմ օրորոցն է, շունչը իմ մոր:

Ինչ որ կորցրել եմ, նրա գրկումն է,
Ինչ էլ որ գտնեմ՝ նրա հոգում...
Նա իմ իղձերի ողջ ընդգրկումն է,
Ամենուր նա է ինձ ամոքում:

Իմ ժիր մանկության ոտնահետքերը
Առած լանջերին իր բարձրադիր,
Նա պահպանում է մայրական սիրով,
Ոնց ուրարտական հին սեպագիր:

Իսկ ժպիտները իմ պատանության
Նրա սարերին՝ անպերից վեր,
Դրոշմվել են ոնց հեթանոս հայի
Ճարտար ձեռքերով գծված արել:

Քնքուշ մոր նման ու հոր նման խիստ,
Պատգամ է գրել նա իմ սրտին,
Որ հորովելված պապիս երգը միշտ
Անարատ պահեն ես իմ շրթին:

Նա իմ հասակն է, իմ հոգու եռքն է,
Քաղցրաբառ լեզուն իմ մայրենի,
Իմ հանգրվանն է, հավերժող երգն է,
Նա Ղարաբաղն է իմ հայրենի:

1966 թ., Բաքու

Ա Պ Ե Վ Ա Ա Պ

* * *

Հովե՛ր, հովե՛ր, անուշ հովե՛ր,
 Մի շշնջաք, լռեք մի պահ,
 Մի սոսափեք, արտ ու անտառ,
 Մի կարկաչեք, զուլալ ջրեր,
 Լռեք մի պահ...
 Թողեք, թողեք լռության մեջ,
 Իմ թախիծը երգի փոխվի
 Շիրմի վրա այն հերոսի,
 Որը մի օր
 Պիտի գնար ծաղկեփնջով
 Սիրածի մոտ,
 Բայց սլացավ դաշտը մարտի:
 Նա, որ մի օր
 Իր սիրածի թաշկինակը
 Պիտի հաներ
 Ու քրտինքը սրբեր ճակտի,
 Բայց փաթաթեց վերքը արնոտ:
 Նա, որ մի օր
 Պիտի կանգներ այս բարձունքին,
 Նայեր հերկած իր դաշտերին,
 Ծով արտերին,
 Այգիներին...
 Սակայն, ավա՛ղ,
 Հազար տենչեր ջահել սրտում
 Ընկավ մի օր
 Բեռլինի մոտ մղած մարտում:
 Հովե՛ր, հովե՛ր, անուշ հովե՛ր,
 Մի շշնջաք, լռեք մի պահ,
 Մի սոսափեք, արտ ու անտառ,
 Մի կարկաչեք, զուլալ ջրեր,
 Լռեք մի պահ...
 Թողեք, թողեք լռության մեջ
 Իմ թախիծը երգի փոխվի
 Այս հերոսի շիրմի վրա:

1966 թ., գ. Ակնաղբյուր

* * *

Քանի՜ սրբազան գաղտնիքներ ունեն,
 Միայն լուսերես Լուսինը գիտե...
 Վաղո՛ւց-վաղո՛ւց ենք ես ու Լուսինը
 Որպես մտերիմ մեկ-մեկու գտել:
 Լուսնի լույսով են մեր կանաչ բակում
 Ընկերներիս հետ «Լո-լո» խաղացել,
 Լուսնի լույսով են ընկերներիս հետ
 Հոգնած ու քրտնած ջաղաց գնացել:
 Լուսնի լույսով են ես թաքուն-թաքուն
 Առաջին սիրո նամակը գրել,
 Սիրածիս փոքրիկ եղբայրը մի օր
 Լուսնի լույսով է պատասխան բերել:
 Ու քանի անգամ մեր սարն են ելել,
 Լուսնին տեսնելու, հասնելու համար,
 Եվ երբեք, երբեք ինձ չի հաջողվել,
 Միայն հեռվից ենք ժպտացել իրար:
 Եվ հիմա, հիմա մեր մտքով, ջանքով,
 Կամուրջ ենք կապել երկրից մինչ Լուսին,
 Շուտով իմաստուն իմ եղբայրները
 Կկանգնեն նրա գեղեցիկ ուսին,
 Նրանք կկանգնեն ու կշշնջան
 Բյուր սերունդների խոսքերը սրտանց.
 - Հիշո՞ւմ ես, Լուսին, երբ իրար գտանք,
 Ասացինք, անշուշտ,
 Մի օր թեւ առած քեզ այցի կգանք:

1966 թ., Երեւան

* * *

Ծանոթ ճանփան ոտքերիս տակ խուտուտ գալով,
 Ձորից բարձունք, բարձունքից ձոր պտույտ տալով,
 Ուրախության ցող արցունքը աչքին, շրթին,
 Ինձ մեր գյուղն է տանում կրկին:

Գյուղ եմ մտնում. փշատենին փարվում է ինձ,
 Բարդին, վազը ու թենին փարվում են ինձ,
 Ինձ փարվում են մեր աղբյուրի կարկաչները,
 Փարվում է ինձ փոքրիկ գյուղիս մեծ երկինքը,
 Ու թվում է՝ ինձ փարվում է աշխարհն-ինքը:

1966 թ., գ. Ակնաղբյուր

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՎԹԻ ԱՐՁԱՆԻ ԱՈԱԶ

Դարեր ու դարեր
 Ուսուցանել ես քո սերունդներին.
 Թշնամու հանդեպ միշտ բորբոք պահել
 Ցասունն ահագին...
 Այնպիսի ցասում,
 Որ մարտում դառնա թրերի շառաչ,
 Ահեղ կայծակի ոտխի առաջ.
 Այնպիսի ցասում,
 Որ թրի շառաչ դառնալուց հետո
 Ազատության ճիչ դառնա հոգեթով:
 Ուսուցանել ես...
 Եվ ամեն անգամ, երբ քո արձանին
 Այցի ենք գալիս,
 Թվում է՝ սասնա քո հուր շրթերով
 Նույն պատգամներն ես կրկին մեզ տալիս:

1966 թ., Երևան

ԳԱՐՈՒՆՆ ԵՄ ՍԻՐԵԼ

Գարունն են սիրել, գարունը կյանքի,
 Եւ իր բուրմունքն է ճամփիս հեղեղել,
 Տառապանքի մեջ ու թե բերկրանքի,
 Աչքերիս առաջ նա է միշտ եղել:

Գարունն են սիրել,

Եվ այդ ջերմ սերը իմ բազուկներին
 Հրաշքներ գործող ուժ է նվիրել.

Փայփայել են ես մեր ծաղիկներին,
 Ժպիտներ տվել, ժպիտներ առել,
 Հասակս են տվել մեր բարդիներին,
 Եւ որ հասակ առել, այգեպան դառել:

Մեր աղբյուրներին,

Մեր առուներին

Իմ երգն են խառնել, նոր երգեր առել,
 Եղել է նաեւ փուշ ու տատասկից
 Վերքեր են առել:

Իմ հույսն են խառնել մեր ջինջ լույսերին,
 Առել հույս ու լույս,

Ես ու գարունը ծուլվել ենք իրար
 Եվ իրար համար դարձել արշալույս:

1967 թ., Հաղորթ

* * *

Բարձունքները հոգուս մեջ են,
 Իմ լուսավո երազներում,
 Բարձունքներ են տեսնում անվերջ
 Իմ խոհերի երամներում:

Ա Պ Ե Վ Ա Ա Պ

Երգերիս մեջ բարձունքներին
Ես նայում եմ բարձունքներից,
Ես աստղերի թռիչքներով
Չմայվում եմ բարձունքներից:

Բարձունքներ եմ տեսնում անգամ
Աչքերիս ջինջ արցունքներում...
Նրանի՞ց չէ, որ օրորըս
Լսել եմ ես բարձունքներում:

1966 թ., գ. Ակնաղբյուր

Պ Ե Տ Ք Չ Է Ո Ր Ո Ն Ե Լ

Ուր գնացել եմ՝ ինձ հմայել է
Բարիքներ բերող ուղին մարդու,
Ուր էլ եղել եմ, ոչ ոք չի ասել.
Այստեղ անելու բան չունես դու:

Սարերի լանջին ճամփա եմ բացել,
Քլունգ եմ տվել՝ քար ջարդելու,
Ամեն-ամեն տեղ ինձ էլ եմ կանչել՝
Իրենց շարքերում աշխատելու:

Երբ էլեկտրական լույսեր եմ վառվել
Լեռների լանջին թառած գյուղում,
Բերկրանքս լույսի շողեր է դառել
Ու փայլատակել ամեն հյուղում:

Ա Պ Ե Վ Ա Ա Պ

Ոչխարի հոտը սար բարձրանալիս
 Յովիվներին են սիրով օգնել,
 Իսկ երբ արտերն են դեղնել ցորենի,
 Յնձվոր են դառել ու չեն հոգնել:

Երբ ամպն է չոքել մեր երկրի կրճքին,
 Երբ ոսոխն է մեր հողը մտել,
 Ցասամա՞ք, վրեժով լեցուն իմ հոգին
 Թե՛ժ մարտերում է հանգիստ գտել:

Եթե ուզում եք ինձ տեսնել կյանքում,
 Պետք չէ որոնեք հասցեն իմ տան,
 Շենքերին նայեք, արտերին ծփուն,
 Նրանցից սիրով ձեզ կժպտամ:

1968 թ., Երեւան

* * *

Փռվել ես դու ոտքերիս տակ,
 Ծաղկապսակ հայրենի հող,
 Ու նայում են սիրով անտակ
 Քո հայացքին արեւաշող:
 Ո՛վ իմանա, քանի՞ դարեր
 Շռայլել ես բարիքը քո,
 Ով մի բուռ է քեզ պարգեւել,
 Դու հազարն ես տվել փառքով:
 Նոր օրերի տենդով վառված,
 Ընթերցում են քո վեհ լեզուն,
 Ու պապերից իմ ժառանգած

Քո ջերմ սերն է սիրտս հուզում:
 Քո ծաղկունին սիրտս էլ կտամ,
 Որ դու դառնաս մի վարդանոց,
 Դու քաղցր հող հայրենական,
 Դու մայրական իմ օրորոց:

1966 թ., գ. Ակնաղբյուր

* * *

Բալիկս ինձ հետ թռվումն ու ժիր,
 «Մանկական աշխարհ» խանութն է մտել,
 Խաղալիքներին նայում ուշադիր,
 Չի կարողանում ուզածը գտնել:
 Չետո շրջում է ու մատը դնում
 Փոքրիկ խաղալիք-ատրճանակին:
 -Պետք չէ, բալիկս,- ասում են նրան,-
 Անպի ստվեր է իջնում ճակատին:
 Ու ես նայում եմ խռոված որդուս
 Ու փայփայում եմ, որ հաշտվի ինձ հետ:
 Այդ պահին ռադիոն բոթն է հաղորդում.
 «Վիետնամում անգամ դպրոցի վրա
 Ռումբեր են նետում...»:
 Գանգրահեր որդուս շոյում եմ կրկին,
 Թողնում եմ գնի, էլ չեմ վարանում,
 Թող ձեռքը վարժվի մեր արդար զենքին,
 Քանի աշխարհում ոսոխներ դեռ կան,
 Ատրճանակը մի օր պետք կգա:

1966 թ., Երեւան

Ա Պ Ե Վ Ա Ա Պ

* * *

Իմ ծով քրտինքի ջինջ կաթիլները
 Գարնան ցողեր են,
 Իսկ ձգտումներն իմ, երազանքները,
 Արելի շողեր...
 Արել ձգտումս, քրտինքս՝ ցողված,
 Փարվում են իրար, ալիքվում բույրից,
 Բախտի երփներանգ իմ ծիածանը
 Կամար է կապում նրանց համբույրից...

1966 թ., գ. Ուխտաձոր

* * *

Ամեն առիթով ընկեր, բարեկամ,
 Ասում են՝ հորս ես շատ եմ նման,
 Գլուխ չեմ պահում, չգիտեմ ստել,
 Արդարամիտ եմ եւ աշխատասեր:
 Իմ որդուց միայն ես մի բան կուզեմ.
 Ուր էլ որ գնա,
 Ինչ ճանապարհով կյանքը ընթանա,
 Ինչքա՛ն, ինչքա՛ն էլ աճի, բարձրանա,
 Այնպիսին լինի,
 Որ ամեն անգամ, ընկեր, բարեկամ,
 Ասեն. իր հորը նա շատ է նման.
 Գլուխ չի պահում, չգիտե ստել,
 Արդարամիտ է և աշխատասեր:

1967 թ., Բաքու

ԵՍ ԱՅՆ ՍԻՐՈՒՆԴՆ ԵՍ

Պատանի էի, երբ քունն իմ անհոգ
 Պատերազմի սել բոթը խանգարեց,
 Հայրական խոսքի մնացի կարոտ,
 Մորս թախիծը խաղերիս խառնվեց:
 Արտեր հնձեցի մատներով իմ նուրբ,
 Աշխատանքի մեջ պարմանի դարձա,
 Մեծ հաղթանակի լուրը հասավ տուն,
 Բայց հայրս, հայրս չվերադարձավ:
 Դարն իմ ուսերին ծանր բեռ դրեց,
 Պարգեւեց նաեւ անկոտրում մի կամք,
 Բախտն իմ ճակատին գրեց՝
 Արդար ջանք:

Ջանացի պատվով եւ հասակ առա,
 Ձեռքս մեկնեցի, հասավ աստղերին,
 Աստղերից շողեր հնձեցի առատ,
 Ցանեցի մարդկանց ճանապարհներին:
 Տենչերս ծաղկունք դարձան, ժպտացին,
 Ուղիներ դարձան՝ բարձունքներ տանող,
 Դարձան լույս, արեւ ու բոցկլտացին,
 Հզոր ուժ դարձան՝ կայծակներ վանող:
 Եվ հպարտորեն քայլում եմ հիմա,
 Արեգակներ եմ գալիքին տանում.
 Ես այն սերունդն եմ,
 Որին մի ամբողջ դար է պատկանում:

1966 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ա Պ Ե Վ Ա Ա Պ

* * *

Մարդիկ, բացել են սիրտս ձեր առաջ
 Եվ գարուններ են երագուն անվերջ,
 Կարոտի, սիրո ամեն-ամեն կանչ
 Արձագանքում է իմ խոհերի մեջ:
 Արձագանքում է, ծփում, դառնում երգ
 Ու թելեր առած փարվում աշխարհին,
 Որ կյանքում չարը վերանա հավետ,
 Որ հողագնդում թելածի բարին:

1967 թ., Բաքու

* * *

Բռունցքաչափ իմ սրտում
 Իմ ժողովուրդն են դրել,
 Եւ առաջին իմ երգը
 Նրա մասին են գրել:
 Նրա բախտն է ինձ վառել
 Իմ բովանդակ երգերում,
 Եվ իմ հույսն է ծվարել
 Նրա հույսի հերկերում:
 Իմ հավատը օծվել է
 Նրա պայծառ հավատով,
 Պարտական են ես նրան
 Իմ երգերով, իմ բախտով:

1966 թ., Երեւան

* * *

Ով իմ ժողովուրդ,
 Քո որդին եմ ես,
 Քո որդին եմ ես, քո հավատով եմ
 Ապրում, ջերմանում,
 Քո արդարադատ ձեռքի ափով եմ
 Հույզերս ցանում:
 Դու իմ ծնողն ես սարերի սովոր,
 Բարձունքի սովոր դու իմ ծնողն ես,
 Ուզում եմ կյանքը իմ այնպես ապրել,
 Որ քո մատյանում անունս թողնեմ...
 Ու եթե, եթե ես անհայտ մնամ`
 Թող անհայտ մնամ այն ջրերիդ պես,
 Որ քո սարերից սրընթաց գալիս,
 քո դաշտ ու հանդին համբույր են տալիս,
 Կաթիլ առ կաթիլ լույսի փունջ դառնում
 Ու ժպիտներով ուղիդ զարդարում:

1966 թ., Երեւան

ԻՆՉՈ՞Ւ ԵՄ ՔԵՁ ԱՅՍՔԱՆ ՍԻՐՈՒՄ

Հայրենի գյուղ,
 Ինչու՞ եմ քեզ այսքան սիրում.
 Գուցե, գուցե նրա համար,
 Որ քո գրկում ձմեռ-ամառ,
 Դեռ մանկուց եմ քրտինք թափել.
 Հունձ եմ արել, հասկ հավաքել,
 Ընկերներով կալ եմ կալսել,

Ա Պ Ե Վ Ա Ա Պ

Մշակ դարձել, հողն ակոսել,
 Սերն են ցանել-
 Հողի առաջ սիրտս բացել,
 Եվ իմ ցանած սերմերի հետ
 Ասես ծաղկել ու մեծացել:
 Սիրտս կրկին թելեր առնում,
 Գալիս է ու կարոտներով
 Իմ երգերն է երգիդ խառնում
 Եվ անունդ քաղցր ու բարի
 Հպարտ պարզում ողջ աշխարհին...

1967 թ., գ. Ակնաղբյուր

ԿԱՐՈՏՍ ԽՈՐՆ Է

* * *

Ժայռի հաղթական ուսերին թառած
 Մասրենու թուփը ծաղկել է նորից
 Եվ օրորվում է...
 Կարծես բալիկս է-խինդ ու թել առած
 Ելել, նստել է պապի ուսերին
 Եվ շորորվում է...

1966 թ., գ. Ակնաղբյուր

* * *

Ես նստել ու երգ են գրում,
 Մայրս ծաղիկներ է ջրում,
 Ես իմ գրած երգն են կարդում,
 Մայրս լսում, աչք չի թարթում,
 Ես չգիտեմ, հասկանո՞ւմ է

Ա Պ Ե Վ Ա Ա Պ

Երգիս ոգին,
 Բայց զգում եմ, իմ սրտի հետ
 Թրթռում է եւ իր հոգին:
 Բակ եմ ելնում, զով է դրսում...
 Եվ տեսնում եմ,
 Թե ոնց մայրս մեռակ ներսում,
 Իմ թղթերն է սիրով դարսում:
 Նայում եմ ես, խորհում լռին...
 Մոր կրծքի տակ
 Այս ի՞նչ սեր է վառվում անմար.
 Մինչեւ հիմա նա դողում էր լոկ ինձ համար՝
 Միշտ ունկնդիր սրտիս հեւքին,
 Սակայն, հիմա նա դողում է
 Ե՛վ ինձ համար, եւ՛ իմ երգի...

1966 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ո Ր Դ Ո Ւ Ս

Ես հրթիռների ետքից եմ նայում,
 Դու կթեւածես հրթիռներով նոր,
 Աստղերին այսօր հեռվից եմ նայում,
 Դու հյուր կգնաս աստղերին մի օր:

Այսօր իմ բարի իղձերն եմ ցանում
 Մոլորակներին ձոնած երգերում,
 Իղձերն այդ, գիտեմ, վաղը կցանես
 Մոլորակների անծայր հերկերում:

1966 թ., Բաքու

* * *

Աշխարհ տեսած ու վայելած,
 Կրկին գիրկդ եմ եկել, մայրիկ,
 Ճերմակ-ճերմակ մազերին եմ ես քո նայում
 Եվ մազերին իմ ճերմակած,
 Ու մանկացած քեզ եմ փարվում՝ քե՛զ, իմ մայրիկ:
 Չեմ մոռացել քո մայրական քաղցր երգը,
 Չեմ մոռացել սրտիդ հեւքը:
 Երգիր, մայրիկ, երգի՛ր նորից երգդ ոյութիչ,
 Թող մանկան պես քնեն մի քիչ...

1966 թ., գ. Ակնաղբյուր

ԿՈՄԻՏԱՍԻՆ

Տխրության ժամին քո երգերը նուրբ
 Թախիծս այնպե՛ս խորին են դարձնում,
 Բերկրանքի ժամին, ոնց քաղցր համբույր.
 Քո թեժ երգերը ինձ խենթ են դարձնում:

Դու քո երգերով մեր սիրտն ես վառել,
 Հայոց լեռների նման ծաղկազարդ,
 Հավերժի գրկում հավերժ ես դառել,
 Դու մեր անբիծ երգ, դու մեր երգ անպարտ:

1966 թ., Բաքու

* * *

Նկատե՞լ եք, հաճախ կյանքում
 Լինում են պահեր,
 Երբ մանկան պես ձգտումներդ
 Չես կարող պահել:
 Փողոցները կանչում են քեզ,
 Ելնում ես տնից,
 Աննպատակ թափառում ես,
 Ջրկվելով քնից:
 Կես գիշերին տուն ես դառնում,
 Բացում ես դուռը,
 Ներս ես մտնում ու ոչ ոքի
 Չես նայում, լուռ ես:
 Եվ դու հանցանք կատարածի
 Նման ես վարվում,
 Քեզ քո վատնած ժամանակի
 Կորուստն է վառում:
 Բայց ի՞նչ արած, կյանք է, էլի,
 Լինում են պահեր,
 Երբ մանկան պես ձգտումներդ
 Չես կարող պահել:

1967 թ., Բաքու

ՆՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ավագ եղբայրս՝ քաջասիրտ զինվոր,
 Վոլգայի ափին զոհվոլ է մի օր:

Ու մինչև հիմա սգվոր է մայրս,
 Անհուն կարոտից հալվել է հայրս:

Իմ սրտում էլ է վիշտը վերք բացել,
 Որ իմ եղբորից ավագ եմ դարձել...

1966 թ., ք. Բաքու

* * *

Մանկիկիս հետ թովում
 Շրջում եմ մեր դաշտերում,
 Ճամփիս երգում է առում,
 Զովն է շրջում արտերում:

Ես նայում եմ ծիլերին,
 Կոկոններին հնայում,
 Գրկում եմ իմ բալիկին
 Եվ հիացած փայփայում...

Գարնան համար նորաբաց
 Սիրտս արել կդարձնեմ,
 Միայն դաշտում՝ չբացված
 Ոչ մի կոկոն չտեսնեմ:

1966 թ., գ. Ակնաղբյուր

Մ Ա Ն Ո Ւ Շ Ա Կ

Նախանձում եմ ես քո բույրին,
 Նախանձում եմ քեզ, մանուշակ,
 Նախանձում եմ քո թերթերին՝
 Այդքան անբիծ եւ կապուտակ:
 Նախանձում եմ, որ թվում ես
 Ճամփորդներին- բույրով անուշ,
 Սիրահարը փնջում է քեզ,
 Որպես նվեր, որպես վառ հուշ:
 Եվ որտեղ էլ ծաղկած լինես,
 Որ ծերպի մեջ, որ թփի տակ,
 Դարձյալ անուշ դու բուրում ես
 Մարդու ճամփին, սիրով անտակ:

Նախանձում են քո թերթերին,
 Նախանձում են քեզ, մանուշակ,
 Նախանձում են քո աչքերին-
 Բուրող, համեստ եւ անուշակ:

1967 թ., գ. Ակնաղբյուր

* * *

Կյանքը, որ ասքան ես խորն են սիրում,
 Քեզ են պարտական...
 Քեզ են պարտական,
 Որ բարձունքի են միշտ ձգտում, տիրում,
 Քեզ են պարտական,
 Որ սիրտս այսքան ջերմ է բաբախում...
 Որ այսքան հպարտ ու բարձր են ճախրում,
 Քեզ են պարտական:
 Ուսուցանել ես մարդկանց աչքերին
 Միշտ ուղիղ նայել,
 Վատից հեռանալ, լավով հմայվել,
 Ծարավին ջուր տալ, ընկածին օգնել,
 Մարդկանց օգնելուց երբեք չհոգնել:
 Ուսուցանել ես իմ լավությունը
 Երեսով չտալ,
 Միշտ համեստ լինել եւ չհոխորտալ,
 Լինել հայրենի հողի պես ծաղկուն,
 Կյանք պարգեւելով ապրել միշտ կյանքում:
 Իմ դժվար ճամփան, իմ բարի ճամփան,
 Որ ծիածանված կամուրջ է դարձել,
 Ես դրա համար քեզ են պարտական:

1966 թ., Երեւան

* * *

Ես մանկության երգն եմ երգում,
 Տխրում է հայրս,
 Պատանության երգն եմ երգում,
 Տխրում է հայրս,
 Ջահելության ձին է դոփում,
 Տխրում է հայրս,
 Ծերությունն է թույլ տրոփում,
 Տխրում է հայրս,
 Ես, կսկիծով, ափսոսանքով
 Նայում եմ նրան,
 Եվ թախիծն է կաթ-կաթ ծորում
 Իմ սրտի վրա:

1966 թ., գ. Ակնաղբյուր

* * *

Տանիքի վրա իջել է ձյունը,
 Եվ ջրհորդանից
 Ուրվել է ցած սառույցի սյունը...
 Կարծես տատիկս կտուրին նստել,
 Հարեանի հետ զրույց է անում
 Եվ ավանդական իլիկն իր մանում:

1967 թ., գ. Ակնաղբյուր

* * *

Խաղաղ գիշերն է արդեն կես դառել,
 Քնած բալիկս տնքում է, ճշում,
 Ցավող տե՞ղ ունի, խա՞ղն են խանգարել,
 Եվ տեսնես ո՞ւմ է օգնության կանչում:

Խանգարվել է իմ աչքերի քունը,
 Հագար ու մի խոհ իջել է հոգուս,
 Երազում անգամ լիներ մի հնար,
 Օգնեի որդուս...

1967 թ., Բաքու

ԿԱՆՉՈՒՄ ԵՄ ՁԵՁ

Կանչում եմ ձեզ, կանչում կրկին,
 Իմ մանկության ոսկե օրեր,
 Կանչում եմ ձեզ կարոտագին,
 Եկեք, հագած զմրուխտ շորեր:
 Եկեք, փարվեմ ձեզ հմայված,
 Ամենեղության բույրը շնչեմ,
 Ձեր վարդագույն, ձեր բյուրեղյա
 Ձգտումները նորից փնջեմ:
 Պահմտոցի խաղամ նորից,
 Նորից մորս գիրկը վազեմ,
 Հեքիաթ լսեմ ես իմ հորից
 Ու երազեմ... ու երազեմ...

1968 թ., գ. Ակնաղբյուր

* * *

Պատուհանիս տակ մի անմեղ մանուկ
 Խաղում էր անհոգ,
 Կարծես այցի էր եկել հուշ դարձած
 Իմ մանկությունը այդ ջինջ առավոտ:
 Հանկարծ մի պայթյուն...
 Մանուկն այդ ընկավ, ոնց զարկված մի լոր,

Ա Պ Ե Վ Ա Ա Պ

Ես տագնապալից դուրս թռա տնից,
 Բայց ուշ էր, ավաղ, ընկել էր նա լուռ...
 Հարազատ հոր պես գրկեցի նրան,
 Շունչս կտայի, թե հնար լիներ,
 Միայն թե բացեր աչքերն իր անմեղ
 Եվ առաջվա պես խաղերով տարվեր:
 Եվ տարիներ են գալիս - հեռանում,
 Անմեղ մանկանն այն,
 Ես չեմ մոռանում...
 Ես չեմ մոռանում
 Շրթերին սառած ժպիտը նրա:
 Նա ամեն գիշեր երազներիս մեջ
 Պատուհանիս տակ, առաջվա նման
 Գալիս է, խաղում:

1966 թ., *Բարու*

Ա Ն Տ Ա Ռ ՈՒ Մ

Մեղմիկ հովերը սարից փչեցին,
 Անծայր անտառը սվսվաց մի երգ,
 Հունիսյան վարդերն անուշ բուրեցին,
 Բույրն այդ փռեցին եզերքից-եզերք:
 Առուն խոխոջեց, խազալը խշշաց,
 Ուր մոշահավն էր քուջուջն իր անում,
 Խորքից դուրս ցատկեց եղնիկը խրտնած՝
 Կանաչ տերեւը փոքրիկ բերանում:
 Հեռվից եղջերուն կանչեց իր ուլին,
 Արծազանքեցին ձորերը իրար,
 Գետակի ափին թեքված հեզ ուռին

Ա Պ Ե Վ Ա Ա Պ

Փռեց վարսերը ջրերի վրա:
Բնության դյուքիչ տեսիլքով արբած
Գլխարկս ծռած, թեքվեցի առվին,
Ծնկներս ցեխոտ, ծարավս առած,
Փարվեցի հեքիաթ-անտառի խաղին:

1966 թ, գ. Ուխտաձոր

ԿԱՐՈՏԻՑ ԵՄ ՀՅՈՒՍՎԱԾ ԿԱՐԾԵՍ

Կարոտից եմ հյուսված կարծես,
Կարոտով եմ ապրում, շնչում,
Մի ջերմ կարոտ մոր ձայնի պես
Հոգուս մեջ է անվերջ հնչում:
Այցելում եմ մեր սարերին,
Փարվում նրանց ու կարոտում,
Իմ կարոտն է ժպտում անգամ
Մեր սարերի առավոտում:
Սարից իջնում, տուն եմ գալիս,
Շոյում է ինձ մայրն իմ անուշ,
Մորս թախծոտ շոյանքներում
Ջարթնում են բյուր երազ ու հուշ:
Իմ արյան հետ, սրտիս միջով,
Կարոտներ եմ գալիս - հոսում,
Հազար տեղից, հազար ձայնով
Կանչում եմ ինձ, ինձ հետ խոսում:
Կարոտից եմ կարծես հյուսված,
Կարոտով եմ ես շունչ առնում,
Երեւի հենց կարոտից է
Մարդն իր ճամփին արեւ դառնում:

1967 թ., Հաղորութ

ԴՈՒՔ ԵՔ ՊԱՐԳԵՎԵԼ

Հոգնած դուրս եկա ես աշխատանքից,
 Օրվա վաստակած գանձերն իմ հոգուն,
 Ասացի՝ այսօր խույս տամ աղմուկից,
 Անտարբեր լինեմ եւ շուտ հասնեմ տուն:
 Ու քայլում էի... դիմացից, հանկարծ,
 Ինչպես կարկաչն է պոկվում ջրվեժից,
 Մի մանկան ծիծաղ թելելով եկավ,
 Ջարմվեց իմ կրծքին ու սիրտս խուժեց:
 Նրա ետելից երիտասարդ մոր
 Լարված հայացքը թրթռաց, ծածանվեց,
 Գարնան հովի պես սահեց իմ մոտով,
 Կպավ իմ որդուն ու ծիածանվեց:
 Ու ես հեռացա,
 Կրծքիս տակ առած մի մանկան ծիծաղ
 Եվ մի մոր հայացք՝ ուրախ, տագնապող:
 Կրկին ինձ ձգեց շունչը քաղաքի,
 Քայլելը այնպես հաճելի դարձավ,
 Օվկիանում աղմուկ ու աղաղակի
 Հոգնածությունս ասես թե անցավ:
 Սիրող զույգերի տաք շշուկներից
 Հոգուս մեջ առա մի բուռ ճառագայթ,
 Ծերունիների խոհ-գրույցներից
 Երկու բուռ կարոտ, երկու բուռ հրճվանք,
 Շքեղ շենքերի պատուհաններից
 Մի քանի խուրձ լույս կոնատակեցի,
 Ծանոթ-անծանոթ բյուր հայացքներից
 Հույզիս շալակը կրկնապատկեցի...
 Տուն հասա, երգս սկսեց թելել,
 Այս երգը, մարդիկ, դուք եք պարգևել:

1967 թ., Երեւան

ՔՈ ՄԱՍԻՆ ԵՄ ԵՄ ՄՏԱԾՈՒՄ

* * *

Առաջվա պես ոգեւորված,
 Առաջվա պես քեզնով տարված,
 Սպասում եմ միշտ քո գալուն:
 Առաջվա պես սրտով, հոգով,
 Առաջվա պես ջերմ հաճույքով,
 Սպասում եմ քո ժպտալուն:
 Քո շոյանքին, փայփայանքին,
 Ինձ քո տված ծով բերկրանքին,
 Սպասում եմ առաջվա պես:
 Սպասում եմ հուր-կարոտով,
 Տարված, վառված քո կրակով,
 Սպասում եմ առաջվա պես:
 Եվ թեկուզ գաս, սիրտս վառես,
 Անգամ, թե ինձ չնշմարես,
 Սպասում եմ առաջվա պես:

1966 թ., Բարու

* * *

Ասում եմ իբրեւ ամուսինների
 Աչքերը կյանքում նման են դառնում.
 Ճշմարտություն է,
 Ես չեմ զարմանում,
 Ո՞նց չնմանվեն,
 Երբ նույն բախտով են մեկ-մեկու ժպտում
 Եվ անցնում ճամփան նույն բարձունքներով,

Ա Պ Ե Վ Ա Ա Պ

Նույն վշտի համար մնում են անքուն,
 Սփոփում իրար նույն արցունքներով:
 Երբ կյանքը հմուտ նկարիչ դառած,
 Թախծի, բերկրանքի նույն գույներն առած,
 Միշտ նույն վրձինով, միեւնույն ժամին,
 Նույն գույնն է տալիս... ո՞նց չնմանվեն...

1966 թ., Բարու

* * *

Առու դարձա, ոտքերիդ տակ կարկաչեցի,
 Դու չիմացար,
 Գարուն դարձա, ոտքերիդ տակ կանաչեցի,
 Դու չիմացար,
 Դու չիմացար, երբ աչքերիդ լույսը դարձա,
 Քո վառվռուն հույսը դարձա, դու չիմացար,
 Դու ինձ կորցրիր, ինքդ անգամ չիմանալով՝
 Ուն ես կորցնում...
 Հիմա եկել ու կանգնել ես ճամփիս միջին,
 Ինձ ես հարցնում...
 Դու իմ սրտում անբուժելի վերք ես բացել,
 Մինչեւ հիմա վերքն այդ դեռ չի սպիացել,
 Ա՛խ, ինչո՞ւ ես մոլոր կանգնել ճամփիս վրա,
 Մենք վաղուց ենք կորցրել իրար:

1966 թ., Բարու

ԱՍԱ, ԻՆՉՊԵ՞Ս ՄՈՌԱՑԱՐ

Հանդիպեցինք գարունքին,
Երբ կապվել էր ծիածան,
Անմեղ փայլը հրճվանքիդ,
Ինչո՞ւ այդպես մոռացար:

Ասիր՝ կգաս մեր այգին,
Եկա եւ դու հիացար...
Հիացմունքդ կաթոգին,
Ինչո՞ւ այդպես մոռացար:

Լուսավորված ջերմ սիրով,
Մեր ճամփեքը միացան...
Ասա, ճամփան մեր սիրո,
Ինչո՞ւ այդպես մոռացար:

Տարված ուրիշ հովերով,
Թողիր մանկանդ, հեռացար,
Ա՛խ, կանուրջը մեր սիրո,
Ասա, ինչպե՞ս մոռացար:

1968 թ., Բարու

* * *

Սիրուս կսկիծն եմ քո առաջ լացում,
Բայց դու ժպտում ես անտարբեր, անհոգ,
Սրտիս վերքերն եմ քո առաջ բացում,
Էլի ժպտում ես անտարբեր, անհոգ:
Շրջում ես դեմքդ,
Երբ տեսնում ես իմ աչքերի ցողը,
Օ՛, ժողովուրդը, իմաստուն է նա,
Իգուր չի ասել. «Վիշտ չունեցողը
Ուրիշի վիշտըրը ո՞նց կհասկանա»:

1966 թ., Բարու

ԵՍ ՔՈ ԿՅԱՆՔԻ ՀԱՄԱՐ

Ես քո կյանքի համար, քո գալիքի համար,
Սիրտս ու հոգիս տվի, շունչս տվի, սեր իմ,
Բյուր ճամփաներ անցա, մաքառեցի համառ,
Մինչեւ մարմին առան պայծառ տենչերը իմ:

Ափերիս մեջ հիմա կոշտուկներ կան, գիտես,
Գիտես, իմ սրտի մեջ կսկիծներ կան սիրո,
Դրա համար գոհ եմ, գոհ եմ ես իմ բախտից,
Որ տանջանքով հասա քո արեւին, սիրուն:

Գիտե՞ս, հաճախ նստում, միտք եմ անում լռին.
Թե քեզ չսիրեի, ո՞նց կընթանար կյանքս,
Ա՛խ, կլինե՞ր մեկը, որ հասկանար ինձ միշտ,
Սպեղանի դառնար, գնահատեր ջանքս:

Կյանքի քանի՛-քանի՛ խութեր եմ ես անցել,
Ճանաչել եմ բարին, ճանաչել եմ չարը,
Սակայն սիրտս միայն քո առաջ եմ բացել,
Դու ես եղել սիրուս ամենանուրբ լարը:

Եվ այդ լարն է միայն ինձ հույզ ու տենչ տալիս,
Այդ լարով եմ միայն սիրում կյանքն ու երգը,
Գոհ եմ քեզնից, սեր իմ, անչափ գոհ եմ քեզնից,
Քաղցր եմ ինձ քո տված խնդությունն ու վերքը:

1966 թ., Բարու

* * *

Գարո՛ւն է, գարո՛ւն...
 Հողը, ծառերը,
 Հսկա սարերը,
 Տիեզերքն անգամ զարթոնք են ապրում:
 Սիրող զույգեր են
 Սիրո պուրակում...
 Մի տեղ երգում են,
 Մի տեղ նվագում:
 Այգին լցվել է ջերմ հայացքներով, երգերով հնչում,
 Ջահելությունը օդի փոխարեն
 Լոկ սեր է շնչում:
 Նայում են նրանց,
 Ու թվում է, թե բերկրանքն է միայն
 Նրանց սրտերը, հոգին պարուրում:
 Սակայն այդ մի պահ..
 Աստված իմ, այս ի՞նչ, ի՞նչ է կատարվում.
 Տեսնում են, թե ոնց մեկն շտապում է իր սիրածի մոտ,
 Ժպտում են իրար որպես արշալույս, որպես առավոտ,
 Իսկ մեկը մերժված, լուռ հեռանում է սիրածի մոտից,
 Թախիծն է ծորում նրա աչք-ունքից:

Ես նայում եմ լուռ,
 Եվ ափսոսանքի կայծակն է շանթում
 Սիրոս բազմատենչ.
 Ինչո՞ւ է կյանքը դարերով ձգտել
 Իր դառնությունը խառնելու անգամ
 Քաղցր սիրո մեջ:

1966 թ., Բաքու

ՄՏԵԼ ԵՍ ՍԻՐՏՍ

1

Ես պիտի գնամ ու կոպերիս տակ
 Պատկերդ տանեմ,
 Քո ժպիտները աստղերի նման
 Հոգուս ծալքերում պետք է սերմանեմ,
 Մրրիկն էլ շաշի, կայծակն էլ տեղա,
 Ես քեզ իմ սրտից չպետք է հանեմ...

2

Ասես ամեն օր տեսել եմ ես քեզ՝
 Ասես ամեն օր ինձ ժպտացել ես,
 Թող բարի լինի մեր հայացքների
 Համբույրն առաջին,
 Ու մեր սրտերի դողալն առաջին
 Թող բարի լինի...

3

Թե ձգտես կյանքում դու ինձ մոռանալ,
 Ձգտիր մոռանալ աչքիդ լույսի պես,
 Որ թեկուզ մի պահ դու մոռանում ես,
 Բայց ինքը, ինքը քեզ լույս է տալիս...
 Թե ձգտես կյանքում դու ինձ մոռանալ,
 Մոռացիր, ինչպես քեզ ես մոռանում
 Հոգսերի պահին...
 Թե ձգտես կյանքում դու ինձ մոռանալ,
 Եվ հեշտ ստացվի,
 Ապա մոռացիր...

4

Մինչեւ լույս քունս չի տանելու, ոչ,
 Մտքով քեզ հետ եմ լինելու մինչ լույս,
 Ապրելու եմ ես
 Մոռացման տազնապ ու չմարող հույս...
 Մինչեւ լույս քունս չի տանելու, ոչ,
 Ես քո մասին եմ խորհելու, իմ լույս,
 Ա՛խ, ի՞նչ իմանամ,
 Գուցե այդ պահին դու քնելու ես՝
 Իմ տառապանքին անտարբեր ու սառ:

1967թ., Շամախի, գ. Մադրաս

* * *

Փաթաթվիր ուսերիս, փաթաթվիր, իմ արեւ,
 Թող սիրտս քո հրից նորից-նոր ջերմանա,
 Առանց քեզ դառնում եմ աշնան չոր մի տերեւ,
 Առանց քեզ ես չունեմ ոչ գարուն, ոչ ամառ:

1966 թ., Երեւան

* * *

Ճամփան հեռու էր, ճամփան ոլորուն,
 Այդ ճամփի նման կարոտս՝ անվերջ,
 Մոտս նստած էր մի սիրուն աղջիկ,
 Սիրտս մխում էր կարոտների մեջ:

Գլխաշոր ուներ նա կանա՛չ-կանա՛չ,
 Եվ կանա՛չ-կանա՛չ ժպիտներ ուներ,
 Ու ձգտում էի նրա աչքերում
 Կարոտիս կանաչ հուլյսը որոնել:

Ա Պ Ե Վ Ա Ա Պ

Բայց ճամփի կեսին նա լուռ հեռացավ,
Մի կանաչ ժպիտ թողած իմ հոգում,
Արդյոք ո՞ւր գնաց, արդյոք ո՞ւր գտավ,
Արդյոք հիմա՞ էլ կանաչ է ժպտում:

1966 թ., գ. Թաղասեր

* * *

Ամեն երեկո, շրթերի վրա
Մի բարի ժպիտ, մի «բարի գալուստ»,
Նա սպասում էր իմ վերադարձին,
Ինձ համար դարձած եւ՛ երազ, եւ՛ հույս:

Ես լուռ նայում եմ նրա աչքերին՝
Մի քիչ կարոտած, մի քիչ ծիծաղկուն,
Եվ պարզ տեսնում եմ-նրա կրծքի տակ
Անուրջի, սիրո աշխարհն է ծաղկուն:

Իսկ նա էլ, նա էլ աչքերիս միջով
Յոգուն խորքերն է թափանցում, կարդում,
Եվ մենք միասին ուզում ենք ծչալ.
«Ինչ լա՛վ է իրար գտել ենք կյանքում»:

1967 թ., Բարու

ՔՈ ՄԱՍԻՆ ԵՄ ԵՍ ՄՏԱԾՈՒՄ

Ուր էլ լինեմ, ուր էլ գնամ,
 Դու ինձ հետ ես, իմ հոգու մեջ,
 Ես առանց քեզ ինչպե՞ս մնամ,
 Դու իմ կարոտ, իմ սեր, իմ տենչ:

Աստղը հեռվից ժպտում է ինձ.
 Քո մասին եմ ես մտածում,
 Վարդն է շրշում բուրումնալից,
 Քո մասին եմ ես մտածում:

Կարկաչում է զուլալ առուն,
 Գարնանային ամպն է լացում,
 Ձյուն է իջնում մեր սարերում.
 Քո մասին եմ ես մտածում:

Եվ այն պահին, երբ ինձ հետ ես,
 Երբ քո առաջ սիրտս եմ բացում,
 Երբ զգում եմ քո շունչը տաք.
 Քո մասին եմ ես մտածում:

1968 թ., Բարու

«ԷԵՊԻԿՐՈՒԹՅՈՒՆ» - (1969-1973)

*Թե աստղերի գիրկն էլ ուզենք,
Մեզ կտանեն մեր սարերը,
Իրենց հոգով ու մեծ սրտով
Մեզ նման են մեր սարերը:*

ԱՇԽԱՐՅՆ ԻՍ ՀՈԳՈՒՄ

* * *

Աստղերին հասած լեռների ծնունդ,
 Լեռներից առած մայրական սնունդ,
 Դարձած բարեբեր եւ առողջ մի հունդ՝
 Սիրտս քեզ լինի, հայրենի երկիր:

Լեռներից իջնող մի գուլալ աղբյուր,
 Լեռնային ծաղկի նման քաղցրաբույր,
 Աստղերից առած աստղային համբույր՝
 Սիրտս քեզ լինի, հայրենի երկիր:

Քո ճամփին դարձած երգերի ակունք,
 Անցած պատնեշներ, բարձունքից բարձունք,
 Տեսած եւ բերկրանք, տեսած եւ արցունք՝
 Սիրտս քեզ լինի, հայրենի երկիր:

Քեզնով են այսօր փարվել աշխարհին,
 Նվիրվել լուսե քո ճանապարհին...
 Սրտիս պես ձուլված քո մեծ պայքարին՝
 Երգս քեզ լինի, հայրենի երկիր:

1971 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Ես հունդ եմ՝
 Նետված քո հերկերի մեջ,
 Թե քո հերկերը թռչնեն երաշտից,
 Կչորանամ ես:
 Ես շող եմ՝
 Ձուլված արեւածագիդ պայծառ վարսերին,
 Թե սեւ անպերը հայացքդ ծածկեն,
 Կմթնեն եւ ես:
 Իմ էութունը էութունն է քո,
 Հայրենիք իմ հին,
 Շողերդ են քանվել ու կանթեղ դարձրել
 Իմ վառվող հոգին:
 Ինչ էլ որ լինի,
 Կանչիր ինձ, կգամ,
 Իմ ուժն ու կամքը
 Սիրով քեզ կտամ,
 Կգամ, քո ոտքի փուշը կհանեն,
 Թե որ հարկ լինի, քո ճանապարհին
 Ես իմ աչքերի լույսը կքամեն,
 Միայն թե հասնես քո երագ-ափին,
 Միայն թե այդպես շողերդ փռես
 Մեր դժվար ճամփին...:

1971 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Ով հայրենիք, դու ինձ համար
 Օրորոցն ես իմ մանկության,
 Իմ տենչերը ոսկեկամար,
 Ջգտումները ջահելության:
 Իմ երազած գարուններն ես,
 Իմ ամառը հրե հունով,
 Իմ տքնության աշուններն ես,
 Որ պիտի գան քո անունով:
 Արագածն ես իմ ծաղկավառ,
 Կարոտավառ իմ Մասիսն ես,
 Իմ Մռովն ես հոգեպարար,
 Իմ Արեւսարն ու իմ Քիրսն ես:
 Հրազդանն ես իմ ոսկեպար,
 Դու Թարթառն ես իմ լայնահո՛ւն,
 Խաչենն ես իմ՝ իսկը խաչպար,
 Վարանդան ես՝ երազդ հուր:
 Իմ մայրենի բարբառն ես դու,
 Դու իմ երգն ես, դու իմ լեզուն,
 Իմ պատվաբեր բերդն ես ամուր,
 Արարունի երգով լեցուն:
 Դու հավատն ու թռիչքն ես իմ
 Եվ իմ հոգու երազանքը,
 Քոնն է սիրտս, իմ հայրենիք,
 Ես՝ քո շյուղը, դու՝ իմ կյանքը:

1971 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Ես դարաբաղյան լեռների որդի,
Տանս տանիքը խրված ամպերում,
Աստղերն են ցոլում շուրջն իմ տանիքի,
Նրանք են հոգուս երազներ բերում:

Ես դարաբաղյան լեռների որդի,
Աղբյուրներն են իմ բակը զարդարում,
Նրանց կարկաչն է թառել շրթերիս,
Նրանց նվազն է հոգուս ծալքերում:

1971 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Լանջերը կանաչ, փեշերը կանաչ,
Թելերը կանաչ մեր սարերի,
Կանչերը կանաչ, հուշերը կանաչ,
Թելելը կանաչ մեր դարերի:

Յեւալը կանաչ, երգերը կանաչ,
Ափերը կանաչ մեր գետերի,
Ձնհալը կանաչ, հերկերը կանաչ,
Ծափերը կանաչ մեր դաշտերի:

Ժպտալը կանաչ, շիկնելը կանաչ,
Փարվելը կանաչ մեր լուսայգի,
Յողն այս վաղուց է աշխարհին ճանաչ,
Ի՛ն օրրանն է նա, կանաչ այգին:

1971 թ., Ստեփանակերտ

ՄԵՐ ՍԱՐԵՐԸ

Մեր սարերը հսկաներ են,
 Յոգի ունեն մեր սարերը,
 Մեր պատմության վկաներն են,
 Մեր ոգին են մեր սարերը:

Իրար թիկնած բազում դարեր
 Ու մեջք-մեջքի կանգնած արի,
 Առանց խոսքի, աչք ու ունքով
 Յասկացել են չարն ու բարին:

Թե աստղերի գիրկն էլ ուզենք,
 Մեզ կտանեն մեր սարերը,
 Իրենց հոգով ու մեծ սրտով
 Մեզ նման են մեր սարերը:

1971 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Լեռներ, օ՛ լեռներ իմ Ղարաբաղի,
 Մանկութ ընկերներ մեր փոքրիկ թաղի,
 Քանի՛ սարերում վրան զարկեցի,
 Նոր ընկերներով նոր կյանք վարեցի,
 Յոգուս մեջ դարձյալ դուք եք կանաչում,
 Դուք եք ինձ թովում,
 Դուք եք ինձ կանչում:

1969 թ., Մարտակերտ

Հ Ա Յ Ա Ս Ս Ա Ն

Այս հողի վրա հավասարվում են
բարձր սարերին
Եվ հպարտությամբ աշխարհին նայում,
Այս հողի վրա ձեռքս հասնում է
հեռու աստղերին,
Աստղերն ինձ ուրիշ կերպ են հմայում:
Այս հողի վրա գարնան հովերը
մայրական փեշ են,
Մոր քնքշությամբ են քրտինքս սրբում,
Լճերն այս հողում անափ ծովեր են,
Եւ ամեն մի լիճ
Ղարերի խորհուրդ ունի իր խորքում:
Այս հողի վրա պապերիս լեզվով
քարերն են խոսում,
Եվ ամեն մի բառ հասնում է հոգուս,
Այս շեկ ժայռերից իմ նախնիների
կարոտն է հոսում
Եվ սրտիս միջով անցնում իմ որդուն:
Երբ սայթաքում են. երբ վայր են ընկնում
այս հողի վրա,
Հողն այս իմ ցավից տնքում է մոր պես,
Երբ մոլորվում են, երբ նեղն են ընկնում
այս հողի վրա,
Սարերն իմ կողքին կանգնում են հոր պես:
Այս հողն է ինձ թեւ-թռիչք տվողը,
Ինչպե՞ս չսիրեմ այս քաղցր հողը:

1970 թ., Երեւան

ԵՂԻՇԵ ՉԱՐԵՆՑ

Երակներով էլ երգեր են հոսել
 Այս գանգրագիսակ, հանճարեղ մարդու,
 Մեր ժողովրդի երազն է խոսել
 Նրա հուր լեզվով, խելքով իմաստուն:
 Ժայռերի սիրտն է ընթերցել անգամ
 Ու ճառագայթել դարերի միջով,
 Չգել է նետը դեպի ապագան,
 Արվեստի դուռը բացել ճշինչով:
 Բարձրացել է նա եւ հասել Պառնաս
 Ու բազմել գահին ժամանակների,
 Եվ ինչ հողմեր էլ փորձեն սպառնալ՝
 Նրա կրակը երբեք չի մարի:

1969 թ., Բաքու

Կ Ա Ղ Ն Ի

Դիմացար դաժան ու չար հողմերին,
 Մնացիր կանգուն արմատներով խոր,
 Հայացքդ հառած գալիք դարերին,
 Դու արձակեցիր շիվերը քո նոր:

Արագիլները գալիս են հեռվից,
 Քո նոր շյուղերով հյուսում բունը տաք,
 Իսկ մանուկները թռվռում ու ժիր,
 Խաղում են դարձյալ քո շվաքի տակ:

Եվ դու իրար ես բերում շիվերդ,
 Առաջվա նման դարձած հովանի,
 Այդ ի՞նչ ուժ է քեզ, ասա, շնորհվել,
 Ի՞նչ մեծ սիրտ ունես, կաղնի, ով կաղնի:

1969 թ., գ. Ուխտաձոր

Մ Ա Շ ՈՒ Կ Ս Ա Ր Ը

Մ. Յու. Լերմոնտովի հիշատակին

Մաշուկ սարը մերթ տխրում է,
 Մերթ ժպտում է Մաշուկ սարը,
 Սիրտը նրա մերթ փխրուն է,
 Մերթ անտարբեր ու մերթ սառը:

Բանաստեղծի երգը լսել,
 Հիացել է Մաշուկ սարը,
 Նրա դաժան մահը տեսել
 Ու լացել է Մաշուկ սարը:

Մեծ պոետի անվան հետ է
 Բախտն իր կապել Մաշուկ սարը,
 Մաշուկ սարը նրա ամեն
 Մի երգով է չափել դարը:

Տարիները կգան, կանցնեն,
 Չի մոռացվի Մաշուկ սարը,
 Նրան որպես մի սրբավայր
 Այցի կգա ողջ աշխարհը:

1969 թ., Պյատիգորսկ

Հ Ր Ա Վ Ե Ր

Էլբրոս, այցի են եկել քեզ այսօր,
 Ին լեռնաշխարհից քեզ հազար բարեւ,
 Ժպտում ես դու ինձ՝ փեշերիդ արեւ,
 Իսկ բարձունքներիդ՝ ձյունը դարավոր:
 Քեզ հյուր են կանչում մեր լեռնաշխարհը,
 Չմերժես, Էլբրոս, վեր կաց ու գնանք,

Ք Ե Պ Ն Ե Պ Պ Ե Պ Գ Չ

Արագածը քեզ համբույրներ կտա,
 Կգան մեր Քիրսը եւ Մռով սարը,
 Մենք աղ ու հացով կսպասենք ճամփիդ
 Ու քեզ թանադա կընտրենք մեր տանը,
 Կերգեն մինչեւ լույս, կերգեն քո պատվին
 Արաքսը, Թարթառը եւ Հրազդանը:

1969 թ., Էլբրուս սար

Ի Մ Փ Ո Ք Ր Ի Կ Ս Ա Ր Ը

Մեր սարը փոքրիկ, մեր սարն անանուն,
 Ինձ հետ այնպե՛ս է շշուկով խոսում,
 Իր նեղ ուսերին դարեր է տանում
 Դեպի գալիքը՝ լույսերով օժուն:
 Կրծքի տակ գանձեր, կարոտներ, կանչեր,
 Երբեք նա իրեն չի պահել սառը,
 Հսկաների հետ կարող է չափվել
 Իմ թեւ ու թիկունք, իմ փոքրիկ սարը:

1970 թ., գ. Տումի

Ի Ն Չ Ո Ւ Ե Մ Ա Յ Ս Պ Ե Ս

Ինչո՞ւ եմ այսպես...
 Արեւի հետ ե՛ւ ցերեկն եմ վառվում,
 Ե՛վ հրկիզվում եմ մայրամուտից ետ:
 Ցերեկն արեւը ում մոռանում է,
 Գիշերն ապրում եմ տենչերով նրա,

Արեւը որտեղ մութ ճեղք է թողնում-
 Կսկիծ է դառնում իմ սրտի վրա:
 Ի՞նչ է կատարվում, ինչո՞ւ եմ այսպես,
 Գուցե եղբայրն եմ վառվող աստղերի,
 Գուցե բնությունն ինձ արարել է,
 Որ լրացնեմ արեւի թերին:

1970 թ., գ. Տող

ԱՇԽԱՐՀՆ ԻՆՁ ՀԱՄԱՐ

Աշխարհն ինձ համար երգի ակունք է,
 Խաղաղությունն եմ նրա օրհներգում,
 Ինձ թանկ են նրա ծիլն ու ծաղկունքը,
 Որտեղ էլ լինեն եւ որ եզերքում:
 Թող հավերժ դալար մնա այն ձեռքը,
 Որ փայփայում է բախտը աշխարհի,
 Չարի բազուկը ուրում, ջարդում,
 Հանուն գալիքի, հանուն արդարի:
 Խաղաղությունը երջանկություն է,
 Ձինվորի պես եմ նրան օրհներգում,
 Բայց երգերիս մեջ սիրտս անքուն է,
 Այդ ասել է թե տազնապ կա հեռվում:
 Ծլարձակում է գալիքի հերկը
 Պայքարների մեջ, իմ ճանապարհին,
 Թող հավերժ դալար մնա այն ձեռքը,
 Որ փայփայում է բախտը աշխարհի:

1969 թ., Բաքու

* * *

Առավոտի աչքի առաջ
 Ծփանք տվին տենչերս անթիվ,
 Մոր պես անուշ նա ինձ ժպտաց,
 Օրհնանք դաձավ, լույս՝ իմ ճամփին:
 Ես դուրս ելա ոգեւորված
 Ու ցանեցի հույզերս վառ,
 Բոլորի հետ փոս փորեցի,
 Բոլորի հետ տնկեցի ծառ...
 Առավոտներ եկան, անցան,
 Բողբոջեցին ծառերն այգում,
 Ամեն բողբոջ մի երգ դարձավ
 Եվ կարկաչեց իմ ջերմ հոգում:

1970 թ., Հաղորութ

* * *

Երազներս պատանության
 Թողել եմ իմ լեռնաստանում,
 Եվ հուշերիս ոսկե շղթան
 Ինձ սարերի գիրկն է տանում,
 Բարձրանում եմ լեռներն ի վեր,
 Վեհանում է աշխարհն աչքիս,
 Իմ հայրենի սարերումն եմ
 Ակունքները երազանքիս:

1971 թ., գ. Ակնաղբյուր

* * *

Գիշեր-ցերեկ մենք քո սրտի
 Տրոփյունն ենք լսում, ով կյանք,
 Ամռան տապին, ձմռան ցրտին
 Մեզ թելեր ես տալիս, ճախրանք:
 Մեզ թելեր ես տալիս, այո՛,
 Մեր եռանդը բորբոք պահում,
 Բայց մենք ենք մեր սրտի հրով
 Քեզ զարդարում:
 Մենք մեր ուժը տալիս ենք քեզ,
 Հարթում ուղին քո վերընթաց,
 Որ քո գրքում սիրով գրես,
 «Մի լավ սերունդ եկավ-գնաց,
 Բայց իր գործով հավերժ մնաց»:

1971 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Միշտ հպարտությամբ նայել աշխարհին,
 Հեռաստանների ծալքերը տեսնել,
 Ուժ առած շնչից ու հեւքից դարի,
 Երազած բոլոր ափերին հասնել:
 Սիրտը ջահ արած բարձունքում վառել,
 Չհանգստանալ նոր հեռաստանում,
 Անվերջ սլանալ, անվերջ մաքառել,-
 Ահա այդպես եմ կյանքը հասկանում:

1970 թ., Երեւան

Աշուն, քո ամեն, ամեն հունդի հետ
 Մի անուշ երգ է ծլում հոգուս մեջ,
 Երբ հոսում ես ոնց լիության մի գետ,
 Ես ծանրանում եմ խոհերով անշեջ:
 Հիանում եմ քո մետաքս ծիլերով,
 Քո սրտով՝ այնքան ե՛ւ ջերմին, ե՛ւ պաղ,
 Երանի՜ կյանքիս աշունն էլ լիներ
 Քեզ նման շռայլ, քեզ նման խաղաղ:

1970 թ., գ. Գետաշեն

ԻՄ ՄԱՆԿՈՒԹՅԱՆ ԸՆԿԵՐ

Հաղրուքի շրջանի «Դրուժբա» կոլտնտեսության
 այգեգործ Սերյոժա Ջավադյանին

Քո փոշոտված, գանգուր մազերին եմ նայում
 Եվ զարմանում, թե ե՛րբ արծաթվեցին դրանք,
 Չէ՛ որ երեկ էր, երբ գառներ էինք պահում,
 Աստղերի մեջ փնտրում մեր աստղերը հրակ:
 Երեկ էր այն, երբ իմ քաջաբազուկ քեռին՝
 Քո այգեգործ հայրը, մեզ փայփայեց սիրով,
 Գնաց, կտրեց ճամփան դաժան մրրիկների
 Ու մեր աստղը վառեց իր սրտի ջերմ հրով:
 Դու ուխտեցիր կյանքում նմանվել քո հորը,
 Թե վաստակով, եւ թե քո անունով բարի,
 (Եվ հասկանում էիր վազի դժվար լեզուն,
 Երբ դեռ չէր լրացել քո տասնհինգ տարին):
 Ու ճամփե՛լ ես արդեն դու քառասուն գարուն,

Ք Ե Պ Ն Ե Պ Պ Ե Պ Գ Ք

Երեսնամյա քո հոր կարոտներով վառված,
 Ինչքա՛ն խորհուրդներ կան, ընկեր, այս աշխարհում,
 Ինչքա՛ն ծրագներ կան անժամանակ մարած:
 Քո նոր այգին հիմա առաջինն է գյուղում,
 Նրա տնկած վազին դու ես պատվաստ անում,
 Քո խնամած այգում բալիկներդ են խաղում,
 Քեռուս մեկ օջախը հիմա չորսն է դառնում:
 Չգիտես, թե հայրդ ո՞ր դաշտում է ընկել,
 Շիրմաքար չես գցել նրա գերեզմանին,
 Բայց խնամած այգիդ, ճիշտ ես ասում, ընկեր,
 Քո հոր հիշատակը թող դարերին տանի:

1971 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ի Ղ Չ

Ելնեն, ամպերից ցողեր հավաքեն,
 Լիաբուռ ջրեն ծիլերն արտերի,
 Որ ամուլ ամպեր չլինեն երբեք,
 Ծովերից ջրեր տանեն ամպերին:
 Պարտիզպան դառնամ, ծաղիկներ ցանեն
 Եվ ծաղիկներս ընծայեն մարդկանց,
 Ամենուր սիրով մատնացույց անեն,
 Ասեն, նրա պես այգեպան չկա:
 Ուր էլ որ գնամ, վարդերով գնամ,
 Ժպիտներ տանեն իմ վարդերի հետ,
 Ծաղիկների պես միշտ համեստ մնամ
 Ու ծաղիկների նման բուրավետ:

1971 թ., Հաղբուք

Ն Ա Մ Ա Կ

Ութսունամյա հայրս
 Ինձ նամակ է գրել
 Մեր լեռնային գյուղից,
 Եվ նամակը նրա
 Անուշ բույրն է բերել
 Հայրենական հողի:
 - Որդիս,- գրում է նա,-
 Ցուրտ է, քեզ լավ նայիր,
 Որ չմրսես հանկարծ,
 Մեկ էլ մի ծուլանա,
 Հաճախ նամակ գրիր,
 Որ ես հանգիստ մնամ:
 Մերոնք լավ են, որդիս,
 Հորեղբայրդ, քեռիդ,
 Բալիկները նրանց,
 Միշտ գալիս են ինձ մոտ,
 Ձմռան գիշերներին
 Ջրուցում ենք երկար:
 Գյուղի մասին, գիտես,
 Գյուղը լավ է հիմա,
 Ուրախ ու ապահով,
 Ե՞րբ է եղել այսպես,
 Լուսավոր ու առատ,
 Ասել ես չեմ կարող:
 Նորություններ շատ կան,
 Տեսնեն ո՞րն են հիշում,
 Որ նամակում գրեմ...

Որդիս, շատ էր երաշտ
 Անցած մեր աշունը,
 Մի կաթ չընկավ վերից:
 Բայց լավ աշխատեցին,
 Կուռը դալար մնա
 Այգի մշակողի,
 Չսպասեցին նրանք,
 Ժամանակին սերմը
 Պահ տվեցին հողին:
 Հիմա առատ ձյուն է,
 Դա շատ լավ է, որդիս,
 Ձյունը հաց է, գինի...
 Ձյունը ծիլ կպահի,
 Ձյունը առատ տարին
 Միրգը շատ կլինի:
 Մեր հին դպրոցի տեղ
 Կառուցել են նորը`
 Չորս հարկանի մի շենք,
 Ակունքում էլ, որդիս,
 Աստծո ամեն օրը
 Կինո է կամ համերգ:
 Հա՛, մոռացա ասել,
 Բանակից տուն եկավ
 Մեր Վանոյի տղան,
 Եւ տանկիստ է եղել,
 Տրակտորիստ է հիմա,
 Շուտով կամուսնանա:
 Ստածում են մեկ-մեկ,
 Տուն ու տեղս թողնեն

Ու գամ քաղաք՝ ծեղ մոտ,
 Բայց չեմ կարողանում,
 Ինձ պահում է մի ծեռք,
 Մի չմարող կարոտ:
 Մայրդ չկա, որդիս,
 Ախր ո՞նց հեռանամ
 Նրա թարմ շիրիմից,
 Յողի տակ էլ անգամ
 Նրա հոգին կզգա,
 Կխռովի ինձնից...
 Էլ ի՞նչ գրեմ, որդիս,
 Նամակն իմ երկարեց,
 Ներիր դրա համար,
 Յամբուրում եմ նորից
 Եվ սպասում եմ քեզ
 Գյուղում - մինչեւ ամառ:

1971 թ., Բաքու

Ե Ր Ջ Ա Ն Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Պատահական երջանկության
 Չեմ սպասել կյանքում երբեք,
 Ամենուրեք այն կապել եմ
 Իմ տքնության, վաստակի հետ:
 Երջանկությունն իմ տեսել եմ
 Իմ իսկ ցանած հունդերի մեջ,
 Իմ աստղավառ երազներում
 Եվ իմ վառած լույսերի մեջ:

Ես իմ անցած ճանապարհին
 Ստեղծել եմ բարիք ու բերք,
 Պատահական երջանկության
 Չեմ սպասել կյանքում երբեք:

1971 թ., Հաղորութ

Իմ ջահելություն, անցնում ես դանդաղ,
 Անցնում ես, ահա, դու մեղմ ժպտալով,
 Անցնում ես, թողած հայացքդ պայծառ,
 Անցնում ես, կյանքին քո շունչը տալով:
 Անցնում ես... սակայն չեմ ծերանում ես,
 Ջահելանում եմ երգիս մեջ կրկին,
 Բարիք եմ փռում սերմնացանի պես
 Ու երկրիս սիրով կոփում իմ հոգին:
 Սրտիցս է գալիս իմ ամեն տողը,
 Ում համար ցուրտ է, թող ձեռքը մեկնի,
 Չմռան բքին էլ, ոնց օջախի պող,
 Կարող է հուր տալ սրտաբուխ երգն իմ:
 Իմ ջահելություն, անցնում ես արդեն,
 Բայց թրթռում ես իմ երգերի մեջ,
 Քո ճամփան համառ ջանքով եմ հարթել,
 Պիտի ապրես ե՛լ իմ երգերի հետ:

1971 թ., Ստեփանակերտ

Նստում եմ հաճախ ու խորհում լռին՝
 Հայացքս հառած իմ ճանապարհին,
 Գիտեմ, ես մի օր պատասխան պիտ տամ
 Մարդկանց, աշխարհին:
 Իմ կյանքի ճամփին՝ լույսերով շաղախ,
 Այնպես լինի, որ ծաղկեմ, կանաչեմ,
 Այնպես լինի, որ իմ երկրի առաջ
 Երբեք չամաչեմ:

1971 թ., Երեւան

Մ Ո Ր Մ Ո Ք Ն Ե Ր

Ա Յ Ր Ո Ղ Յ Ո Ի Շ

Մեր տատիկի սիրտը բարի,
 Գրպանները մի մառան,
 Նրբությունը ողջ աշխարհի
 Ասես տրված էր նրան:
 Գալիս էինք հանդից, դասից,
 Փայփայում էր սիրով մեզ,
 Խնձոր, չիր ու թութ էր տալիս,
 Ասում. - Տատը մատաղ ծեգ:
 Բայց մի սնդուկ ուներ տատս,
 Տնից երբեք չէր հանում,
 Միշտ էլ ամուր կողպեքի տակ,
 Իսկ բանալին՝ գրպանում:

Ասում էինք՝ սնդուկը բաց,
 Տեսնենք ինչ կա նրանում,
 Նա մերժում էր՝ աչքերը թաց
 Եվ լուռ մեզնից հեռանում:
 Ժամանակը անսիրտ դարձավ,
 Տարավ տատին մեր բարի,
 Մենք սնդուկին չմոտեցանք,
 Չբացեցինք մի տարի:
 Հաղթանակի օրը եկավ,
 Լացի միջից ժպտացինք,
 Հիշեցինք մեր քաղցր տատին
 Եվ սնդուկը բացեցինք:
 Երեք գլխարկ տեսանք այնտեղ,
 Երեք սեւ թուղթ - երեք ցավ,
 Երեք որդու կորուստն ահեղ
 Մեր սրտերին ծանրացավ:
 Մենք լաց եղանք հոնգուր-հոնգուր,
 Վշտի արցունք հեղեցինք,
 Նշխարները տատիս հոգու
 Կրկին տեղը դրեցինք:
 Օրերն ինչպես մարող մշուշ,
 Անց են կենում ու գնում,
 Սակայն որպես այրող մի հուշ,
 Տատիս սնդուկն է մնում:

1970 թ., գ. Ակնաղբյուր

Կ Ա Ր Ո Տ Ի Ե Ր Գ

Հայրենական Մեծ պատերազմում զոհված
ավագ եղբորս՝ բանաստեղծ
Սուրեն Խանյանի հիշատակին

Մի փոքրիկ կածան քո ոտքերի տակ
Կրկին կանաչեր,
Մայրիկը ձեռքը ճակատին դրած
Հեռվից քեզ կանչեր,
Դու վառված սրտով գայիր, փարվեիր
Փեշերին նրա,
Եվ ուրախության արցունքը ցողար
Այտերիդ վրա,
Մենք թթենու տակ սպասեինք քեզ,
Դու գայիր մեզ մոտ,
Գայիր, գրկեիր մեզ առաջվա պես,
Դարձած հուր, կարոտ:
Աղմուկով, ճիչով խաղայինք բակում
Մինչեւ երեկո,
Իսկ հետո հոգնած քնեինք մուշ-մուշ,
Աստղերի ներքո:
Ու քնած պահին մեզ օրոր ասեր
Թթենին նազում...
Ամեն ինչ նորից, նորից սկսվեր,
Ինչպես երազում:

1969 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ս Ե Ր Ը Ն Ա Յ Ա Տ Ա Կ

Պատանի էինք... մեր ուսուցիչը
 Ավագ եղբայրս էր,
 Նրա խոսքը միշտ ջերմ ու հուզիչ էր-
 Երազներով լի, խոհով ծանրաբեռ:
 Հունիսյան մի օր նա դասի չեկավ,
 Կռվի դաշտ գնաց՝ կրծքի տակ ցատում,
 Նրա փոխարեն դասարան մտավ
 Մի սեւաչ աղջիկ՝ բարի ու նազուն:
 Մատյանում կարդաց իմ ազգանունը,
 Թացվեցին հանկարծ աչքերը նրա,
 Լռեց նա մի պահ, եւ արցունքները
 Կարծես թե ընկան իմ սրտի վրա:
 Մի խորին թախիծ իջավ իմ հոգուն,
 Եկա, պատմեցի մորս ճերմակած,
 Մայրս լաց եղավ, փարվեց ինձ տխուր.
 - Քո եղբոր սիրած աղջիկն է,- ասաց:
 Հիմա մայր է նա, ուրիշն է տարել,
 (Եղբայրս կռվից չվերադարձավ),
 Բայց ամեն անգամ, երբ հանդիպում եմք,
 Վառվում է իմ մեջ մի կարոտ, մի ցավ:
 Շատ զարուհներ են եկել ու անցել,
 Մոռացվել են բյուր տառապանք ու վերք,
 Բայց հերոսաբար զոհված իմ եղբոր
 Չոհված սերը չի մոռացվի երբեք:

1970 թ., գ. Ակնաղբյուր

ԱՅԴՊԵՍ ՄԵԾԱՑԱՆՔ

Մանուկներ էինք անհոգ ու անցավ,
 Դեռ փայփայանքի ու խաղի կարոտ,
 Երբ պատերազմի բոթը մեզ հասավ
 Մի ջինջ առավոտ:

Սրտերի կանչով ու սիրով երկրի
 Ելան հայրերը մեր քաջ, աներեր,
 Գուրգուրեցին մեզ, հրաժեշտ տվին,
 Վստահելով մեզ տուն ու տեղը մեր:

Երջանիկ ու ժիր

Պատանությունը լրիվ մոռացանք,

Յոթ տարվա ուղին

Ինչպես հեքիաթում՝ մի տարում անցանք:

Պարմանի դարձանք

Երիտասարդի հոգսով, վաստակով,

Մարտեր չտեսանք,

Բայց անցանք վշտի ծանրության տակով:

Ուն հայրը ծեր էր - չէր մեկնել կռվի,

Նա թնդանոթի որոտն ականջում,

Հայրերը կորցրած ընկերների մոտ

Հայրիկ չէր կանչում:

Մարտերում զոհված մեր եղբայրների

Ջգեստներն էինք հագնում՝

Թեկուզ մեծ,

Եվ ձգտում էինք նմանվել նրանց

Ծանր գործերի ու հոգսերի մեջ,

Գիշերն անտառից փայտ էինք բերում,

Իսկ առավոտյան շտապում դասի,

Յունձ էինք անուն, դաշտերը հերկուն,
 Արդեն ուժ էինք դարձել միասին:
 Երեկոները ելնուն էինք բեմ
 Ու «Վրեժ» էինք խաղում վրեժով,
 «Ծնկի էր գալիս» ոսոխը մեր դեմ,
 «Անցնում էինք» թեժ մարտերի միջով:
 Յոր, ավագ եղբոր եւ մեր սեփական
 Ուժն էր մեզ տանում մեծ ճանապարհով,-
 Մեր ուսին երեք սերնդի բեռ կար,
 Կոփվեցինք երեք սերնդի հրով:
 Մաքառեցինք ու մեծացանք այդպես,
 Գնահատեցինք պայքար, աղ ու հաց,
 Մենք դեռ պատանի, իմացանք ինչպես
 Դարերում մնալ վեհ, ճակատը բաց:

1970 թ., գ. Ակնաղբյուր

Մ Ո Ր Մ Ո Ք

Մայրեր, քույրեր մեր սիրասուն,
 Ճերմակել էք արդեն,
 Երեկ դեռ նուրբ, երեկ նազուն,
 Երեկ բուրող վարդեր:
 Ես ձեր անցած ճամփին նայում,
 Ջարմանում եմ, իրավ,
 Ինչքա՜ն շատ էք, շատ էք նման
 Դուք ձեր բախտով իրար:
 Դուք սիրո տեր, դուք մանկան տեր,
 Տարված ձեր լույս կյանքով,

Դեռ նոր էիք օջախ վառել,
 Տուն կառուցել ջանքով:
 Երբ երկինքը լացեց, սգաց,
 Յողը տնքաց ցավից,
 Եվ աշխարհը սարսուռ զգաց
 Ֆաշիստական ահից:
 Կտրիճներին ձեր քաջազուն
 Գամփու դրիք ցասմամբ,
 Ամեն մեկը սրբած մի թուր,
 Ամեն մեկը՝ մի սար:
 Յողի մշակ դարձաք հանդում,
 Տանը՝ թե հայր, թե մայր,-
 Գիշեր-ցերեկ հոգնած, անքուն,
 Կարոտներով անմար:
 Լեռներ դարձաք դուք վիթխարի,
 Ձով աղբյուր ու արել,
 Յաղթանակի ճանապարհին
 Դուք ինչե՛ր չեք արել:
 Ձեր մազերի թուխը տվիք,
 Սրտի հուրը ձեր վառ,
 Ձեր ձեռքերի ուժը տվիք,
 Ձեր տենչերը պայծառ:
 Ձեզ համար լոկ պահեցիք հույս,
 Սպասումի կրակ,
 Դուք վառվեցիք ու դարձաք լույս,
 Եվ դարձաք ճրագ:
 Յաղթանակի օրը բացվեց,
 Բերկրանք բերեց մարդկանց,
 Ձեր մի աչքը թախծից թացվեց,

Իսկ մի աչքը ժպտաց:
 Կարոտով լի տարիները
 Եկան ու անց կացան,
 Մեծացան ձեր որդիները
 Ու քաջ հայրեր դարձան:
 Ջահելության վայելքները
 Դուք մոռացած կյանքում,
 Արդ, անձնվեր տատիկներ եք՝
 Սորմոքը ձեր հոգում:
 Ձեր որդիքը թող ողջ լինեն,
 Խոնարհ՝ միշտ ձեր առաջ,
 Չտրտնջան, որ դուք մեկ-մեկ
 Քաշում եք խոր հառաչ...

1970 թ., Ստեփանակերտ

Մ Ա Յ Ր Ե Ր

Ճարտարյան խճանկար

Ձեր որդիները հուշարձան դարձած
 Վերադարձել են ու կանգնել հպարտ
 Եղիշե սարի կանաչ ուսերին
 Եվ հեքիաթային հերոսների պես
 Նայում են անվերջ
 Հայրենի գյուղի պայծառ լույսերին:
 Նրանք չեն խոսում, լռել են հավետ,
 Նրանց անունից ճարտարն է խոսում,
 Ու նրանց անվան ամեն մի տառից
 Կարոտն է հոսում:

Ես տեսա, մայրեր,
 Թե ինչպես էիք մատների ծայրով
 Արձանի վրա
 Շոշափում նրանց անունները թանկ,
 Կարծես նոր էիք բարուրում նրանց,
 Այնպիսի զգույշ մի փայփայանքով,
 Կարծես նոր էիք խոնարհվել նրանց
 Օրորոցներին,
 Որպեսզի սնեք մայրական կաթով:
 Ու երբ դողդոջուն հեռանում էիք
 Դուք հուշարձանից,
 Կարծես թե նրանք արթնացել էին
 Ձեր ոտնաձայնից
 Եվ ասում էին.
 - Մի լացեք, մայրեր,
 Մեզ էիք տենչում, եկել ենք արդեն,
 Եկել ենք հեռվից,
 Որ ձեր մայրական համբույրներն առնենք,
 Որ ընկերներով այս լանջին հառնենք,
 Ձեր ծայնը լսենք
 Ու տեղյակ լինենք միշտ ձեր մորմոքին,
 Որ ձեր բերկրանքն ու թախսիծը կիսենք
 Ձեր աչքի առաջ
 Ու միշտ... ձեր կողքին:

1971 թ., գ. Ճարտար

* * *

Դիտում եմ բոլոր կինոֆիլները
Մեծ պատերազմի օրերի մասին,
Հաղթանակների բոլոր հիմները
Ասես գրել են ինձ հետ միասին:

Էկրանի վրա զինվորի մահը
Իմ սրտի կեսը պոկում է, տանում,
Այնքան մեծ մահեր տեսած աշխարհը
Ախ, ինչո՞ւ, ինչո՞ւ չի հանգստանում:

1971 թ., Բաքու

ՆՐԱՆՑ ԱՆՈՒՆԸ

(Նմանություն)

Հեռավոր, կապույտ Դանուբի ափին,
Խոնավ հողի տակ քնած են հավետ,
Համոն՝ լեռնային մեր Ծաղկավանից,
Կամոն՝ հարեւան գյուղից նորակերտ:

Բայց խաղաղաշունչ այս ջերմ օրերում,
Երբ թեւածում է երազն անեզերք,
Տունդարձի անմար հույսը սրտերում,
Նրանց մայրերը չեն քնում երբեք:

Լույսն է վետվետում գյուղերի վրա,
Հառնել են քանի՞ քաղաք ու ավան,
Արդ, մայրացել են այն աղջիկները,
Որ պահում էին քաջերի ծամփան:

Հեռավոր կապույտ Դանուբի ափից
Մինչեւ լեռնային գյուղերը մեր նոր,
Դարձած մարմնացում տենչի, կարոտի,
Նրանց անունն է հնչում ամեն օր:

1969 թ., Պյատիգորսկ

ՄՈՐ ՆԱՄԱԿՆ ՈՒ ՈՐԴՈՒ ՍԻՐՏԸ

Մայրը նամակ է գրել զինվոր իր որդուն,
 Որդին կարդացել է թե՛ պայքարից առաջ,
 Սիրտն է վառվել կարոտից, հույզերից հորդուն,
 Իրենց սարերն է հիշել, դաշտերը կանաչ:

Մարտնչել է քաջաբար ոսոխների դեմ
 Ու որոշել պատասխան գրել դադարին,
 Սակայն այգը չբացված, ընկերների հետ,
 Ջոհվել է նա հեռավոր լեռան կատարին:

Տարիները անցել են, սարերն են ծաղկել,
 Մանուկները թռվում գտել են նրան՝
 Հավերժ քնած կիրճի մեջ, սարում բարձրաբերձ,
 Մոր նամակը պահած իր հաղթ կրծքի վրա:

Եվ թանգարան են բերել մոր նամակը թանկ,
 Մեկ էլ հերոս իր որդու սիրտը հուրհրան,
 Ու թվում է, թե հողը վերքն է զինվորի,
 Նամակը՝ մոր համբույրն է այդ վերքի վրա:

1969 թ., Պյատիգորսկ

ՀՈՒՇԵՐԻՍ ԳԻՐՔԸ

Նստում են հաճախ ու խորհում լռին,
 Իմ խոհերի մեջ երեկն ու ներկան,
 Դեմս փռվում է իմ անցած ուղին՝
 Երազներով լի ու անապական:

Ք Ե Պ Ն Ե Պ Պ Ե Պ Գ Ք

Յուշերս ասես ես տեսնում եմ պարզ,
 Յուշերս անթիվ, հուշերս անգին,-
 Ահա մեր բակը, թթենին ահա,
 Եյուղերը հենած մեր պատշգամբին:

Յոգուս մեջ մորս օրորի ձայնը,
 Ես բակ եմ ելնում՝ ելնում մի աշխարհի,
 Եվ դպրոց տանող նեղլիկ կածանը
 Ձգվում, դառնում է մի լայն ճանապարհի:

Լեռներից իջնող արահետն ահա
 Գալիս, հասնում է նոր երկաթուղուն,
 Ես մի պատանի, բեղս նոր ծլած,
 Իմ սերը թողած հայրենի գյուղում:

Քաղաքի եռքն ու բույրը լեռների
 խառնվում են հոգուս խորքում, թեւածում,
 Ու նոր հատորը իմ թանկ հուշերի
 Քաղաքի աննինջ ժխորն է բացում:

Յոգիս լեռներում, սիրտս քաղաքում,
 Իմ կյանքի գիրքն եմ ստեղծում ահա -
 Բոլորին սրտիս սերն եմ առաքում,
 Բոլորին ժպիտ, բոլորին բերկրանք:

Յուշերիս գիրքը գրում եմ ես դեռ,
 Սրտիս զարկերը տալով աշխարհին,
 Եվ գիտեմ, մի օր պիտի հեռանամ,
 Դարերին թողած անուն մի բարի:

1971 թ., գ. Ակնաղբյուր

* * *

Այս կես գիշերին խոհերս դարձյալ
 Հանգիստ չեն տալիս,
 Իմ երազներից ու իմ հուշերից
 Մեկը գնում է ու մեկը գալիս:

Մեկը վառում է, մեկը՝ լուռ ժպտում,
 Մեկը ձեռքով է անում պարտեզից,
 Մեկը պատկերս տանում է սրտում,
 Մեկը՝ խռոված հեռանում ինձնից:

Ձգտումներս շատ, իսկ կյանքս շտապ,
 Մեկը գտնում եմ, մյուսը կորցնում,
 Գտնելը՝ տազնապ, կորցնելը՝ կրակ,
 Էլ ճերմակելիս ինչո՞ւ եք հարցնում:

Այս կես գիշերին հուշերս նորից
 Չեն թողնում կորցրած հանգիստս գտնեմ՝
 Հուշեր իմ, հուշեր, հեռացեք ինձնից,
 Գոնե մի գիշեր թողեք ես քնեմ:

1971 թ., Հաղորութ

* * *

Ճամփիս մի նուրբ թթենի ինձ ձեռքով է անում միշտ,
 Ինձ կանչում է անդադար գյուղի համեստ մի խրճիթ:

Մի աղբյուր է կարկաչում, խոխոջում է մի առու,
 Մի ողջ անտառ է խշշում իմ հուշերի աշխարհում:

Կիսականաչ մի կածան ձգվում, մեր բակն է մտնում,
 Կարոտի պես հալվում է ու կորցրածը չի գտնում:

Ք Ե Պ Ն Ե Պ Պ Ե Պ Գ Ք

Հագար սարով ու ձորով, թառած հովի թւերին,
Մորս շունչը գալիս է, շաղախվում իմ երգերին:

Իմ երգերի տողերում՝ պապենական մի աշխարհ,
Քայլում եմ քո գրկի մեջ, կյանքի հեքիաթ ճանապարհ:

1971 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Ես մեր գյուղն եմ եկել կրկին,
Թրթռում է նրա գրկին
Սիրտս հուզալից,
Ծնողներս չեն համբերել,
Դուրս են եկել հին կալը մեր,
Շրջապատել ինձ:

Ողջունում են ինձ թթենին,
Բուրումնավետ փշատենին՝
Տնկած իմ ձեռքով...
Շորորվում են մեր պարտեզում
Բարդիները ձիգ ու նազում՝
Մանկության երգով:

Շոգ է հիմա, ամռան տապ է,
Թութն է հասել, թթաթափ է,
Ի՛նչ լավ է, եկա,
Կարոտներ են կաթում ծառից,
Ծնողներիս ամեն բառից,
Ծիծաղից անգամ:

Այստեղ գետն է մեր կարկաչում,
Հեռվից հորիզոնն է կանչում՝

Օջախը իմ նոր...
Կարոտում եմք իրար անվերջ,
Մեր հին ու նոր օջախի մեջ
Որդի ու ծնող:

1969 թ., գ. Ակնաղբյուր

Մ Ա Յ Ր Ի Մ Ա Ն Ո Ւ Շ

Ոտքդ գգույշ շարժիր, մայրիկ,
Կընկնես հանկարծ,
Ե՞րբ ձյուն իջավ գանգուրներիդ,
Ե՞րբ ծերացար:
Երե՞կ չէր այն, երբ ինձ առած
Թեւերին քո,
Երգում էիր բերկրանք դառած,
Ջահել հոգով:
Ժպիտներդ ո՞ւր գնացին,
Թեւեցին ո՞ւր,
Ասա, մայրիկ, ո՞ւր մնացին
Երգերդ հուր,
Նահատակված որդի՞դ տարավ,
Թե՞ եղբայրդ,
Կյանքի ծանրությունը առավ,
Պանդուխտ հա՞յրդ.
Իմ դպրոցի ճամփի՞ն թողիր,
Թե՞ իմ որդու,
Ախ, ո՞նց էիր մեզ փայփայում
Սիրով հորդուն:
Ոտքդ գգույշ շարժիր, կընկնես,
Մայր իմ անուշ,
Սիրտս էլ կտամ, միայն փրկեմ
Արեւդ անուժ:

1969 թ., գ. Ակնաղբյուր

ՄՈՐՍ ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մայրս՝ Արեհատ Խանյանը, ծնվել է 1898 թ.,
կյանքից հեռացել 1970թ. մայիսի 24-ին

1

Իմ մանկությունը ես չեի կորցրել,
Նա ինձ կանչում էր հեռվից ամեն օր,
ես գնում էի գյուղն իմ հայրենի
Եվ գտնում նրան գրկի մեջ իմ մոր:

Մայրիկս չկա, մարել է արդեն,
Որբացել է իմ հայրական տունը,
Ու երազ դարձած մորս գրկի հետ
Կորցրել եմ նաեւ իմ մանկությունը:

1971 թ., 22 մայիսի,

2

Գյուղ եմ գնում, մայրս չկա,
Էլ ո՞վ ձեռքով կանի կալից,
Ո՞վ կարոտած համբույր կտա
Հեռվից եկած «քաղցր բալին»:

Էլ ո՞ւմ թխած թոնրահացից
Պիտի զգամ բույրը նրա,
Էլ ո՞վ պիտի լուսաբացին
Ձեռքը դնի այտիս վրա:

Էլ ո՞ւմ պիտի շրջապատեն
Մեր հարեւան մանուկները,
Նրանց էլ ո՞վ կբաժանի
Որդու տարած նվերները:

Որպես մի թանկ սիրտուզելիք,
 Ո՞վ չորացած ավուկ կեփի,
 Ընկերներիս էլ ո՞վ կասի,
 Չդիպչեք իմ որդու քեֆին:

Եթե ուզեմ վերադառնալ,
 Էլ ո՞վ կասի՝ քիչ էլ մնա,
 Ո՞վ կարոտից կդալկանա,
 Էլ ո՞ւմ գրկում կմանկանամ:

1971 թ., 23 մայիսի

3

Օրորոց իմ, օրորոց իմ,
 Դու դատարկված մի աշխարհ,
 Անեացած իմ մոր սրտից
 Դու մեզ հասած մի նշխար:
 Ինչպես թափուր թռչունի բույն,
 Ինձ նայում ես անտարբեր,
 Մոռացե՞լ ես մորն իմ անքուն
 Եվ ճիչերս անհամբեր:
 Օրորոց իմ, օրորոց իմ,
 Ընկերն էիր դու իմ մոր,
 Ա՛խ ո՞ւր գնաց, ա՛խ, ո՞ւր թեւեց
 Նրա ձայնը մեղմօրոր:
 Դու չե՞ս կարող, օրորոց իմ,
 Մանուկ դարձնել ինձ կրկին,
 Ա՛խ, չե՞ս կարող դու ետ բերել
 Իմ մայր մտած մայրիկին...

1971 թ., 24 մայիսի

4

Ես գյուղ եմ եկել, բարձրացել տանիք,
 Եվ լուռ շրջում եմ մորս հետքերով,
 Մի իր է ժպտում ամեն անկյունից՝
 Շունչ առած նրա քնքուշ ձեռքերով:

Խոտի մի կույտ է ինձ ձեռքով անում,
 Ես մոտենում եմ ու բացում զգույշ,
 Հանկարծ հուշերիս ծով գիրկն է տանում
 Վիզը ճաքճքած, խունացած մի կուժ:

Կժում չոր թութ է ու մեկ էլ ընկույզ,
 Պահել է թռռան հարսանքի համար,
 Ասում էր՝ պիտի պարեն մինչեւ լույս,
 Թութն ու ընկույզը բաժանեն մարդկանց:

Կուժն այդ կպահեն մեր տանիքի տակ,
 Կբացեն միայն որդուս հարսանքին,
 Որ ամբողջ գիշեր ընկեր, բարեկամ,
 Զգան բուրմունքն ու շունչն իմ մայրիկի:

1971 թ., 25 մայիսի

5

Ես որոնում եմ, որոնում եմ քեզ,
Սակայն դու չկաս մայրերի շարքում,
Սիրտս լցվում է անպոտ օրվա պես
Եվ արտասվում եմ բոլորից թաքուն:

Թռռդ հարցնում է՝ տատիկս ո՞ւր է,
Ասում եմ՝ գնաց, որ արել բերի...
Ես քեզ դարձնում եմ հեքիաթի հերոս,
Որ նա հավատա, որ նա համբերի:

Ես իմ հորինած հեքիաթի մեջ էլ
Որոնում եմ քեզ, սակայն դու չկաս,
Իսկ փոքրիկ թռռդ սպասում է դեռ,
Որ արեւն ուսիդ շուտով պիտի գաս:

1971 թ., 26 մայիսի

6

Առաջին անգամ առանց մայրիկիս
Նստել ենք բակի մեծ թթենու տակ,
Խորհրդավոր են թվում բոլորիս
Ե՛վ մեր թթենին, ե՛ւ հունիսը տաք:

Հարյուր տարեկան մեր ինքնատեղ
Շարականների կծիկն է բացել,
Այնպես մոլոր է կախել թւերը,
Երգի հետ կարծես ուզում է լացել:

Թախծի շվաք կա սեղանի վրա,
 Բաժակներն էլ են տխուր հառաչում,
 Ու թվում է, թե սիրտ ունեն նրանք,
 Թվում է իրենց տիրոջն են կանչում:

Ունքերն իրար է բերել թթենին,
 Մի տխրություն է ողջ բակին տիրել,
 Ա՛խ, ինչքա՛ն լավ եք դուք ինձ հասկանում,
 Մորս քնքշանքին կարոտած իրեր:

1971 թ., 27 մայիսի,

7

Հիմա երազ ես դարձել, մայրիկ ջան,
 Երազիս մեջ ես միայն երեւում,
 Երազիս մեջ էլ առաջվա նման,
 Իմ ճանապարհին դու ես արեւում:

Գալիս ես, կանգնում իմ սնարի մոտ,
 Շոյում մազերս քնքույշ, կարոտած,
 Ապա ծածկում ես քնած թռռներիդ,
 Որ բաց չլինեն, չմրսեն հանկարծ:

Լցնում ես դարձյալ իմ սիրտն ու տունը,
 Քո խորհուրդներով խելոք ու բարի,
 Գնալիս դուռն էլ այնպես ես փակում,
 Որ չխանգարվի թռռներիդ քունը:

Հիմա երազ ես դարձել, մայրիկ ջան,
 Երազիս մեջ ես միայն երեւում,
 Երազիս մեջ էլ առաջվա նման,
 Իմ ճանապարհին դու ես արեւում:

1971 թ., 28 մայիսի

8

Մայրամուտի շողերի հետ
 Մայրս կգար դաշտից,
 Հոգնած կգար, հաց կվերցներ
 Մեր խունացած տաշտից,
 Կտաքացներ օջախի մեջ,
 Ջուր կցաներ վրան,
 Մեզ կթվար, թե ջրի տեղ
 Մեղր է, հյութ է նռան:
 Համեստ սեղան նա կբացեր,
 Կնստեհնք շուրջը,
 Մեզ համար մի համեմունք էր
 Նրա անուշ շունչը:
 Մեկի բաժնից համտես կաներ,
 Կասեր. «Քաղցր է, բալե՛ս»,
 Մեկին կասեր. «Ես չեմ ուզում,
 Ա՛ռ, բաժինը իմ քեզ»:
 Այդպես, ահա, բաժին-բաժին
 Կյանքը տվեց նա մեզ,
 Եվ ապրում է մեր սրտերում
 Անշեջ կրակի պես:

1971 թ., 29 մայիսի
 գ. Ակնաղբյուր

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**ՍԻՐՏՍ ԵՐԳՈՒՄ Է...***Կնոջս՝ Սրբուհուն*

Սիրտս երգում է, երբ դու ինձ մոտ ես,
 Ամեն ժպիտդ մի առավոտ է,
 Երբ դու ինձ մոտ ես, ճամփաս աստղոտ է,
 Թելերս՝ հզոր, ուժս՝ անսպառ:

Հոգուս տենչերը դու ես փայփայում,
 Երգիս կրակը դու ես վառ պահում,
 Ես քեզանով եմ շնչում աշխարհում,
 Դու՝ իմ թիկունքին բուրավետ մի սար:

Դու ես լուսաստղը իմ երազանքի,
 Դու հուր երակն ես իմ սրտի, ջանքի,
 Դու ոսկե սյունն ես իմ տան, իմ կյանքի,
 Իմ առաջին սե՛ր, երազ իմ պայծառ:

1970 թ., Բաքու

* * *

Տարիների հետ հասունանում է
 մեր սերը, անգին,
 Տարիների հետ դու քաղցրանում ես
 կրկնակի անգամ,
 Տարիների հետ դու եւ անցյալն ես
 դառնում իմ կյանքի,

Ք Ե Պ Ն Ե Պ Պ Ե Պ Գ Ք

Եվ ծիածանում իմ բախտի ներկան
 ու իմ ապագան:
 Օրերը մեզնից շատ բան են տարել
 Եւ պիտի տանեն,
 Անցած օրերում շատ բան ենք կորցրել,
 որ պիտի գտնենք,
 Մանուշակներ ենք ցանել մեր ճամփին
 Եւ ցանելու ենք,
 Գալիքի դռնով ծաղկեփնջերով
 մենք պիտի մտնենք:
 Սիրո տաճարում մենք պիտի շրջենք
 հպարտ հայացքով,
 Սիրո դիցուհին պիտի համբուրի
 ճակատները մեր,
 Տուր ձեռքդ, անգին, թող շարունակենք
 մեր ուղին երգով,
 Թող սերունդները սովորեն մեզնից
 սիրել ու սիրվել:

1970 թ., Բաքու

* * *

Մեր հարսանիքին նվագ չինչեց,
 Ոչ քավոր եղավ, ոչ էլ խնամի,
 Առվի կարկաչ էր, թթնու խշշոց
 Մեր բողբոջ սիրո հանդիպման ժամին:
 Մեզ ծաղիկները կանգնեցին վկա,
 Մեզ օրհնեց բարդին, հովը համբուրեց,
 Օճանելիքի փոխարեն այնժամ

Զ Ե Պ Ն Ե Պ Պ Ե Պ Գ Ղ

Մեր ճանփին վայրի մասրենին բուրեց:
 Թող օրհնվի այգին, թող օրհնվի առուն,
 Թող դալար մնան թթենին, բարդին,
 Որ պսակեցին մեզ տասնութ տարում,
 Իրենց տաք շունչը տալով մեր կյանքին:

1970 թ., Բաքու

* * *

Ես չեմ երագել գանձերի մասին
 Եվ չեմ իմացել, թե ինչ է փառքը,
 Միայն ձգտել եմ լինենք միասին
 Ու մեկտեղ անցնենք մեր ամբողջ կյանքը:
 Սիրել ենք իրար, իրար հասկացել,
 Դժվարին պահին դարձել ուժ ու կամք,
 Միասին չարից միշտ էլ հեռացել,
 Լավին դարձել ենք ընկեր, բարեկամ:
 Գանձերի գանձ է մեր սերը հիմա,
 Մեր երջանկության ակունքն է հավետ,
 Մեր բախտի աստղը կժպտա միշտ մեզ,
 Միայն թե հավերժ լինենք իրար հետ:

1970 թ., Բաքու

* * *

Արելը սարը ելավ,
 Նրա մեջ ինձ ժպտացիր,
 Առուն նոր երգն իր բերավ,
 Ասես դու շշնջացիր:
 Սարերից փչող հովում

Զ Ե Պ Ն Ե Պ Պ Ե Պ Գ Ջ

Եկար, ինձ համբուրեցիր,
 Վարդերի ծփող ծովում
 Իմ ճամփին դու բուրեցիր:
 Իմ կյանքի ծաղկունճալից
 Գարունը ինքդ դարձար,
 Աշխարհը բացվեց քեզնով
 Ու սիրով քո քաղցրացավ:

1970 թ., Բաքու

Սարեսար ընկած ես քեզ չեմ փնտրել
 Ու հող չեմ խնդրել ես ամեն տնից,
 Բնությունն է քեզ ինձ համար ընտրել,
 Իմ սիրտն ես մտել դու միանգամից:
 Դու վառ ես պահել օջախը իմ տան,
 Աստղերին հասցրել ծուխն այդ օջախի,
 Թե անմնացորդ իմ շունչն էլ քեզ տան,
 Դարձյալ չեմ նվա եւ ա՛խ չեմ քաշի:
 Քեզ որոնելիս գանձեր չեմ բերել,
 Հավատարմության ճառ չեմ ասել ես,
 Առաջին սիրո իմ երգն եմ գրել,
 Դրել սրտիս մեջ ու նվիրել քեզ:

1970 թ., Բաքու

* * *

Երբ քայլում ես դու, ոտնահետքերդ
 Մայիսյան վարդի թերթեր են թվում,
 Երբ նազում ես դու, ճերմակ ձեռքերդ
 Կարապի ճերմակ թելեր են թվում:
 Թվում է՝ ձայնդ կարկաչ է առվի,
 Հայացքդ՝ շոյանք, ժպիտդ՝ կրակ,
 Շունչդ թվում է բույրն է հարավի,
 Իսկ ամեն բառդ՝ տավիղի նվագ:
 Թե ինչ է սերը - վիճում են անվերջ,
 Ու մի համոզիչ պատասխան չկա,
 Ողջ աշխարհը տես քո սիրածի մեջ,
 Իսկական սերը հենց դա է, որ կա:

1970 թ., Բաքու

* * *

Իմ որոնածը դու ես աշխարհում,
 Քո մեջ եմ տեսնում իմ երազածին,
 Ոչ ոք, ոչ ոք իմ սրտի ծալքերում
 Դեռ ոտք չի դրել քեզանից բացի:
 Գեղեցկությունը քեզնով եմ չափում,
 Արելի փայլը՝ ժպիտներիդ հետ,
 Իմ աստղնալից հոգու պարտեզում
 Ծիր-Կաթինի պես դու ես թողել հետք:
 Ես երազների մի աշխարհ ունեմ,
 Ինքս թագավոր ու սահմանապահ,
 Միակ թագուհին հավիտյան դու ես,
 Առանց քեզ ես կյանք չունեմ ոչ մի պահ,

1970 թ., Բաքու

* * *

Եկել եմ ես հեռուներից,
 Կարոտներս օվկիան արած,
 Առաջինը դու ես նորից
 Նետվում գիրկս թեւատարած:
 Դու ժպտում ես արցունքն աչքիդ
 Ու փայփայում ինձ հրճվանքով,
 Իմ անունը քո շրթերին
 Թրթռում է ուրիշ հանգով:
 Քո կարոտը հույս է ու տենչ,
 Որ բխում է սրտիդ խորքից,
 Քո մի կաթիլ արցունքի մեջ
 Ես միշտ քեզ եմ տեսնում եւ ինձ:
 Տեսնում եմ իմ բախտի ուղին
 Եվ քո շնչով վառվող լույսեր,
 Դու աշխարհը ինձ հետ կապող,
 Միակ իմ սեր:

1970 թ., Բարու

* * *

Քուն թե արթուն,
 Իմ արյան մեջ հոսում ես դու,
 Ինչքան էլ որ հեռու լինես,
 Խոհերիս հետ խոսում ես դու:
 Իմ տողերից նայում ես ինձ
 Ու շնջում բառերիս հետ,
 Ինձ թելելու ուժ ես տալիս

Ու միշտ էլ ինձ մղուն դեպ վեր:
 Իմ կրծքի տակ սիրո անմար
 Կրակները դու ես վառել
 Եվ դարձել իմ կյանքի համար
 Լուսե երազ ու ջերմ արել:

1970 թ., Բաքու

* * *

Սերը երեւի այն է, սիրելիս,
 Որ չեմ կարենում առանց քեզ մնալ,
 Որ տխրությունը օվկիան է դառնում,
 Երբ ցանկանում ես հեռուներ գնալ:

Սերը երեւի այն է, սիրելիս,
 Որ երբ տանը չես, կորցնում եմ ես ինձ,
 Առանց քեզ խորթ են դառնում իրերը,
 Ամեն ինչ ասես փոխվում է նորից:

Սերը երեւի այն է, սիրելիս,
 Որ քո կարոտից մանուկ եմ դառնում,
 Որ թեկուզ կյանքում ես եմ հովանիդ,
 Սակայն առանց քեզ
 Ապրել ու շնչել չեմ կարողանում:

1970 թ., Բաքու

Սարերը նույնն են, նույնն է կանաչը,
 Նույնն են գետերը, նրանց կարկաչը,
 Նույնն է դաշտերի ալվան կակաչը,
 Սակայն նույնը չէ սիրտըս առանց քեզ:

Իմ գլխի վերեւ նույն երկնի մովն է,
 Իմ դիմաց անվերջ շառաչող ծովն է,
 Սարերից փչող շնկշնկան հովն է,
 Սակայն նույնը չէ սիրտըս առանց քեզ:

Նույնն են աստղերը, ցողերի լացը,
 Նույն երեկոն է, նույն աղն ու հացը,
 Պայծառ լուսաստղը եւ լուսաբացը,
 Սակայն նույնը չէ սիրտըս առանց քեզ:

Այս ի՞նչ կրակ ես իմ հոգում վառել,-
 Ինչպե՞ս ես ուշքս ու միտքս տարել,
 Ասա, դու ինձ հետ այս ի՞նչ ես արել,
 Որ կյանքս իմաստ չունի առանց քեզ:

1969 թ., գ. Բեգում-Սարով

Դ Ա Շ Ի Ն Ք

Երկուսով ենք ծառի տակ,
 Վկան երգն է կաքավի,
 Խոսք ենք բացել մենք սրտանց,
 Որ մեկ-մեկու չենք դավի:

Դու ժպտում ես ու նազում,
 Ծաղիկներն են մեր վկան,
 Նրանք մեր խոսքն են ասում,
 Որ մի շունչ ենք ու մի կամք:
 Առուն պոչը ոլորել
 Իր օրհնանքն է մեզ բերում,
 Յովը եկել հեւիհեւ,
 Մեր ճակատն է համբուրում:
 Իջնում է լուռ երեկոն,
 Աստղերը շող են մաղում,
 Նրանք էլ են մեր սիրո
 Վկան դարձել հմայուն:
 Արի, մնանք, դու իմ լոր,
 Թող արեգակն էլ ծագի
 Եվ կնիքով իր կլոր
 Մեր դաշինքը հաստատի:

1969 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ս Ի Ր Ո Պ Ա Տ Ա Ս Խ Ա Ն

Դու ինձ մի անգամ բարի ժպտացիր,
 Ես ծով բարություն դարձա քո ճամփին,
 Ինձ համար ճրագ դարձար, շողացիր,
 Քեզ համար դարձա գարնան հուր-արփի:

Շրթերիս իջար գարնան ցողի պես,
 Քեզ համար հորդուն մի աղբյուր դարձա,
 Սրտիդ մի փոքրիկ անկյունն ինձ տվիր,
 Քեզ համար դարձա տիեզերք անծայր:

Քո մի շրշունը ես ծփանք դարձրի,
 Կարկաչդ դարձրի գետերի շառաչ,
 Թախիծդ սրտիս միջով անցկացրի,
 Դարձրի սեփական կսկիծ ու հառաչ:

Սերը այդպես եմ հասկացել կյանքում,
 Սիրո հնոցում կոփվել եմ այդպես,
 Սերը ժլատին չի ներում երբեք,
 Երնեկ, բոլորն էլ սիրեին ինձ պես:

1970 թ., Հաղրուք

Ի Ս Խ Ո Ր Ե Ր Ի Ս Ե Ջ

Իմ խոհերի մեջ, իմ վառ հուշերում,
 Մի աղջիկ է նա թխաչ՝ թխահեր,
 Օրերն ինձ անթիվ հոգսեր են բերում,
 Հոգսերիս միջից նա է ժպտում դեռ:

Իմ խոհերի մեջ, իմ հուշերում վառ,
 Նա իր կուժն առած աղբյուրն է գնում,
 Իսկ ես կարոտով, հույզերով վարար,
 Ճամփի եզերքին նրան եմ մնում:

Գալիս է անցնում թեթև ժպտալով,
 Ու թեթևացած ես տուն եմ դառնում,
 Իմ խնդությունը շռայլ շաղ տալով,
 Թելավորվում եմ ու հասակ առնում:

Նա մայր է արդեն, մայր է կաթոգին,
Ուրիշ երագ է հիմա ինձ բերում,
Բայց նույն թխաչյա աղջիկն է էլի
Իմ խոհերի մեջ եւ իմ հուշերում:

1969 թ., Բաքու

Ե Ր Բ Դ Ո Ւ Տ Ա Ն Ը Չ Ե Ս

Երբ դու չես լինում, մեր տան իրերը
Ամեն ակնթարթ խոսում են ինձ հետ,
Խոսում են մեղմիկ, քո քաղցր լեզվով
Եվ հորինում են կարոտի մի երգ:
Թռչնում են ասես նրանք առանց քեզ,
Ասես կարդում են անհանգիստ հոգիս,
Ու նկարիդ հետ երբ խոսում են ես,
Կարծես թե նրանք հասկանում են ինձ:
Երբ գալիս ես դու, սիրտս հրճվում է,
Հրճվում են նաեւ իրերը բոլոր,
Նրանց ջերմ երգը զնգում, հնչում է,
Գտնում է իրեն իմ սիրտը մոլոր:
Այս ի՞նչ փայփայանք, այս ի՞նչ ուժ ունես,
Որ իրերն անգամ կարոտում են քեզ,
Գուցե հայտնել ես նրանց մտերիմ,
Որ դու պարզապես էությունն ես իմ:

1969 թ., Բաքու

ԹԵ ՀՆԱՐ ԼԻՆԵՐ

Թե հնար լիներ, քեզ կսպասեի
 Ես հազար տարի,
 Միայն թե գայիր եւ ինձ վառեիր
 Քո հրայրքներով, հայացքով բարի:
 Ես պատրաստ էի իմ ձգտումները,
 Իմ երազները քո ճամփին ցանել,
 Սակայն գնացիր, ասա, ի՞նչ անեն:

Երբ քայլում էիր, ասես ելնում էր
 Գարնան արեւը,
 Քո ժպիտներով սիրտս եռում էր,
 Ինձ թեւ էր տալիս քո մի բարեւը:
 Ինչո՞ւ գնացիր, ինչո՞ւ քո տված
 Բերկրանքը առար,
 Գիտե՞ս, քո վառած կրակի հետ ե՛լ
 Իմ սիրտը տարար:

Հաճախ խոհերս հեւիհեւ թռչում
 Ու փարվում են քեզ.
 Հոգուս խորքերում քո ձայնն է հնչում,
 Քաղցր երգի պես:
 Արդյոք, հիշո՞ւմ ես դու ինձ,
 Չգիտե՛մ,
 Սակայն իմացիր, ամեն ակնթարթ
 Մտքով քեզ հետ եմ:

Երբ ձյուն է իջնում,
 Ծածկում դաշտ ու սար,

Խորհում եմ, հանկարծ չլինի՞ մրսես,
 Իսկ երբ գարունն է բացվում ու ժպտում,
 Խորհում եմ անվերջ՝ լիներ մի հնար
 Ողջ ծաղիկները նվիրեի քեզ:

Քեզ չեմ մոռանում
 Ոչ մի ակնթարթ՝
 Արելը ժպտա, թե ամպը չոքի...
 Մի անմար կրակ գցել ես սիրտս,
 Վառել իմ հոգին,
 Չեռացել ինձնից:
 Սակայն հավատա, իմ սիրո երգին
 Դարձյալ դու ինքդ ես պարզեւում հույզեր,
 Իմ առաջին սեր...

1969 թ., Բաքու

Չեռուստալրագրող **Լիանա Աղամյանի** հետ

«ԱՊԱՍՏՈՒՄ ԵՆՔ ՊԵՊ» - (1970-1975)

Գնամ երեսս լվանամ ծեփին
 Կերչի ջրերով,
 Եվ իմ պապերի հին սովորությամբ,
 Հավատով խորին ու միշտ բարեհույս,
 Ասեմ. «Բարի լո՛ւյս»:
 Գիտեմ, ջրերի հորձանուտներից
 Հարազատներս խելոք ու արի,
 Կպատասխանեն.
 - Ձեր լո՛ւյսը բարի:

ՄՊԱՍՈՒՄ**ԳՆԱՄ ՈՐՈՆԵՄ**

Վեր կենամ գնամ,
 Գնամ որոնեմ
 Իմ նահատակված
 Յարագատներին,
 Սեւ ծովի կապույտ ալիքների մեջ,
 Կերչի ափերին:
 Գնամ՝ մեր խաղաղ կյանքի լույսերը
 Յոգուս մեջ վառած,
 Կանաչ հույսերը
 Սրտիս մեջ առած...
 Գնամ երեսս լվանամ ծեգին
 Կերչի ջրերով,
 Եվ իմ պապերի հին սովորությամբ,
 Յավատով խորին ու միշտ բարեհույս,
 Ասեմ. «Բարի լո՛ւյս»:
 Գիտեմ, ջրերի հորձանուտներից
 Յարագատներս խելոք ու արի,
 Կպատասխանեն.
 - Ձեր լո՛ւյսը բարի:

1974 թ., Պյատիգորսկ

ԲԱՐՁՈՒՆՔԻ ՎՐԱ

Սեւ ծովի ափին, բարձունքի վրա,
 Անհայտ զինվորի արձանն է հառնում,
 Նրա հաղթ ձեռքին ոչ թե հրացան,
 Այլ հավերժական մի ջահ է վառվում:

Ա Պ Ա Ա Պ Ի Մ Ե Ն Ք Պ Ե Պ

Խոհերով լեցուն նայում եմ նրան,
 Երազներս ինձ տանում եմ հեռուն,
 Քանի՜ վերք ուներ նա սրտի վրա,
 Ի՜նչ տենչեր էին հոգու մեջ եռում:
 Տեսնես գիտության ճամփո՞վ կգնար,
 Թե կընկերանար ոսկե արտերին,
 Նա հյո՞ւր կգնար աստղերին պայծառ,
 Թե երգ կընծայեր սիրող սրտերին:
 Ուր էլ որ գնար,
 Ինչ էլ որ դառնար,
 Պիտի հուր ցաներ ինչպես մի արեւ...
 Դրա համար էլ, զոհվելուց հետո,
 Նա հավերժական մի ջահ է դառել:

1974 թ., Պյատիգորսկ

ՋԻՆՎՈՐԱԿԱՆ ՓԱՌՔԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆՈՒՄ

Ջահել զինվորի նկարի առաջ
 Ծերացած մի կին կանգնել էր տխուր,
 Նրա շրթերին դող կար ու հառաչ,
 Նրա աչքերում՝ մշուշված մի հուր:

Բոլոր մայրերի կարոտով տրտում
 Կրկին ու կրկին հոգիս վառեցի,
 Ջինվորի ջահել հայացքն իմ սրտում,
 Այդ սուրբ մոր առջեւ լուռ խոնարհվեցի:

1974 թ., Պյատիգորսկ

Ս Ե Վ Ծ Ո Վ Ի Վ Ր Ա*Ձոռված նավաստիների հիշատակին*

Նավդ քիչ կամաց վարիր, նավավա՛ր,
 Թող ալիքների շուրջպարը դիտեմ,
 Նահատակների ժպիտները վառ
 Ասես ջրերում ծփում են իմ դեմ:
 Անհայտ կորածներ ունեմ, նավավար,
 Անհայտ կորածներ, սակայն ոչ անհետք,
 Նրանց հետքերը այս ալիքներն են,
 Որ աշխարհներ են կապում իրար հետ:
 Նրանց հետքերը այս ալիքներն են,
 Որ ծփում են եւ կծփան անքուն,
 Թող եղբոր սրտով փայփայեմ նրանց,
 Կարոտի երգով վերադառնամ տուն:

1974 թ., Պյատիգորսկ

Յ Ո Ւ Յ Ս*Նահատակված համազուղացիներիս*

Մեր լեռներից
 Մինչեւ Բեռլին
 Մրրիկներով դուք անցաք,
 Հողագնդի բախտով վառված
 Անմար աստղեր դուք դարձաք:

Ո՞վ իմանա, որ ծառի տակ,
 Որ սարում եք դուք ննջում,
 Ու ձեր մասին ինչ լեզվով է
 Երախտիքի խոսք հնչում...

Մ Պ Ա Ա Պ Ի Մ Ե Ն Ք Պ Ե Պ

Թեկուզ թախծոտ տարիները
 Թեւին տվին ու անցան,
 Թեկուզ եկել ու գյուղի մոտ
 Դարձել եք մի հուշարձան,
 Հաղթանակն է թեկուզ օծված
 Ձեր արյունով, հավատով...
 Բայց էլի ձեր վերադարձին
 Սպասում ենք կարոտով:

1973 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ն Ա Մ Ա Կ Ս Ո Ր Ը

Մայրը իր որդուն սպասեց երկար,
 Անհուն կարոտի կրակով մարեց,
 Սպասում էր նա, որդին պիտի գար,
 Բայց որդին չեկավ, ճամփան երկարեց:
 Տարիներ անցան, մայրը հող դարձավ,
 Բայց մոր անունով նամակ եկավ գյուղ.
 «Կերչում կանգնեցվեց մի նոր հուշարձան,
 Ուր քանդակված է պատկերը որդու...»:
 Մայրը չկար, որ կարդային նրան,
 Սակայն գյուղացիք լուռ հավաքվեցին,
 Նամակը տարան, մոր շիրմի վրա
 Արցունքի միջից տխուր կարդացին:
 Մոր գերեզմանից մի բուռ հող առան,
 Կերչ ուղարկեցին՝ հույզերով հորդուն,
 Սեւ ծովի ափին այդ հողը տարան
 Ցանեցին շիրմին սրբացած որդու:

1974 թ., Պյատիգորսկ

ՊԱՊԻ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

Ջոհված պապի հուշարձանին
 Ծաղկեփունջ է դնում թոռը...
 Կյանքում պապին նա չի տեսել,
 Նրա մասին
 Իր տատից է միայն լսել:
 Սակայն ամեն-ամեն գարնան
 Այցելում է իր պապիկի հուշարձանին
 Ու զարդարում ծաղիկներով:
 Իսկ պապիկը կանգնած հպարտ,
 Հուշարձանի անխոս լեզվով,
 Իր թռնիկին հերոսության դաս է տալիս:

1974 թ., Պյատիգորսկ

Ս. Խանյանի եղբայրը՝
Սուրենը

* * *

Եղբայրս զոհվեց Վոլգայի ափին,
Մայրական սրտով արտասվեց Վոլգան,
Հետո ծառս եղավ ուժով ահագին,
Որ խաղաղ-խաղաղ այս օրերը գան:

Հիմա շրջում են Վոլգայի ափին,
Ջրերն են ինձ հետ մտերմիկ խոսում,
Եղբորս մահով փոթորկված Վոլգան
Կարծես թե սրտիս միջով է հոսում:

1974 թ., Վոլգոգրադ

Ա Շ Խ Ա Ր Հ Ի Խ Ի Ղ Ճ Ը

Ահեղ մարտերից
Տուն վերադարձավ
Մեր քեռի Ավոն,
Գյուղը հառաչեց նրա քայլերից,
Մեր քեռի Ավոն՝ ինքը մի արեւ,
Հավիտյան զրկված արեւի փայլից:

Ա Պ Ա Ա Պ Ի Մ Ե Ն Ք Պ Ե Պ

Ու կռվի մասին երբ խոսք է բացվում,
Ցնցվում է տեղում մեր քեռի Ավոն.

- Ես համոզված եմ,
Որ չի կրկնվի կռիվն ահավոր,
Էլ չի կրկնվի,- հաստատում է նա,-
Ես իմ աչքերի լույսը տվել եմ
Աշխարհի խղճին,
Աշխարհի խիղճը էլ չի կուրանա...

1973 թ., Ստեփանակերտ

Տ Ա Ս Ն Ո Ւ Թ Տ Ա Ր Ո Ւ Մ

Տասնութ տարում
Տղան նոր է ժպտում կյանքին...
Սակայն տասնութ տարում, եղբա՛յր,
Քո ժպիտը փոխվեց ցասման,
Ու նետվեցիր մարտի:
Տասնութ տարում
Տաքանում են սիրո հրից,
Իսկ դու, եղբա՛յր, տաքացար լոկ
Կռվի ահեղ կրակներից:
Տասնութ տարում
Սիրածին են
Գրկում ջերմին,
Սակայն երկու ձեռքդ պարզած,
Քո արյունով փրկված հողին
Դու փարվեցիր...

1974 թ., Պյատիգորսկ

Կ Ա Ն Չ

Իմ ավագ եղբայր, իմ բարի եղբայր,
 Ի՞նչ է պատահել ջահել սրտիդ հետ,
 Ինչքա՛ն սպասենք, ինչո՞ւ չես գալիս,
 Ինչո՞ւ չես լսում աղաչանքը մեր:

Մայրիկը մարեց անունդ շրթին,
 Բայց վերջին շնչում պատվիրեց հույսով,
 Որ երբ տուն դառնաս դու հեռուներից,
 Ճամփադ զարդարենք ծաղկով ու լույսով:

Ես էլ եմ հիմա վախենում, եղբա՛յր,
 Դողում եմ սրտով, դողում եմ հոգով,
 Որ աչքս ճամփիդ ես էլ ծերանամ,
 Երբեք չտեսած ծերությունը քո:

1974 թ., Ստեփանակերտ

Ի Ն Չ Ո՞Ւ Չ Ե Կ Ա Ր

*Մեծ հայրենականում զոհված քեռուս՝
 Արսեն Գրիգորյանի հիշատակին*

Խունացել եմ նամակների,
 Երազների չեն խունացել,
 Նա ուրիշի կին է այսօր,
 Սակայն սերդ չի հնացել:
 Համբուրվեցիք վերջին անգամ՝
 Հրաժեշտի ծանր պահին,
 Շշնջացիր.- սե՛ր իմ, կգա՛մ...
 Սակայն ինչո՞ւ, ինչո՞ւ չեկար:
 Առաջնեկդ
 Քո անունն է հիմա կրում,

Մ Պ Ա Ա Պ Ի Մ Ե Ն Ք Պ Ե Պ

Պատմել է քո կինը ջահել,
 Թե ինչու է
 Քո անունը պահում սիրով:
 Քեզնից մեծ է որդիդ արդեն,
 Եվ նա գիտե,
 Որ անիծված պատերազմը
 Քեզ խլելով մոր տենչերից,
 Խլել է եւ սրտի կեսը:
 Սրտի կեսը դու ես տարել,
 Ու ննջում է քեզ հետ, հեռվում,
 Սառ հողի տակ...
 Սպասել են նրանք երկա՛ր,
 Սակայն չեկար...
 Ինչո՞ւ չեկար...

1973 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ո՞ՒՐ ԵՍ, ԻՄ ԸՆԿԵ՛Ր

Նահատակ ընկերներիս

Դու ծաղկունք շատ էիր սիրում,
 Ծաղկել են արդեն ծառերը,
 Դու ծաղկունք շատ էիր սիրում,
 Ծաղկել են արդեն սարերը,
 Քեզ ջրի կարկաչն էր գերում,
 Ջրերն են էլի կարկաչում,
 Հայրենի ծաղկած հանդերը
 Կարոտով քեզ տուն են կանչում:

1973 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ծ Ե Ր Ա Ց Ե Լ Է Ծ Ո Վ Ա Կ Ա Լ Ը

Ծերացել է ծովակալը,
 Հոգնել է նա,
 Եկել է Սեւ ծովի ափին
 Հանգստանա:
 Ամեն քայլի
 Հիշում է նա
 Իր զորավար ընկերներին,
 Տարիները իր հողմահար...
 Անուններն է տալիս իր քաջ զինվորների,
 Որ եղել են,
 Հիմա չկան,
 Որ ննջում են ջրերի տակ,
 Դարձած անմեռ հուշ-հիշատակ,
 Որ ապրում են ծովակալի խոհերի մեջ՝
 Միշտ էլ ջահել,
 Ինչպես ջահեր...

1974 թ., Պյատիգորսկ

Պ Ո Ւ Ր Ա Կ Ո Ւ Մ

Պուրակի ծայրին անհայտ զինվորի
 Արձանն է կանգնել ու նայում է լուռ.
 Նրա դեմ դիմաց, հինգթեւյան աստղից
 Բոցկլտում է մի հավերժական հուր:

 Ջուլգերը խոնարհ գալիս են հերթով
 Ու կանգնում մի պահ դիմացն արձանի,
 Եվ ամեն մեկը ձգտում է այդտեղ
 Իր երախտիքի շողերը ցանի:

Ա Պ Ա Ա Պ Ի Մ Ե Ն Ք Պ Ե Պ

Մայիս է կրկին, գարունն է բուրուն,
Ջահել զույգեր են անցնում պուրակով,
Եվ սիրո ճամփին ասես ջերմանում
Անհայտ զինվորի սրտի կրակով:

1974 թ., Կիսկովոդսկ

Ե Ղ Բ Ա Յ Ր Ա Կ Ա Ն Գ Ե Ր Ե Ջ Մ Ա Ն Ո Ց

Եղբայրական գերեզմանոց,
Քեզ այցի են եկել կրկին,
Եկել, առել մի բուռ սել հող
Ու հաշվում են հատիկները...
Ամեն հատիկ ինձ թվում է
Մարած մի սիրտ,
Որ, ուր որ է, լեզու առած պիտի խոսի,
Պիտի ճչա,
Որ խելքի գան մարդիկ մոլոր,
Ջգոն լինեն մարդիկ բոլոր,
Որ ոչ մի տեղ էլ չլինեն
Պատերազմի կրակ ու բոց,
Ո՛չ մի հողում էլ չստղենովի
Եղբայրական գերեզմանոց:

1974 թ., Պյատիգորսկ

Հ Ա Ր Ց Ս ՈՒ Ն Ք

Մարտիրոս պապը մարմարյա քարին
 Գրում էր զոհված որդու անունը,
 Սոսեցավ ծոռը թովռուն ու ժիր
 Եվ հարցրեց,- պապիկ, այդ ի՞նչ ես անում:
 -Պապիդ անունն են գրում, բալիկս:
 -Պապիկս դու ես, այդ ի՞նչ ես ասում:
 -Բալա՛ս, հայրիկն են ես քո պապիկի,
 Պապիկիդ տարան ջահել հասակում:
 -Ո՛վ տարավ, պապիկ, եւ ինչո՞ւ տարավ,-
 Հարցրեց ծոռնիկը խոր փսոսանքով:
 -Չար պատերազմը տարավ, բալա ջան,-
 Շշնջաց պապը՝ աչքերն արցունքոտ:

1973 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ո Ր Դ Ե Կ Ո Ր ՈՒ Յ Ս Մ Ա Յ Ր Ը

Մայր է բուր մայրերի պես,
 Ինչ չհասցրեց տալ իր սիրած
 Որդիներին
 Ու թռռներին,
 Իր սրտի հետ,
 Բաժանում է ողջ աշխարհին,
 Որ աշխարհը
 Ջգա կռվի թողած վերքը,
 Որ զորանան ու թեւածեն
 Խաղաղության շունչն ու երգը:

1973 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ս Պ Ա Ս Ո Ւ Մ Ե Ն Ք Դ Ե Ռ

Այցելեցի մորս շիրմին,
Մորս՝ սրտիս կարոտն անմեռ,
Ասի՛ մայրիկ, որդիդ չեկավ,
Սպասում եմք դեռ:

Խոնարհվեցի հորս շիրմին,
Հորս՝ սրտիս սյունն աներեր,
Ասի՛ հայրիկ, որդիդ չեկավ,
Սպասում եմք դեռ:

Լուռ մոտեցա քրոջս շիրմին,
Քրոջս՝ հոգուս լույսը հուրիներ,
Ասի՛ քույրիկ, եղբայրդ չեկավ,
Սպասում եմք դեռ:

Ու մոտեցա պապիս շիրմին,
Տատիս շիրմին՝ սրբապատկեր,
Ասի՛ ձեր քաջ թոռը չեկավ,
Սպասում եմք դեռ:

Մենակ էի, մեկը չեղավ,
Գար, արցունքս սրտանց սրբեր,
Ասեր՝ եղբայր, մենք էլ քեզ հետ
Սպասում եմք դեռ:

1975 թ., գ. Ակնաղբյուր

.....
ՋՐՈՒՅՑ ՍՐՏԻՍ ՀԵՏ

* * *

Խենթացել է սիրտս կարծես,
 Առաջվա պես չի բարախում,
 Մերթ զարկում է ուժգին այնպե՛ս,
 Մերթ էլ հոգնած թելը կախում:
 - Սիրտ իմ, ասա՛,
 Ի՞նչ մեծ գործ ես դու կատարել,
 Ի՞նչ մեծ բեռ ես կյանքում տարել,
 Ինչքա՞ն ես դու երկրին օգնել...
 Ջո՛ւր ես հոգնել:
 Ե՛կ ծուռ նստենք, շիտակ խոսենք,
 Ինքներս մեզ նորից հարցնենք,
 Քանի՞ կիսատ գործեր կան դեռ,
 Քանի՞ բարձունք կա մեր առջև:
 Արի՛, սիրտ իմ,
 Ոչ թե հանգիստ ահեղանանք,
 Այլ պայքարում ջահեղանանք:

* * *

Իզուր, իզուր ես չարանում,
 Դու վատ լինել չես կարող, չէ՛,
 Վաստակել ես բարի անուն,
 Քո էջերից վատը ջնջել:
 Քեզ կոչում է տրված, իմ սիրտ,
 Որ միշտ փայլես քո մաքրությամբ,
 Որ չարությամբ քեզ խոցողին
 Պատժես միայն քո բարությամբ:

Ի Ս ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ

Ես հասակ եմ առել մեր հին,
 Փոքրիկ գյուղում...
 Ուսուցիչս բնությունն է եղել միայն.
 Երկինքը պարզ
 Ու աստղալից,
 Ջրերն անուշ,
 Գետերը հորդ,
 Ծաղիկները նուրբ, նրբագեղ,
 Բարդիները վեհ, սլացիկ,
 Սարերը սեգ, երկնագնա...
 Դրա համար
 Ես նման եմ մայր բնության,
 Սիրտս նուրբ է, ինչպես ծաղիկ,
 Երգս հորդ է,
 Ոնց անանուն գետերը մեր,
 Ձգտումներս վերսլացիկ,
 Ոնց մեր դալար բարդիները,
 Հոգիս լայն է ու աստղալից,
 Ոնց երկինքը փոքրիկ գյուղիս:
 Բնությունն եմ ողջ էությանը,
 Ոտից գլուխ
 Բնությունն եմ...

1973 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ի Մ Հ Ի Ն Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Ք

Քո մասին ինչքան երգեր եմ գրում,
 Խոհերով սիրտս լցվում է կրկին,
 Պայծառ տենչերս դու ես օրորում,
 Իմ հին հայրենիք:

Մ Պ Ա Ա Պ Ի Մ Ե Ն Ք Պ Ե Պ

Ամեն օր քեզ հետ զրուցում եմ ես
 Եվ իմաստնանում, քեզնից թեւ առած,
 Ինձ փայփայում ես հարազատ մոր պես
 Ու հոր պես ասում. միշտ նայի՛ր առաջ:

Երդուններով չեմ ես քեզ հորդորել,
 Բարիք եմ քանել քարից ու հողից,
 Հերոսներիդ հետ գետեր եմ սանձել
 Ու միշտ ջերմացել օջախիդ պողից:

Ինչքան գերում ես դու ողջ աշխարհին,
 Հարստանում եմ այնքան հույզերով,
 Ասողեր ես վառում իմ ճանապարհին,
 Դու ես զարդարում ուղիս լույսերով:

Դրա համար էլ երգս քո երգն է՝
 Ջերմացած սրտիդ անմար կրակով,
 Թեւաբախումս օրերիդ հեւքն է,
 Երջանկությունս՝ ժպիտները քո:

1974 թ., Երեւան

Ա Ռ Ա Վ Ո Տ Ի Մ

Առավո՛տս,
 Դու բացվում ես՝
 Կոպերիդ տակ
 Բարի մաղթանք,
 Հոգուդ խորքում՝

Մոր քնքանքներ,
 Իսկ կրօքիդ տակ՝
 Երանգ-երանգ
 Անրջանքներ...

Ողջունում ես
 Բարեկամի
 Բարի լույսով,
 Բարի հույսով,
 Թեւավորող
 Երգ ու հույզով,
 Կարոտներով
 Սիրած մարդու...

Քո հայացքից ջերմանում է
 Արեւներով լեցուն հոգիս,
 Եվ տենչում եմ
 Քո միջօրեմ...
 Տենչում՝ քեզ պես
 Լույս առաքել աշխարհներից
 Ու մայրամուտ
 Ապրել քեզ պես:

1973 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Բարեկամներ, բարու ճամփան
 Ծաղկով զուգեք,
 Ո՛չ նախանձով,
 Բարուն միշտ էլ դիմավորեք
 Աղ ու հացով:

Մ Պ Ա Ա Պ Ի Մ Ե Ն Ք Պ Ե Պ

Որտեղ կանաչ ծիլ եք տեսնում,
Փայփայեցեք,
Որտեղ փարթամ շիվ եք տեսնում,
Դուք հիացեք,
Մեծ հոգսեր է բաժին ընկել
Մեր Արցախին,
Դեռ պատրաստ է մեզ կուլ տալու
Ոսոխը հին:

1973 թ., Ստեփանակերտ

Ե Ր Գ Ի Մ, Ա Ր Ի ~

Երգ իմ, արի~,
Կարոտել եմ շունջներիդ,
Կարոտել եմ
Թևավորող կարոտներիդ:
Երբ չես գալիս,
Անհմաստ է դառնում կյանքս,
Երգ իմ, արի~,
Քեզանով եմ ծլում, ծաղկում
Երազներիս լույս ավերը,
Ես առանց քեզ
Ափսոսում եմ իմ ապրելը:

1973 թ., Ստեփանակերտ

Տ Ո Ի Ր Ի Ն Ձ Ո Գ Ի Ո Ի Շ Ո Ի Ն Չ

Թեև բախիր, ով կյանք,
Առ ինձ քո գրկի մեջ,
Թող որ շունչը քո տաք
Ինձ պարզեի նոր տենչ:

Մ Պ Ա Ա Պ Ի Մ Ե Ն Ք Պ Ե Պ

Տուր ինձ ոգի, խայտանք,
ճանապարհս հարթեմ,
Ընկերանամ կյանքում
Միայն արդարներից,
Հասնեմ երազներիս
Լուսե կատարներից,
Բարձունքների վրա
Արեւի պես վառվեմ
Եվ աստղերիդ նման
Գալիքներին փարվեմ:

1974 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Ցամաքել է Ցուրտ աղբյուրը
Մեր գյուղի մոտ,
Ուզում է մեզ թողնել ծարավ...
Մեր պարծանք ու հպարտություն
Ցուրտ աղբյուրը այս ի՞նչ դառավ:
Երկրաբաններն հիմա եկել,
Արտեզյան են ուզում բացել...
Իսկ թե հանկարծ ջուր չլինի՞...
Երկրաբաններ,
Արտեզյաններ խփեք սրտիս,
Սրտիս միջից մի հորդ աղբյուր կկարկաչի
Եվ այդ ջրով գյուղս անվերջ կկանաչի:

1973 թ., գ. Ակնաղբյուր

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂ

Հասակ եմ առել
 Լեռնային գյուղում,
 Ես հոգով, սրտով
 Կապված եմ նրան՝
 Ճյուղ ու արմատով
 Ձուլված եմ նրան...
 Եվ եթե հարցնեն,
 Թե ի՞նչն է, արդյոք,
 Ամենասուրբը
 Կյանքում ինձ համար,
 Կպատասխանեմ.
 -Իմ անուշ տատի
 Ձույզ գրպաններին
 Աշնանը առատ
 Միրգ պարգեւողը,
 Իմ մոր պաշտածը,
 Իմ հոր աստվածը՝
 Հայրենի հողը:

1974 թ., գ. Ակնաղբյուր

ՀՈՂԸ ՍԻՐՏ ՈՒՆԻ

Այն ո՞վ է ասել՝ հողը սիրտ չունի.
 Եթե սիրտ չունի,
 Ապա ինչո՞ւ է կարոտում այնպե՛ս,
 Երբ հեռանում ենք...
 Եթե սիրտ չունի,

Ապա ինչո՞ւ է խռովում այնպե՛ս,
 Երբ մոռանում ենք...
 Եթե սիրտ չունի, ապա ինչպե՞ս է
 Մեր մի տվածին հազարը տալիս...
 Եթե սիրտ չունի,
 Երբ տուն ենք դառնում հեռու ավերից,
 Ուրախությունից ինչո՞ւ է լալիս...

1975 թ., գ. Ակնաղբյուր

Լ Ե Ռ Ն Ե Ր

Լեռներ՛ր, դուք ինձ ծնող լեռներ՛ր,
 Լեռներ՛ր, դուք ինձ սնող լեռներ,
 Հպարտ լեռներ՛ր,
 Անպարտ լեռներ՛ր,
 Դուք իմ հոգու լարերը պիրկ,
 Դուք իմ սիրտը շոյող մոր գիրկ,
 Իմ թեւ-թիկունք,
 Իմ բերկրանքի, սիրո ակունք...
 Թեւածումիս համար դուք ինձ
 Փայփայում եք մոր քնքշությամբ,
 Սայթաքումիս համար դուք ինձ
 Նախատում եք հոր խստությամբ,
 Տիեզերքի անհունները
 Չափող լեռներ,
 Հողագունդը իմ հոգու հետ
 Կապող լեռներ:

1975 թ., Ստեփանակերտ

Ս Ա Ր Ե Ր Ի Յ Ե Տ

Արելը իջել է սարերին,
 Սարերը խոսում են իրար հետ,
 Արելոտ սարերը դարերին
 Կարծես թե կանչում են դեպի ետ:
 Դարերը սարերին գրկել են,
 Պահում են ասես թե գլխից վեր,
 Սարերը դարերին փրկել են,
 Ուսերին տանում են դեպ արել:

1973 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Անձրելը ամպերի արցունքն է,
 Մեր շաղոտ սարերը վկա,
 Սարերը մեր հոգու բարձունքն են,
 Բարձունքոտ սարերը վկա:
 Սարերի պարզեւն է անձրելը,
 Կանաչող արտերը վկա,
 Նոր խոսք են ասում սարերը,
 Դարերի ծփանքը վկա:

1975 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Սարերում չվում են ամպերը,
 Ամպերը՝ ճերմակ թռչուններ,
 Ամպերը հակինթ ցողեր են
 Ու երգի փոխված հնչյուններ:

Ա Պ Ա Ա Պ Ի Մ Ե Ն Ք Պ Ե Պ

Ամպերը անբիծ տենչեր են՝
 Ծնված պապերիս կանչերից,
 Ամպերը չեն գնա հեռու
 Սարերի կանաչ լանջերից:

1975 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Մուրճս մի օր թողի պատին
 Ու գրիչ առա,
 Ես որմնադիր էի կարգին,
 Բանաստեղծ դառա:

Բայց հիմա էլ, երբ շուրջը իմ
 Նոր շենք է հառնում,
 Երգերիս մեջ ասես նորից
 Վարպետ եմ դառնում:

1974 թ., Ստեփանակերտ

Ա Փ Ս Ո Ս Ա Ն Ք

Դու ճիշտ ասացիր, սիրելի Սեւակ,
 «Մեծությունները ուշ-ուշ են գալիս,
 Բայց ժամանակին»:
 Սակայն չուզեցիր ավելացնել.
 «Մեծությունները շատ շուտ են գնում,
 Ո՛չ ժամանակին»:

1973 թ., Ստեփանակերտ

Լ Ե Ռ Ն Ա Յ Ի Ն Ա Ղ Բ Յ Ո Ւ Ր

Լեռան աղբյուր, երանի՛ք եզ,
 Ես վաղուց եմ գովքդ լսել,
 Բանաստեղծի երգերի բույր,
 Բանաստեղծի երազ ու սեր:
 Ո՞նց ես այդպես մեղմիկ հորդում
 Ու շղթայում դարը դարին,
 Ասա, ո՞նց ես ուղիղ հարթում,
 Ո՞նց ես ճեղքում կուրծքը ժայռի:
 Քեզ չեն նեղում չար երաշտը,
 Յեղեղը՝ խենթ ալիքներով,
 Ջովացնում ես հանդն ու դաշտը
 Ու զարդարում ծաղիկներով:

Ա՛խ, իմ երգն էլ լիներ այդպե՛ս...
 Լեռան աղբյուր, երանի՛ք եզ:

1974 թ., Հաղորութ

* * *

Գարունն այս տարի
 Ուրիշ տեսքով է ինձ այցի գալիս,
 Նա խաղաղված է
 Եվ իմաստնացած,
 Խոհերով լիքն է ինձ ողջույն տալիս:
 Յերկերը խորն են, սերմերը՝ առողջ,
 Բոլոր ծիլերը խոստումներով լի,
 Թեկուզ խաղաղված, բայց եռք է, հրայրք,

Բերքի ակունքն է նա հրաշալի:
 Գարունն այս տարի
 Ուրիշ տեսքով է ինձ այցի գալիս,
 Նա անդորրված է ինձ համբույր տալիս...
 Ինչո՞ւ է այդպես,
 Նա՞ է նման իմ հոգուն ու սրտին,
 Թե՞ այս գարնանը նմանվում եմ ես:

1975 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Վիրահատել են բալիկիս այսօր,
 Նվում են նրա խորունկ վերքերը,
 Մոտը կանգնել եմ տխուր ու անզոր,
 Թախծից դողում են իմ հաղթ ձեռքերը:

Լոկ բառերով եմ սփոփում նրան,
 Խիտ զանգուրները շոյում, համբուրում,
 Որդուս ցավի դեմ, ա՛խ, անուժ դարձած՝
 Մորս խոսքերն են ես մտաբերում.

«Երեւի աստված շտապ է եղել,
 Ինչո՞ւ այնպես չի ստեղծել մարդուն,
 Որ տառապանքի ու վշտի պահին,
 Ծնողը տանի ցավերը որդու»:

1974 թ., Ստեփանակերտ

ԻՍ ԱՐԵՎՍԱՐ

Ճանապարհս ինձ տանում է
 Արեւսարի լանջերն ի վար,
 Սրտիս խորքում արթնանում են
 Պատանեկան տենչերս վառ:
 Հուշ է դարձել մայրս արդեն,
 Առանց նրա՝ հայրս մի բուռ,
 Էլ պարտեզում չկան վարդեր,
 Հառաչում է միայն մի դուռ:
 Նստում են մեր թթնու տակ,
 Արցունքներով աչքերս լի,
 Մշուշվում են պարտեզ ու բակ,
 Այգիները իմ սիրելի:
 Ելնում են ես, շրջում կրկին,
 Ողջ գյուղն ասես փարվում է ինձ,
 Մանուկներն են շրջապատում,
 Ողջագուրվում ցնծումնալից.
 Ամեն մանուկ մի կանաչ շիվ,
 Մի նոր գարուն, մի նոր ծիծառ,
 Ամեն մանուկ մի նոր շավիղ,
 Մի նոր օջախ, մի նոր ծիծաղ:
 Հայացքներում այդ ժիր մանկանց
 Ինձ ժպտում է աշխարհն անծայր,
 Այդպես հավետ դալար մնաս,
 Իմ թանկագին, իմ Արեւսար:

1975 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ե Ր Գ Ս

Սարերը շնչում են ինձ հետ,
Գետերը՝ խոսում մտերիմ,
Աստղերը ծորում են մեկ-մեկ
Ու ձուլվում սրտիս ծալքերին:

Աշխարհի ծայրերում բոլոր
Երգերս թևեր են առնում
Ու բարի մարդկանց կրծքի տակ
Կարոտի կրակներ վառում:

1975 թ., գ. Ակնաղբյուր

Նորից եկել, կանգնել եմ ես
Իմ հայրական օջախի մոտ,
Ու կրծքիս տակ ալիքվում եմ
Մի ջերմ հուզում ու մի կարոտ:
Իմ մանկության ընկերներից
Շատերն արդեն հուշ են դարձել,
Իսկ շատերը հեռուններում
Բույն են դրել ու մնացել:
Նորերն ունեն աշխարհն իրենց,
Նրանց ինչպե՞ս սիրտս բանամ,
Ա՛խ, նրանք ինձ կհասկանա՞ն:
Ու դիմում եմ ես ծառերին՝
Վկաներին իմ մանկության,
Ու դիմում եմ ես սարերին՝
Ընկերներիս պատանության,
Ծառերին եմ սիրտս բացում,
Սարերին եմ սիրտս բացում,
Նրանք են հուշերն իմ պահպանում,
Նրանք լավ են ինձ հասկանում:

1975 թ., գ. Ակնաղբյուր

ԵՐԲ ՄԱՅՐՍ ՉԿԱ

Մայրիկս չկա...

Պատի նկարից

Նրա թախծալից հայացքն է նայում,

Մեր հին թթենու սոսափի միջից

Մորս օրորի երգն է հնայում:

Երբ իմ հին ու նոր վերքերն են նվում,

Երազներիս մեջ նա է ինձ կանչում,

Երբ երազիս մեջ ծարավում եմ ես,

Ջրի պես նա է ծամփիս կարկաչում:

1973 թ., գ.Ակնաղբյուր

ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ ԿԱՐՈՂ

Առավոտը

Գիշերվա մեջ

Մեր տենչերից ծնված հենք է,

Երազների նուրբ թելերով

Մենք հյուսում ենք գորգը օրվա:

Երազները մեր ծփացող

Խայտանքներն են գալիքների,

Իսկ տենչերը՝ ժպիտներն են

Մեր սիրասուն բալիկների:

Այդպես օրվա գորգը հյուսում

Ու հանձնում ենք

Պատմությանը մեր լուսավառ,

Մեր երազն ու տենչը վրան:

1975 թ., Ստեփանակերտ

ՋԱՅԵԼՆԵՐԸ

Մի նախատեք ջահելներին,
 Որ չեն լսում ահելներին.
 Նրանց մի օր
 Մանկան ճիչը տուն կկանչի,
 Կյանքի տենչը՝ դեպի վերելք,
 Նրանց ուժը կկարկաչի՝
 Դարձած բերքի ու հերկի երգ:
 Եվ կդողան, ո՛նց կդողան
 Իրենց մանկանց բախտի համար,
 Իրենց ցանած բերքի համար,
 Իրենց գրած երգի համար:
 Ահելը միշտ պիտի ների,
 Խենթությունը ջահելների...

1974 թ., Ստեփանակերտ

Ի Մ ԱՅՍ ԵՐԳՈՒՄ

Իմ այս երգում գարնան շունչ կա,
 Յողի զարթոնք ու հողի բույր,
 Կանաչ արտի ծփանք ու հեւք,
 Յովի շուրջպար, հովի համբույր,
 Մանուշակի կապույտ հայացք,
 Բողբոջների հրաշք ծնունդ,
 Գարնանային հերկերի մեջ
 Գալիքին բերք խոստացող հունդ:

1975 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Պատրաստ եմ սիրտս պարզել աշխարհին,
 Ասել՝ համեցե՛ք,
 Այն ամբողջությամբ
 Ընծայում եմ ձեզ...
 Այնտեղ կգտնեք դուք եւ՝ բարություն,
 Ե՛վ սրտերն իրար ձուլող անուրջներ,
 Ե՛վ հողագնդի բոլոր ծայրերը
 Իրար հետ կապող երգի կամուրջներ:

1975 թ., Ստեփանակերտ

Ձ Ե Ձ Հ Ա Մ Ա Ր

Ինձ ծնել են մեր ժայռերը,
 Ժայռերի պես կարծր եմ կամքով,
 Ինձ սնել են մեր ժայռերը,
 Ժայռերի պես բարձր եմ հոգով:
 Ջինջ աստղերն են ինձ գուրգուրել,
 Նրանց պես եմ լույսն իմ սփռում,
 Ծաղիկներն են ինձ օրորել,
 Ծաղիկների պես եմ բուրում...

1974 թ., գ. Ուխտաձոր

* * *

Անհանգիստ եմ, ասել է, թե
 Հողագնդում ինչ որ ալիք
 Ծիշտ չի ծփում,
 Անհանգիստ եմ,
 Ասել է, թե սուր մի տագնապ
 Մարդկանց զարկերակն է հպում:

Մ Պ Ա Ա Պ Ի Մ Ե Ն Ք Պ Ե Պ

Եթե այսպես անհանգիստ եմ,
 Էլ մի հարցնեք՝ ինչից է դա...
 Ուրեմն ես կյանքի համար
 Ապրում եմ, կամ:

1973 թ., Ստեփանակերտ

Ծաղիկները մոր նման են,
 Ծաղիկները քնքուշ ու նուրբ,
 Ջավակներ են ծնում, սնում,
 Սիրով մի սուրբ,
 Հետո իրենց զավակներին
 Պահ են տալիս ծառին, թփին,
 Եվ ավանդում իրենց հոգին,
 Հավատալով, որ թողեցին
 Այս երկնի տակ
 Բերք ու բարիք,
 Հուշ-հիշատակ՝
 Ե՛վ թանկ, ե՛ւ սուրբ,
 Ծաղիկները՝ քնքուշ ու նուրբ:

1974 թ., Ստեփանակերտ

Ձորը լցվել է սոխակի երգով,
 Թովչանք է ապրում նորից անտառը,
 Նահապետ կաղնին հաղթական ձեռքով
 Դիրիժորում է հովերի պարը:

Արելը նստել դիմացի սարին,
 Համերգն այդ լսում, ժպտում է կարծես,
 Երանելի պահ՝ արելն արարիչ
 Հուզվել է ասես սիրող սրտի պես:

1973 թ., գ. Ուխտաձոր

ՀԱՅՐԵՆԻ ԳՅՈՒՂՈՒՄ

Քո շունչը, իմ գյուղ, հեռվից չեմ լսում,
 Հեռուներից չեմ կարոտում տեսքիդ,
 Ամեն օր «բարի լույս» եմ քեզ ասում,
 Զգում շոյանքը մայրական ձեռքիդ:
 Ես քո որդին եմ, և իմ արյան մեջ
 Քո կաթի համն է, քո քաղցրությունը:
 Ինչ տվել ես ինձ, կրկին քեզ կտամ,
 Որ ծաղկես հավետ ու հասակ առնես,
 Ես այնպես կապրեմ քո արելի տակ,
 Որ տված կաթդ ինձ հալալ անես:

1974 թ., գ. Ակնաղբյուր

Հայրենի գյուղ, ինձ համար
 Օրորոց ես մայրական,
 Դպրոց տանող ճանապարհ
 Ու մաղթանք ես հայրական:

Պապի հերկ ես, հորովել,
 Տատի ձեռքի վառ ճրագ,

Մ Պ Ա Ա Պ Ի Մ Ե Ն Ք Պ Ե Պ

Որդու խինդ ես, նոր օրեր,
Թոռան շուրջպար ու նվագ:

Քո վաստակով զորացած
Ու լիացած ծով բերքով,
Դու քայլում ես նորացած
Դեպի գալիք՝ քո երգով:

1973 թ., գ. Ակնաղբյուր

Լ Ե Ռ Ա Ն Ճ Ա Մ Փ Ա

Ջեռո՛ւ-հեռո՛ւ աշխարհներին
Ինձ կապողը դու ես եղել,
Իմ լեռնային փոքրիկ ճամփա՛,
Ինձ վերելքից դու չես շեղել:

Ապրել եմ ես միշտ քո սիրով,
Յոգիս դարձրած մի տիեզերք,
Կյանքում ուր էլ գնացել եմ,
Զրուցել եմ մտքով քեզ հետ:

Քո կարոտն է կաթիլ-կաթիլ
Սրտի խորքում իմ ծովացել...
Իմ հեռավոր, իմ լուսավոր
ճամփաները դու ես բացել:

1973 թ., Յաղրուք

Ի Ր Ի Կ Ն Ա Մ Ո Ւ Տ

Ձարթնում եմ, խորհում,
խոկում եմ լեռները...

Յ. Սահյան

Արեւսարին արեւն իջավ
Իրիկնամուտին
Եվ շողահյուս ձեռքը դրավ
Մեր Կանաչ խութին:

Կանաչ խութը շիկնեց մի պահ,
Ստվերն օրորեց,
Դաշտից դարձող հորթուկի պես
Պոչը ոլորեց:

Իսկ երբ հոգնած արեւն անցավ
Թիկունքը սարի,
Կանաչ խութը մթնում չոքեց
Յեզ, հորթավարի:

Մուշ-մուշ քնեց, որ վեր կենա
Արեւագալին
Եվ ծփանքով ողջույնն իր տա
Մայր Արեւսարին:

1975 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ա Մ Ա Ռ

Արեւը փարվեց մայր հողի կրծքին,
Մայր հողին անցավ շիկնանքը նրա.
Շիկնանքն այդ ծաղկի փոխարկվեց կրկին,
Բերքի հետ ծփաց աշխարհի վրա:
Արտերով անցավ մի դեղին սարսուռ,

Դեղին սարսուռն այդ դարձավ ոսկե հասկ,
 Երգահան դարձավ արեգակը հուր`
 Հյուսելով բերքի լուսարար մի Ասք:
 Արարման տենչը հոգիների մեջ
 Մարդն ու արեւը հասկացան իրար,
 Այդպես, հայրենի դաշտերում անձիր
 Սկսվեց նորից մի բեղուն ամառ:~

1974 թ., գ. Ակնաղբյուր

Բ Ա Մ Բ Ա Կ Ա Գ Ո Ր Ծ Ը

Վաղ զարնանը ելավ, շոյեց
 Դեմքը հողի,
 Հողը անուշ քնից զարթնեց
 Ու մեղմ ժպտաց,
 Փարվեց հողին իրավունքով
 Կյանք տվողի
 Ու նրա թարմ ժպիտներում
 Տենչն իր գտավ:
 Հունդերի հետ ակոսներում
 Նա շաղ տվեց իր հույզերը,
 Ու թխավարս ակոսները
 Կանաչեցին,
 Օրերի հետ կլորացան կոկոնները
 Եվ խնամած կնգուղների
 Թշիկներից
 Մարդիկ նրան ճանաչեցին:
 Հետո ցողեց կնգուղները
 Իր քրտինքով,

Հյուսեց նրան
 Իր ճեփ-ճերմակ
 Երազները,
 Կնգուղների միջից, ինչպես
 Հավքի ձվից,
 Աշխարհ ելան ճերմակ-ճուտիկ
 Քուլաները:
 Դաշտին իջավ մի ձյունաթույր
 Առատությամբ՝
 Սրտառուչ ու արեւածին,
 Ուրախության ջահը վառվեց
 Նրա հոգում,
 Երբ կարմրաթույր կոմբայնները
 Այդ փրփրադեզ օվկիանոսում
 Երեւացին:

1974 թ., Մարտակերտ

Ա Յ Գ Ե Գ Ո Ր Ծ Ը

Ո՞վ է ասել հողն ու վազը լեզու չունեն...
 Արշալույսից մինչ մայրամուտ
 Ջրուցում է նա նրանց հետ,
 Դաս է տալիս ու դաս առնում գորովագութ,
 Դարձած հմուտ եւ ուսուցիչ, եւ աշակերտ:
 Հողի նման բարի, շռայլ,
 Վազի նման սիրահարված լույս ու խորքի,
 Հողի նման մի քիչ փխրուն, մի քիչ մռայլ,
 Վազի նման ծլարձակող ու ջերմ հոգի...
 Հողի հյութից ու իր քաղցր երազներից
 Նա խաղողի ողկույզներն է սիրով հյուսում,
 Բարիքներ է բերում մարդկանց սեղաններիին,
 Իսկ սրտերին՝ երգ ու հուզում:

1974 թ., գ. Ակնաղբյուր

ԿՈՍԲԱՅՆԱՎԱՐԸ

Ոսկե հասկեր, ոսկե ծփանք,
 Ոսկե տենչ,
 Ոսկե ծեռքեր, ոսկե բերկրանք
 Դաշտի մեջ...
 Արեւի պես կրակ մի սիրտ,
 Միշտ խնդուն,
 Ջահել մի սեր, ջահել երազ
 Այդ սրտում:
 Հերոսացման, սիրո ծարավ,
 Սիրո ծով,
 Թեւաբախում՝ թեւավորված
 Սիրածով...
 Ամռան պարզել՝ Ոսկե աստղ,
 Հարսանիք,-
 Գյուղի ծայրին մի նորաստեղծ
 Ընտանիք:

1974 թ., գ. Ակնաղբյուր

ԱՐՏԵՐԻ ՃԱՍՓԱՆ

Արտերի միջով ձգվել է ճամփան,
 Եւ հասկանում է արտերի լեզուն,
 Եւ կարող է մեզ շշնջալ անգամ,
 Թե ինչ են ուզում հասկերը լեցուն:

Ոտնատակ ընկած գոտի չէ ճամփան,
 Եւ վկան է հաց քանող սրտերի,
 Եկեք միշտ բանուկ պահենք այս ճամփան,
 Ճամփան երակն է ցորնի արտերի:

1974 թ., գ. Ակնաղբյուր

ՍԻՐՈ ՍՈՐՍՈՔՆԵՐ

ԱՌԱՆՑ ՔՈ ԺՊԻՏՆԵՐԻ

Գնամ, շրջեմ աշխարհն արար
 Ու գամ ծնկի իջնեմ քո դեմ,
 Հավատա ինձ, որ առանց քեզ
 Երջանկություն ես չգիտեմ:
 Երբ առանց քեզ՝ հեռուներում,
 Ծիծաղում եմ ես լիաթոք,
 Թվում է, թե ասում ես ինձ.

- Ե՞րբ ես եղել այդքան անհոգ:

- Երբ առանց քեզ, լանջերն ի վեր,
 Ելնում եմ ես դեպի բարձունք,
 Ուր ամպերն են

Խուլ որոտում,

Ասես հեռվից կանչում ես ինձ.

- Դու ինձ Ե՞րբ ես թողել մենակ

Ստորոտում:

Մենք պարզապես ծուլվել իրար

Դարձել ենք մի սիրտ ու հոգի,

Թող ծնկի գամ նորից քո դեմ

Եվ շնջամ աղոթքի պես.

- Հավատա ինձ, որ առանց քեզ

Երջանկություն ես չգիտեմ:

1974 թ., Ստեփանակերտ

Ի Ս Ս Ե Ր

Քեզ ծաղիկների բույրից եմ փնջել,
 Դրա համար էլ բույր ես արարում,
 Արշալույսների հրից եմ փնջել,
 Դրա համար էլ երբեք չեմ մարում:
 Քեզ իմ տենչերի երանգներից եմ
 Շող առ շող հյուսել,
 Դու բողբոջել ես իմ խոհերի մեջ,
 Դարձել հույզերիս հանգրվան ու սեր:
 Դու այն արեւն ես
 Եվ այն գարունը՝ թարմ ու ցողաթաց,
 Որ իմ հոգու մեջ ծիածան դարձել
 Եվ իմ սրտին ես փարվել թւաթաց:

1974 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Բացել եմ սրտիս էջերը քո դեմ,
 Ընթերցիր, քոնն եմ բոլոր երգերը,
 Մարդ ինչ ցանում է, այն էլ հնձում է,
 Քեզ եմ սպասում սրտիս հերկերը:

Մտիր ու փնջիր վարդերդ ցանած,
 Մի պսակ կազմիր աստղերի շողից,
 Որպես իմ սիրո միակ դիցուհին,
 Սրտիդ թրթիռը առ սրտիս դողից:

Լողացիր այդպես հույզերիս ծովում
 Ու թագադրվիր դու կրկին անգամ,
 Իմացիր, դու ես աղբյուրն իմ երգի,
 Ինչքան աշխարհում ապրում եմ ու կամ:

1974 թ., Ստեփանակերտ

Գարնան արելը վարսերն է սանրում,
 Ժպիտով օծում դաշտեր ու սարեր,
 Միտքս թեւ առած կրկին սավառնում
 Ու փարվում է քեզ, ի՛ն՝ կյանք, ի՛ն՝ արել:
 Այս քանի՛ օր է, հեռու եմ քեզնից,
 Ո՛նց եմ կարոտել, սեր ի՛ն՝, մի՛ հարցրու,
 Թվում է՝ հեռվից շոյում ես դու ինձ,
 Ու քո բառերն եմ կրկնում ինչպես երգ.
 «Ոչինչ չեմ ուզում ես այս աշխարհից,
 Միայն, թե կյանքում դու լինես ինձ հետ»:

1974 թ., Ստեփանակերտ

ԱՍԱ, ԻՆՉՈ՞Ւ

(երգ)

Յեռախոսը զրնգում է,
 Յանկարծ վեր եմ թռչում տեղից,
 Դռան զանգը ծլնգում է,
 Փշրվում եմ հազար տեղից.
 Ինձ կենդանի խորովեցիր,
 Ասա, ինչո՞ւ խռովեցիր:
 Երեկ անցա ձեր տան մոտով,
 Այնպե՛ս դանդաղ, այնպե՛ս սահուն,
 Խաչմերուկում մինչ երեկո
 Ես քո ճամփան էի պահում:
 Ինձ կենդանի խորովեցիր,
 Ասա, ինչո՞ւ խռովեցիր:

Մ Պ Ա Ա Պ Ի Մ Ե Ն Ք Պ Ե Պ

Ժամանակն էլ մոլորվել է,
Կանգ է առել ու չի հոսում,
Սիրուց արբած ամբողջ օրը,
Քո նկարի հետ եմ խոսում:

Ինձ կենդանի խորովեցիր,
Ասա, ինչո՞ւ խռովեցիր:

1973 թ., ք. Ստեփանակերտ

* * *

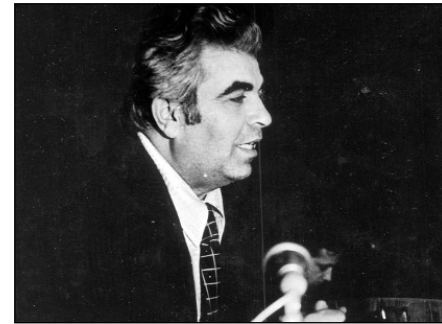
Կարոտս ծնվում է քեզանից,
Թախիծս քեզանով մարում,
Առանց քեզ, իմ սիրտը, սիրելի՛ս,
Ավերված մի բույն եմ համարում:

1973 թ., գ. Բեգում-Սարով

* * *

Ինքնամոռացում եղավ իմ սերը,
Իմ սերը եղավ սրտի սփոփանք,
Յուր ու հիացում եղավ իմ սերը,
Իմ սերը եղավ անհուն տառապանք:
Լեռների ճամփա եղավ իմ սերը,
Իմ սերը եղավ վերելք ու վայրէջք,
Մի բարի համբավ եղավ իմ սերը,
Իմ սերը եղավ նվացող մի վերք:
Իմ սիրուց կյանքս հաճախ դառնացավ,
Դարձյալ իմ սիրով սիրտս ջերմացավ:

1975 թ., Ստեփանակերտ

«ԲԵՌՆԱՑՐՆ ՊՊՊԱՏՆԵՐ» - (1971-1978)

Մեր գյուղը՝ սարի լանջին,
Լուսինը՝ օղ ականջին,
Աղբյուրը՝ ձեռքին քնար,
Առվակը զնգուն մի լար:
Թե սիրտս էլ ուզի՝ կտամ,
Մեր գյուղը՝ սարի լանջին,
Նա իմ մոր շունչն է տաք
Եվ սերը իմ առաջին:

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Վ Ս Տ Ա Յ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Արեւելյան Հայաստանը Ռուսաստանին
միավորելու 150-ամյակի առթիվ

Ես՝ հայկաբազուկ, հրասիրտ, հրաչ,
Արարվեցի սեգ Մասիսի առաջ,
Լեռներ տեսա, երբ աչքս բացեցի,
Ու լեռների հետ բախտս կապեցի:
Կերտեցի շենքեր, գետեր թեքեցի,
Շունչ տվի հողին, լանջեր հերկեցի,
Բոլոր կողմերից հերկերս տեսան,
Բոլոր կողմերին երգերս հասան,
Շենքերիս պատվին ինձ ասին՝ կերտող,
Երգերիս պատվին՝ իմաստուն քերթող:
Բայց ժամանակը իր խիղճը կերավ,
Տարբեր կողմերից հողները բերավ,
Բերավ՝ մոռացած իմ աղն ու հացը,
Երգերիս խառնեց թախծն ու լացը:
Խուժեց սոսխը, խուժեց, որ առնի
Հոգուս նշխարներ Գեղարդն ու Գառնին,
Ձեռքիցս խլի իմ Սեւան սինին,
Աղաջուր դարձնի իմ բորբոք գինին,
Պղտորի ջուրս՝ գլգլան ու զով,
Ավերակ դարձնի Տաթև, Գլաձոր,
Որ հավերժական իր ճամփի կեսուն
Մոռացվի, մեռնի իմ քաղցր լեզուն:
Եվ խուժում էին մեկը մեկից չար՝
Շենքերս դարձնեն հողին հավասար,
Շղթայեն հոգիս, ավերեն, գերեն -
Ու պատմությունից անունս քերեն:
Բայց ավիշ էի քամել քարերից,
Կարծրություն էի առել ժայռերից,

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Խոփերիս կեսը ցասմամբ հալեցի,
 Մագաղաթներս ծալ-ծալ ծալեցի,
 Մի ձեռքիս գրիչ՝ մյուս ձեռքիս՝ սուր,
 Պաշտպանեցի ես օջախը իմ սուրբ...
 Իմ դեմ անդադար ոռնում էր քամին,
 Որոնում էի իմ բարեկամին:
 Դեմքս շրջեցի դեպի Արեւմուտք,
 Բայց Արեւմուտքը ինձ խաբեց անգութ,
 Եվ իմ հույս բառը փոխի Յիուսիսով,
 Ապավիհեցի ռուսին՝ բարու ծով:
 Սարդարապատում սուրս կռեցի,
 Չար թշնամու դեմ ելա, կռվեցի
 Եվ իմ քաջարի զավակների հետ
 Հատեցի չարի մոլուցքը հավետ:
 Արդ, մեր դժվարին դարի մատյանում
 Գալիքին ես իմ էջերն եմ տանում,
 Տանում եմ լույսի փոխված մի Սեւան,
 Հրաշք-Քաջարան, հեքիաթ-Երեւան,
 Մի նոր Բյուրական՝ ոտքը սարերում,
 Միտքը՝ աստղային հեռաստաններում:
 Իմ Արարատյան դաշտն եմ ես տանում -
 Լիության մառան իմ լեռնաստանում:
 Բուհերս եմ տանում ատոմներ ճեղքող,
 Տենչերս եմ տանում առանց ճեղք ու քող:
 Եվ թեւածում է հպարտ իմ հոգին,
 Որ մեսրոպաշունչ տառերով իմ հին,
 Իմաստունները պատմության գրքում
 Անունս սիրով այսպես են կնքում:
 Շենքերիս համար՝ հանճարեղ կերտող,
 Երգերիս համար՝ հանճարեղ քերթող:

1975 թ., Մոսկվա

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Հ Ջ ՈՐ Ս Ի Մ Ֆ Ո Ն Ի Ա Ն

Դմիտրի Շոստակովիչի հիշատակին

Սրտերից ժայթքող ձայներ հավաքեց,
Ապա շաղախեց իր սրտի լույսով,
Մարդկության սիրով լարեց քնարը
Ու գրեց կյանքի սիմֆոնիան հզոր:
Նա մնաս բարով ասաց աշխարհին,
Թողած իր հոգու գանձերը հարուստ,
Հավերժությունը փայփայեց նրան
Ու մաղթեց սիրով՝ քեզ բարի՝ գալուստ:

1975 թ., Մոսկվա

Մ Ա Յ Ա Պ Լ Ի Ս Ե Ց Կ Ա Յ Ա Յ Ի Ն

Ամպի կտո՞ր է, թե՞ կարապի թեւ,
Լեռան շուշա՞ն է, թե վարդ բուրավետ,
Պարուն է այնպես սահուն ու թեթեւ,
Որ թռչկոտուն է սիրտս նրա հետ:

1975 թ., Ստեփանակերտ

Ծ Ա Ռ Ը

Ես մի ծառ տեսա Սեւաստոպոլում,
Ծյուղերը՝ խռիվ, բունը՝ վիրավոր,
Գարնան հովերից խշշում էր, խորհում,
Մի քիչ երազկոտ ու մի քիչ մոլոր:

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Ք Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Ք

Բանուկ է եղել չորս կողմը նրա,
 Տներ են եղել ու մի աշխույժ բակ,
 Մանկանց երգեր է լսել անդադար,
 Օրոր է ասել նրանց շարունակ:
 Բայց հողն է ցնցվել հունիսյան մի օր,
 Ֆաշիստների դեմ եղել է մեծ մարտ,
 Մահու եւ կենաց պայքարի հրում
 Բակը դարձել է վառված անապատ:
 Հրաշքով միայն փրկվել է ծառը՝
 Բունը վիրավոր, ճյուղերը խռիվ,
 Շրշունների մեջ՝ մանկանց ծիծաղը,
 Իսկ հայացքի տակ՝ անմոռաց շիրիմ...
 Կանգնել են ահա հրաշք ծառի տակ,
 Նրա խաղաղված խշռոցն են լսում...
 Մեծ մահեր տեսած, արժաթված կեչի,
 Պատերազմի դեմ ցատումդ են կիսում:

1975 թ., Պյատիգորսկ

Պ Ա Տ Գ Ա Մ

Գնա, որդի՛ս,
 Ու միացիր ջահելներին,
 Սրտիդ հուրը
 Խառնիր նրանց հրայրքներին,
 Հրագդանի շառաչներով
 Սիրտդ լցրու,
 Ելնող հզոր կամուրջները
 Անուրջները դարձրու հոգուդ,

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Ձգտումներդ ձուլիր զարթնող
 Հայրենիքի հեռաստանին,
 Թող քո շունչն էլ
 Միլիոնների ջերմ շնչի հետ
 Շաղախ դառնա,
 Օժի մեր մայր Հայաստանը:
 Օջախ չէ նա մի հասարակ,
 Ողջ հայության երազն է նա,
 Հավերժական ծիածան է,
 Որ ծնունդ է առնում հիմա...
 Քո հոգու բյուր երազները
 Հյուսիս նրա նուրբ գույներին,
 Որ վարդաբույր երազներում
 Այցի գնաս սերունդներին:
 Թող նաեւ քո շնչառությամբ
 Ձարկերակվի Հայաստանը,
 Այս է, որդի՛ս,
 Երգի փոխված իմ պատգամը:

1975 թ., Ստեփանակերտ

Ա Մ Բ Ո Ղ Ջ Գ Ի Շ Ե Ր

Ամբողջ գիշերը, մինչեւ արշալույս,
 Խելքը թռցրել էր անհանգիստ քունս,
 Իսկ միտքս սրտիս հետեւից ընկած
 Աշխարհում ինչքան լավ երազներ կան,
 Փնջել, նրանցով լցրել էր տունս:
 Իմ հյուրերն էին Սփյուռքից եկած
 Մեր եղբայրները,

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Տարագիրների չխամրող հույսը,
 Ամբողջ աշխարհի հեռու ափերում
 Մեր հայ քույրերի սրտաբուխ հույզը,
 Աշխույժ կանչերը իմ փոքրիկ գյուղի
 Եվ շնչառությունն այս տարի տնկած
 Թթենու ճյուղի...
 Հարբել էր կարծես անհանգիստ քունս,
 Երագով, տենչով լցվել էր տունս:

1975 թ., Ստեփանակերտ

Ե Ր Գ Ի Ս Ա Կ Ո Ի Ն Ք Ը

Առավոտից մինչ երեկո
 Քրքրեցի իմ խոհերը,
 Բայց չծնվեց երգը իմ նոր:
 Տանջվեցի ես ամբողջ օրը,
 Գլուխս առա ափերիս մեջ,
 Երագային աշխարհն ընկա,
 Բայց իմ ուզած երգը չեկավ:
 Ու ես փողոց ելա տնից,
 Կյանքի ծարավ,
 Քայլերս ինձ դաշտը տարան,
 Այգիները, արտերը ծով:
 Այգիների շրշյունն առա,
 Ծով արտերի ծփանքները,
 Ծաղիկների բույրը վառման,
 Սեզ սարերի խոյանքները:
 Հացագործի ժպիտները

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Շաղախեցի իմ հույզերին,
Այգեպանի ճակտին թառած
Քրտինքի ցող-կաթիլները
Գումարեցի իմ հույսերին,
Հողի ուժով հարստացած,
Տուն սլացա ու մոտեցա
Իմ սեղանին...
Ուլունք-ուլունք
Հոսեցին իմ երգերը նոր,
Որպես սրտիս հրով անցած
Էությունն իմ, սպեղանին...

1975 թ., Ստեփանակերտ

Գ Յ Ո Ւ Ղ Ի Ծ Ա Ն Ա Պ Ա Ր Հ Ի Ն

Իմ բանաստեղծ ընկերները ինձ ասացին՝
Գյուղ ենք գնում՝ երգեր կարդանք,
Գյուղ ենք գնում,
Մարդկանց ճամփին
Երգեր սփռենք, սեր ու հարգանք...
Ու խորհեցի՝ ի՞նչ հորինել,
Ինչպե՞ս կարդալ նրանց հոգին,
Երգի փոխել նրանց ոգին...
Ճամփա ընկանք ընկերներով,
Ճանապարհին
Խաղողի նոր այգիները մեզ ժպտացին,
Մեզ գրկեցին ծով արտերը ալի՜ք-ալի՜ք,
Նոր ջրանցքը, բերքը գալիք:

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Թելեր առանք մեր դաշտերի
 Հերոսների աշխատանքով,
 Նրանց անվամբ,
 Նրանց փառքով,
 Այդ նրանք են բերքի փոխում այն հերկերը,
 Որոնց պիտի
 Մասունք-մասունք մեր երգերի հենքը դարձնենք...
 Հողվորի հետ լուսաբացին
 Ստնենք արտը, այգին մտնենք,
 Որ հողաբույր մեր երգերով
 Հերոսների շարքերում մեր տեղը գտնենք:

1975 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Ոչ մի անկյուն աշխարհում,
 Երազիս մեջ, արթմնի,
 Այնպես կարոտ չի ծնում,
 Ինչպես գյուղն իմ հայրենի:
 Փոքրիկ, կանաչ մեր բակը,
 Ճամփան՝ բակից երակվող,
 Աշնանային գույներով
 Մեր անտառը կրակվող,
 Ցուրտ աղբյուրը բացատի,
 Այգամիջյան ջինջ առուն,
 Ժայռուտները բազալտի
 Ու կածանը գալարուն,
 Մերթ կարոտով, ծիծաղով,
 Մերթ ցնծությամբ, թախծով մերթ
 Լեզու առած խոսում են
 Իմ հոգու հետ, սրտի հետ:

1975 թ., Ստեփանակերտ

Հ Ա Ր Ց Ո Ւ Մ

Այս ի՞նչ ուժ է տրված քեզ, հող,
 Ի՞նչ գաղտնիք ես պահում դարեր,
 Որ քեզ սրտանց, ջերմ սիրողը
 Մնում է միշտ առույգ, ջահել:
 Նրանի՞ց չէ.

Որ պապերը մեր քրտնաջան,
 Թե ձմեռվա բքերի մեջ,
 Թե ամառվա կրակներում,
 Ջահելությունն իրենց լուսե
 Քամել են քո երակներում:
 Նրանի՞ց չէ,

Որ հայրերը մեր քաջագուն
 Փրկել են քեզ իրենց ջահել
 Կամքով, արյամբ,
 Որ միշտ մնաս երիտասարդ,
 Որ քեզանով լինենք հպարտ,
 Որ ունենանք օջախ, անուն,
 Հայրենի հող, սեր իմ անհուն:

1975 թ., Ստեփանակերտ

Աշունը կրկին գույներն իր վառել,
 Դրոշակակիր է կարծես թե դառել,
 Ելնում է ձորից նա դեպի բարձունք,
 Այտերի վրա բերկրանքի արցունք:
 Դժվար է ճամփան, վերընթաց ու ձիգ,
 Բայց մաքառում է՝ ճակատին քրտինք,
 Տենչում է միայն գագաթը սարի,

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Թեկուզ բարձունքին սիրտը դադարի,
 Քանզի նա գիտե, որ մյուս գարնան
 Արթնացած, հազած կանաչն աննման,
 Թեւերին առած ջրերը վարար,
 Սարից կքայլի կածաններն ի վար,
 Կցանի հունդեր, նոր կյանք կարարի,
 Իր ճանապարհին...

1975 թ., Ստեփանակերտ

Ի Մ Լ Ե Ռ Ն Ա Շ Խ Ա Ր Յ

Որտեղ եղել եմ, սիրել եմ միշտ քեզ
 Ու մնացել եմ միշտ դարաբաղի,
 Ընկերներիս հետ՝ ազնիվ եղբոր պես,
 Իսկ աշխատանքում՝ քաջ ու առնացի:
 Բոլոր գետերի շառաչների մեջ
 Թարթառի ձայնն եմ լսել ամենուր,
 Քո ջերմ կարոտից սիրտս շիկնել է
 Ինչպես քո նուռը:
 Ես երկինքների կապույտ գավաթով
 Քո աստղոտ երկնի հայացքն եմ խմել,
 Այգիների մեջ թվացել է, թե
 Ինձ օրորում են բարդիները մեր:
 Երբ սար եմ տեսել,
 Բացականջել եմ.
 - Ախ, մեր լեռներով լինեի հիմա,
 Անտառ եմ տեսել,
 Քիչ է մնացել սիրտս ջուր դառնա:

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Բայց ամենից շատ ճանաչել են ինձ
 Իմ մաքուր խղճով.
 Դեպի ազնիվը ու դեպի բարին
 Իմ հիացմունքի սրտաբուխ ճիչով,
 Բոլոր ազգերին հարգող իմ սրտով,
 Քո անվան առաջ իմ ծնկի գալով,
 Քո՝ ինձ ավանդած պատիվն ու սերը
 Բարձր պահելով:
 Իմ ուժ ու ավյուն,
 Իմ սիրտ ու արյուն,
 Դու իմ հաց ու աղ,
 Իմ մայր՝ Ղարաբաղ,

1975 թ., Ստեփանակերտ

Հ Ա Յ Ր Ա Կ Ա Ն Օ Ջ Ա Խ

Իմ օջախն ես, իմ լեռնաշխարհ,
 Քո գույները
 Իմ մոր կաթի հետ են մտել աշխարհն հոգուս,
 Երազներդ քո ամեն մի արշալույսի
 Աչքերից են շողարձակվել,
 Մտել սիրտս:
 Բարությունդ մեր տատերի
 Բարությամբ են իմ արյան մեջ քամվել հստակ,
 Վեհությունդ նախնիներիս
 Քաջությամբ են արմատ նետել իմ կրծքի տակ:
 Տխրությունդ,
 Հայրենիքի ազատության ճամփաներում

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Ք Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Ք

Անմահացած քո զոհերի
 Կարոտով եմ իմը դարձրել:
 Քո հավատը, անրջանքը,
 Անցել եմ ինձ
 Մեր նորածին մանուկների
 Աչիկները համբուրելիս:
 Թույլ տուր որդու անհուն սիրով
 Երկրպագեմ ծիածանված երազներիդ,
 Քո բոսորված հորիզոնից
 Գուլյներն առնեն իմ երգերի,
 Հարստանամ
 Քո խոհերով, տենչերով վառ,
 Քո անունով, քո ջերմությամբ,
 Գրկե՛մ, սիրե՛մ աշխարհն-արար:

1975 թ., գ. Ակնադբյուր

Ձ Ր Ո Ի Յ Ց

Իմ հայրական օջախ,
 Օրրան իմ մանկության,
 Հարազատ ու թանկ ես
 Դու ինձ համար այնքան,
 Որ կապվում է լեզուս քեզ հետ զրուցելիս,
 Եվ դողում է սիրտս կարոտներից անհուն,
 Իսկ հուշերն իմ անթիվ հեղեղի պես գալիս,
 Ուշքս ու միտքս մեկեն իրարու եմ խառնում:
 Դու ինձ համար մայր ես քնքուշ ու սիրասուն,
 Դու ինձ համար հայր ես միշտ հողի հետ կապված,

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Քրոջ ժպիտ ես դու, եղբոր պայծառ մուրազ,
 Դու պապիկ ես, տատիկ՝ քո ծխով միշտ արբած:
 Բուլոր օրերիս մեջ սիրում էի ես քեզ,
 Քո կայծերն ինձ՝ անմար աստղեր էին թվում,
 Ցածրիկ առաստաղդ մի երկինք էր ասես,
 Ծղրիդներդ երգը ինձ այնպե՛ս էր թովում:
 Բայց գյուղից-գյուղ տանող ճամփան ինձ հմայեց,
 Յեռուներն ինձ տարան քո մայրական գրկից,
 Մանուկներով իմ ժիր նոր օջախս փայլեց,
 Եվ ունեցա կյանքում նոր հարեւան, դրկից:
 Ժամանակը եղյամ դրեց իմ քունքերին,
 Բայց քո հանդեպ սրտով միշտ մնացի մանուկ,
 Աստղաբույլերն առած ուրիշ երկինքների,
 Նորից գիրկդ եկա ճանապարհով բանուկ:
 Չէի կարող ապրել ես առանց քեզ, օ՛, ոչ,
 Քո գրկումն եմ լսել օրորը իմ մորից,
 Ես եկել եմ հոգուդ ձուլեմ հոգին իմ ողջ,
 Եկել եմ քո գրկում մանուկ դառնամ նորից:

1975 թ., Ստեփանակերտ

Ճ Ա Ր Տ Ա Ր ՈՒ Մ

1

Օրհներգում եմ սիրով նրա՛ն,
 Ով տնկել է այս ծառերը՝
 Նրանց տալով սրտի հուրը,
 Ով հերկել է այս լանջերը,
 Որ մանկան պես ժպտա նուռը:

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Ք Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Ք

Օրհներգում եմ սիրով նրան,
Ով հերկել է այս դաշտերը՝
Պահ տալով իր իղձը հողին,
Ով տվել է քաղցրությունն իր
Դեղծին, նուշին ու խաղողին:

Օրհներգում եմ սիրով նրան,
Ով կերտել է պալատներն այս,
Որ երջանիկ սերունդը մեր
Ապրի ուրախ՝ լի հույսերով...
Ով տքնում է ամառ-ձմեռ,-
Օրհներգում եմ նրան սիրով:

2

Դարավոր գահը՝ Եղիշե սարն է,
Խաղողի այգին՝ զգեստն է կանաչ,
Խնձորի այգին գոգնոցն է նրա,
Հույսը երազն է՝ աշխարհին ճանաչ:
Ցորնի արտերը փեշերն են ծփուն,
Թթենիները՝ նուրբ նարոտներն են,
Նռնենիները՝ բերքի մեծ տոնին
Արելով օժված առավոտներ են:

1975 թ., գ. Ծարտար

Բ Ա Ր Ե Կ Ա Մ Ն Ե Ր Ը

Հողի մշակը կանգնել է դաշտում
Եվ գոհ նայում է արեւածագին,
Արելը նրան քնքուշ ժպտում է,
Ողջունում՝ ինչպես իր բարեկամին:

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Ք Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Քանի՛ տարի է, զարթնում են մեկտեղ,
 Մեկտեղ լույս տալիս հողին ու մարդուն,
 Մեկը շողերն է սփռում իր շքեղ,
 Մյուսը՝ տենչերն իր լուսե, զվարթուն:
 Այսպես զարթնում են ամեն օր մեկտեղ,
 Որպես լիության ու զարման գուշակ...
 Երանի՛ մարդիկ կյանք տային իրար,
 Ինչպես դուք մեզ մոտ, արեւ ու մշակ:

1975 թ., գ. Ծարտար

Հ Ո Ղ Ը

Դու քնել ես՝ ձյունի ճերմակ սավանի տակ,
 Բայց լսում են մեղմիկ շունչը քո ծիլերի,
 Լսում են ես ոնց է զարկում քո սիրտը տաք՝
 Ծաղիկները առած հզոր իր թելերին:
 Մենք անհամբեր սպասում ենք քո զարթոնքին,
 Ապասում ենք քո ծփանքին կանա՛չ-կանա՛չ,
 Չէ՞ որ գիրկդ նետած առողջ ամեն մի հունդ
 Մի արեւ է պահում իր մեջ ու մի աշխարհ:
 Ամեն ծիլդ ջերմացնում է խոհերը մեր,
 Ամեն հատիկ ժպիտների ծով է դառնում,
 Ինչքան էլ որ մենք խորանանք գիտության մեջ,
 Դեպի աստղեր քեզանից ենք թելեր առնում:
 Քնիր խաղաղ ձյունի ճերմակ սավանի տակ
 Ու փայփայիր երազները մեր աստղաշող,
 Մեր դժվարին ճանապարհին ծաղկի՛ր, ժպտա՛,
 Առատության իմ ակնաղբյուր, հայրենի հող:

1975 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Կ Թ Վ Ո Ր Ո Ւ Յ Ի Ն

Երեկոն փռվեց Քիրսի լանջերին,
 Մարալ կովերը սարից իջան ցած,
 Ականջը սովոր բառաչ-կանչերի,
 Կթվորուհին է սպասում նրանց:
 Գալիս են հերթով խաթուն-կովերը,
 Ծաղկաբույր կաթն է ծովանում կրկին,
 Նոր երգ են հյուսում սարի հովերը,
 Որոնց մեջ նրա սիրտն է ու հոգին:
 Քամուն է կաթը՝ լույսի պես մաքուր,
 Մատներից յուղի բույրն է բարձրանում,
 Քնքուշ է, ասես կաթից է ծնված,
 Ժպիտն էլ կաթի շողեր է ցանում:
 Դեմքը լուսին է, աչքերն՝ արեւներ,
 Հոնքերը՝ կամար, մի նոր ջրահարս,
 Հեքիաթների մեջ հուրի-փերի էր,
 Կյանքուն դարձել է հերոս կաթնահարս:

1975 թ., գ. Ակնաղբյուր

Հ Ո Վ Ի Վ Ը

Նա ծնունդ առավ սարերի գրկում
 Ու սերտեց նրանց առնական հոգին,
 Այդ ոգին արյան փոխարկեց սրտում,
 Դարձավ սարերի հաղթական որդին:
 Նա Ծիրկաթինի վարսերը շոյեց
 Ու սիրահարվեց պայծառ աստղերին,

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Ք Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Ք

Իր աստղաշշուկ հեքիաթը հյուսեց
 Եվ այդ հեքիաթով փարվեց սարերին:
 «Մերն են սարերը, աստղերը մերն են,
 Մերն է աստղաթիվ հոտը ոչխարի»-
 Չնչեց հովիվի կենարար հիմնը,
 Շոյելով սիրտը իր հին աշխարհի:
 Կրծքին շարվեցին աստղերը ոսկե,
 Չպարտությունից ջերմացավ հոգին,
 Ու թե սարերի զավակն էր միայն,
 նա դարձավ նաեւ աստղերի որդին:

1975 թ., գ. Ակնաղբյուր

Մ Ե Ր Գ Յ Ո Ւ Ղ Ը

(Ե թ գ)

Մեր գյուղը՝ սարի լանջին,
 Լուսինը՝ օղ ականջին,
 Աղբյուրը՝ ձեռքին քնար,
 Առվակը զնգուն մի լար:

Օրերը՝ կարմիր-կարմիր,
 Շորերը՝ կանաչ-կանաչ,
 Կրծքի տակ հազար երազ,
 Իմ հոգուն մոտ ու ճանաչ:

Թե սիրտս էլ ուզի՝ կտամ,
 Մեր գյուղը՝ սարի լանջին,
 Նա իմ մոր շունչն է տաք
 Եվ սերը իմ առաջին:

1975 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Ք Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Ք

Վառարանի ծուխը պապենական մեր տան
 Գալարվում է դանդաղ, թելում դեպի երկինք,
 Այդ ասել է՝ այստեղ առույգ մի գերդաստան
 Հորինում է ոսկե հեքիաթը իր կյանքի:
 Վառարանի ծուխը պապենական մեր տան,
 Ոլունքներ է դառնում, որ աստղերից կախվի,
 Այդ ասել է՝ պապիս երազները պայծառ
 Դեռ ապրում են՝ դարձած շունչը մեր օջախի:
 Այդ ասել է՝ տատիս բարի խոսքն է ապրում,
 Հորս խիղճը մաքուր ու քնքշանքը իմ մոր,
 Այդ ասել է, որ մեր կյանքի ծառն է շրշում՝
 Արմատներով իր հին ու ճյուղերով իր նոր:

1975 թ., Ակնադրյուր

Ծիրկաթինի փեշերին
 Մեր գյուղը մոտ է,
 Նրա կանաչ ուսերին
 Միշտ աստղահոտ է:
 Երազներում իմ գյուղի
 Ու հաղթ կրծքի տակ,
 Աստղերն են շող արծակում
 Եվ արելը տաք:
 Նա աստղերի ընկերն է՝
 Մոտ ու դրացի,
 Թե մարդն աստղի նման է՝

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Ք Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Ք

Դուռն իր կբացի,
 Պատիվ կտա ու հարգանք,
 Բարեսիրտ հյուրին,
 Եվ կպատմի իր հյուսած
 Չեքիաթն աստղերի:
 Չյուրը նրան կլսի՝
 Իրեն նոռացած,
 Ջարմանալով՝ աստղերը
 Ե՞րբ են իջել ցած...

1975 թ., Ակնադրյուր

* * *

Ես ծնվեցի Ղարաբաղի
 Սեզ լեռներում,
 Ոլորվեցին ճամփաներս
 Չեռուններում...
 Ինձ ամենուր ընդունեցին
 Աղ ու հացով,
 Մի կաթիլ էր խնդությունս,
 Դարձավ մի ծով:
 Բայց իմ փոքրիկ լեռնաշխարհը
 Իմ սրտի պես
 Ունի մի ցավ,
 Որ հուզում է
 Չայոց ամեն գերդաստանի,
 Երազում է, որ միանա
 Իր սրբամայր Չայաստանին:

1976 թ., Ստեփանակերտ

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

ԵՍ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂՆ ԵՍ

Ես Լեռնային Ղարաբաղն եմ...
 Իմ հնաբույր արեւի տակ
 Թեւավորված իմ պայքարով,
 ճակատս բաց, հոգիս շիտակ,
 Իմ տքնությանը, իմ ինքնությանը,
 Քայլում եմ ես դեպի գալիք՝
 Արարելով բերք ու բարիք:
 Ուր դժվար գործ՝ ես այնտեղ եմ,
 Ուր հարուստ փորձ՝ ես այնտեղ եմ,
 Խաղաղության համար խնրված թե բանակ կա՝
 Ես այնտեղ եմ,
 Թե բարձունք ու հաղթանակ կա՝
 Ես այնտեղ եմ...
 Ես Լեռնային Ղարաբաղն եմ՝
 Միշտ սիրահար հանդ ու հողի,
 Քարից անգամ հաց եմ քանում,
 Հյութ եմ քանում ես խաղողի...
 Ապա նայեք Արեւսարի
 Փեշին փռված իմ Հաղորութին,
 Նրա առատ այգեկութին,
 Ծաղիկներին նրա հուռթի:
 Իմ Մարտունուն նայեք ապա,
 Միշտ ժպտաղեն, աղ ու հացով,
 Սուրենաշեն իմ ճարտարին՝
 Այգին զնրուխտ ու գինին ծով...
 Ապա տեսեք աստղերի հետ

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Ո՛նց է խոսում փրկված Շուշին...
 Ձեռքին մուրճը շինարարի,
 Իր նորահյուս երգը շրթին,
 Մի դրախտ է նա հոգեթով,
 Սիրտ է բուժում անգամ օդով:
 Ապա նայեք Քաշաթաղին՝
 Վերածնված հայոց տաղին,
 Քարվաճառին՝ փրկված հավերժ,
 Հոգիներում երգ ու վրեժ:
 Ապա լսեք՝ իմ լուսանուն
 Մարտակերտի գովքն են անում,
 Իր արտերով, այգիներով հոգեհմա,
 Առատության աղբյուր է նա:
 Ապա նայեք
 Իմ լեռնային գեղեցկուհուն՝
 Միշտ հարազատ ու միշտ անգին
 Շահունյանի սուրբ անունը
 Կրող իմ նոր, մայր քաղաքին...
 Հայտնի է նա
 Կառույցներով իր նորածին, երգով, լույսով,
 Երազի պես աստղոտ հույսով,-
 Խելոք, արի զավակներով:
 Նրանց ուժով, ավյունով են ես բարձրանում,
 Նրանց զործի վեհությամբ են ես քաղցրանում,
 Նրանցով են ազատության ջահը վառել,
 Նրանցով են հպարտ քայլում դեպի դարեր:

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Ո Ր Դ Ո Ւ Ս

Կարենից

Չե՞ծիր քո ձին ու սլացիր սարերն ի վեր,
Մի վախեցիր անդունդներից,
Լսիր, որդիս, ինչ են ասել պապերը մեր,
«Ժայռերն անգամ վախենում են խիզախներից»:
Արդար գործը արեւ դարձրու քո հոգու մեջ,
Ամենից շատ սիրիր հողը մեր հայրենի,
Լավ իմացիր՝ նա՛ է դժբախտ կյանքում անվերջ,
Ով չունի տուն ու հայրենիք:
Դե, խթանիր քո ձին, որդի՛ս ու սլացիր,
Գնա՛, փնջիր բարձունքների աստղերը պերճ,
Աստղաբույլով մարդկանց գիրկը վերադարձիր,
Որ հար ապրես սրտերի մեջ:

1975 թ., Ստեփանակերտ

Ե Ր Գ Ե Ր Ի Ս Գ Ի Ր Ք Ը

Երգերիս գիրքը իմ հայրենիքն է,
Գրքիս էջերը՝ արտերը նրա,
Տողերս նրա ծիլն ու ծաղիկն են,
Բառերս՝ մրգեր ծառերի վրա:
Իմ գրքի գույնը՝ կանաչ ու կարմիր,
Կազմին նկարած ծով բարիք ու բերք,
Տպվելու թիվը՝ ներկա ու գալիք,
Իսկ վերնագիրը՝ Ազատության երգ:

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Ջ Ի Ն Վ Ո Ր Ն Ո Ւ Մ Ա Յ Ը

Ռազմի դաշտում
 Հանդիպեց մահը խիզախ մարտիկին.
 - Ո՞ւր ես շտապում,
 Շուտով հունձ կանեն այստեղ անխնա,
 Սիրածիդ աչքը ճամփիդ է հիմա,
 Հեռացիր դու այս ահեղ պայքարից,
 Խուլյս տուր, մի մնա,
 Քեզ ընծայում են ես հարյուր տարի,
 Ջահել ես, գնա:
 - Չեն կարող ապրել առանց հավատի,
 Ասաց զինվորը ու նետվեց մարտի:

1975 թ., Ստեփանակերտ

Ջ Ո Ր Ա Ն Ո Ւ Մ Ե Մ

Չեն որոնել բախտ ու բարիք,
 Անց են կացրել օր ու տարիք
 Աշխատանքի մեջ,
 Իմ վաստակի բեռը ուսած,
 Իմ երազի ճամփով ուզած
 Քայլում են անվերջ:

Ակնադբյուրը իմ երգերի
 Վերելքն է իմ քաղցր երկրի,
 Թռիչքը նրա,
 Նա է ձեռքիս գրիչ դրել,
 Նրա մասին երգ են գրել
 Սրտիս, խղճիս վրա:

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Իմ խոհերում նրա հետ եմ,
 Նրա ճամփին լույսի գետ եմ,
 Ծաղիկ եմ ու վարդ,
 Նրանով եմ թելեր առել,
 Նոր օրերի երգիչ դառել՝
 Նրանով հպարտ:

1975 թ., Ստեփանակերտ

Ղ Ո Ղ Ա Ն Ջ Յ Ո Չ Ո Ւ

Ձ Գ Տ Ո Ւ Մ

Ելել եմ սարը, երկնքի հյուրն եմ,
 Արենն իջել է ու չոքել կողքիս,
 Շուրջս ծաղկունքի ժփանք ու բույր է,
 Ալեկոծվում է խենթացած հոգիս:

Նայում եմ հեռուն՝ դաշտերին կանաչ,
 Յորիզոնները ծալում ափիս մեջ,
 Այն թաթախում եմ արեւի հրում
 Ու նորից փռում ոնց երազ ու տենչ:

Բայց չեմ հագեցնում, արածս քիչ է,
 Ուզում եմ առնել գունդը արեւի,
 Շողերով լցնել ձորեր ու կիրճեր,
 Շողերով ժպտալ մարդկանց բարեւին:

Բոլոր սրտերին արեւ պարգեւել,
 Արեւով թրծել հոգիներն արար,
 Որ հողագնդի բոլոր ծայրերում,
 Մարդիկ արեւով ողջունեն իրար:

1976 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Խ Ո Յ

Անցածը ավստսում եմ
 Ու նորին ձգտում ծարավ,
 Մեկ տխուր հետ եմ նայում,
 Մեկ թռչում դեպի առաջ:
 Չեմ հասնում երբեք գագաթ,
 Միշտ կարծես ուղիս թերի,
 Լավ է, որ մի լույս հավատ
 Նստած է իմ թեւերին:
 Ձուլվում եմ մեր օրերին,
 Խոսելով դարերի հետ,
 Դարձել եմ ես անցյալից
 Գալիքին ձգված մի գետ:

* * *

Եվ գարնան զարթոնքն է իմ մեջ,
 Եվ ամռան տոթը մրգաբեր,
 Եվ աշնան խորհելը բերքի տակ,
 Եվ ձմռան շունչը բքաբեր:
 Եվ ջրի կարկաչն է իմ հոգում,
 Եվ ամպի որոտն ու շանթը,

Եվ բարու ծիլերն ու հունձքը,
 Եվ չարը շղթայող մեծ ջանքը:
 Անցյալ եմ, ներկա եմ, անուրջ եմ,
 Գալիքին ձգված կամուրջ եմ:

1976 թ., Ստեփանակերտ

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Ե Ր Գ Ս

Երբ աչք եմ բացել,
 Սարեր եմ տեսել ու կանաչ անտառ,
 Հորս ձեռքերով
 Անտառի փեշից կախված ակոսներ՝
 Նրա ճակատի կմճիռների պես
 Հաց ու հավատի երանգներով լի:
 Առաջին երգս այդ ակոսներից
 Քամած թարմ հացի բույրի մասին էր,
 Մեր կյանքը սնող հորս վաստակի
 Ու երազների բույրի մասին էր...
 Այդ ակոսները տողերի փոխված
 Մտել են սիրտս
 Բանաստեղծական իմ լուսաբացին,
 Ու մինչեւ հիմա երգերիս շղթան
 Իմ հոր՝ մասին է,
 Ակոսի՛,
 Հացի...

1977 թ., Ստեփանակերտ

Հ Ա Յ Ր Ս

Այգեգործ է հայրս,
 Գիտե վազի լեզուն,
 Նրա համար կյանքը խաղողի համ ունի,
 Նրա համար կյանքը աստղերով է լեցուն,
 Իսկ աստղերը նրա հոգու ծալքերի մեջ
 Անուշ հատիկներ են՝ աշնան սեւ խաղողի՝
 Առած քաղցրությունը հայրենական հողի:

Ք Ե Պ Ն Ա Յ Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Հորս շրթունքներին կենսաթոթիռ երգ է,
Մի աշխարհ է սիրտը՝ հորովելով սնված,
Նրա էությունը հողին փարված հելք է,
Պապենական մեր հին ավանդներից ծնված:

1977 թ., Ստեփանակերտ

Ե Ր Բ Ա Ս ՈՒ Մ Ե Ն՝ Հ Ա Յ Ր

Երբ ասում են՝ հայր,
Ես հասկանում եմ քրտինք ու վաստակ,
Տան հառնող պատեր
Եվ ամուր տանիք,
Աստղերով լեցուն
Մի սուրբ ընտանիք,
Տնից հանդ թելող ապրուստի հավատ,
Հանդից տուն եկող ապրուստ անարատ,
Անտառին հասնող կացնի զրնգոց,
Անտառից հորդող ջերմություն ու բոց,
Կարասում եփվող հրաշունչ գինի,
Անուշ մրգերով ծանրաբեռ սինի,
Լավ ընկերների խնջույք ու սեղան,
Խնջույքից հետո գերանդի, եղան,
Թռռների համար հրճվանք ու հանգիստ,
Մեծերի համար Նահապետ մի խիստ,
Թե լինի անգամ հոգնած, գլխիկոր,
Իր կնոջ համար՝ արելի բեկոր:

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Ք Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Ք

Հ Ո Ր Ս Տ Ե Ն Չ Ը

Իրիկնամուտ էր,
 Հոգնած արեւը նստել էր սարին...
 Ակոսի եզրին հայրս կանգ առավ,
 Նայեց արեւին
 Եվ հեքիաթային իմաստունի պես
 Շշնջաց այսպես.
 - Մի հնար լիներ,
 Ամեն սար դարձնես արդարության զանգ,
 Գետերը՝ տաղեր,
 Սրտերը՝ աստղեր,
 Չորուկներն անգամ
 Կանաչ եղեւնի,
 Ավազը ցորեն,
 Կրակն՝ աղավնի...

1977 թ., Ստեփանակերտ

Հ Ո Ր Ս Ն Վ Ե Ր Ը

Ինչ տեսնում եք իմ մեջ.
 Իմ հորից է եկել՝
 Բարությունս, հույսս,
 Ծարավ ծիլի համար գարնան ցող դառնալս,
 Շող դառնալս՝ մրսող բողբոջների համար,
 Չար ու շառի հանդեպ հոգով դառնանալս,
 Շքերթների գլխին ծածանվելս անմար...
 Մարդու սիրով մարդկանց
 Հպարտ շարք մտնելս,
 Արդար իմ վաստակով
 Կյանքում տեղ գտնելս:

1977 թ., Ստեփանակերտ

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ճ Ն Ե Պ

ՀՈՐՍ ԶՐՈՒՅՑԸ

Սիրտս ծիծառ է,
 Լեռնային ծիծառ,
 Նրա հուշերում
 Առվակը երգ է,
 Արելը՝ ծնծղա:
 Նրա հուշերում
 Սարը պապիկ է,
 Իսկ ծառը՝ տատիկ...
 Ուր էլ թեւել է իմ ծիծառ սիրտը,
 Գարնանամուտի իր զարթոնքի մեջ
 Մեր սեգ սարերին,
 Թթենուն, առվին,
 Կարոտել է միշտ հազարապատիկ,
 Արդար մի տենչով
 Թռչել է, եկել,
 Պապի թեւի տակ իր բույնը դրել,
 Առվի կարկաչով սնել ձագերին,
 Մարդկության սիրով փայփայել նրանց,
 Բարի օրհնանքով բաշխել աշխարհին...

1977 թ., Ստեփանակերտ

ԹԵ ՄԵՐ ԳՅՈՒՂԸ ԳՆԱՔ ՄԻ ՕՐ

Թե մեր գյուղը գնաք մի օր
 Եվ հարցնեք տեղը իմ հոր,
 Սարի լանջից հոսող առուն,
 Շուրջը փռած կանաչ գարուն,
 Կասի՝ այստեղ լուսածեգին,

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Ք Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Ծառ էր ջրում բահը ձեռքին:
 Թե այդ պահին այգում չեղավ,
 Ծառը կասի՝ ձեռքին եղան,
 Արտի միջով, թեժ կեսօրին
 Այցի գնաց հնձվորներին:
 Հանդում նրան թե չգտներ,
 Ետ կգաք, մեր տուն կմտներ,
 Քե՛ք կսարքեք տիրոջ նման...
 Հայրս կգա
 Ու կընդունի ձեզ գրկաբաց,
 Բաժակն առած, մինչ լուսաբաց,
 Կմիանա ձեր թունդ երգին:
 Չեք նկատի նրա դեմքին
 Ոչ փսոսանք, ոչ երկմտանք,
 Թե որ նաեւ
 Որդիների անունը տաք...

1977 թ., Ստեփանակերտ

Հ Ո Ր Ս Չ Ե Ռ Ք Ե Ր Ը

Հորս ձեռքերը հողի գույն ունեն,
 Հողի կնճիռներ ու հողի բույր,
 Նրանք հողածեփ աղավնաբույն են,
 Արարման թելեր, խինդի աղբյուր:

Շոյել են նրանք հասկեր ոսկեվարս,
 Վազերի բեռով թրթռացել,
 Վտանգի պահին լարվել են ցասմամբ,
 Թշնամուն ջնջող հրթիռ դարձել:

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Հորս ձեռքերը արմատ ու ճյուղ են,
Բերքի բանալի, բերկրանքի դուռ,
Գալիքին պարզած օջախ ու հյուղ են,
Մառանի սյուներ, բարության դուռ:

1977 թ., Ստեփանակերտ

Ա Փ Ս Ո Ս Ա Ն Ք

Հորս ուժի ծանրությունից
Ժայռը կփլվեր,
Նրա կացնի մի հարվածից
Կաղնին կփռվեր,
Գործի ժամին եւ ոչ մեկը
Չէր հասնի նրան,
Ցրտին, տապին կոփված դեմքը
Գույն ուներ նռան:
Բայց դողում են ձեռքերն հիմա,
Ուժը հատել է,
Ծերությունը շատ է անգութ,
Նրան գետնել է...
Երջանիկ է զավակներով
Եվ կյանքից գոհ է,
Սակայն դեմքի կնճիռներում
Տխրության խոհ է:
Նա չի հաշտվում ծերության հետ,
Պայքար է հոգում,
Ա՛խ, հայրերի ճամփին ինչո՞ւ
Ձմեռն է չորում:

1976 թ., Ստեփանակերտ

«ՈՒԶՈՒՆԴԱՐԱ»

Հարսանիք է, երգ է, նվագ,
 Պտտվում է շուրջպարն անվերջ,
 Հրաբուխ է ասես ժայթքում
 Ջահելների սրտերի մեջ:
 Քոչարի են պարում նրանք,
 Լեզվակներ են
 Ասես հզոր մի խարույկի,
 Թռչկոտում են, գոչում այնպես,
 Որ աստղերն էլ շլանում են
 Այդ հաճույքից:
 - Հայրիկ, ի՞նչ ես նստել մի կողմ,
 Մեզ հետ պարել չե՞ս ցանկանում, -
 Ե՛վ համարձակ, ե՛լ խնդրելով,
 Տղաները ձգում են ու կալմեջ անում:
 Ու պարում է հայրը թափով,
 Սակայն մի պահ,
 Կանգ է առնում նա հեւալով,
 (Լավ է, որ կա պատ-հենակը),
 Ու խնդրում է,
 Որ շուտ փոխեն եղանակը:
 Եվ ծորում է «Ուզունդարան»,
 Ետ են կանգնում տղաները,
 Ասպարեզը հորը թողած:
 Տարածել է թեւերը նա,
 Հոգնած կռունկ լինի ասես,
 Եվ առաջին անգամ կյանքում
 Պարում է նա դանդաղ ու հեզ:

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Ջահելները քար են կտրել,
 Հարցականի նման խոհն է
 Թառել նրանց դեմքի վրա,
 «Հայր, «Քոչարի» էիր պարուն,
 Այդ ե՞րբ դարձավ «Ուզունդարա»:

1976 թ., Ստեփանակերտ

Պ Ա Պ Ի Ս Ե Ր Ա Ջ Ր

Պապս գիշերը կքներ մի ժամ,
 Մի ժամուն տեսած իր երազները
 Հինգ ժամ կպատմեր...
 Կռիվ էր,
 Տարին ծանր էր ու դաժան:
 Գյուղի աջ թեւն էր վաստակած պապս,
 Ու մեր օջախի հույսն ու հավատն էր:
 Աչքը կկպցներ թռուցիկ, շտապ,
 Կելներ առաջին աքլորականչին,
 Երազի տուտը կբացեր դանդաղ`
 Հույսը սրտի մեջ, ականջը` կանչի:
 - Երազուն տեսա
 Արա՛ր-աշխարհի պղտոր գետերը
 Ջուլավվա՛ծ, խաղա՛ղ, -
 Խաղաղությունը կհաղթանակի...
 Տեսա՛ անտառուն չոր փայտ են դարսուն, -
 Տարին կլինի լավ ու հացառա՛տ...
 Տեսա՛ Նժդեհին կարմիր ձի նստած,
 Կռվի է տանուն մեր Հայոց զորքը, -

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Նժդեհի գործին պարտություն չկա...
 Պատմում է պապս,
 Մեր հաղթանակը կապում իր տեսած
 Երազների հետ,
 Իսկ երազները՝ Նժդեհի արդար
 Ու մեծ գործի հետ:

1976 թ., Ստեփանակերտ

Մ Ա Ն Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն Ս

Քիրսի լանջերի բուրմունքը առած,
 Դիզափայտի հին խարույկը վառած,
 Արեւսարի ջինջ շողերին փարված,
 Ո՞ւր թելին տվեց իմ մանկությունը:

Մեծ կռվի բոթից շուտ հասունացավ,
 Բահ ու մանգաղի ընկերը դարձավ,
 Պապիս ծերության հետ էլ հեռացավ
 Մանկություն չապրած իմ մանկությունը:

1975 թ., Ստեփանակերտ

Պ Ա Տ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն Ս

Պատանությունս անցավ անհանգիստ,
 Անցավ հաշմանդամ, կռվից տուն դարձած
 Քեռուս հետ, գյուղում:
 Թեկուզ ջահել էր,
 Բայց ի՞նչ կարող էր անել նա մեռակ, -
 Պատանությունս դարձել էր նրան

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Օգնական, հենակ:
 Պատանությունս անցավ սայլի մեջ,
 Թեկուզ քեռիս էր ավագ սայլապան,
 Պատանությունս էր նրան պահապան:
 Պատանությունս անցավ իմ քեռու
 Մանգաղի տակով,
 Խրձերի շատը կալ էր բերում իմ
 Պատանությունը, այն էլ՝ շալակով:
 Պատանությունս անցավ ձյուններում,
 Ձմռանն անտառից նա ցախ էր բերում,
 Նրանց համար, ում ճրագն էր հանգել,
 Սեւ լուրը եկել, խուժել էր տունը:
 Պատանությունս խղճմտանք դարձել,
 Շտապ ապրում էր հասունությունը:
 Լամպի լույսի տակ գրքերին թեքված,
 Մեսրոպյան խոսքը սրտի մեջ բեկված,
 Հոգու թեւերով գալիք էր թռչում
 Պատանությունս՝ դարձած մի թռչուն:
 Պատանությունս կռվի օրերին
 Կես մրսած ու կես ժպիտով անցավ,
 Դրա համար էլ...
 Բանաստեղծ դարձա:

1975 թ., Ստեփանակերտ

Հ Ա Ս Ո Ւ Ն Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն Ս

Հասունությունս
 Աշխարհին իջած խաղաղության հետ
 ճանապարհ մտավ,
 Կյանքը ողջունեց սիրո թրթիռով

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Ու սերն իր գտավ...
 Աշխարհը սիրո օրորոց էր մի
 Նրա աչքերին,
 Այդ սերը հոգուն երազ էր բերում,
 Եվ ուժ՝ ձեռքերին:
 Հասունությունս իր կոպերի տակ
 Առավ արտերի թավիչ կանաչը,
 Իսկ ականջների մեջ ձայնագրեց
 Ջինջ աղբյուրների անուշ կարկաչը,
 Լեռներից առավ հպարտությունը,
 Խիտ անտառներից՝ ծփանքը խաղաղ,
 Գիտելիքների անհուն ծարավով
 Եկավ մեծ քաղաք...
 Հասունությունս կայուն էր, համառ,
 Նա հերկեր հերկեց,
 Նա հունդեր ցանեց
 Բեղուն ու հարուստ ամառվա համար...

1975 թ., Ստեփանակերտ

Ի Մ Խ Ո Յ Ե Ր Ո Ւ Մ

Իմ խոհերում,
 Գրոհներում,
 Միշտ լավին եմ ես հետեւել,
 Միայն լավին,
 Որ ծնվել է՝ լեռներ հարթի ու հար թեւի,
 Եվ թեւելով՝
 Հարատեւի:
 Իմ խոհերում,
 Գրոհներում,

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Նախանձել եմ փարոսներին,
Որոնք մութ ու խավարի մեջ,
Լույսով անշեջ,
Տուն են բերել հերոսներին:
Իմ խոհերում,
Գրոհներում,
Նախանձում եմ փարոսներին
Ու հետեւում հերոսներին:

1977 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Երբ ամպերը պար բռնեն
Մռով սարի կատարին,
Երբ արծիվը խենթացած
Իր սխրանքը կատարի,
Իմացիր, իմ բարեկամ,
Որ այդ արծվի սխրանքը
Ներշնչանքն է իմ երգի...

Երբ ամպերը որոտան,
Գարնան անձրեւը մաղի,
Հողը առնի ծարավն իր
Ու ժպտա շող ու շաղին,
Իմացիր, իմ բարեկամ,
Որ անձրեւն այդ կենարար,
Թարմությունն է իմ երգի:

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Երբ խաղաղվի երկինքը,
 Ծիածանը կամարվի,
 Գալիք բերքի ծիւերով
 Մի նոր աշխարհ արարվի,
 Իմացիր, իմ բարեկամ,
 Որ ծիածանն այդ բարի,
 Հավերժունն է իմ երգի:

1977 թ., Ստեփանակերտ

Կ Ա Ր Ծ Ո Ւ Մ Է Ի

Ես քայլում էի թավուտ անտառով,
 Անվրդով, հանգիստ...
 Եվ հանկարծ տեսա,
 Որ փայտփորիկը կաղնու կատարից
 Շիֆր է հաղորդում,
 Իսկ մոշահավը թփի տակ կարծես
 Այդ հաղորդումը
 Տպում է արագ:
 Չկարողացա խոսքն այդ վերձանել,
 Անհուն կարո՞տ էր, թե՞ սիրո կրակ,
 Ու մինչեւ հիմա այդ հեռագիրն ինձ
 Հանգիստ չի տալիս,
 ... Իսկ կարծում էի, թե անգիր գիտեմ
 Երգը անտառի:

1977 թ., Ստեփանակերտ

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

* * *

Աշխարհը՝ մեծ, տենչերս՝ անթիվ,
 Երազներս՝ պայծառ ու կեզ.
 Փոթորկվում եմ գիշեր ու տիվ,
 Գարնանային անտառի պես:
 Փոթորկվում եմ ու պայքարում,
 Որ իղծերս առնեն մարմին,
 Որ սրընթաց մեր այս դարում,
 Թեւաբախեն երգերը իմ:
 Սերունդներին բերկրանք տանեն,
 Տանեն ձգտում ու հիացում,
 Որ վաստակս գալիք հասնի,
 Ինչպես երազ ու լիացում:

1977 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Ես այն մարդու ժառանգորդն եմ,
 Ում շուրթերին առաջինը երգը հնչեց,
 Ով որ քարը խփեց քարին
 Եվ համաչափ զարկ զգալով,
 Ելավ պարի...
 Ով ավազին
 Ոտնահետքերն իր նշմարեց
 Եվ իր նման մարդ նկարեց:
 Ով որ զօեց
 Կանաչ տերեւ,
 Գետ ու առու,
 Շունչը բարու

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Իր մեջ զգաց,
 Սիրով լսեց
 Կյանքի հիմնը,
 Ինչ ստեղծեց,
 Չասաց՝ իմն է,
 Գոչեց՝ Մերն է...
 Ով մեկն առավ,
 Տասն ընծայեց,
 Մարդու սիրով սիրտը վառեց,
 Եվ ոչ ոքի չնախանձեց,
 Չծանրացավ իր մեղքերով,
 Չարստացավ
 Չոգեպարար իր երգերով,
 Ժպիտներով աշխարհն օծեց:
 Ու մի օր էլ արեգակի առաջ չոքեց,
 Ասաց՝ Արեւ,
 Քեզնից սերված շունչս վերցրու,
 Դու աշխարհից անբաժան ես,
 Ջերմացնող շողերիդ հետ իմ հոգին էլ
 Մերունդներին կբաժանես...

1977 թ., Ստեփանակերտ

Հ Ա Վ Ա Տ Ի Ս Մ Ե Ջ

Պատանության տարիներին
 Ես փարվեցի իմ հավատին,
 Ընկերացանք իրար,
 Եվ սրտիս մեջ իմ տենչերի
 Բույլը դարձավ սխրանքի երգ,
 Անմարելի կրակ:

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Մարտեր եղան աշխարհացունց,
Միլիոնավոր սրտեր հանգան
Հանուն իմ հավատի,
Այդ սրտերը մեր դաշտերում
Արյունավառ վարդեր դարձան,
Որ բույր բերեն կյանքին:

Որդեկորույս մեր մայրերի,
Սիրո ծարավ մեր քույրերի
Արցունքների միջից
Հավատիս մեջ թախիժ ծորեց,
Եվ հավատս կարծես օծվեց
Այդ թախիժով անբիժ:

Ու ծալքերում իմ հավատի,
Հայրենիքիս ուժն է եռում՝
Միշտ անսասան ու վեհ,
Մեկ էլ զոհված մարտիկների՝
Մեր հայրերի, եղբայրների
Հիշատակն անմեռ:

1977 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Մանուկները թռվռալով
Առավոտյան իջան բակ
Ու փաղոցի մի անկյունում
Կառուցեցին մի «գյուղակ»:
Եվ դիտեցին երկար-երկար՝
Տե՞ղն է, արդյոք, ամեն ինչ,
Ստուգեցին «կառույցները,

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

ճանապարհը, լույսը ջինջ»:
 Հավանեցին իրենց «գյուղը»,
 Ասին՝ լավ ենք կառուցել,
 Բայց այս ի՞նչ է... զոհվածների
 Հուշարձանն ենք մոռացել:

1977 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Սարի փեշերին
 Թերթերը թռչնած ու թելերը կախ
 Մի ծաղիկ տեսա...
 Թախծոտ մի սարսուռ մարմինս դաղեց,
 Փշաքաղվեցի.
 Անցա՛ծ-գնացա՛ծ օրերիս ձայնը
 Հասավ իմ սրտին...

1977 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Ամեն օր հսկա մի սար է փլվում
 Իմ հոգու խորքում,
 Եվ հսկա մի սար հառնում է նորից:
 Ամեն օր մի գետ
 Չորանում է իմ երազ-խոհերում,
 Եվ փոխարենը մի գետ է բխում
 Երազիս ձորից:

Իմ հոգու խորքում աստղեր են խամրում,
 Ծնվում արեւներ,
 Հին կաղնիներ են մեռնում ամեն օր,

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Եվ նոր անտառներ շրշում մեղմօրոր:
Ողջ բնությունն է կրկնվում իմ մեջ՝
Կարոտով, կանչով...
Ապրում եմ այսպես արարման տենչով:

1977 թ., Ստեփանակերտ

Կ Յ Ա Ն Ք Ս Վ Կ Ա

Ճիշտ եմ ասել,
Կյանքս վկա,
Այս աշխարհի արարիչը
Կինն է, որ կա...
Կինն է հունցել արելը վառ,
Երկինք նետել,
Դրա համար
Այնքա՛ն ջերմ է արելն անմար:
Կինն է երկնել ջրվեժները,
Որոնք այնքա՛ն նմանվում են
Նրա ուսերն ի վար փռված
Նուրբ վարսերին:
Կինն է երկնել ծաղկունքը բյուր,
Դրա համար նրանք ունեն
Կնոջ թովչանք ու կնոջ բույր:
Կնոջ ձեռքի շոյանքներն են
Բարդիները աշխարհ բերել,
Թե չէ նրանց
Նուրբ իրանն ու նազանքները
Չեն նմանվի երբեք կանանց:
Իսկ հովե՛րը...

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Երբ քրտնաթոր մարդու դեմքին
 Ձով են բերում անռան տոթին,
 Թվում է, թե շոյում են քեզ
 Կնոջ սիրտը, կնոջ հոգին:
 Կինն է խորհել, որ մայրությամբ
 Քաղցրացնի աշխարհը ողջ,
 Դրա համար,
 Երբ որ կանայք մայրանում են,
 Գարնանային ցողերի պես
 Մեր բերկրանքն ու խինդն է ցանվում,
 Մեր դուստրերի, մեր ուստրերի
 Շրթունքներին մայր անունն է
 Ծիածանվում:
 Կյանքս վկա,
 Այս աշխարհի արարիչը
 Կինն է որ կա:

1977 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Կարոտներիս թելով կրկին գյուղ են հասել
 Ու շրջում են նորից փոքրիկ մեր բակում,
 Միտքս իր հուշերի հին կծիկն է բացել,
 Տխրությունն է շնչում իմ զարկերակում:

Մայրս չկա, որ գա փարվի ինձ քնքշանքով,
 Չկա տատս` հեքիաթն իմ կարճ մանկության,
 Բակ է իջնում մութը լուռ, ափսոսանքով,
 Ես պառկում եմ հողին մի խոր անձկությամբ:

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Պ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Պառկում եմ, որ մորս անուշ ձայնը լսեմ,
 Լսեմ տատիս ձայնը՝ նուրբ, մեղամաղծոտ,
 Հետո իրիկունը կոպերիս տակ առած
 Երազներիս փարվեմ մինչեւ առավոտ...

Մ Ե Ր Օ Ջ Ա Խ Ի Մ Ո Տ

Սիրելիս, կաթսան բեր դիր կրակին,
 Փայտե շերեփով թող թանը խառնեն,
 Ճարճատող մեր հին օջախի կողքին
 Հուշ դարձած իմ մոր կարոտը առնեն:

Գազն այսօր փակիր, պետք չէ, սիրելիս,
 Թող փայտով վառեն օջախը մեր հին,
 Ես իմ մոր եփած թանովն եմ հիշել,
 Պղնձե կաթսան բեր դիր կրակին...

1975 թ., գ. Ակնաղբյուր

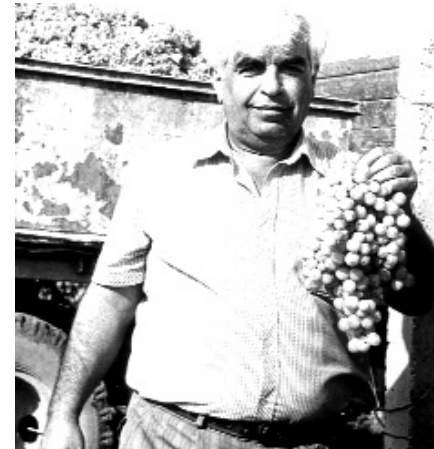
Ո Վ Մ Ա Յ Ր Բ Ն Ո Ի Թ Յ Ո Ի Ն

Ով մայր բնություն,
 Զորություն տուր ինձ՝ գույների բոլոր
 Ի մի հավաքեմ քո սեզ սարերից,
 Անդունդներից քո, դաշտերից ծաղկած,
 Քո հորդ գետերից, թերթերից ծաղկանց,
 Ի մի հավաքեմ, խառնեն երգերիս
 Ու երգերիս հետ նվիրեմ մարդկանց:

Ք Ե Պ Ն Ա Ց Տ Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Ով մայր բնություն,
 Ջորություն տուր ինձ՝ քո երակների
 Թելերից բոլոր ու երանգներից
 Յյուսեն տողերը իմ նոր երգերի,
 Որ երգերս քո արյամբ բաբախեն,
 Ունենան շունչը քո գարունների
 Ու հավերժության դռները բախեն:
 Ջորություն տուր ինձ՝ քո արմատները
 Խրեն խորքերը իմ նոր երգերի,
 Որ նրանք առնեն ուժդ արարման,
 Մոռանան՝ ինչ է հին ու հնություն,
 Որ սրտերի մեջ բուրե՛ն ու ծփա՛ն
 Քո նոր թարմությամբ,
 Ով մայր բնություն:

1977 թ., գ. Ակնաղբյուր

Խաղողաքաղ

*Քանի՜ անգամ մեծացար ու
Մանկացար ինձ հետ,
Մոր հրճվանք ու համբերություն,
Արեւսար իմ սեզ:*

ԱՅՍ...ՏԱՐԻՔՈՒՄ**Ի Մ ԱՐԵՎՍԱՐ**

Առավոտներս ուսին առած
 Իմ հույսի կատար,
 Չորս լանջերով լույսին փարված
 Իմ վիզ ու սատար:

Առուններս դռշին շարած
 Մայրական իմ գիրկ,
 Քարուններս փեշին կարած
 Իմ եռանդ ու կիրք:

Բարձունքներս պահած խորքում
 Իմ լեզենդ ու կյանք,
 Արցունքներս առած հոգում՝
 Իմ թախճոտ բերկրանք:

Քանի՜ անգամ մեծացար ու
 Մանկացար ինձ հետ,
 Մոր հրճվանք ու համբերություն,
 Արեւսար իմ սեզ:

1979 թ., գ. Ակնաղբյուր

Խ Ա Ղ

Ուխտածորուն կա մի գետ,
 Հավետ շող ու շաղուն,
 Կարկաչուն է նա կրծքիս տակ
 Ու սրտիս հետ խաղուն:

Մեկ էլ տեսար քնով անցավ՝
 Մի խաղաղված խանդով,
 Մեկ էլ տեսար աշուղ դարձավ,
 Երգեց բազուն հանգով:

Երգն ավարտեց, աչքով արավ,
 Պահնտոցի խաղաց,
 Թաքստոցից ձորը թռավ,
 Վազեց դեպի ջաղաց:

Շրթունքներին ալրափոշի,
 Ձկների հետ պարեց,
 Լուսնի բաղարճն առած դոշին,
 Դաշտերն աճապարեց:

Աճապարեց եւ ինձ կանչեց՝
 Սիրտս ափերի մեջ,
 Այդպես՝ նա ինձ, ես էլ՝ նրան,
 Կարոտուն ենք անվերջ:

1979 թ., գ. Ակնաղբյուր

ԱՐՅԱՎԻՐՔ

Ուխտաձորը լցվել էր
 Ամպ ու որոտով,
 Դասից եկա եւ անտառ
 Գնացի ոտով:
 Խելագարվեց անձրեւը
 Սարի ծնակում,
 Ես մեց-մեցակ կուչ եկա
 Կաղնու փչակում:

Գիշերն իջավ, ճամփեքը
 Կորան խավարում,
 Ձոր ու կիրճեր խենթացած
 ճչացին վարում:
 Քիչ էր մնում՝ ժայռերը
 Գլխիվայր շուռ գան,
 Անդունդները անտառին
 Բռնեն ու կուլ տան:

Կաղնին կուրծքը դեմ արած
 Արհավիրքին խենթ,
 Մենամարտի էր մտել
 Թեժ շանթերի հետ:
 Սակայն կայծակը կաղնու
 Մի ճյուղը խլեց,
 Դեմի ժայռը ցնցվեց ու
 Չայրույթից փլվեց:

Աչքը բացեց լուսայգը՝
 Անդորրի ծարավ,
 Մայրս արցունքն աչքերին
 Եկավ ինձ տարավ:
 Տուն գնացի՝ իմ հոգուն
 Եյուղատված կաղնին...
 ... Կռվից հայրս էր եկել,
 Բայց մի կռնանի ...

1979 թ., գ. Ակնադբյուր

Գ Ա Ն Ձ

Անց են կենում օրերս՝
 Կանաչ-կարմիր շորերում,
 Թռվում են լորերս
 Իմ կարոտի ձորերում:

Ձեռք մեկնելու ի՛նչ իմաստ,
 Չես բերելու հույս չկա,
 Շոշափում են իմ սիրտը,
 Երազներն իմ արեկա:

Լույսի թելեր են մանում,
 Չիմնում են նոր մի կամար,
 Թեկուզ տեսել են կյանքում
 Չիտուն գարուն ու ամառ:

Նորից ծփանք է տալիս
 Դեմս ծնծղան արելի ...
 Չոգիս խուտուտ է գալիս,
 Խորքում գանձ կա երելի:

1980 թ., Ստեփանակերտ

Ի Մ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՅԻՆ

*Իմ առաջին ուսուցչուհուն՝**Աշխեն Աբալյանին*

Երախտիքի ձայնը երգ դարձրի այսօր,
 Ծաղիկների բույրով շաղախեցի,
 Ինչ որ ցանել էիր մատաղ մեր սրտերում,
 Հատիկ-հատիկ, շող-շող հավաքեցի,
 Ձանգի դողանջ դարձավ, այգաբացի ժպիտ,
 Մայրական մեղմ քնքշանք, արեւի բույր,
 Այբուբենի ծփանք, ծարավ հոգի ու սիրտ,
 Երազների խարույկ, աստղերի բույլ:

Հավաքեցի ծալ-ծալ, ալիք-ալիք, փունջ-փունջ,
 Քո անհատնում սիրո ծովը մտա ...
 Բաժանվելու օրից դու իմ հուշերի մեջ,
 Թուխ արեգակ էիր, ճերմակ գտա:
 Սիրտս ափիդ մեջ է,
 Առ, ջահելացիր,
 Նրանում քո տված
 Աշխարհն է անձիր:

1979 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ա Յ Ց

Աստղերի՜ միջո՞վ իջնեն,
 Թե՞ սեզ սարերի,
 Խորհուրդն են բերել ինձ հետ
 Անցած դարերի:

Ոտքերս շատ են կպել
 Սրակող քարի,

Բայց երբեք չի խաթարվել
Ձայնն իմ քնարի:

Կանչերի ետքից ընկած
Յեռուն գնացի,
Պղտորված ջրերի մեջ
Ձուլալ մնացի:

Եկա, որ մաքրությունս
Քեզանով չափեմ,
Գտնեմ ինձ քո լույս գրկում,
Քեզանով հարբեմ:

Ուխտի չեմ եկել խաբված,
Եկել եմ սիրով,
Եկել եմ կյանքս քեզ տամ
Իմ սրտի հրով:

1980 թ., գ. Ակնաղբյուր

Մ Ա Յ Ր Ս

Մայրս հիվանդ էր, ա՛խ,
Նա մարում էր արդեն,
Նստել էինք շուրջը
Թախծոտ երազներով,
Մենք սիրտ էինք տալիս,
Խաբում իրեն եւ մեզ
Ու մեր հոգին լցնում

Անգո հրաշքներով:
 Իրար աչքերի մեջ
 Մշուշ էինք տեսնում.
 Մայրս մի տեսիլք էր
 Դառնում կամա՛ց-կամա՛ց,
 Ոչ թե մորս, ասես,
 Մի հուշ էինք տեսնում,
 Ինչպես հեքիաթի մեջ՝
 Կարոտներով անանց:
 Հայրս մղկտում էր՝
 Ձեռքը խղճին դրած,
 (Կյանքում մորս երբեք
 Մի ցուրտ խոսք չի ասել),
 Նա հիշում էր մեկտեղ
 Ծանրությունը կրած,
 Հիսուն տարի ո՛նց են
 Իրենց ուղին անցել:
 Մեր տան առաստաղը
 Քրտինքով էր պատել,
 Իսկ թթենին տխուր
 Շարական էր ասում՝
 Գարնան շրշուններում
 Մի խոր թախիծ,
 Մայրս որք մնացող
 Հորս շշնջում էր.
 - Ինչպե՞ս պիտի ապրես
 Դու առանց ինձ:

1980 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ի Ս Գ Յ ՈՒ Ղ Ը

Արեւսարի լանջին պեծին տվող մի լույս՝
 Հին-հին տառապանքից, նոր հոգսերից ծնված,
 Կանաչ երազներով հուրհրատող մի հույս՝
 Արդար քրտինքով ու դժվար հացով սնված:

Արեւսարի լանջից սկիզբ առնող առու՝
 Ձուլալ, սակայն խրտնած՝ հանկարծ չցամաքի՜,
 Խաղողենու մի վազ՝ երկար ու դալարուն,
 Արմատները հողում, շուրթը՝ արեգակին:

Արեւսարի ուսին բախտը գտած հովիվ,
 Ուխտաձորի փեշին հացը գտած հողվոր,
 Անխոնջ մի գիտնական՝ միտքը դրած բովին,
 Մի թխահեր տղա՝ ապագայի լողորդ:

1980 թ., գ. Ակնաղբյուր

Պ Ե Ղ ՈՒ Մ

Մի ամառ ես դարձա հնազետ,
 Պեղեցի պապերիս տան տեղը:
 Հայրս նախ ինձ անգործ համարեց
 Ու ջղայն ուրեց թուխ բեղը:
 Ի՜նչ աներ, հաշտվեց եւ օգնեց,
 Ինչպես միշտ, աշխույժ էր, չհոգնեց:

Եվ հայրս իր աչքին բարձրացավ,
 Երբ մեզ հետ խոսեցին դարերը,

Արեւի շողերից թարմացան
Անտաշ ու սրբատաշ քարերը:

Հանեցինք մենք քարե մի կացին,
Բրոնզե մի նիզակ, մի սինի,
Արեւից գույն առած մի կարաս,
Բայց ափսո՛ս, ցնդել էր թունդ գինին:

Հանեցինք կեռաքիթ մի մանգաղ,
Մի արոր՝ պապիս պես կորամեջք,
Մեսրոպյան գրերով մագաղաթ
Եվ մեկ էլ մի սուրբ խաչ քառաթել:

... Ոչ թե հին տունն էի ես պեղել,
Այլ սիրտը հայրենի իմ գյուղի,
Իմ գյուղի, որ այնպես ցնծում է
Դաշնությանը արմատի եւ ճյուղի:

1980 թ. գ. Ակնաղբյուր

Ս Խ Ա Լ Ը

Դաշտերը կանաչել, նայում են սարերին,
Սարերը լռել են, սառել,
Ճերմակն է շատանում նրանց սեզ գահերին,
Ձմեռը դաժան է դառել:

Դաշտերը արթնացել, կարոտով կանչում են,
Գարունը համբույր է ուզում,

Սարերը չեն լսում, անտարբեր սառչում են՝
Մշուշի ծովի մեջ սուզվում:

Ծարաված դաշտերի շուրթերը ճաքում են,
Խաշվում են, կարոտ են ջրի,
Ճերմակած սարերի հույսերը խաբվում են,
Մաշվում են, կարոտ են հրի:

... Արեւը ելել է, արդար է արեւը,
Ուր որ է, սխալն այդ կուղղի,
Արեւի շիկնանքից իմ սիրտը դողում է
Եվ ճոճվում իր հույսի ճյուղին:

1980 թ., Ստեփանակերտ

Ե Ր Կ Ր Ի Ս

Թե շառաչեին գետերը ինձ չափ,
Հիմա մաշել էին կանչերը իրենց,
Թե չքնեին սարերը ինձ չափ,
Հիմա փշրել էին լանջերը իրենց:
Թե ալիքվեին ծովերը ինձ չափ,
Հիմա լճակ ու լիճ էին դարձել,
Թե թեւածեին հովերը ինձ չափ,
Հիմա վաղուց էին անհետացել:
Սերս դեպի քեզ անհուն է այնքան,
Որ նախանձում է բնությունն անգամ:

1980 թ., Ստեփանակերտ

ԿՅԱՆՔԻՍ ԳԵՏԸ

Չչորանա կյանքիս գետը,
 Վարարունով անցնի,
 Դալար պահի արահետս,
 Արարունով անցնի:
 Ծփանք դառնա, տաղ ու հողին
 Փարվի ալիքներով,
 Գգվանք դառնա, շաղ ու շողին,
 Վառվի գալիքներով:
 Անձրեւ դառնա, սրտիս իջնի,
 Ափերն իմ կանաչեն,
 Ուր էլ թեւի, նրա շնչից
 Մարդիկ ինձ ճանաչեն:

1980 թ., Ստեփանակերտ

ԳԱՐՈՒՆԸ

Գարունը բացվում է,
 Վազերը լացում են,
 Իմ խինդի արցունքն են նրանք:
 Լանջերը ժպտում են,
 Յունդերը ծլում են,
 Իմ հոգու արբունքն են նրանք:
 Սարերը պրկվում են,
 Ծառերը պռկում են,
 Իմ սիրտն է խոխոջում նրանց հետ:
 Անպերը հալչում են,

Ջրերը կանչում եմ,
 Իմ սիրտն է խոխոջում նրանց հետ:
 ... Հունդերը ցանել եմ,
 Ծառերը փայփայել,
 Վազերը շահել ու պահել,
 Նրանց հետ լցվում եմ,
 Նրանց հետ բացվում եմ,
 Նրանց հետ մնում եմ ջահել:

1980 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ս Ր Տ Ի Ս

Թե հունդերի հետ չծլեիր
 Ու չբացվեիր վարդերի հետ,
 Թե աստղերից լույս չխլեիր
 Ու չծփայիր արտերի հետ,
 Թե սարերի հետ չհառնեիր,
 Ու չսանձեիր հողմերը չար,
 Թե կայծակներից հուր չառնեիր
 Ու չցրեիր մշուշ ու մառ,
 Թե մանկանց ճիչով չխնդայիր
 Ու չակոսվեիր հանդ ու դաշտով,
 Թե երկրին շունչը քո չտայիր
 Ու չմխայիր նրա բախտով,
 Թե մոմի նման չհալվեիր
 Ու թրթռայիր լոկ քեզ համար,
 Թե մարդկանց ճամփին չվառվեիր,
 Այսօր քո տեղը ո՞վ կիմանար:

1980 թ., Ստեփանակերտ

ԿՐԾՔԻՍ ՏԱԿ

Ամպերը զարնվեցին երկնքում՝
 Իմ հոգուն կայծակը շողաց,
 Շառաչներ հնչեցին ընդերքում,
 Երկրի տեղ իմ սիրտը դողաց:

Գետերը դուրս եկան ափերից,
 Ջրածածկ հույզե՛րս եղան,
 Անտառներ խաբվեցին ծափերից,
 Հողածածկ հույսե՛րս եղան:

Աշխարհը կրծքիս տակ առել,
 Դարձել եմ եռացող տիեզերք...
 Ավյուճս կարող է քնե՛լ,
 Արյո՛ւնս չի՛ քնում երբեք:

1979 թ., Ստեփանակերտ

Պ Ա Պ Ի Կ

*Առաջին թռռնիկիս՝
 Ալեքսանդր Խանյանին*

Այնքա՛ն վառ աստղեր կային իմ հոգում,
 Սակայն Արեւը թռռնիկս էր, ծնվեց,
 Եվ աշխարհ տեսած իմ սրտի խորքում
 Ներկաս գալիքին հար ծիածանվեց:

Իմաստ ստացան կյանքս, ձգտումս,
 Աշխարհի հանդեպ սերս ծովացավ,

Թե ո՞նց էր հսկում թռռների քունը՝
Ալեհեր հորս ես նոր հասկացա:

Ես նոր հասկացա, թե ինչ է սերունդ,
Ինչ են շառավիղ եւ հոգու կամուրջ,
Պապիկ կոչվելու հպարտ անունը
Չիմա երազ չէ եւ ո՛չ էլ անուրջ:

Անունն այդ՝ սրտի զարկ է ինձ համար,
Որ հազար թելով կապում է կյանքին...
Ովքեր ուզում են հասուն այր դառնալ,
Թող որ շտապեն ու դառնան պապիկ:

1980 թ., Գրողնի

ԵՍ ԻՆՔՍ ԻՆՉ ՀԱՍՏԱՏԵՑԻ

Ես ինքս ինձ հաստատեցի՝
Ունեցածս կյանքին տալով,
Չոգուս շերտ-շերտ երազները
Բաժանեցի ծաղիկներին,
Իսկ բյուրեղյա մաքրությունը՝
Շաղիկներին...
Բարդիներին նվիրեցի
Իմ տենչերի սլացքը սուր,
Օջախներին՝
Սրտիս, հոգուս
Կայծերը բյուր...
Վեհությունս նվիրեցի

Սեգ սարերին,
 Էությունս՝
 Սերունդներին ու դարերին:
 Դեռ չեմ հատնել,
 Վառվում եմ դեռ
 Հրայրքներով,
 Կրակներով:
 Բուռ-բուռ, սրտանց,
 Ինչ որ ունեմ
 Ինքնամոռաց ու ինքնակամ
 Նվիրում եմ ես աշխարհին՝
 Բարուն, լավին միշտ ժպտալով,
 Ունեցածս կյանքին տալով:

1979 թ., Ստեփանակերտ

Սիրտս ծով է,
 Թախծել գիտեմ երաշտահար
 Եղած ծիլի բախտի համար,
 Եվ ցամաքող մի աղբյուրի կաթկթոցի:
 Թախծել գիտեմ ես ծերություն տեսած կաղնու
 Փշուր-փշուր երգի համար:

Սիրտս ծով է,
 Եռալ գիտեմ
 Կորած խղճի, բութ վեճի դեմ,
 Չարի, դավի, անբանի դեմ,
 Չար նախանձից ծնված ոխի,
 Ազնիվ մարդու ոտխի դեմ:

Դեռ սերն իմ մեջ ծիլ է տալիս,
 Դեռ անտառի երգն է կանչում,
 Դեռ հոգուս մեջ կանչ է դառնում,
 Ձայնն իմ երկրի՝ ինձ սնողի,
 Դեռ կարոտս խուտուտ գալիս՝
 Վերածվում է լույսի շողի,
 Դեռ ապրում եմ երազներով,
 Ձարդարելով կուրծքը հողի,

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Չեմ տրտնջացել իմ բախտի համար,
 Ինչ տրվել է ինձ,
 Գոհ եմ մնացել,
 Լսել եմ հոգուս ձայնը առնական,
 Ծաղիկ ցանելով
 ճամփաս գնացել:

Իմ ուղեցույցը միշտ լույսն է եղել,
 Եղել եմ երգի,
 Չերկի սիրահար,
 Ավելորդ խոսքով վերքեր չեմ պեղել,
 Թեև եմ տվել
 Չույսերով իմ վառ:

Ու երբ դատարկված սրտեր եմ տեսել,
 Վառել եմ նրանց
 Չոգուս կրակով,

Իսկ եթե հանկարծ թափուր չմնամ,
 Հոգիս սնել եմ
 Երկրիս երակով:

Կշռադատել եմ ինքս ինձ անվերջ,
 Անցյալիս նայել,
 Ստուգել ներկաս,
 Եվ իմ երազած գալիքին ասել,
 - Գիտեմ, ցանկալի՛ս,
 Անպայման կգաս:

1980 թ., Ստեփանակերտ

ԱՅՍ ՏԱՐԻՔՈՒՄ

Այս տարիքում
 Չեմ ընկալում գարունն այնպես,
 Ինչպես առաջ...
 Ծաղիկները բացվելուն պես
 Փնջում էի անհոգ, ուրախ
 Ու բաժանում աղջիկներին:
 Աշխարհն աչքիս սեր էր թվում,
 Ինձ սիրով էր կյանքը թովում,
 Կիսատ մուրազ, կիսատ ճամփա,
 Անուրախ մարդ, թոշնող համբավ,
 Ավերված տուն,
 Ազնիվ անքուն,
 Անմեղ տանջվող,
 Իր սիրածին անհույս կանչող,

Հոր ու մորից կարոտ մանուկ
 Չէի տեսնում...
 Ուրիշ եմ ես այս տարիքում,
 Երբ բացվում են ծաղիկները,
 Երամները իմ խոհերի
 Սիրտս են խուժում,
 Ամեն ծաղիկ իմ հոգու մեջ
 Հարց է դառնում, դառնում է տենչ,
 Տեսնես ո՞վ է առանց սիրո,
 Ո՞վ կհասնի իր մուրազին,
 Ո՞վ կավարտի տունն իր կիսատ,
 Ո՞վ է խորհում մանկան մասին,
 Ո՞վ է տենչում դառնալ ծնող,
 Ո՞վ է հողի լեզուն կարդում,
 Դեպի առատ աշուն տանող
 Ուղին ո՞վ է տեսնես հարթում...
 Ամեն ծաղկի թերթիկներին
 Ես ժպիտ եմ տեսնում հիմա
 Եվ խոր հառաչ...
 Այս տարիքում
 Չեմ ընկալում գարունն այնպես,
 Ինչպես առաջ...

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Եվ հաշտվում ենք մահվան հետ,
 Եվ կռվում ենք նրա դեմ,
 Քանզի ինչ որ անում ենք,
 Լոկ սկիզբ է մեզ թվում...

Մեկից կարոտ ենք առնում,
 Մյուսին մնում ենք ծարավ,
 Ու հաճախ էլ կարծում ենք՝
 Կյանքը նորից է տրվում...

Երազում ենք, դառնում հայր,
 Հետո դառնում հասուն պապ,
 Ապա թռան հարսանքին
 Ափսոսում ենք, որ ծեր ենք:
 Բոլոր, բոլոր տարիքում
 Կյանքը թվում է եղեն,
 Եվ հաշտվում ենք մահվան հետ,
 Եվ կռվում ենք նրա դեմ:

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Արենն ահա մայր է մտնում,
 Ինքն իրենից գ՛ոհ է այնպես՝
 Փայփայել է հողագունդը
 Օջախ ու տուն պահող մոր պես:
 Իր շողերն է ցանել սիրով
 Մարդու ճամփին եւ աշխարհի...
 Երնե՛կ նրան՝ ով նրա պես
 Օրվա պարտքն իր կկատարի:

1980 թ., Ստեփանակերտ

ԻՍ ԿԱՐՈՏՆԵՐԸ

Իմ կարոտները անտուն են ու մերկ:

Վ. Հովհաննիսյան

Իմ կարոտները անուններ ունեն,
 Հասցեներ ունեն իմ կարոտները,
 Մեր սարերի պես հառնում են նրանք,
 Կանաչում՝ ինչպես մեր արոտները:
 Իմ կարոտները մոր շունչ են, հոր ձեռք,
 Սիրո կրակ են իմ կարոտները,
 Քրոջ պես նրանք կարող են շոյել,
 Կարող են բուրել, ոնց նարոտները:
 Իմ կարոտները եղբոր ձայն ունեն,
 Ժպիտներ՝ ինչպես առավոտները,
 Իմ կարոտները հուշադրյուրներ են,
 Անուններ ունեն իմ կարոտները:

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Այնքան արագ են թռչում օրերը,
 Որ թվում է, թե երագի մեջ ես,
 Դեռ հոգուդ խորքում մորդ օրորը՝
 Հասակ ես նետում լեռան կաղնու պես:

Դեռ չես հագեցնում սիրո ծարավից,
 Եղյամ է իջնում մազերիդ սեւսաթ,
 Կյանքդ աննկատ անցյալ է դառնում,
 Իսկ ողջ անցյալդ՝ մեն մի ակնթարթ:

Կյանքը երագ է... չես հասցնում լսել,
 Թե ինչ են երգում գարնան լորերը,
 Գարունդ հանկարծ աշուն է դառնում,
 Այս ի՛նչ արագ են թռչում օրերը:

1980 թ., Ստեփանակերտ

Մի եղենի տնկեցի
 Մեր փոքրիկ բակում,
 Ժամանակը անհամբեր
 Իմ սիրտն էր թակում՝
 Թե ե՞րբ հասակ կառնի նա
 Ու տրվի հովին,
 Ե՞րբ իր ջահել աչքերով
 Կժպտա ծովին:
 Սպասումս երգ դարձավ,
 Եղենուն փարվեց,
 Եղենին էլ բարձրացավ,
 Բակը զարդարեց:
 Սակայն նրան՝ թավ կանաչ,
 Ինձ՝ ճերմակ հասավ...
 Ինչո՞ւ այսպես ստացվեց,
 Ժամանակ, ասա՛:

1980 թ., Ստեփանակերտ

Մեկի շրթին երգ են դառնում
 Մեկի սրտին՝ վերք,
 Մեկի համար բերդ են դառնում,
 Մեկին՝ մերժող ձեռք:

Իմ անունով մի տեղ երդվում,
 Մի տեղ ատում եմ,
 Մի տեղ չարին ինձնով հերքում,
 Մի տեղ դատում եմ:
 Մեկի համար աստղ-մարդ եմ,
 Մեկի համար՝ մուժ,
 Մեկի համար բուրող վարդ եմ,
 մեկի համար՝ փուշ:
 Չեմ զարմանում ես՝ բարության
 Մարտիկ աներեր,
 Չէ՞ որ չարը բարության դեմ
 Պայքարում է դեռ:

1980 թ., Ստեփանակերտ

Ո Ր Դ Ի Ա Կ Ա Ն

Երբեք չասացի, թե սիրտս քոնն է,
 Ես իմ նրբությամբ եւ իմ կոպտությամբ
 Պատկանում եմ քեզ:
 Ե՛վ իմ երգերով, ե՛ւ թեւերով իմ,
 Ե՛վ իմ տենչերով, ե՛ւ թեւելով իմ
 Պատվանունն եմ քեզ:

Իմ արմատները սրտիդ խորքում եմ,
 Բայց ո՛չ կաղնու պես, կաղնին ի՞նչ է որ,
 Ես որդին եմ քո:
 Իմ թեւերը քեզ փայում եմ, շոյում,
 Բայց ո՛չ ճյուղի պես, ճյուղը ի՞նչ է որ, -
 Ես ոգին եմ քո:

Քո անհուն սիրով ծփում եմ անվերջ,
 Բայց ո՛չ ծովի պես, ծովը ի՞նչ է որ, -
 Կյանքիդ ալիքն եմ:

Կարոտս բորբոք միշտ ժպտում է քեզ,
 Բայց ո՛չ աստղի պես, աստղն ի՞նչ է որ, -
 Ես քո գալիքն եմ:

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Ժայռը թեքվել առվի վրա
 Ու կարկաչն է լսում անվերջ,
 Առուն կարծես թռռն է նրա,
 Թոթովում է օրոցքի մեջ:

Ի՞նչ հրաշք է ծնված այստեղ՝
 Մայր բնության անտես ձեռքով...
 Տեսեք ո՛նց են փարվել իրար
 Պապն ու թռռը՝ հողի երգով:

1980 թ., գ. Ուխտաձոր

* * *

Ես ոչ Մասիս բարձրացա,
 Ոչ Արագած, ոչ Մոռվ,
 Սակայն սիրտս թեւածեց
 Նրանց վրա անխռով...
 Վեհությունս փոխ առա
 Նրանց բարձր հասակից,

Բուրումներս՝ լանջերի
 Հավերժական ծիլ-ծաղկից:
 Սովորեցի նրանցից
 Միշտ արելին մոտ լինել,
 Եվ արելի կրակուն
 Հոգիս թո՛ճել ու զինել:
 Երազներով միշտ մնալ
 Աստղերի պես շողշողուն,
 Հավերժի հետ զրուցել՝
 Արմատներս մայր հողում:

1979 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Օրորել ես ինձ քո հրով, -
 Իմ կրակով քեզ ջերմացնեն:
 Քնքշությունդ ինձ ես տվել, -
 Իմ բույրերով քեզ թարմացնեն:
 Քո կորցրած երազները
 Իմ երգերում վերածնեն,
 Փայփայել ես ինձ քո սիրով,
 Քեզ իմ սիրով վեհացնեն:

1980 թ., Ստեփանակերտ

ՊԱՐՈՒՅՐ ՍԵՎԱԿ

Չէ՛, չէին կարող այս սեզ լեռները
 Աշխարհ չբերել Պարույր Սեւակին,
 Աստղերից կախված երգի զանգեր են
 Լեռներն այս՝ հասած փառքի ու պատվի:
 Չէ՛, չէին կարող այս սեզ լեռները
 Սեւակյան լեզվով զիլ չդողանջել,
 Չփարվել բարուն, չատել չարերին,
 Աշխարհի բախտով չայրվել, չտանջվել:

Չէ՛, չէին կարող այս սեզ լեռները
 Յուրեր չարձակել սեւակյան սրտով,
 Սեւակյան սրտով աստղեր չգրկել,
 Երգեր չօրորել սեւակյան գրկով:
 Պետք չէ որոնել տունը Սեւակի
 Եվ ոչ էլ ննջող աճյունը բակում,
 Արեւին փարված այս սեզ լեռներից
 Սեւակին փնտրեք աստղերի շարքում:

1980 թ., գ. Չանգակատուն

* * *

Մարդու կյանքը՝ վերձիգ ճամփա,
 Որ անցնում է սրտով դարի,
 Երնե՛կ նրան, ով անդադար
 Սերմանում է բերք ու բարիք,
 Ով իր կյանքով ու գործով իր
 Մի աղբյուր է դառնում վարար,
 Ով վառվում է որպես արեւ
 Ու ջերմացնում աշխա՛րհն - արար:

1980 թ., Երեւան

* * *

Որդու աչքին չի ծերանում
 Մայրը երբեք...
 Մայրը լեռան գետի պես է,
 Ծերանում է գետը արդյոք:
 Նա նման է լուսե աստղի,
 Աստղը միշտ էլ վառ է մնում...
 Անտառի է նման մայրը,
 Երգն անտառի հարատել է...
 Կյանք է մայրը ողջ էությամբ,
 Խի՜նդի ակունք՝ որդու համար,
 Թռռան համար՝ գարնան ջերմ գիրկ:
 Որդին մորից ծնված սիրտ է,
 Որդու սիրտն է մոր կրծքի տակ
 Հավերժանում
 Որդու աչքին...
 Մայրը երբեք չի ծերանում...

1979 թ., Ստեփանակերտ

ՀԱՅՐԱԿԱՆ ՕՋԱԽ

Թե լեռներ են տեսնում,
 քո լեռներն են հիշում,
 Թե աղբյուր են տեսնում՝
 աղբյուրները քո ջինջ,
 Առանց քո պատկերի,
 առանց քո լույս անվան
 Շքեղ այս աշխարհում
 Ինձ չի գերում ոչինչ:

Իմ կարոտի տուտը
 քո փեշին է կարված,
 Անտառներից են ծփում
 իմ հուշերում բոլոր,
 Քո խաղողի հյութը
 իմ արյունին խառնված,
 Ինձ հուշում է անվերջ
 կաթի համը իմ մոր:

Կածաններից բոլոր
 երակներն են իմ բյուր,
 Քեզնից սերված սերս
 մի օվկիան է անհուն,
 Դու՝ հայրական խրատ,
 դու՝ մայրական համբույր,
 Օջախ իմ հայրենի,
 իմ պատիվ ու անուն:
 Ես աշխարհներ տեսած,
 սիրող զավակն եմ քո,
 Առանց քեզ չեմ ապրի
 ես ոչ մի ակնթարթ,
 Թեկուզ փոքր ես այդպես,
 սակայն մեծ ես հոգով,
 Դրանով եմ հզոր,
 դրանով եմ հպարտ:

1980 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ս Ե Վ Ա Ն

Ոմանց համար Սեւանը
Ջնայլանքի աղբյուր է,
Երկնից պոկված մի կտոր,
Աղջկա նուրբ համբույր է...

Ոմանց համար՝ աստղերը
Իր գիրկն առած հայելի,
Ոմանց համար փերի է՝
Կապուտաչյա, նազելի:

Իսկ ինձ համար՝ միմուճար
Ջավակն է սեզ լեռների,
Կյանք է, հույս է, մի աշխարհ,
(Թող աշխարհը ինձ ների):

Ամեն անգամ տեսնելիս
Պարուրում է ինձ մի տենչ.
- Թող ծովերը հար ծփան,
Մեր Սեւանն էլ՝ նրանց մեջ:

1980 թ., Սեւան

Բ Ն Ո Ւ Թ Յ Ա Ն Ե Ր Գ Ը

Թե թռչուն եմ, պետք է հնչեն
Հայրենախոս իմ կանչերը,
Թե սար եմ ես, պետք է ծաղկեն
Ու կանաչեն իմ լանջերը:

Թե ծառ եմ ես, գարնան շնչից
Բողբոջները պիտի պայթեն,
Տարին բոլոր պտուղներս
Տրվեն մարդկանց, որպես պարգև:

Թե գետ եմ ես, իմ խորքերում
Լույսի աղբյուր պիտ ունենամ,
Եվ ինչքան էլ հուճա փոխեն՝
Ոչ սպառվեմ, ոչ հնանամ:

Թե հող եմ ես, պետք է մարդու
Սիրտ ունենամ մեծ, ջերմագին,
Սիրտ ունեցող մարդու ձեռքով
Թավիշ հագնեմ, շունչ տամ կյանքին:

Թե մարդ եմ ես, պետք է հողի
Սիրտ ունենամ եւ հողի կամք,
Ու շեն պահեմ իմ ավերը,
Իսկ այդպիսին եթե չեղա,
Էլ իզուր է իմ ապրելը...

1980 թ., Ստեփանակերտ

Ոչ միայն քո հարազատի՝
Ողջ աշխարհի ցավը տանես,
Կամքով համառ հողմերի դեմ,
Չարությունն ու դավը վանես,
Դողաս ե՛ւ քո կյանքի համար,
Ե՛վ հարահոս հողագնդի,

Ք Պ Ա Ն Պ Ի Ն Պ Ց

Նա՛ բոլորիս միակ տունն է՝
 Մահվան զենքը կախված գլխին:
 Տիեզերքից աստղեր փնջես,
 Ոչ միայն քո սիրո համար,
 Այլև սիրտդ շողին խառնած՝
 Մարդկանց ճամփին վառվես անմար:

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Երգը կարոտից քամված արցունք է,
 Կարոտի թելով սրտեր է շոյում,
 Երգը երազից ծնված բարձունք է,
 Հագար ձեւերով գերում է, թովում:
 Սիրո ծաղիկ է երգը, սիրո կանչ,
 Սիրող սրտերը միացնող կամուրջ,
 Երգը դարավոր իր ճանապարհին
 Մարդու եւ հողի սիրով է ծնվել...
 Ահա թե ինչու այս հին աշխարհում
 Երգի հետ ոչինչ չի կարող մրցել:

1980 թ., Ստեփանակերտ

Հ Ո Ի Շ Ա Ղ Բ Յ Ո Ի Ր Ն Ե Ր

Ծայրին ամեն գյուղի,
 ճամփաների եզրին,
 Բլուրների վրա
 Ու գետերի ափին
 Հառնած հուշաղբյուրներ,
 Մեր սրտերի միջով

Յոսող հուշադրյուրներ,
Մեզ հետ կարոտալից
Խոսող հուշադրյուրներ...

Ոչ, չենք դիտում մենք ձեզ
Իբրեւ հուշ-հիշատակ,
Դուք շնչում եք մեզ հետ,
Ապրում մեր կրծքի տակ,
Մեզ հետ շենք եք կերտում,
Մեզ հետ երգ եք երգում,
Արտ եք ցանում, հնձում,
Վշտանում եք, ցնծում:

Գիտենք՝ ովքեր եք դուք,
Երբ եք վերադարձել,
Մեր հոգսերը կիսող
Զինակիցներ դարձել...
Բայց մենք՝ մահկանացու,
Դուք՝ հավերժի փոխված,
Սերունդների սրտով
Յոսող հուշադրյուրներ,
Յերոսների լեզվով
Խոսող հուշադրյուրներ:

1980 թ., Ստեփանակերտ

ԱՌԱՎՈՏԸ ԳՅՈՒՂՈՒՄ

Հասած ու շիկնած
Ծիրանի նման
Դանդաղ պոկվում է

Այգը գիշերից,
 Ու ծիրանագույն
 Վարագույրը մեծ
 Ծալ-ծալ կախվում է
 Երկնի փեշերից:
 Գյուղը երագում
 Փնջած աստղերը
 Տեղավորում է
 Քնքշացած հոգում,
 Ճանապարհների՝
 Դաշտ ու հանդ տանող,
 Մի արեւաշունչ
 Եթ է բորբոքվում:
 Արեւի գունդը
 Դեռ նոր համբուրված
 Աղջկա նման,
 Շիկնանքով մի նուրբ
 Թառում է սարին,
 Տեսնելով երթը՝
 Ձգված աջ ու ձախ,
 Արարման տենչով
 Ժպտում է բարի...
 Կոնքայնավարը
 Արտ է շտապում,
 Իսկ այգեգործը՝
 Այգիները ծով,
 Սկիզբ է առնում
 Գյուղում հայրենի՝
 Օրվա հեքիաթը
 Երագներով լի:

1980 թ., գ. Ակնաղբյուր

ԵՐԱԶԻՍ ՄԵՋ

... Հիվանդ եմ ես, մայրիկ, - ասի, -
 Վիճակս բարդ է,
 Բժիշկն ասաց՝ կծու չուտես,
 Խոց ունես արդեն:

Մայրս նայեց, նայեց երկար,
 Ասաց՝ ցավդ տանեմ,
 Ախր կծուն շատ ես սիրում,
 Բա ես ի՞նչ անեմ:

Նա մոտեցավ, ձեռքը դրեց
 Իմ վերքի վրա,
 Ցավս կարծես թե դադարեց
 Շոյանքից նրա:

Վերքիս համար խոր հառաչեց,
 Արտասվեց երկար,
 Ես արթնացա, ցավս տեղն էր,
 Մայրիկս չկար...

1980 թ., գ. Ակնադրյուր

ԱՇՈՒՆԸ

Աշունը՝
 Վաստակաշատ ձեռքերի
 Շոյանքներից գույներ առած
 Հեքիաթային աշխարհ է:

Երազների մարմնացում է
 Աշունը,
 Որ ժպտում է մարդկանց՝
 Խնձորի, դեղձի, խաղողի տեսքով:

Ապրելը իմաստալից դարձնող,
 Կյանքի քաղցրությունը
 Բարիքների համով մատուցող
 Մշակ է աշունը:

Արժե՞ ապրելդ, թե՛ չարժե,
 Բո՞ն ես, թե՞ ժրաջան մեղու,
 Բե՞ն ես, թե՞ արելի զուգորդ, -
 Աշունը կարող է ասել:
 Մարդու էությունը
 Լրիվ բացահայտող,
 Մարդուց՝ իր անցած օրերի համար
 Պատասխան պահանջող
 Նահապետ է աշունը:

1980 թ., Ստեփանակերտ

ԻՄ ԽՈՐԵՐԻ ԵՐԱՍ

Արի, թելիր իմ դեմ,
 Իմ խոհերի երան,
 Նորից շոյիր հոգիս,
 Թող փոթորկվեմ, եռամ...
 Տար ինձ սարերն ի վեր,

Ճամփաներով լույսի,
 Նորից սիրտս նետեմ
 Հորձանուտը հույզի:
 Օգնիր՝ շողեր փնջեմ,
 Փարվեմ միայն լավին,
 Առողջ հունդեր ցանեմ,
 Որ ալիքվի բարին:
 Իմ խոհերի երամ,
 Մրրիկներով դարի,
 Արի, փարվիր հոգուս,
 Ինձ բարությանք վառիր:

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Դու՝ մի անտառ, ես՝ մի ճամփա,
 Ծայրս քո մեջ, հունս քո մեջ,
 Ջուլալ առուս, երազ հավքս,
 Արթուն խոհս, քունս քո մեջ:
 Գարուններս, ծաղիկներս
 Արձագանքն են քո կանչերի,
 Ծփանքներս, հառաչներս
 Երազներն են քո լանջերի:
 Անմարելի քո շունչն են ես,
 Եթե վառվեմ միայն քո մեջ,
 Սաղարթներիդ շշունջն են ես,
 Եթե հալվեմ՝ միայն քո մեջ:

1980 թ., Ստեփանակերտ

ՍԵՐ ԻՍ
.....

* * *

Քո բորբոքուն արելի դեմ
Ես արելի ծաղիկ դարձա,
Վարդ շուրթերիդ հավետ իջած
Գարնանային շաղիկ դարձա:
Սերդ՝ անժիր մի տիեզերք,
Ես՝ մի աստղ նրա գրկում,
Նվիրումիդ արարումով
Ինձ մարելուց դու ես փրկում:
Ես կանաչ եմ՝ հողիդ փարված,
Սրտիդ միջով հոսող գետ եմ,
Քո լուսայգն եմ՝ քեզնով վառված,
Ինչ էլ լինի, ես քեզ հետ եմ:

* * *

Ինձնով հարբե՞լդ երգեմ,
Թե՞ խայթելդ սուր,
Ինձնով ծափե՞լդ երգեմ,
Թե՞ խաբելդ զուր:
Ինձ «բախտ» ասե՞լդ տեսնեմ,
Թե՞ «ցավդ» հասցրած,
Ինձ «թախտ» ասե՞լդ տեսնեմ,
Թե՞ «դավդ» հասցրած:
Մոլոր կանգնել եմ ես,
Սեր ոլոր ճամփին,
Դարձյալ քեզ եմ տեսնում

Սիրուս քարափին:
 Իմ հուշերի միջով
 Քաղցր ու դառնաղի,
 Էլի թելում եմ ես`
 Փարված ծիծաղիդ:

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Ինձ հետ անքուն մնացիր,
 Ինձ հետ սիրո տեր դարձար,
 Ինձ հետ անցար վիհերով
 Եվ ինձ հետ էլ բարձրացար:

Լույսի շողեր փնջեցինք...
 Քարափներից, ձորերից,
 Անգամ թելեր առանք մենք
 Ծիծառներից, լորերից:

Մեր փայփայած ծառերից
 Արեգակներ կախվեցին,
 Մեր երազած սարերից
 Ձյուն ու սառույց հալվեցին:

Բողբոջել է մեր սերը,
 Դարձել օջախ, դարձել տուն,
 Հիմա էլ այդ օջախի
 Սերն է պահում մեզ արթուն:

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Իմ հոգուն արտե՞րն են ծփում,
 Թե՞ դու ես ծփում ժպտալով,
 Բարդի՞ն է շնչում սլացիկ,
 Թե՞ դու ես ինձ կանչում խնդալով:
 Լեռնային մեր գե՞տն է շառաչում,
 Թե՞ դու ես շառաչում իմ սրտով,
 Կյանքի հուր կրա՞կն է ինձ այրում,
 Թե՞ դու ես վառում քո հրով:

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Հայացքս փունջ էր
 Դեպի քեզ ձգված,
 Դեպի քեզ ձգված
 Փունջ է եւ հիմա:
 Ձայնս իմ շունչն էր
 Դեպի քեզ թելող.
 Դեպի քեզ թելող
 Շունչն է եւ հիմա:
 Երգս իմ սերն էր՝
 Անհատնում, վարար.
 Մինչեւ հիմա էլ
 Վարար է մնում:
 Սիրտս ձեռքիդ էր,
 Շոյանքիդ ծարավ.
 Մինչեւ հիմա էլ
 Ծարա՛վ է մնում:

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Թեժ սիրեցի ես քեզ,
 Բայց հեշտ չեղավ ուղիս,
 Սիրո ուղին ե՞րբ է
 Եղել հարթված:
 Դեպի հոգուդ խորքը
 Կեռնաններով անցա,
 Երբեք ծնկի չեկա
 Խեղճ ու պարտված:
 Խոստում չեղավ սերս,
 Բառերի կույտ չեղավ,
 Եղավ ինքնամոռաց
 Մի նվիրում,
 Քեզնով ճառագեցի,
 Քեզնով տառապեցի...
 Կարապետների մոտ է
 Այդպես լինում:

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Քեզ թթենու նուրբ ստվերում
 Հուզմունքով հասա,
 Թուխ ու կրակ քո աչքերում
 Պատկերս տեսա:
 Բացվել էին քո նուրբ սրտի
 Դռներն իմ առաջ.
 Զգում էի հուզումներիդ
 Ծփանքը կանաչ:
 Ճախրում էի երազներիդ

Բարձունքի վրա,
 Տիեզերքն էր բացել կարծես
 Գաղտնիքներն իրա:
 Դարձել էի քո օրհներգուն՝
 Ողջ հոգով տրված,
 Բախտիս էջը աստեղնազարդ
 Սրտունդ էր գրված:
 Աստղի լեզվով այն կարդացի՝
 Արթմնի, անքուն,
 Արի տեսնեմ այդ աստղերից
 Քանի՞սն է արթուն:

1980 թ., Ստեփանակերտ

Մեր հանդիպման օրից
 Մերս բորբոք դարձավ,
 Ինձ ուղեկցեց...
 Եղավ՝ անտուն թողեց,
 Եղավ՝ անքուն թողեց,
 Առանց խղճի սակայն
 Ինձ չթողեց:
 Մերս մի ծառ եղավ,
 Խիղճս՝ նրան արմատ,
 Սիրտս եղավ ծիծառ
 Նրա բնում,
 Գարուններ են անցել,
 Ծլվլում է նա դեռ,
 Երազում է նա դեռ
 Ու... չի բնում:

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Սերս լեռան գետ էր,
 Գիժ էր ու անափ էր,
 Հրճվանք ու սարսափ էր,
 Բայց՝ անարատ:
 Խաղաղ նա չէր հոսում,
 Փրփրում էր, սակայն
 Խանդում էր ու խոսում,
 Լույսերով առատ:
 Երկինքն առած իր մեջ,
 Աստղերի հետ ժպտում,
 Քարափներն էր գրկում
 Երազներով,
 Էլի գետ է մնում,
 Էլի խենթ է մնում,
 Սակայն, հազա՛ր ափսոս,
 Վռագելո՛վ...

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Զգիտեմ՝ բախտն ինձ ժպտա՞ց,
 Թե՞ տանուլ տվի,
 Հավիտյան քեզ հետ եղա,
 Ջուլված արյունիդ:
 Խարույկս՝ սերդ դարձավ,
 Լեզենդս՝ սերդ,
 Ավյունս եկավ մերվեց

Անծուխ այրումիդ:
 Յեքիաթն իմ հորինեցի
 Քո մասին, քեզ հետ,
 Դուռս միշտ դու ծեծեցիր
 Իմ իսկ մատներով:
 Չգիտեմ, բախտն ինձ ժպտա՞ց,
 Թե՞ տանուլ տվի,
 Որ այդպես հառնում եմ հար
 Քո արմատներով:

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Վարդի նման եղար, գարնան վարդի,
 Ինձ խլեցիր լռին քո բույրերով,
 Սոսափեցիր ինչպես նագուն բարդի,
 Շափաղ տվիր միայն քո թույրերով:

Օրս լցվեց քեզնով, քեզնով ելա,
 Սիրուդ փեշերն ընկա նման հովի,
 Եղա երկրպագուդ, հեւքդ եղա,
 Ու լողորդը եղա սիրուդ ծովի:

Ալիքներիդ հոսքով տարար դու ինձ,
 Անցանք քանի՜ բարձունք եւ առապար,
 Օրհներգում եմ սերը մեր ինքնածին,
 Թեկուզ եղավ քաղցր մի տառապանք:

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Ինչ էլ լինի, ինչ էլ հասնի,
 Հրաժեշտի խոսք չեմ ասի
 Քո կրակ սիրուն:
 Տառապանքիս օվկիանի մեջ,
 Կաթիլներին իմ բերկրանքի
 Այդ դու ես տիրում:
 Ես չեմ փարվի ամեն ամպի,
 Ամեն արտի ես չեմ իջնի
 Ու չեմ հալվի ես:
 Ամեն ցավից չեմ տառապի,
 Ամեն ձյունից չեմ ճերմակի
 Ու չեմ ծալվի ես:

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Հողի զարթոնքի մեջ,
 Գարնան աչք-ունքի մեջ,
 Ամռան արբունքի մեջ
 Քեզ եմ տեսնում:
 Տանուլ տվածիս մեջ,
 Կորած-գտածիս մեջ,
 Սիրտս մտածի մեջ
 Քեզ եմ տեսնում:
 Իմ խոր կարոտներում,
 Թոշնած նարոտներում,
 Իմ նոր ցավերի մեջ
 Քեզ եմ տեսնում:

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Սիրուս խարույկը դեռ շատ է բորբոք,
 Արի տաքանանք,
 Մեկնիր ձեռքերդ, ձեռքերս մեկնեմ,
 Նորից շոյենք մեր հուշերն անքանակ:
 Թե մեղք ենք արել`
 Քավենք միասին,
 Թե պղտորվել ենք`
 Քամվենք միասին,
 Նույն հրով վառվենք, քայլենք նույն հունով,
 Ու թե հարբել կա, հարբենք նույն գինով:
 Սիրո դժվարին դռներով մտնենք,
 Ու թե պատահի, մոլորվենք մի պահ,
 Որոնենք ծարավ եւ իրար գտնենք,
 Նորից մեր սիրո
 Վառ գորգը հիմենք
 Եվ ամբողջ կյանքում միասին լինենք:

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Ես գարնան գրկում քեզ սիրեցի,
 Բույրդ ընպեցի գինու նման,
 Ինչ որ ունեի` նվիրեցի,
 Իմ սիրտը բաց էր սինու նման:

Արձագանք գտավ ձայնս քո մեջ,
 Գարնան թովջանքով ինձ ժպտացիր,
 Մինչեւ հիմա էլ արյանս մեջ
 Քո թրթիռներն են գարնանածին:

Գոհ եմ աշխարհից ու բախտից գոհ,
 Գարունը դարձրին մեզ առագաստ,
 Արեւով լցրին մեր սերը հորդ՝
 Նրա պես հուրսիրտ ու ոսկեվարս:

Իմ ծփանքները գարնանային
 Շարունակվում են քո թւերով,
 Քո հանդեպ եղած սերն իմ անհուն
 ճանաչում են նուրբ քո թւերով:

1980 թ., Ստեփանակերտ

Ես քեզ համար հող եմ,
 Դու ծիլ ես իմ մեջ,
 Իմ մեջ ինչքան լույս կա,
 Խլել ես ինձնից:
 Շորորում ես, բուրում,
 Կյանք ես դու արարում,
 Արնատների մեջս եմ,
 Ելել ես ինձնից:
 Իմն է բացվելը քո,
 Իմն է ժպտալը քո,
 Իմ հոգունն են:
 Չեւք սրտիս մեջ է,
 Եռք սրտիս մեջ է,
 Եվ իմ սրտի նման
 Բորբոքում են...

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Եվ դու եկա՛ր...
 Ճամփաներս թրթռացին,
 Կանաչեցին երազներս,
 Ծիծառներս ծլվլացին,
 Հողոտվեցին երազներս:
 Աղբյուրներս կարկաչեցին,
 Ծիածանվեց խնձորենին,
 Արեգակը եկավ փարվեց
 Իմ մանկության խոր ձորերին:
 Անձրեւները հյութեղ դարձան,
 Հոգուս իջան քո քնքշանքով,
 Սրտի լանջերն իմ արթնացան,
 Սարսռացին փաղաքշանքով:
 Աղբյուր բխեց իմ կիրճերում,
 Քո մեջ կյանքիս ավիշը կար,
 Ես ինձ գտա քո աչքերում,
 Երբ դու եկար:

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Արեւսարի փեշերին
 Պեծին տվիր ոնց երազ,
 Անունդ իմ շրթերին
 Ծորաց մեղրի պես՝
 Հազար տեսակ գույներով
 Բոցկլտացիր իմ առաջ,
 Ուժ տվիր իմ ձեռքերին,
 Տակն ու վրա եղա ես:

Արեւսարի փեշերին
 Իմ լույս բախտը դու դարձար,
 Լեզենդի պես, հեքիաթի,
 Քո արյան մեջ արթնացա:
 Չքնեցի ես երբեք,
 Գտել էի աղբյուրս,
 Կյանքս թւերն էր բացել՝
 Առած քաղցր համբույրս:
 Պեժին տվող երագս
 Մի խարույկ էր դարձել վառ,
 Ճարճատուն էր նա իմ մեջ
 Հավերժախոս ու պայծառ:

1980 թ., Ստեփանակերտ

Մեր առաջին հանդիպման
 Վայրը ժպտաց ինձ նորից,
 Օրս լցվեց խոհերով,
 Ինձ օրոր ասաց:
 Եվ թթենու ճյուղերից
 Բախտի աստղեր կախվեցին,
 Նա իր երգը այնպես նո՛ւրբ,
 Մեղմօրո՛ր ասաց:
 Բարդին լուսնի փունջն առավ,
 Սփռեց կանաչ մեր այգուն,
 Փշատենու թւերին
 Երագ ու հուշ էր:
 Որոնեցի քեզ երկար,
 Կանչեցի, չեկար,
 Այգին մեղմիկ շշնջաց.
 - Տուն գնա, ո՛ւշ է...

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Շիկացել է երկինքը,
 Տոթ է, ամառ է,
 Նա հուշում է իմ կյանքը.
 Սերս անմար է:
 Սակայն դեղին եմ տեսնում
 Ամռան այտերին,
 Ինչ-որ ցողեր են իջնում
 Հասուն արտերին:
 Աշնանաբույր մի թաց հով
 Խոհս ըմպում է,
 Զգիտեմ ի՛նչ իմաստով...
 Սերս ժպտում է...

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Ինչքան արեւներ
 Եվ աստղեր կային,
 Փնջեցի սիրով միայն քեզ համար:
 Ինչքան հնչյուններ
 Եվ գույներ կային,
 Հնձեցի սիրով միայն քեզ համար:
 Ինչքան աղբյուրներ
 Ու բույրեր կային,
 Հոգուս մեջ առա միայն քեզ համար:
 Ինչքան կսկիծներ
 Ու վերքեր կային,
 Լուռ ու մունջ տարա միայն քեզ համար:

1980 թ., Ստեփանակերտ

Մենք փարվեցինք իրար,
 Թեւաբախեց այգին,
 Ցուրտ աղբյուրը քրտնեց
 Ուխտաձորում:
 Հովը այնպես խրտնեց,
 Բարդուց այնպես ընկավ,
 Ասես սեր չէր տեսել
 Նա իր օրում:

Արեւսարի լանջին
 Դեռ մի պատառ ձյուն կար,
 Ուշաթափվեց, ծլլաց
 Կաթիլ-կաթիլ,
 Սիրուց մեր արթնացած,
 Առողջ ու թարմացած
 Աչքալուսանք տվին
 Ծիւերն անթիվ:

Կանաչ խութը ելավ,
 Մի ծիածան բերավ,
 Բերավ քնքույշ փռեց
 Ուսերին մեր,
 Երբ ուզում էր գնալ,
 Ասաց արեւատես,
 - Այո, միայն այդպես
 Պիտի սիրել:

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Իմ կարոտները ծփացին քո մեջ,
 Երգերս քո մեջ զիլ դողանջեցին,
 Արթուն մնացի գիշեր ու ցերեկ,
 Սիրուս ասերը հար կանաչեցին:
 Աղամանութիւն, թե շամանդաղին,
 Ծիւերին իջան ցողերը սիրուդ,
 Ելեւէջները իջան ծիծաղիդ,
 Եվ քնքշանքներդ՝ թեթեւ ու նիրհուն:
 Հասուն արտերս ծփում են հիմա,
 Հեռաստաններից հովեր են գալիս,
 Այն ի՞նչ մաղթանքի ձայներ են հնչում,
 Այն ո՞վ է սիրուն հրաժեշտ տալիս:
 Այն ի՞նչ ամպեր են՝ կարմիր ու ճերմակ,
 Այն ի՞նչ են բերել իրենց թելերին...

Եթե կարող ես՝ դռները փակիր,
 Անառն այս ոսկի թող երկար տելի:

1980 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Դու բնություն եղար՝ մեր Արցախի նման,
 Մեր Արցախի գրկում սերս եղար անշեջ,
 Բնությունը քեզնով հոգուս խորքում ծփաց,
 Մայր Արցախը եւ Դու հար ապրում եք իմ մեջ,
 Մայր Արցախը եւ Դու զարդարում եք ջանքս,
 Թող ձեզ ընծա լինի ձեզ նվիրված կյանքս:

1980 թ., Ստեփանակերտ

ՂԱՐԱԲԱՂՅԱՆ ՆՎԱԳՆԵՐ

1. ԱՌԱՎՈՏԸ

Առավոտը սկիզբ առնում Մռով սարից,
 Ծալ-ծալ գալիս,
 Ծավալվում է Քիրսի լանջին,
 Քիրսը քնից արթնանում է
 Հովվի նման՝

Ուսին առած կանաչ-կարմիր իր յափնջին:
 Արեսարից մինչեւ Շուշվա կիրճերը խոր
 Երազների մի օվկիան է ալեկոծվում,
 Լեռներն ասես լվացվում են ճերմակ կաթով,
 Իսկ ձորերը՝ արեւային ոսկով օծվում:
 Սարերն ի վեր, լանջերն ի վար
 Փռվում է մի կանաչ ժպիտ,
 Համբուրվում են այգի եւ արտ,
 Ծլնգում է հարբած հոգիդ:
 Ուխտաձորից մինչեւ Թարթառ
 Թրթռում է ծաղկահոտը...
 Երանգների մի աշխարհ է
 Ղարաբաղի առավոտը:

2. ԹԹԵՆԻՆ

Նայիր, հսկա այս թթենին
 Աչք է բացել գարնան հետ,
 Բողբոջները այնքան նուրբ են,
 Այնպես առողջ, հոտավետ:
 Իր տիրոջը սիրում է ջերմ,
 Չի պահանջում հատուցում,
 Շռայլորեն իր քաղցրահամ
 Պտուղներն է մատուցում:
 Ամեն տարի բերք է տալիս,
 Փարթամանում շյուղերով,
 Ցուրտն ու տապը ծնկի բերում
 Բազմատարած ճյուղերով:
 Չի պահանջում, նվիրում է
 Ու գոհ ծփում արածով,
 Միայն մայրն է ցնծում այդպես
 Որդիներին տվածով:

3. ԱՄՊԸ

Ամպը անպ չէ, ճերմակ հարս է՝
 Ջուր է տանում արտերին,
 Սիրողների նուրբ սրտերից
 Ջուր է տանում վարդերին:
 Ամպը անպ չէ, գլխաշոր է,
 Որ փարվում է սարերին,

Ճերմակ-ճերմակ հյուսվածքն է նա
 Բազմախորհուրդ դարերի:
 Անպը անպ չէ, բաց համբույր է,
 Թաց համբույր է սիրողի,
 Ճերմակ թույր է, ճերմակ բույր է՝
 Բխած սրտից մայր հողի:

4. ՀՈՎՎԻ ՏՈՒՆԸ

Սարի լույս է,
 Սարի ծաղիկ,
 Սարի բուրմունք, սարի հով,
 Լեռան հույզ է,
 Լեռան տաղիկ,
 Լեռան արբունք, լեռան զով:
 Սարի ջանք է,
 Սարի փառք է,
 Սարի կյանք է, սարի եռք,
 Լեռան իղձ է,
 Լեռան խիղճ է,
 Լեռան ոգի, լեռան հեւք...
 Սարից ծնված մի ալիք է,
 Սարին փարված մի գալիք:

5. ԱՐՏԵՐԸ

Արտերը սարից կախված
Փեշեր են կանաչ-կանաչ,
Մի ծայրով՝ ձախ ձորափին,
Մի ծայրով՝ աջ:

Մի փեշը ջուր է խմում,
Մի փեշը մնում ծարավ,
Կարծես թե իրար կից են
Հյուսիս ու հարավ:

Բայց իրար չեն մոռանում,
Ապրում են իրար բախտով,
Ջուր ու տաք փոխ են տալիս
Մտերիմ ափով:

Աղավնու ծայնով արբած
Ծփում են արեւատես
Արտերը, մեր արտերը,
Մեր սրտերի պես:

6. ԱՄԱՌԸ

Ձորը՝ կանաչ, լանջը՝ դեղին,
Սարերը՝ ծլած,
Արտի կեսը՝ արդեն հեղի,
Կեսը՝ նոր չլած:
Լուսաբացին՝ հասկը դեռ թաց,

Կեսօրին՝ հասուն,
 Հասկերի տաք սարսուռները
 Վազին են հասնում:
 Մի գիշերում ողկույզները
 Լցվում են հրով
 Եվ արելի համբույրներից
 Հասունանում սիրով:
 Մառանները դռները բաց
 Ժպտում են, փայլում...
 Մի ողջ տարվա կյանքի հեւքով
 Ամառն է քայլում:

7. Տ Ա Ն Ի Ք

Տանիքի տակ կժեր կային,
 Պուլիկների շարան,
 Գուցե ասե՞ք, անգի՞ն քույրեր,
 Դրանք որտե՞ղ տարան:

Վիզը կոտրած կուժն ո՞ր գնաց,
 Միշտ ընկույզով լիքը,
 Էլ ինչո՞ւ են արելի դեն
 Սարքել այս տանիքը:

Ինչի՞ մեջ են պահում չիրը,
 Թուֆը՝ ամռան վկան,
 Ի՞նչ է՝ հիմա մեր գյուղերում
 Էլ տատիկներ չկա՞ն...

Ց. ԱՐԵՎԸ

Արելը ելնում է Արաքսից,
Լվացվում Թարթառի ջրերում,
Մտրակ է հյուսում իր վարսից,
Չափ գցում իր ձին սարերում:

Սարեր են, զիզգազ են ճամփեքը,
Ճամփեքը՝ կախված երկնքից,
Ամեն սար՝ մի նոր աստիճան,
Մեկ մեկու հենակ ու դրկից:

Արելը օրվա իր ուղին
Անցնում է սարերին թիկնելով,
Ամեն սար իր սիրտն է բացում՝
Արելի համբույրից շիկնելով:

Ամեն սար՝ հյուրընկալ մի բարձունք,
Ոսկե գահ՝ Արելի համար,
Սարերը՝ Արելին թել-թիկունք,
Արելը՝ սարերին սիրող մայր:

Այդպես են մեզ մոտ սարերը՝
Արելի սիրով են ջրդեղված,
Թե պատռեք սարերի սրտերը,
Արելներ կտեսնեք անթեղված:

9. ԱՍՏՂԵՐԸ

Աստղերը սարերի թագերն են՝
 Հյուսված հաղթական մարտերում,
 Աստղերի շողերի ակունքը
 Եռում է սարերի սրտերում:

Պայման են կապել աստղերը՝
 Սարերին չթողնել մթնում,
 Սարերը ուղիներն իրենց
 Աստղերի լույսով են գտնում:

Եվ երբ իջնում է խավարը,
 Կանչում են ահել ու ջահել.
 - Ինչո՞ւ են քնել աստղերը,
 Աստղերին ի՞նչ է պատահել:

10. ԱՌՈՒՆԵՐԸ

Ջուլգ ափերին գարունները՝
 Կարկաչում են
 Մեր լեռնային առուները:

Ջուր տանելով արոտներին,
 Հար կանչում են
 Իրենց կորած կարոտներին:

Մերթ սաղմոս են երգում տխուր,
 Մերթ հորդացած
 Գահավիժում՝ շրթին փրփուր:

Բխած սարից, ձորից, լանջից՝
Աղավնաթել
Թրթռում են հողի կանչից:

Անց կենալով քար ու խիճով՝
Առունները
Հոսում են իմ... սրտի միջով:

11. ԿԱԼԵՐԸ

Հին դարն ապրած մեդալի պես,,
Մոռացվել են
Մեր կալերը,
Ցորենի գուռ,
Ապրուստի դուռ
Մեր կալերը:
Մանուկների երազ գիրկը,
Մեր պապերի մուրազ-գիրքը՝
Մեր կալերը:
Իրենց գործը պատվով արած,
Իրենց փորձը փառքով տարած
Մեր կալերը:
Հազա՛ր ափսոս,
Որ թանգարան չունեն նրանք՝
Մեր պատմության հետքը վրան
Մեր կալերը:
Հանուն կյանքի
Միշտ կլինեն վարն ու հերկը...
Ինչքա՛ն լավ է,
Որ մոռացված կալերի մոտ
Հար ապրում է «Կալի երգը»:

12. ՊԱՏԿԵՐ

Արեւսարի դռշին
 Մթան գույնը փախաւ,
 Ուխտաձորը ուշին
 Կաթե շղարշ հագաւ:
 Կանաչ խութը ելաւ՝
 Կանաչ ճիպոտն ուսին,
 Որ Ցուրտ աղբյուրի հետ
 Նոր հորովել հյուսի:
 Քնախաչի ձորից
 Թեթեւ հովը սուլեց,
 Քիրսա սարուն նորից
 Առավոտը ծլեց:

13. ՏԱՏԻԿԸ

*Նվիրում եմ դաշբուլաւցի
 Մարուսյա Աղաբալյանին*

Մեկ շաբթով քաղաք գնաց՝
 Թոռների սեր-կարոտով,
 Երեք օր հազիվ մնաց,
 Ետ եկավ մեծ տազնապով:
 Բաց արեց դուռը բակի
 Եվ ասաց. «Ո՞ւր եք, ախ, ո՞ւր,
 Մի տեսնեմ ժամանակին
 Տվե՞լ են ձեզ կեր ու ջուր»:
 Ու նրա
 Ձայնի վրա

Սկսվեց մի խրախճանք.
 Հավերը կշկզացին,
 Աքլորը երկար կանչեց,
 Ճտերը ծլվլացին,
 Հորթուկը զիլ բառաչեց,
 Սագերը թափով ելան,
 Կռռացին միաբերան,
 Մլավեց թխլիկ կատուն,
 Որ տատը եկել է տուն:
 Իսկ որդին թթնուլ տակ
 Ժպտաց ու նոր հասկացավ,
 Թե մայրը ինչո՞ւ շտապ
 Քաղաքից վերադարձավ:

14. ԼՈՐԻԿԸ

Ուխտաձորի ծնակում,
 Իմ Ուխտաձորի,
 Հանդիպեցի ես մի օր
 Մի փոքրիկ լորի:
 Մոլորվել էր լորիկը
 Եվ ընկել անտառ,
 Չկար մեկը, որ նրան
 ճանապարհ ցույց տար:
 Լորիկն առա ափիս մեջ,
 Անտառից ելա,
 Ասի՝ գնա, արտերում
 Մեծացիր մի լավ:
 Արտի վրա գտնելով

Նա մի արտույտի,
 Ընկերացավ նրա հետ,
 Ձուլվեց կապույտին:
 Ես տուն եկա, ողջ գիշեր
 Չտարավ քունս...
 Այդ լորի հետ թռել էր
 Եվ մանկությունս:

15. ՑՈՐԵՆԸ

Սուր մանգաղն էր ընկերս
 Եվ կաշվե գոտին,
 Շատ գիշերներ եմ քնել
 Հանդերում՝ խոտին:
 Խրձեր էի ես կապում
 Խորին հաճույքով,
 Հետո մի տեղ հավաքում
 Առանձին շուքով:
 Թվում էր, թե աշխարհը
 Ժպտում էր ինձ հետ,
 Ամեն մի հասկ նշխար էր,
 Բերկրանք էր ու երգ:
 Չէի տեսել ես ոսկի,
 Ոսկին որտեղի՞ց,
 Ոսկուց թանկ էր մեզ համար
 Ցորենը դեղին:
 Ցորնի բույրով եմ հարբել
 Մեր արտ ու դաշտում.
 Մանկությունից՝ ոսկու տեղ
 Ցորենն եմ պաշտում:

16. ԱՆՁՐԵՎԸ

Ձորերից սկիզբ է առնում,
 Կարոտով մաղում սարերին,
 Սարերից հորձանք է տալիս
 Եվ հասնում ծարաված արտերին:
 Բյուրեղյա ուլունք է դառնում
 Եվ իջնում շրթերին հողի,
 Իսկ հողը համբույր է առնում
 Եվ խառնում իր սրտի դողին:
 Անձրեւը չի խաբում լեռներում,
 Չի թողնում հողին ծարաված,
 Նա հոգով մեզ շատ է նման,
 Սիրում է ազնիվ, վարարած:
 Մենք չունենք հորդահոս գետեր,
 Անձրեւն է մեր հողը սնում,
 Ձորերից բարձրացող անձրեւը
 Մեր սրտի խորքից է ծնվում:

17. ՁՅՈՒՆԸ

Մռով սարի ծյունը ելել
 Ու հասել է սեզ Քիրսին,
 Քիրսից դեպի դաշտ է քշում
 Ձմեռը իր ճերմակ ծին:
 Ձին քշում է փափուկ, թեթև,
 Կարծես լինի երազում,
 Քնքշանքներ է սիրում հողը,
 Ձմեռը չի վռազում:

Փաթիլները իջնում են ցած,
 Ասես մաղից իմ տատի,
 Կուտակվում է ձյունը դանդաղ,
 Ոնց այլուրը մեր տաշտին:
 Հացի բույր են զգում ձյունից,
 Տեսնում գինու կարմիր եռք,
 Մեր սարերում ձյունը ձյուն չէ,
 Տաքուկ գիրկ է, շոյող ձեռք:

18. ՍԱՐԵՐԸ

Սարերի սրտաբուխ տաղերից
 Վարդերը բացվում են,
 Սարերին կարոտած աստղերից
 Արտերը թացվում են:

Սարերին փարվող լույսերին
 Օրերը լծվում են,
 Ծարաված սրտերի հույսերով
 Ձորերը լցվում են:

Դարերի համբույրը մտերիմ
 Սարերը առնում են,
 Մեր պայծառ տենչերով շաղախված
 Դարերը հառնում են:

Դարերի համբույրը մտերիմ
 Սարերը առնում են,
 Մեր պայծառ տենչերով շաղախված
 Դարերը հառնում են:

Սարերի քայլվածքը ուսելով
 Դարերը հոսում են,
 Դարերի հոսանքից հուզվելով
 Սարերը խոսում են:

19. Խ Ա Ր Ո Ւ Յ Կ

Արեւսարի լանջերին
 Մի խարույկ է վառվում,
 Պատանեկան իղծերով
 Ես նրան եմ փարվում:

Նա խոհեր է ինձ բերում,
 Կարոտների երան,
 Ո՞վ է երգում նրա մոտ,
 Ա՛խ, երանի նրան:

Այդ խարույկը ոսկեվարս՝
 Պոկված իմ սրտից,
 Հրաշք թռչուն է ասես,
 Թռել է իմ գրկից:

Շուրջն անտառն է հայրենի,
 Դալար ու աստղալից,
 Ոչ մի ճամփա չի կարող
 Պոկել ինձ նրանից:

Պատանության խարույկս
 Ես այստեղ եմ վառել,

Նրա ալվան փեշերը
Երգիս մեջ են առել:

Նրանով են ջերմանում,
Նա իմ սրտի մեջ է,
Նա խարույկ չէ հասարակ,
Հողի սեր ու տենչ է:

20. ՀԱՐՑ

Գյուղս թողած լեռներում,
Թողած հանգիստ, խաղաղ քուն,
Ուշքս ու միտքս նրա հետ,
Ես ապրեցի քաղաքում:

Իմ օջախը ունեցա,
Իմ աստղերը, իմ ուղին,
Իմ երգերի մեջ սակայն
Փարված էի միշտ գյուղին:

Մանկությունը իմ անդարձ
Խոհերիս մեջ էր թելում,
Սերս ճախրում էր անվերջ
Յոթը սարի ետելում:

Անձրեւի հետ կարոտս
Մեր սարերում էր մաղում,
Շողերի հետ արեւի
Սիրտս այնտեղ էր խաղում:

Հորս ձայնն իմ ականջում,
 Մորս կանչը հոգուս մեջ,
 Մեր գյուղն էի ես տենչում,
 Արթմնի, թե քնիս մեջ:

Պատուհանը իմ հոգու
 Միշտ դեպի գյուղ է բացվում,
 Իմ վարդագույն երազը
 Նրա ցողով է բացվում...

21. ԲԱՐԻ ԳԻՇԵՐ

Մեր մեծ բախտին լծված սարեր,
 Ձեզ բարի գիշեր,
 Բարիությամբ լցված սարեր,
 Ձեզ բարի գիշեր:
 Քուն են մտնում ձեր կարոտով,
 Ձեր կարոտով ելնում,
 Հարբում են ձեր առավոտով,
 Ձեր ուսերին հենվում:
 Իմ երազած բարձունք սարեր,
 Ձեզ բարի գիշեր,
 Իմ երգերի ակունք սարեր,
 Ձեզ բարի գիշեր:

1980 թ. հունիս, Ստեփանակերտ

Իմ մայր Արցախ, քո երկնի մեջ
Աշխարհ սնող Արեւ տեսա,
Չպահեցի ուշքս դրսում,
Քո որդին եմ, ոչ տնփեսադ:
Տառապանքիդ պատկերն եմ ես,
Գարուններիդ հյուսվածքը ջինջ,
Դու առանց ինձ կապրես հավետ,
Ես առանց քեզ ի՞նչ եմ՝ ոչինչ:

Ի Ս Ք Ն Ա Ր Ը

Կյանքի դժվար բավիղներում
 Չմանրացա հոգսերի մեջ,
 Միշտ լուսավոր շավիղներում
 Քնարըս ինձ տվեց նոր տենչ:

Չտրվեցի ես բախտին կույր,
 Լույս փնջեցի միայն ջանքով,
 Եվ քնարըս դարձավ ինձ քույր,
 Թեկուզ երկար տառապանքով:

Ու մարդամեջ տարավ նա ինձ,
 - Քայլիր, - ասաց, - միշտ նրանց հետ,
 Եղիր համառ, եղիր անբիծ,
 Ու երբեք դու չնայես ետ:

Բանվորի հետ եղիր բանվոր,
 Յողվորի հետ՝ հողի մշակ,
 Եվ քո երգով, ով բանաստեղծ,
 Դու կդառնաս բարու գուշակ:

Չայացքդ միշտ բարձունքներին,
 Մեծ գալիքին խոսքդ ասա,
 Կարմիր կյանքի ակունքներին,
 Խղճիդ ձայնին միշտ էլ անսա:

Ամեն մի սիրտ մի մեծ բերդ է,
 Բացիր նրա դռներն ամուր,

Վ Ա Ն Ա Ջ Մ Փ Ա Ն Ք

Կյանքն իմացիր, դժվար երթ է,
Քեզ հեշտությամբ չի տա համբույր:

Պիտի վառվես կրակի պես,
Չխնայես սիրտդ երբեք,
Առանց սրտի չկա կյանքում
Իմաստուն խոսք, թեւավոր երգ:

Երգդ թող կոչ դառնա կռվում,
Խաղաղ պահին՝ բերկրանքի ձայն,
Դառնա ճերմակ մի աղավնի
Ու թեւածի աշխարհն անծայր:

Ու ներկայից դեպի գալիք
Թռիր՝ մտքիդ թեւերը բաց,
Ամեն երգդ դարձրու ալիք,
Կյանքիդ համար մի այգաբաց:

Քայլիր այդպես դու անվարան,
Միշտ իմ ձայնին հպատակվիր,
Մի օր կասի աշխարհն արար,
Որ հասել ես նպատակիդ:

1980 թ., Ստեփանակերտ

Ք Ո Պ Կ Ո Ւ Մ

Շրջեցի ես աշխարհն արար,
Երազների օվկիանն ընկա,
Յեռաստաններն ինձ գիրկն առան,
Բայց քո գրկում ես ինձ գտա:

Վ Ա Ն Ա Ջ Մ Փ Ա Ն Ք

Ամեն վայրկյան փոխվեցի ես,
Սայթաքեցի եւ բարձրացա,
Էությունդ առած իմ մեջ,
Երբեք քեզնից չհեռացա:

Իմ մայր Արցախ, քո երկնի մեջ
Աշխարհ սնող Արեւ տեսա,
Չպահեցի ուշքս դրսում,
Քո որդին եմ, ոչ տնփեսադ:

Տառապանքիդ պատկերն եմ ես,
Գարուններիդ հյուսվածքը ջինջ,
Դու առանց ինձ կապրես հավետ,
Ես առանց քեզ ի՞նչ եմ՝ ոչինչ:

1980 թ., Ստեփանակերտ

Հ Ա Ց Ը

Մի կտոր հաց է դրված սեղանիս,
Ճերմակ թոնրահաց,
Բույրը ինձ մտքով տանում է հեռուն՝
Մեր դաշտերն արձակ:
Ես գրուցում եմ հողագործի հետ,
Հողի մեծ սիրով,
Թվում է՝ կյանքը ծփում է իմ դեմ,
Պայծառ լույսերով:
Ինձ ակոսների լեզուն է գերում,
Երգը հասկերի,

Վ Ա Ն Ա Ջ Մ Փ Ա Ն Ք

Ասես այդ պահին էջերն են կարդում
 Բոլոր Ասքերի:
 Հացը բուրում է սեղանիս վրա,
 Ջանքի բույրն է նա,
 Ջանքի բույրը դեռ քիչ է ասելը,
 Կյանքի հուրն է նա:
 Հացի բույրի մեջ ալիք է տալիս
 Շունչը հողվորի,
 Այդ ջերմությունն է, որ խնդություն է
 Բերում բոլորին:

1980 թ., Ստեփանակերտ

Պ Ա Ր Տ Ք

Ծանր է անցել մանկությունս
 Հայրենի գյուղում,
 Սակայն նրա գրկի մեջ եմ
 Ես հասակ առել:
 Իմ ողջ կյանքում, ուր եղել եմ,
 Հիշել եմ նրան,
 Հեռու-հեռվից, կարոտներով
 Նրան եմ փարվել:
 Իմ մայրն է նա՝ անունս միշտ
 Շրթերի վրա,
 Բայց մի հոգս է սիրտս մաշում,
 Որ պարտք եմ նրան...

1980 թ., գ. Ակնաղբյուր

ՀԻՇՈՒՄ ԵՄ

Բանաստեղծ ընկերոջս՝
Վլադիմիր Աբրահամյանին

Այո, հիշում եմ ամե՛ն-ամե՛ն ինչ,
Մեր հոգում վառած արեւները ջինջ,
Միասին կերած մեր աղն ու հացը,
Միասին կրած ծիծաղն ու լացը:

Ամե՛ն-ամե՛ն ինչ, այո, հիշում եմ,
Ոտնահետքերս անգամ հուշում եմ,
Մեկ-մեկու համար թեւեր դառնալը,
Ե՛վ սխալվելը, ե՛լ դառնանալը:

Ամե՛ն-ամե՛ն ինչ, այո, հիշում եմ,
Գրած երգերս մեղմիկ հուշում եմ,
Թե ոնց ենք սիրել հայրենի հողը,
Նրա ծփանքը, նուրբ շաղն ու շողը:

Ամե՛ն-ամե՛ն ինչ, այո, հիշում եմ,
Ծաղիկը, ծառը, առուն, հուշում եմ,
Որ կյանքում իրար երբեք չենք դավել,
Որ մեր անունը բարձր ենք պահել,
Որ տառապել ենք, բայց ապրել հպարտ,
Որ ամեն պահի մնացել ենք Մարդ:

1980 թ., Ստեփանակերտ

ՀԱԿՈՐ ՔԵՌԻՆ

Վաթսունամյա Հակոբ քերուն
Դեռ չեն տեսել պարապ նստի,
Հոգու համար նրա եռուն
Ժամանակը գանձ է, ոսկի:

Հողի ուժը խլում է նա,
Սերմերի հետ շռայլ ցանում,
Ծիլերի հետ ծլում է նա,
Հասկերի հետ հասունանում:

Շաղախավում է հացի բույրին՝
Իր անունով եւ մայր հողի,
Քաղցրությունը իր ողջ հոգու
Ընծայում է նա խաղողին:

Գինու նման եռք է տալիս,
Գինու նման թունդ է, բարի,
Հարսանիքում, տղերանց հետ
Դեռ պարում է նա Քոչարի:

Մեկ էլ տեսար՝ սարը գնաց,
Հովիվների հրավերով,
Սարից եկավ՝ վարի գնաց,
Հորովելը հոլովելով:

Ձմեռ չկա նրա համար,
Գյուղի գործը մի՞թե քիչ է,

Ձմռան ցրտին մատ կտրելը
Վազի համար ամոքիչ է:

Թռռների տեր Հակոբ քեռին
Արեւներ է վառել հոգում,
Նրանց սիրով ու նրանց հետ
Խնամում է պարտեզ ու տուն:

Հակոբ քեռին չի էլ խորհում
Աշխատանքից հեռանալու,
Աշխատանքը շունչն է նրա,
Նա միտք չունի ծերանալու:

1980 թ., գ. Ակնաղբյուր

ԴԺՎԱՐ ՈՒՂԻ

Տաս տարեկան հասակում
Դեռ թամբում են փայտե ձին,
Բայց տասնամյա մեր հոգում
Խուլ ռումբեր պայթեցին:

Տաս տարեկան հասակում
Դաս են սերտում ու խաղում,
Այդ տարիքում մեր ձեռքին
Սուր մանգաղն էր շափաղում:

Տաս տարեկան հասակում
Մոր քնքշանքն է քեզ վառում,

Բայց տարիքն այդ մեր անցավ
Ձյունների մեջ՝ անտառում:

Տաս տարեկան հասակից
Ասես հասուն դարձանք մենք...
Իմ սերնդի անունը
Պիտի հնչի որպես երգ:

1980 թ., Ստեփանակերտ

ԻՆՁ ԿԱՆՉՈՒՄ ԵՆ

Ինձ կանչում են անդադար
Ոտնահետքերս,
Արեւսարի փեշերին,
Թե Ուխտաձորի.
Կարոտներիս թւերով
Թռչում են իմ երգերը՝
Որպես շունչը հուշերիս
Մանկութ օրերի:
Թռչում են իմ երգերը
Արեւսարի լանջերով,
Օձվում նրանց շողերով
Ու բույրով ծաղկանց,
Լցվում են իմ սրտի մեջ
Մորս քաղցր կանչերով,
Սիրո անմար շողերով,
Տենչերով անանց:

1980 թ., գ. Ուխտաձոր

ՀՈՂԻ ԵՐԱԶԸ

Քնած հողը ծյունի տակ
 Բարի երազ է տեսել
 Ու երազի ջերմ շնչով
 Ձյունե վերմակն է կիսել:
 Կանգնել են ես արտի մոտ
 Ու նայում են ծիլերին,
 Նրանք արեւ են ընպում՝
 Հողի երազն աչքերին:
 Նրանք արեւ են ընպում՝
 Հողի, մարդու մեծ սիրով,
 Առատության հեքիաթն են
 Հյուսում զարման թւերով:
 Պատառ-պատառ ծյուները
 Ուլունքվում են լուսաշող,
 Երեւում է, որ իրար
 Հասկացել են ծյուն ու հող:
 Ես ծիլերն են փայփայում
 Հոգուս, սրտիս զույգ ափով,
 Երգս թւեր է առնում
 Գալիք բերքի ծփանքով:

1980 թ., գ. Ակնաղբյուր

ԹԹԵՆԻ

Թթենի՛, իմ քաղցր թթենի՛,
 Իմ հոգում դու բարձր թթենի՛,
 Հայացքով նրբին, հնայող,
 Շվաքով դու թանձր, թթենի՛:

Հենվում ես ժայռերի կողերին,
 Փարվում ես աստղերի շողերին,
 Թեւերիդ՝ արեւի ծնծղան,
 Փայլում ես մեր հանդ ու չուլերին:

Դիմացկուն՝ ցրտին ու տապին,
 Սարերում, ձորերում, քարափին,
 Անսպառ, քաղցրանում քո պտղով,
 Ապրում ես, ոնց բարի մեր պապին:

Կռիվ էր... հաց էիր մեզ համար,
 Մայր էիր սրտաբաց մեզ համար,
 Ամառվա տոթակեզ օրերին
 Քույր էիր գրկաբաց մեզ համար:

Շրշում ես որպես երգ՝ մեր սիրով,
 Չենք լքի քեզ երբեք՝ մեր սիրով,
 Մեր կանաչ սարերի լանջերին
 Ծնվել ես դու մեզ հետ՝ մեր սիրով:

1980 թ., գ. Ակնաղբյուր

Կ Ա Ղ Ն Ի

*Մեր Քնախաչ սարի վրա
 հառնած կաղնին 500 տարեկան է*

Քնախաչի կանաչ կաղնի,
 Հզոր կաղնի Քնախաչի,
 Քեզ, իր ճամփին հանդիպողը,
 Իմ երգերից կճանաչի:

Վ Ա Ն Ա Գ Մ Փ Ա Ն Ք

Լույս աշխարհ ես հանել կարծես
Դալար սիրտը Քմախաչի,
Շրշյունները քո լսողը
Հոգով, սրտով կկանաչի:

Ոնց Նահապետ կանգնել ես դու
Բարձր ուսին Քմախաչի,
Երնեկ նրան, ով քեզ նման
Հողմերի դեմ կշառաչի:

Հայրենախոս քո երգերով,
Որդիներին քո տուն կանչի՛ր,
Քմախաչի կանաչ կաղնի,
Հայոց կաղնի՝ Քմախաչի:

1980 թ., գ. Ուխտաձոր

ՉԻ ԳԱԼԻՍ ՔԱՂԱՔ

Տեսնես հայրս ի՛նչ է անում
Մեր բակում խաղաղ,
Գյուղը սրտից նա չի հանում,
Չի գալիս քաղաք:

Չի հեռանում իր օջախից,
Տնից իր կերտած,
«Ծիծեռնակի» երգն է կրկնում՝
Շատ վաղուց սերտած:

Որդիներով ամեն անգամ
Երբ գյուղ են գնում,
Երջանիկ է զգում իրեն,
Հանգիստ չի քնում:

Իսկ ճամփելիս՝ շշնջում է
Խոր ավստսանքով.
- Այս բակին ո՞վ տեր կկանգնի,
Այս օջախին՝ ո՞վ...

Տեսնես հայրս ի՞նչ է անում
Մեր բակում խաղաղ,
Գյուղը սրտից նա չի հանում,
Չի գալիս քաղաք:

1980 թ., Ստեփանակերտ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԲՆՈՒԹՅՈՒՆ

Չգիտեմ, քեզ մա՞յր անվանեմ,
Քո՞ւյր անվանեմ քնքշասիրտ,
Ծիածանից ծնված աղջի՞կ,
Թե՞ չխամրող սիրո գիրք:

Իմ մանկության քաղցր օրոր,
Ղարաբաղի բնությո՞ւն,
Ինձ գրկեցիր մորս սիրով,
Պարզեւեցիր նրբությո՞ւն:

Քրոջս պես ինձ ժպտացիր,
 Փայփայեցիր ոնց սերըս,
 Հորս նման խիստ, առնացի,
 Դու մարզեցիր թւերս:

Գագաթներդ՝ աստղերի մոտ,
 Իսկ փեշերդ՝ ձորերում,
 Ժպտում ես ինձ սիրակարոտ,
 Քո երփներանգ շորերում:

Դու իմ սիրտն ես, իմ արյունը,
 Ես քեզանից եմ սերվել,
 Քո գույները բազմախորհուրդ,
 Իմ էությանն եմ մերվել:

Մեր պապերից մեզ ավանդված
 Հավերժ ջահել հնություն,
 Մեզ սեր ու քույր, մեզ հայր ու մայր,
 Ղարաբաղի բնություն:

1980 թ., Հաղրութ

Ծ Ո Վ Ա Փ Ի Ն

Արեւի ծնծղան գուրգուրում է ինձ,
 Կապուտաչ ծովը ծփում է իմ դեմ,-
 Այս պահին քեզ եմ հիշում ես նորից,
 Հայրենի իմ գյուղ, իմ միակ եղեմ:

Ինչքան էլ լիճո՞ւ լինի փառափ,
 Իմ հուշերի մեջ նա է շառաչում,
 Նա է ինձ գրկում, շոյում մայրաբար
 Եվ մոր կարոտով իր փիղ կանչում:

1980 թ., Սոչի

ՀՈՂԻ ԿԱՐՈՏՈՎ

Թեթևացել են վազերը, ահա,
 Քայլում են նրանց շարքերի միջով,
 Հուշերս, նրբին թելերը պարզած,
 Փարվում են սրտիս՝ քնքշությանը, ճիչով:

Նորից կապվում են հայրենի հողին,
 Փխրուն են դառնում նրա պես նորից,
 Կարծես հարազատ ձայներ են լսում
 Իմ Արեւսարից, իմ Ուխտաձորից:

Հողի կարոտը, հուշերն իմ անթիվ,
 Սորս քնքշությանը ինձ գիրկն են առնում,
 Ինչ որ կորցրել են, գտնում են կարծես,
 Բարձրանում անվերջ եւ իմաստնանում:

Հայրենի հողն ինձ ավյուն է տալիս,
 Հուշերս՝ սրտիս ճախրելու թելեր...
 Դու մի՛ հեռանա հայրենի հողից,
 Եթե ուզում ես անդադար թելել:

1980 թ., գ. Ակնաղբյուր

ԱՇՈՒՆ

Աշնան թեւերը նորից թրթռում են,
 Նորից վառվում են գույները աշնան,
 Ժայռերը դարձյալ ամպից քրտնում են,
 Ու բարակում են գետերը վարար:

Ցուրտը եւ տաքը խաչվում են օդում,
 Շողն արեգական խուտուտ է տալիս,
 Մեկ-մեկ մշուշը սարերին չոքում,
 Սառած շրթերով համբույր է տալիս:

Ամռան եւ աշնան գրկախառնումից
 Երկինքը կապտում, հողը քրտնում է,
 Արարման քուն է դա հզոր, անբիծ,
 Ջարթոնքի համար խելքը գնում է:

Գարունը կգա, կարթնանա հողը,
 Ծաղկունքը պարզած՝ ոնց վառվող ջահեր,
 Նախանձում են քեզ, քո հար ծփանքին,
 Ով մայր բնություն՝ հավիտյան ջահել՝

1980 թ., գ. Ակնաղբյուր

ԳՅՈՒՂ ԻՄ

Դու ինձ հավատա, հայրենի իմ գյուղ,
 Ոնց հավատում ես մշակիդ ճանաչ,
 Որ ինչ էլ լինի, նա չի հեռանա,
 Չի թողնի երբեք լանջերդ կանաչ...

Դու ինձ հավատա,
 Ոնց հավատում ես
 Քեզանով արբած ծերերիդ բարի,
 Որ սիրահարված քո հանդ ու քարին,
 Չեն գնում քաղաք՝
 Անգամ հոր համար
 Շրթունքը ճաքած որդիների մոտ...
 Ինչպես ինքդ քեզ ,
 Դու ինձ հավատա:

1980 թ., գ. Ակնաղբյուր

ՂԱՐԱԲԱՂ

(երգ)

Դու հայրական իմ սուրբ օջախ,
 Հոգուս պայծառ նշխարն ես դու,
 Լուսապարար այս աշխարհում
 Երազներիս աշխարհն ես դու:

Միրգդ քաղցր, խաղողդ անուշ,
 Հատնում չկա քո ծով բերքին,
 Կյանքս կտամ, կտամ ուժս
 Քո թռիչքին, քո վերելքին:

Հողի մշակ ես իմաստուն,
 Բարի, հմուտ այգեպան ես,
 Ինչ երգ ունենք ու սրբություն,
 Նրանց ազնիվ պահապանն ես:

Միրգի քաղցր, խաղողի անուշ,
 Հատնում չկա քո ծով բերքին,
 Կյանքս կտամ, կտամ ուժս,
 Քո թռիչքին, քո վերելքին՝

Դարերդ ուսած՝ փարված նորին,
 Կյանք ես վարում անապական,
 Գեղեցկանում օրը օրին
 Ու կառուցում քո ապագան:

Միրգի քաղցր, խաղողի անուշ,
 Հատնում չկա քո ծով բերքին,
 Կյանքս կտամ, կտամ ուժս
 Աստղագնա քո վերելքին:

1980 թ., Ստեփանակերտ

Ք Ր Ո Ջ Հ Ա Մ Բ Ո Ւ Յ Ր Ը

Նվիրում են քրոջս՝ Գրետային

Օճորքի տակ Գուգարքի,
 Ղարաբաղյան սիրով սուրբ,
 Քույրս իր բույնն է հյուսել
 Ծիծեռնակի նման նուրբ:

Բալիկներն են ճռվողում,
 Տունը լցնում երգերով,
 Հրաշք հեքիաթ է հյուսվում
 Իմ քույրիկի ձեռքերով:

Այդ հեքիաթուն գեղեցիկ
Կյանքի ծաղիկն է բուրուն,
Մորս շունչն են զգում ես
Քրոջս ջերմ համբույրում:

1980 թ., Վանաձոր

Ք Ո Ա Ն Ո Ւ Ն Ը

Քո անունը իմ անունն է,
Քո պատիվը՝ պատիվս թանկ,
Կյանքը ուր էլ ինձ տանում է,
Ջերմանում են քո շնչով տաք:

Ես քեզանով կանաչում եմ,
Ինձ՝ քեզանով ճանաչում եմ,
Այնպե՛ս ապրեմ՝ իմ պատճառով
Երբեք չասես. «Ամաչում եմ»:

1980 թ., Ստեփանակերտ

Չ Ե Մ Վ Ի Ճ Ո Ւ Մ

Ես չեմ վիճում քեզ հետ, այո՛,
Բարձր է սարն այս, աստեղնամոտ,
Բայց որ լանջին աղբյուր չկա,
Ծաղկի ծփանք ու բույր չկա,
Չկա առու, անտառ չկա,

Ծլվլացող ծիծառ չկա,
 Չկա խորքում եւ ո՛չ մի հանք,
 Ո՛չ շոյանք է ուզում, ո՛չ ջանք,
 Որ հառնել է դատարկ ու սառ,
 Նրան ինչպե՞ս անվանենք սար:

1980 թ., գ. Ազոխ

ԿԱՐԱՍ ԱՂԲՅՈՒՐ

Կարաս աղբյուր, ծնկի եկել քո առաջ՝
 Գովերգում եմ կարկաչները քո բարի,
 Հողի խորքից սառնությունը քո առած,
 Կյանք ես բերում մարդուն, ծաղկին ու ծառին:

Ես չգիտեմ, աստղերի՞ց ես դու քամվել,
 Թե նրբասիրտ մեր տատերի խոհերից,
 Գուցե մի օր դու ժայթքել ես ու հոսել
 Մեր պապերի խարուկների հրերից:

Քո քաղցրաշունչ, հավերժական երգի հետ
 Իմ հույզերը գալիքին ես դու տանում,
 Թե չլինես այս աշխարհում, իմ անգին,
 Չի ունենա երգս ո՛չ հուն, ո՛չ անուն:

1980 թ., գ. Ակնաղբյուր

ԿԱՆՉԵՐՍ

Իմ երազները՝ լեռների ծնունդ,
 Լեռների սնունդ՝ իմ երազները
 Իմ մուրազները՝ լեռների հոգի,
 Լեռների ոգի՝ իմ մուրազները:

Իմ արմատները՝ լեռների գրկում,
 Լեռների սրտում՝ իմ արմատները,
 Իմ նուրբ մատները՝ մի-մի ճառագայթ,
 Լեռները շոյող իմ լույս մատները:

Իմ սիրո հեւքն են, իմ սրտի կեսն են,
 Մեր սեզ լեռների կանաչ լանջերը,
 Լեռներից պոկված զիլ դողանջներն են,
 Լեռներից թելող երգիս կանչերը:

1980 թ., Ստեփանակերտ

ՄԱՐԴՈՒ ՏԵՆՉԸ

Ամեն ինչը սահման ունի,
 Սահման չունի տենչը մարդու...
 Հողն ես սիրում դու հայրենի,
 Ջարդարում ես պարտեզ ու տուն,-
 Քո վաստակած աղ ու հացով,
 Քո փայփայած լուսաբացով,
 Քո սերտածով,

Քո կերտածով,
 Բարձրանում ես ճամփով ուզած,
 Միշտ կարոտով ու միշտ հուզված:
 Բարձրանում ես՝ գոհ ու անհոգ,
 Նոր հույս, նոր խոհ
 Սրտիդ խորքում,
 Միշտ երազկոտ, միշտ բորբոքում:
 Երազներիդ լույս փեշերով
 Փայփայում ես աշխարհն արար,
 Ջարդարվում ես վառ հուշերով,
 Սակայն էլի կյանքին ծարավ:
 Բարձրանում ես՝ ձգտումներիդ,
 Երազներիդ հավքը արթուն,
 Ամեն ինչը սահման ունի,
 Սահման չունի տենչը մարդու...

1980 թ., Ստեփանակերտ

Տ Ա Ր Ի Ն Ե Ր Ի Լ ՈՒ Յ Ս Ը

Անց են կենում գարունների
 Բուրումնավետ գիրկ ու ծոցով,
 Կարկաչահոս առուններդ
 Իրար գտնում, հասնում են ծով:
 Երամները քո հուշերի
 Թելին տալով, հասնում են քեզ,
 Մերք շոյում են հոգնած սիրտդ,
 Մերք՝ հարվածում փոթորկի պես...
 Հիշում ես դու՝ ու՛մ ես սիրել,

Վ Ա Ն Ա Ջ Մ Փ Ա Ն Ք

Ո՛վ է սիրուն քո խառնել թույն,
 Ում ես կարծել դու Մարդ-Աստված,
 Ո՛վ է բերել քեզ դառնություն,
 Ո՛ւմ ես սիրով բարձրացրել,
 Ո՛վ է հրել քեզ դեպի ցած,
 Ե՛րբ ես մի օր ուրախացել,
 Ե՛րբ ես խորհել դու դառնացած...
 Ի՛նչ էլ լինի, բարեկամներ,
 Լավությունը զուր չի գնում...
 Մութն անցնում է տարիների,
 Տարիների լույսն է մնում:

1981 թ., Ստեփանակերտ

Գ Ա Ղ Տ Ն Ի Ք

Մի հուզումից հետո

Ամեն օր փոխվում եմ մի քիչ,
 Դառնում եմ խորհող ու ներհուն,
 Կարծես թե կյանքը իմ առջեւ
 Բացում է նոր ուղի, նոր հուն:
 Սարերը այլ կերպ են երեւում,
 Ձորերը, կիրճերը՝ այլ կերպ,
 Արեւը փոխված է արեւում,
 Այսպիսին չի եղել երբեք:
 Վեհություն անունը կարծես
 Ուզում է մի քիչ խաթարվել,
 Փոխվում եմ ծաղկունքը պես-պես,
 Իմ հոգում այս ի՞նչ է կատարվել:

Վ Ա Ն Ա Ջ Մ Փ Ա Ն Ք

Լճերում փրփուր են տեսնում,
 Գետերը պղտոր են իմ աչքին,
 ճամփեքի զիգզագն է շատացել,
 Աստղերն էլ չեն ժպտում կարգին:
 Եվ անգամ հունդերը իմ ցանած,
 Կարծես թե այլ կերպ են կանաչում...
 Նոր հո՞ւն է բացվում իմ առաջ,
 Թե կյանքը դեռ նո՞ր են ճանաչում:

1981 թ., Ստեփանակերտ

Ե Ս Չ Ե Մ Ո Ւ Շ Ա Ց Ե Լ

Ժամադրության անգին պահերին
 Ոչ մի ակնթարթ ես չեմ ուշացել,
 Սիրո մեջ լինի, թե ընկերության,
 Միշտ առաջինն են թեւերս բացել:
 Սար ենք շուռ տվել, հանել ենք աղբյուր,
 Տնկել ենք ծառեր, թփեր՝ ծաղկաբույր,
 Չեմ հանգստացել երբեք շվաքում,
 Գտել են տեղս առաջին շարքում:
 Թող կյանքի, երգի, սիրո մեջ հորդուն
 Քեզ ոչ ոք չասի. «Ուշացել ես դու»:

1981 թ., Ստեփանակերտ

Ի Ս Ե Ր Գ Ե Ր Ը

Իմ երգերը առուների կարկաչներ են,
 Կակաչներ են իմ երգերը,
 Իմ երգերը ծով արտերի ծփանքներ են,
 Ծիծառներ են իմ երգերը:

Վ Ա Ն Ա Ջ Մ Փ Ա Ն Ք

Իմ երգերը հավերժավառ կարոտներ են,
 Նարոտներ են իմ երգերը,
 Իմ երգերը սիրողների համբույրներ են,
 Աղբյուրներ են իմ երգերը:
 Իմ երգերը ծով արտերի ծփանքներ են,
 Գգվանքներ են իմ երգերը,
 Իմ երգերը մարդկանց հղած բարեւներ են,
 Արեւներ են իմ երգերը:
 Իմ երգերը սիրո նման սրտակեզ են,
 Սիրուս պես են իմ երգերը:

1981 թ., Ստեփանակերտ

Կ Ա Յ Ի Լ Ս Ե Ր Ը

Ես երգիչ եմ,
 Հարազատ են հոգուս համար
 Օվկիանները,
 Լճերը լուրթ,
 Հազարանուն ծաղիկները,
 Աղբյուրները զանգակաշուրթ,
 Թռչունների ծլվլոցը,
 Մայր բնության անուշ ծոցը,
 Արեւն անմար...
 Աստղերը վառ,
 Սակայն մարդու սրտից բխած
 Կաթիլ սերը՝ արժե աշխարհ:

1981 թ., Ստեփանակերտ

Խ Ո Յ

Ինչե՛ր ասես, որ քո ճամփին
 Չեն պատահում.
 Օրեր ամպոտ
 Եվ արեւոտ,
 Ուրախություն
 Եվ տխրություն,
 Բարիություն՝ մեղմ ու քնքուշ,
 Չարության փուշ,
 Լույս ակնթարթ՝ առողջ մի հունդ,
 Անկունների վիհ ու անդունդ,
 Սիրո քնքշանք
 Եվ տառապանք...
 Այդպես նրանց ընտելացած
 Մերթ ելնում ես, մերթ իջնում ցած...
 Սակայն լավ է, որ քո հոգուն
 Երբեք մուժ ու անպ չեն չորում,
 Քայլում ես միշտ բարու հույսով
 Եվ քո շուրջը լցնում լույսով:

1981 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Ապրել եմ ինքս ինձ նման.-
 Իմ ուրույն աշխարհով, տենչով,
 Հարթել եմ սեփական ճամփաս,-
 Անցնելով հողմերի միջով:

Տրվածով միշտ գոհ եմ մնացել,
Միշտ դժգոհ՝ իմ կողմից տվածով,
Երբ մեկն ինձ իր սիրտն է բացել,
Բերկրանքս դարձել է անհուն ծով:

Ինքս ինձ զննել եմ հաճախ,
Նկատել իմ ծուռն ու թերին,
Իմ հանդեպ եղել եմ միշտ վստահ,
Հավատիս շողերն իմ թելերին:

Դարձել եմ արելի հնձան
Իմ օրը, ամիսն ու տարին,
Ահա թե ինչու սրտաբաց
Ժպտում եմ ի՛նձ ու աշխարհին:

1980 թ., Ստեփանակերտ

Տ Ե Ն Չ

Այնպես ապրեմ, ապրեմ այնպես,
Որ ծածանվեմ իմ բույրերով,
Բյուրեղանամ ցողերի պես,
Ծիածանվեմ իմ թույրերով:
Եթե վառվեմ՝ ասուպի պես,
Եթե ծփամ՝ ինչպես արտը,
Ուր էլ զնամ, տանուլ չտամ
Հաղթանակի ահեղ մարտը:
Այնպես ապրեմ, ինչպես հողը՝
Ինքս իմ մեջ թարմանալով,

Յերոսներին միշտ սիրահար,
 Չար արարքից զարմանալով:
 Այնպես ապրեմ, ինչպես վազը,
 Որ հատուցման սահման չունի,
 Որ ժպտում է՝ ինքը կանաչ,
 Երազները հազար գույնի:
 Այնպես ապրեմ, որ չերկատվեմ,
 Բարին սիրեմ, չարը ատեմ,
 Որ Լուսաստղը այս աշխարհում
 Նաեւ ինձ հետ համեմատեն:

1980 թ., Ստեփանակերտ

Ա Ռ Ե Ղ Ծ Վ Ա Ծ

Մի առեղծված է սիրտը մարդկային,
 Մեկին մի անգամ ժպտում ես բարի,
 Ուզում է սիրտը հանել ու տալ քեզ,
 Մեկի ուղին ես հարթում դժվարին,
 Բայց նա խայթում է դաժան օձի պես:

Յուսախաբվում ես հաճախ քո ճամփին,
 Քեզ ատելության հուրն է բորբոքում,
 Էլի վառվում ես ոնց զարման արփի,
 Ուրիշի վերքն է մխում քո հոգում:

Եթե արելը քո սրտի մեջ է,
 Այն դանակով էլ չեն կարող քերել,
 Եթե ծնվել ես բարության համար,
 Չարությունը քեզ չի կարող գերել:

1981 թ., Ստեփանակերտ

Ս Ի Ր Տ Ս

Սիրտս՝ սիրո բորբոք կրակ,
Շաղ ու շողոտ ծաղիկ ու վարդ,
Լավի, բարու շունչ ու երակ,
Ամենուրեք սեղանի զարդ:

Սիրտս՝ սարից բխող առու,
Տիեզերքից պոկված արեւ,
Աշնան ծփանք, կանաչ գարուն,
Հողագնդին փարված բարեւ:

Սիրտս մթնում վառվող խարույկ,
Աստղեր շոյող դալար բարդի,
Թթենու խոր արմատ ու ճյուղ,
Սիրո կարոտ, սիրո արփի...

1981 թ., Ստեփանակերտ

Ի Մ Բ Ե Ր Կ Ր Ա Ն Ք Ի Ժ Ա Մ Ե Ր

Իմ բերկրանքի ժամեր,
Դուք իմ կյանքի իմաստ,
Ես ձեզ հողից, քարից,
Հացի հետ եմ քամել:
Հատիկ-հատիկ, մեկ-մեկ
Ընդերքներից հանել,
Երազներիս խառնած
Իմ ճամփին եմ ցամել:
Թե գունարեմ, հազիվ

Կյանքիս կեսը կազմեք,
 Ձեր հետեւից համառ
 Վաստակով եմ վազել:
 Հավաքել եմ ես ձեզ
 Սարերը շուռ տալիս,
 Գետից քամած լույսով
 Գալիքին լուր տալիս,
 Հառնող պատերի մեջ
 Շարած իմ քարերից,
 Սրտերի հետ խոսող
 Քնքույշ իմ լարերից:
 Ես ձեր գինը գիտեմ,
 Իմ խղճից եք պոկված,
 Ուլունք-ուլունք հոսող
 Քրտինքից եք պոկված:
 Դեպի գալիք երգս
 Ձեզնով պիտի տանեմ,
 Էությունս կազմող,
 Իմ բերկրանքի ժամե՛ր:

1981 թ., Ստեփանակերտ

Ե՞ՐԲ ԵՆՔ ՀԱՍՆԵԼՈՒ

Շատ առեղծվածներ
 Դռնբաց եղան մեր մտքի առջեւ,
 Կյանքը արարող մայր բնությունը
 Կարդացիք անհագ:
 Լուսին ոտք դրինք,

Դեպի Մարս տանող
 Սանդուղքի բոլոր աստիճանները
 Հաշվեցինք մեկ-մեկ:
 Մտքով ու ոտքով
 Հասել ենք արդեն
 Հեքիաթում չեղած շատ բարձունքների,
 Բայց ե՞րբ ենք, արդյոք,
 Լրիվ բացելու
 Մարդկային հոգու
 Դռները բոլոր,
 Նրա խորքերի ծալք ու հատակին
 Ե՞րբ ենք հասնելու:

1981 թ., Ստեփանակերտ

Մ Ա Ր Դ Ն

Միայն մարդուց վերք ստացա,
 Էլի երգս՝ մարդը մնաց,
 Հերկս մարդը միշտ տրորեց,
 Էլի ձեռքս՝ մարդը մնաց:
 Ճամփիս մարդը քարեր բարդեց,
 Ճամփաս էլի հարթեց մարդը,
 Քունս մարդը միշտ խանգարեց,
 Մարդը խինդով լցրեց տունս:

1981 թ., գ. Ակնաղբյուր

ԱՅՍ Ի՞ՆՉ ԵՂԱՎ

Այս ի՞նչ եղավ... ո՞վ հեռացավ
Երազներիս կանաչ ձորից,
Իմ հավատի մաքուր դուռը
Այս ո՞վ կոպիտ ծեծեց նորից:

Իմ աստղաթել քնքշանքներին
Այն ո՞վ ժպտաց ջերմին ու սուրբ,
Այն ո՞վ ջարդեց
Իմ վառ սիրո բաժակը նուրբ:

Ես մոլորված կանգնել էի...
Ո՞վ անտարբեր եկավ, անցավ,
Իմ փոթորկված հոգու համար
Ասեք, այն ո՞վ թելեր դարձավ...

1981 թ., Ստեփանակերտ

Ճ Ա Մ Փ Ա Ս

Սպասում է դեռ ինձ ճամփաս,
Պիտի քայլեն, պիտի քայլեն,
Մութ ու մութի ծալքերի մեջ
Պիտի փայլեն, պիտի փայլեն:

Կաթիլ-կաթիլ իմ շողերով
Ծիլ ու բողբոջ պիտի շնչեն,
Ջանգակաձայն իմ տենչերը
Սրտերի մեջ պիտի հնչեն:

1981 թ., Ստեփանակերտ

Կ Յ Ա Ն Ք

Երբեք քեզ բեռ չդարձա
 Եվ չզգացի ինձ անհոգ,
 Քեզնով, քեզ հետ բարձրացա,
 Էությանդ միշտ կարոտ:

Քո աղբյուրից խմեցի,
 Միշտ մնալով քեզ ծարավ,
 Դեպի առաջ անդադար
 Քո սլացքը ինձ տարավ:

Ժպիտներիդ փարվեցի,
 Ինձ վառեցիր նրանցով,
 Քո քաղցրությամբ տարվեցի,
 Ու բերկրանքս դարձավ ծով:

Հիմա հետ եմ նայում ես,
 Ի՞նչ եմ արել քեզ համար,
 Ես՝ քո որդին բանաստեղծ...
 Տեսած հիսուն ջերմ ամառ:

Ի՞նչ եմ արել քեզ համար,
 Թեւաբախման իմ օրից,
 Կրակները իմ անմար
 Չէ՞ որ դու ես տվել ինձ:

Պարտք եմ զգում քեզ անվերջ,
 Ամեն բացվող առավոտ,
 Թեկուզ երբեք քո գրկում
 Չեմ զգացել ինձ անհոգ:

1980 թ., Ստեփանակերտ

ՈՂՋՈՒՅՆ ՔԵԳ, ԱՐԵՎ

Ողջույն քեզ, արեւ,
 Իմ հին բարեկամ...
 Դեռ մանկությունից
 Ես ջրդեղեցի հոգիս քո հրում,
 Քեզ նախանձեցի,
 Քո բարությունը դարձրի դրոշակ.
 Ու միշտ ձգտեցի
 Աշխարհին նայել քո ժպիտներով,
 Ցանեցի, ինչ որ եղավ իմ սրտում,
 Ու ցանում եմ դեռ,
 Եվ երջանիկ եմ,
 Որ ապրում եմ ես լույսով ծանրաբեռ,
 Որ քո զուգորդն եմ,
 Ոչ թե ստվերը,
 Որ իմ կրծքի տակ հավետ բորբոք է
 Քո վառած սերը,
 Որ կյանքին բեռ չեմ,
 Այլ լույսի մշակ,
 Բարին սերմանող,
 Գալիքի գուշակ...

1981 թ., Ակնադրյուր

ԼԱՎ ԵՐԳԸ

Զգիտեմ դուք՝ ինչպես,
 Ես սիրում եմ երգը,
 Մի լավ երգի համար
 Գնում է իմ խելքը:

Սիրո երգի կանչով
 Սիրահար եմ դառնում,
 Իսկ երգ-մարտակոչով
 Մի անձնուրաց զինվոր:

Հորովելի թելով
 Ասես մաճ եմ առնում
 Եվ իմ պապի նման
 Դառնում եմ հողվոր:

Կյանքի ծայնն է երգը,
 Երգը հողի հելքն է,
 Մի լավ երգի համար
 Գնում է իմ խելքը...

1981 թ., Ստեփանակերտ

Ս Ր Տ Ի Մ Ե Ջ

Ամեն ծաղկի մեջ մի երգ կարդացի,
 Ջրերի անուշ կարկաչների մեջ
 Լսեցի մի եգ,
 Մայր հողի լեզուն հասկացա լռին,
 Փնջած հույզերս, երգերի փոխված,
 Դարձան տիեզերք,
 Ես մայր բնության
 Ծով ծփանքներում
 Լողացի սիրով,

Հազար ու մի երգ
 Ծնվեց իմ հոգում...
 Բայց ամենալավ իմ երգը գտա
 Սրտի մեջ մարդու:

1981 թ., Ստեփանակերտ

ԱՄԵՆ ԱՆԳԱՄ

Ամեն անգամ երգ գրելիս
 Յոթը հազար գույն են դառնում,
 Հյուսվում նրան,
 Իսկ գույներս առնում են ես
 Մարդկանց սրտից,
 Նրանց հոգուց ու երազից,
 Նրանց թախծից ու մուրազից...
 Ահա այսպես, իմ երգերում
 Դառնում են ես
 Սիրողների տենչերի փունջ,
 Վառվող սրտերն իրար կապող
 Անտես կամուրջ,
 Իրար փարվող մոր ու որդու,
 Իրար բացվող հող ու մարդու
 Ժպիտ ու կանչ,
 Մանուկների ճիչից ծնված
 Երգ ու կարկաչ,
 Ես ինքս ինձ չեմ պատկանում,
 Դրանով են հպարտանում:

1981 թ., Ստեփանակերտ

Ե Ս

Ես քաղցրահամ պտուղ էի, -
 Ինձ կեղեւը մնաց,
 Մի ծառ էի՝ մրգով առատ, -
 Ինձ տերեւը մնաց:
 Կյանքը ասաց, - Ո՛վ բանաստե՛ղծ,
 Երջանիկ ես դու,
 Քեզնից հետո կասեն՝ երգչի
 Սեր-Արեւը մնաց:

1981 թ., Ստեփանակերտ

Ա Ն Ո Ւ Ն

Անուն են դնում նորածին մանկան
 Եվ կարծում են, թե անունը կապրի,
 Անուն դնելը շատ հեշտ է կյանքում,
 Անուն պահելն է բարդ ու դժվարին:

Անուն կա մարտում ծնվում է մահից
 Եվ ընկերանում գալիք դարերին,
 Մատնացույց կանեն քաջն Վարդանին,
 Թե հարցնես անգամ ժայռ ու քարերին:

Անուն կա դեպի հավերժն է թելում
 Թշնամու նետած գնդակից հետո,
 Անուն կա՝ ազգին պատիվ է բերում
 Ու սրտեր գերում քաղցր օրհներգով:

Դարերը կգան ու թելին կտան,
Գալիքը իր մեծ լեզենդը կասի,
Ժամանակները կխոսեն անվերջ
Անդրանիկի եւ Նժդեհի մասին:

Ոչինչ չի տալիս անունը կյանքում,
Գործն է զարդարում անունը մարդու:

1981 թ., Ստեփանակերտ

ԵՐՔ ՀԱՆԳՉՈՒՄ Է ԱՐԵՎԸ

Երբ հանգչում է արելը,
Սիրտս նրբին է դառնում,
Խոհերս թեւ եմ առնում,
Երբ հանգչում է արելը:
Արթնանում է իմ հոգում
Սիրո անձիր մի աշխարհ,
Ու տենչում եմ, որ կյանքը
Մարդկանց դառնա սիրող մայր:
Ուզում եմ, որ մութի մեջ
Մարդիկ աստղեր դառնան ջինջ,
Օջախներում ծավալվեն
Խաղաղ երազ, խաղաղ նինջ:
Հնչի գրկում գալիքի
Մտերմության երգը տաք,
Միայն սերը ալիքվի
Բոլոր մարդկանց կրծքի տակ:

1981 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Մորս աչքերով նայեմ աշխարհին,
 Հորս վառ հույսով փայփայեմ նրան...
 Մորս աչքերում ծփում է բարին,
 Հորս հույսի մեջ՝ հույսերը արար:
 Մորս հավատով լավին հավատամ,
 Հորս խստությամբ հաստատեմ լույսը,
 Պայծառ հավատի ու լույսի մեջ է
 Հավիտյան շողում մարդկության հույսը:

1981 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ե Ր Գ Ի Չ Ը

Մի բուռ բարություն
 Մայր հողից առավ,
 Մի բուռ էլ առավ
 Քնքշասիրտ մորից,
 Երկուսը մեկտեղ
 Մի օվկիան դառավ՝
 Իր սիրտը կյանքին
 Բացելու օրից:
 Ամեն ժպիտը
 Բարության ալիք,
 Մատներն արեւի
 Թրթռուն շողեր...
 Մորից ու հողից
 Սովորեց կյանքում
 Ամբողջ աշխարհը
 Սիրով ողողել:

1981 թ., գ. Ուխտաձոր

Ց Ա Վ

Աստղերը քնել են վաղուց,
 Իմ քունը սակայն չի տանում,
 Անգամ հոգնել են տաղից,
 Միտքս խոհեր է մանում:
 Երկինքը իջել է կարծես,
 Ուզում է ցավս իմանալ,
 - Խորն է,- ասում են, - սիրելիս,
 Չես կարող նրան դիմանալ...
 Իմ ցավը աշխարհն է արար,
 Չէ՞ որ ես երգիչն եմ դարի,
 Մարդկության հոգսով է լեցուն
 Իմ հոգին, իմ սիրտը բարի:
 Ատոմ են ճեղքում ամենուր,
 Աշխարհի սիրտը դողում է,
 Իմ սիրտն էլ աշխարհի սրտի
 Տագնապի, հոգսի մեջ լողում է:
 Բայց գիտեմ, ինչ էլ պատահի
 Հաղթական բարձունքը մենք կառնենք,
 Փոթորկի, կրակի միջից
 Մեր ամբողջ հասակով կհառնենք:
 Եվ հոգուս ու սրտիս ծալքերում
 Մի անանց կսկիծ է հոսում,
 Նահատակ քսան միլիոն սիրտ
 Մեր ցավի մասին է խոսում:
 Իմ ցավը ըմբոստ բողոք է:
 Կռվի դեմ, չարի դեմ ու դավի,
 Իմ հոգսը աշխարհն է արար,
 Չէ՞ որ ես երգիչն եմ դարի...

1981 թ., գ. Թաղասեր

ՆՈՐԻՑ ԽՈՍՔ ԵՆ ԲԱՅԵԼ

Նորից խոսք են բացել
 պատերազմի մասին,
 Նորից խենթացել են,
 դաժանացել մարդիկ,
 Մեր այս մոլորակի
 բախտի համար նորից
 Տրոփում է սիրտս
 տազնապած ու արթուն:
 Դեռ չեն սպիացել մեր
 վերքերը բազում,
 Դեռ մխում է ցավը
 բաժանումի, զոհի,
 Երբ նստում ենք մեկտեղ,
 ուրախ սեղան բացում,
 Դեռ մայրերի վիշտն է փարվում
 մեր լույս խոհին:
 Պապը՝ թռռնիկներից
 նկարից է ժպտում -
 Ջահել պապը՝
 գլխին կոմունարկան կանաչ,
 Հեռուներում ննջած
 իրենց սիրածներից
 Սպասողներ կան դեռ,
 կրծքերի տակ՝ հառաչ:
 Խաղաղության շունչն է
 թելածում մեր հոգում,

Պատերազմը խորթ է կյանքին
 ու սրտին մեր,
 Պատերազմում հայրն է
 հողին հանձնում որդուն,
 Խաղաղ պահին որդին՝
 ծնողներին իր ծեր:

1981 թ., Հաղորութ

Հ Ա Վ Ա Տ

Ես հավատում եմ մեր լույս երազին.
 Չի մնա սահման, չի լինի զինվոր,
 Սրբիկների մեջ ծնված ու կոփված
 Եղբայրությունը կհաղթի մի օր:

Աշխատանքի մեջ, արեւների պես,
 Մարդիկ կժպտան մեկ-մեկու, կյանքին,
 Չեն էլ իմանա ինչ է գենք, զրահ,
 Իրենց վաստակով կհասնեն փառքի:

Չեն լինի սահման ու սահմանագիծ,
 Միայն կլինեն սիրո ճամփաներ,
 Միայն կծփան սրտերը անբիծ
 Եվ ջանքով օծված բարի համբավներ:

Կարիք չի լինի իրար երդվելու,
 Վստահությունը կծիածանվի,
 Ձեռքսեղմումներից ու ժպիտներից
 Հավատարմության հուրը կցանվի:

Սերունդներն իրար կողջունեն սիրով,
 Կթելի խաղաղ երգը հրածին,
 Չի մնա սահման, չի լինի զինվոր,-
 Ես հավատում եմ մեր լույս երագին:

1981 թ., Ստեփանակերտ

Ի Ն Չ Պ Ե Ս Փ Ա Կ Ե Մ

Ասեք, ինչպե՞ս լռի սիրտս,
 Երբ աշխարհի հոգսը իմն է,
 Չարերի դեմ ինչպե՞ս լռի,
 Երբ բարության խոսքը իմն է:
 Ինչպե՞ս մնամ ես անտարբեր,
 Այս հարածուն եռքի դիմաց,
 Սուրս ինչպե՞ս պատյան դնեմ
 Կյանքն ավերող ձեռքի դիմաց:
 Աշխարհ եկանք դժվար դարում,
 Դարի բեռը պիտի քաշենք,
 Կյանքը պիտի դարձնենք գարուն,
 Մեր իսկ կյանքը թեկուզ մաշենք,
 Սերունդները մեզնից հետո
 Պիտի աշխարհ մտնեն հանգիստ,
 Նրանց մեզնով պիտի ժպտա
 Հողագունդը արեւանիստ:
 Ինձ տրված է լոկ թելելը, -
 Ողջ աշխարհի հոգսը իմն է,
 Պիտի մարզեմ իմ թելերը,
 Հաղթանակի խոսքը իմն է:

1981 թ., Ստեփանակերտ

ԵԼԵԼ ԵՆ ՆՈՐԻՑ

Աշխարհում այս բարեգութ,
 Այս հուսահատ աշխարհում,
 Նորից չարերը ելել
 Ու նոր դավեր են լարում:
 Նորից դաժան մի քամի
 Ստի բերանն է բացել,
 Չի հասկանում, որ արդեն
 Կյանքից հետ է մնացել,
 Ու երկիրն իմ Արեւի
 Քույրն է դարձել զորավոր,
 Ու բյուր, ազնիվ սրտերից
 Լույս է փնջում ամեն օր,
 Որ աշխարհը կանաչի,
 Կորչի մութը դժնդակ,
 Որ կյանքը հար կարկաչի
 Խաղաղության թելի տակ:

1981 թ., Երեւան

ՈՉԻՆՉ ՉԵՄ ՈՒՋՈՒՄ

Ոչինչ չեմ ուզում,
 Չեմ ուզում ոչինչ,
 Ուզում եմ գարնան թովչանք ու արեւ,
 Ոչինչ չեմ ուզում,
 Չեմ ուզում ոչինչ,
 Ուզում եմ սերը լինի հարատեւ:

Ուզում եմ բոլորն ունենան օջախ,
 Մայրերը երբեք չքաշեն խոր «ախ»,
 Հայրերը կռիվ չտեսնեն երբեք,
 Իրենց երջանիկ որդիների հետ:
 Ոչ ոք չմնա ծարավ ու անքուն,
 Աշխարհը դառնա խաղաղության տուն:

1981 թ., Երեւան

ՋՈՂՎԱԾՆԵՐԻ ՀԻՇԱՏԱԿԸ

Ջոկվածների հիշատակը
 Արձան չէ լոկ,
 Ջոկվածների հիշատակը
 Սիրտ է, կարոտ,
 Մոր արցունք է
 Ու քրոջ ճիչ,
 Եղբոր կանչ է,
 Չլռող խիղճ,
 Սիրո թեւ է,
 Սիրո համբույր,
 Կյանքի ծարավ
 Ու կյանքի հուր,
 Ճանապարհ է
 Վերելքների,
 Ու ծիածան
 Նոր բերքերի:
 Խաղաղության ջահ է անշեջ՝
 Գալիք բոլոր դարերի մեջ:

1981 թ., Մարտունի

ՃԱՆԱՊԱՐՅՆԵՐԸ

Տափաստաններով,
 Անապատներով,
 Բլուրներն ի վեր,
 Բլուրներն ի վար,
 Լուսնի շողի տակ, թե աստղալույսով,
 Մեջք-մեջքի տված սարերի ուսով,
 Ճեղքելով դժվար առապարհները,
 Ջգվել են անթիվ ճանապարհները:
 Որտեղ ջերմ սիրո ծարավ սրտեր կան,
 Ձեռքեր կան՝ քնքուշ շոյանքի կարոտ,
 Թե ցուրտ օրերին, թե՛ արեւավառ,
 Ճանապարհները կապում են իրար:
 Գիշեր ու ցերեկ անքուն, անհանգիստ,
 Բեռներ են բերում ու բեռներ տանում, -
 Երակների պես առողջ ու կապույտ,
 Ճանապարհները չեն հանգստանում:

1981 թ., Ստեփանակերտ

ԵՐԳԵՐԻՍ ՄԵՋ

Ինչ որ ունի ապրած դարըս՝
 Բերկրանք, տագնապ, թախիծ ու ցավ,
 Այդ բոլորը հոգուս ծուլվեց,
 Երգերիս մեջ երակ դարձավ:
 Թռիչքներով հարստացա
 Ու դիմացա կորուստներիս,

Եղավ՝ խորունկ վերք ստացա,
 Բայց շունչ տվի երազներիս:
 Աչքերիս մեջ հուրն հավատի,
 Կյանքի ծանր բեռը տարա,
 Ոսոխի դեմ ելա մարտի,
 Հաղթանակի համբույրն առա:
 Ու քայլում եմ, քայլում եմ ես,
 Թեւավորված կյանքի սիրով,
 Երգես դարձրած շունչը դարիս,
 Հոգիս վառած նրա հրով:

1981 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ս Ե Ր Ո Ւ Ն Դ Ն Ե Ր Ը

Կգան, կգան սերունդները
 Ու կվառեն նոր արեւներ,
 Միշտ կորոնեն նոր ճամփաներ
 Ու կգտնեն լույսով իրենց:

Հետ կնայեն երախտիքով,
 Կգրուցեն մտքով մեզ հետ,
 Գոհ կմնան մեր արածից,
 Որ ապրել ենք հույսով իրենց:

Թռիչքները մեր կտեսնեն,
 Սպիացած մեր վերքերը,
 Ու կընդունեն ոնց կամուրջներ՝
 Իրենց մեկնած մեր ձեռքերը:

Կհասկանան, որ աշխարհում
Մենք ծնվել ենք ժամանակին,
Որ գալիքի մեծ անունով
Մեր սրտերն ենք տվել կյանքին:

Կհասկանան, որ ապրում ենք
Նաեւ իրենց նոր հերկերում,
Ու պատկերը մեր կտեսնեն
Մի օր իրենց նոր երգերում:

1981 թ., Երեւան

Ե Թ Ե Կ Ր Կ Ն Վ Ե Ր

Եթե կրկնվեր ջահելությունս,
Կելնեի գագաթն իմ Արեւսարի,
Դրոշակ դարձրած իմ խենթությունը,
Կասեի, - Մեր իմ, այստեղ եմ, արի՛:

Սարից կիջնեի դալար Ուխտաձոր,
Ցուրտ աղբյուրի մոտ կնստեիմք քիչ,
Ջրից ուժ առած եւ դարձած հզոր,
Կթեւածեիմք դեպ Արեւը ջինջ:

Աստղերի փունջը կրծքիս տակ առած,
Այցի կգայի հայրենի գյուղիս,
Մի անհուն սիրով սերմնացան դառած,
Լույսով կօծեի նրա մեծ ուղին:

Ես կդառնայի նորից մի հնձվոր,
Աշնանը դաշտում կբռնեի մաճ,
Իսկ երբ գարունը բացվեր մեղմօրոր,
Քաղիան կանեի արտերում կանաչ:

Ընկերներիս հետ երգով, կատակով,
Արբունք կտայի խաղողի վազին,
Թեևեր կառնեի սիրո կրակով,
Ուշքս ու միտքս սիրածիս նազին:

Փարված մեր կյանքի պայծառ լույսերին,
Հողին կտայի ուժս, ավյունս,
Որ գարթոնքների նրա շարանում
Անվերջ կրկնվի ջահելությունս:

1981 թ., գ. Ակնաղբյուր

Հ Ե Ն Մ Ա Ն Կ Ե Տ Ը

Հենման կետը
Ո՞րն է կյանքում,
Ի՞նչն է մարդուն թեևեր տալիս,
Այն ի՞նչն է, որ քո իսկ կյանքը
Քանի՜ զնում, քաղցրացնում է,
Այն ի՞նչն է, որ հողի մարդուն
Օրըստօրե բարձրացնում է:
Այն ի՞նչն է, որ օջախները
Շեն է պահում,
Այն ի՞նչն է, որ չի հնանում

Այս աշխարհում...
 ... Հարցն այս նորից
 Տարածել էր իր թելերը,
 Ու կյանքն ասաց.
 - Սե՛րն է, սե՛րը...

1981 թ., Ստեփանակերտ

ԵԹԵ ՍԻՐԵԼ ՉԻՄԱՆԱՍ

Եթե սիրել չիմանաս,
 Գարունը քեզ չի գերի,
 Նրա շունչը կենսական
 Քո սրտին հուր չի բերի:
 Հույսն է տենչեր արարում
 Ու պարուրում երազով,
 Եթե սիրել չիմանաս,
 Կապրես միայն եղածով,
 Քեզ չի կանչի բարձունքը,
 Կյանքը ձեռքով չի անի,
 Կյանքի անվերջ արբունքը
 Քեզ իր գիրկը չի տանի:
 Քո փայփայած հույսն անգամ
 Քեզ իր բույրը չի բերի,
 Եթե սիրել չիմանաս,
 Գարունը քեզ չի գերի:

1981 թ., Ստեփանակերտ

Ա Փ Ս Ո Ս Ա Ն Ք

Էլի, էլի առանց սիրո,
 Առանց նրա քաղցր հրի,
 Առանց նրա վարդի բույրի,
 Փշուր-փշուր անցավ օրս...
 Իրիկունս եկավ այցի,
 Նրա առաջ սիրտս բացի,
 Կորցրած օրվա համար լացի,
 Սիրո հանդեպ հանցավորըս...
 Թեւին տալով թռան-անցան,
 Սեր-օրերս՝ միշտ ցիրուցան,
 Այսպես սիրո տեր չդարձավ
 Սիրահարված անցավորըս...

1981 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Ո՞րն է սերը, չհասկացա,
 Առաջին ջերմ համբույրների
 քաղցրությունը,
 Թե՞ պարզեւած
 Դառնությունը.
 Խռովե՞լը,
 Խորովվե՞լը,
 Սպասումի քաղցր պա՞հը,
 Թե՞ այլեւս չսիրելու թաքուն ահը...

1981 թ., Ստեփանակերտ

ԻՆՁ ՄԻ ՆԱՅԻՐ

Ինձ մի նայիր այդպես, սիրուն,
 Քո հայացքից
 Շիկանում է սիրտս, գիտե՞ս,
 Ինչպես շամփրած լորի սիրտը
 Պողի վրա...
 Ախր ինչպե՞ս խոստովանեմ,
 Որ ինձ երբեք չնախատես,
 Նա էլ է ինձ նայում քեզ պես,
 Նրա այտի փոսիկն էլ է
 Ուզում լցվել իմ ժպիտով,
 Նա էլ է մեր բարդու նման
 Սպասում իմ շոյանքներից,
 Եվ վերջապես
 Քեզնից առաջ
 Սիրտս են դրել նրա ափում...
 Ախր ինչպե՞ս նրա ափից
 Ետ վերցնեմ սիրտս, ասա՛,
 Ինչպե՞ս, ինչպե՞ս...

1981 թ., Ստեփանակերտ

ՉԵՆ ՀԱՐՑՆԻ

Չեն հարցնի.
 - Սիրո՞ւմ ես ինձ...
 Իսկ թե ասի.
 - Ո՛չ, չեմ սիրում:

Այն ժամանակ
 Ի՞նչ պատասխան դու պիտի տաս...
 Սիրո հուրը չեն որոնի խոսքերի մեջ,
 Սերը՝ կյանք է, երազ է, տենչ...
 Սերը՝ սրտով պիտի զգաս:

1981 թ., Ստեփանակերտ

Ա Յ Ց

Չետ նայեցի ես այսօր՝
 Իմ հուշերի ծառերին,
 Չրաչք մի հավք անց կացավ
 Սիրտս առած թևերին:
 Ջահելության իմ հավքն էր,
 Ծիածանի գույներով,
 Ինքը խրված սիրո մեջ,
 Իսկ հայացքը՝ արեւին:
 Նրա հետքից գնացի,
 Անցած ուղիս ողջունեց,
 Չպարտացա, որ ես էլ
 Չմնացի ամոթով,
 Վայրեջքներ ու վերելքներ՝
 Ինչ որ անցել էի ես,
 Ինձ ժպտացին սրտաբաց,
 Գուրգուրեցին հոգեթով:
 Իմ անցյալը կամարվեց
 Երանավետ ներկայիս,
 Ձեռքով արեց գալիքս,
 Նա գոհ ինձ էր բարելում,
 Ջահելության զամբիկս

Թելեր առել ձորերում,
 Անմահության պատկերով
 Լողանում էր արելում:
 Իմ սերնդի անունից
 Հպարտ էի ես խոսում,
 Ամեն պահը իմ անցած
 Շափաղում էր ոսկու պես,
 Կյանքը գետ չէ մի խաղաղ,
 Ունի ափեր, ունի հուն,
 Պիտի տրվես դու նրան -
 Ինքնամոռաց, սիրակեզ:
 Ջահելության Հրաշք ձին
 Իմ հուշերի երամում
 Սլանում էր ամեն տեղ
 Եվ հասնում էր ուզածին,
 Նայում էի ես նրան,
 Ինքնամոռաց ու պայծառ,
 Սիրտս կրկին դառնում էր
 Հրաբորբոք, հրածին...

1981 թ., Ստեփանակերտ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԻՄ ԳՅՈՒՂ

Քո վեհությունը իմ արյան մեջ է,
 Անրությունը քո՝ իմ ոսկորներում,
 Հոգիս ծփանքիդ բյուր ծալքերում է,
 Երգիս ակունքը՝ քո սեզ լեռներում:
 Քեզնով ելնում եմ, քեզնով ճանաչվում,
 Թռչում եմ քեզնով՝ քեզնից թեւ առած,
 Քեզնով լցվում եմ, քեզնով ճանաչվում,
 Ու միշտ էլ խոնարհ՝ քո փառքի առաջ:
 Գիտեմ, մի օր էլ կծուլվեմ հողիդ,
 Երագս խառնած արեւիդ շողին:

1981 թ., գ. Ակնաղբյուր

Նկարում (աջից) Ա. Խանյանի կինը՝
Սրբուհին, որդին՝ **Համլետը**

*Իմ կարոտները քեզնից են գալիս,
Ու քեզ են շոյում իմ կարոտները,
Երգ-նարոտներս քեզնից են առնում,
Ու քեզ են տալիս երգ-նարոտներս:
Երջանկությունս դու ես պարզելում,
Ու քեզ է փարվում երջանկությունս,
Հանգիստս, քունս դու ես խանգարում,
Քեզնով են առնում հանգիստս, քունս:*

Մ Ո Ր Լ Ա Ց Ը

*Անուշ մայրիկի յոթ որդիները
զնացին կռիվ, չվերադարձան*

Յոթը կտրիճ աշխարհ բերի,
Ամեն մեկը սրբած մի թուր,
Յոթը օջախ ես վառեցի,
Որ միշտ ցանեն ծաղիկ ու հուր:

Կռիվ եղավ, մի մեծ կռիվ,
Յոթը կտրիճ ճամփու դրի,
Յոթ հարսերս միանգամից
Սպասեցին միայն գրի:

Յոթ լուր եկավ, յոթը սել թուղթ,
Յոթը տեղից սիրտս դաղվեց,
Յոթը անգամ, յոթ օջախում,
Ես կենդանի, սիրտս թաղվեց:

Բայց ապրեցի,
Որ հարսերիս վիշտը կիսեմ,
Բայց ապրեցի,
Որ թռռներիս ձայնը լսեմ,
Որ կուրացող իմ աչքերով
Տեսնեմ ո՛նց են կրկին վառվում
Կրակները օջախներիս,
Որ յոթ անգամ դաղված սրտով
Ժպտամ իրենց հայրերի տեղ
Իրար ժպտող թռռնիկներիս...

Ա Ա Ք Պ Տ Ք Ա Ք Ա Ա Ն Ա Ք

Երբ ես մեռնեմ
 Չվշտանաք ու չլացեք,
 Յոթը որդու կորուստ տեսած
 Մոր թաղմանը աչք չթացեք,
 Միայն, միայն յոթը բուռ հող,
 Որդիներիս անուններից,
 Լուռ կցանեք իմ դագաղին,
 Իսկ մի օր անց, շամանդաղին,
 Յոթը անգամ որդիներիս անուններից
 Մայր կկանչեք...
 Որ վերքերս էլ չբացվեն,
 Գերեզմանին իմ չլացեք:

Ք Ա Ղ Յ Ր Տ Ա Ռ Ա Պ Ա Ն Ք

* * *

Հեթիաթներում որոնեցի
 Թուխ արեւներ,
 Թուխ ջրվեժներ
 Ու թուխ կրակ,
 Բայց չգտա...
 Սրտիս խորքից հնչեց մի ձայն.
 Չկա՛, չկա՛...
 Բայց դու եկար, ինչպե՛ս եկար,
 Աչքերիդ մեջ թուխ արեւներ,
 Ուսերդ ի վար՝ թուխ ջրվեժներ,
 Թուխերիդ մեջ շունչը քո տաք՝
 Մի թուխ կրակ...

Ա Ա Մ Ո Տ Ր Ա Ս Տ Ա Ն Ա Ր

Այդ օրվանից արեգակի շողերի մեջ,
 Խարույկներուն հրաբորբոք,
 Եվ աստղերուն հազարաթել,
 Թուխդ եմ տեսնում,
 Իմ թուխ արել...

* * *

Երգիս տողերը քեզնից են գալիս
 Ու դեպի քեզ են գալիս տողերս,
 Սիրուս շողերը քեզնից են գալիս,
 Ու դեպի քեզ են հեւում շողերս:
 Իմ կարոտները քեզնից են գալիս,
 Ու քեզ են շոյում իմ կարոտները,
 Երգ-նարոտներս քեզնից են առնում,
 Ու քեզ են տալիս երգ-նարոտներս:
 Երջանկությունս դու ես պարզեւում,
 Ու քեզ է փարվում երջանկությունս,
 Հանգիստս, քունս դու ես խանգարում,
 Քեզնով են առնում հանգիստս, քունս:

* * *

Աղաչում եմ, մի հեռանա,
 Մնա մոտս,
 Թող աչքերիդ թուխ շողերով
 Դիմավորեմ առավոտս:
 Թող վարսերիդ միջով հյուր գա
 Ամեն օրս,
 Կյանքում, երգում

Քո թուխ շնչով
 Թող ողողեն հինս, նորս:
 Առավոտից մինչ երեկո,
 Երեկոյից մինչ առավոտ,
 Լսեն քո թուխ շշուկները՝
 Քո թխավարս անուրջներով
 Վերածնված անուրջներս...
 Քո տենչերի միջով թող գա
 Առավոտս,
 Աղաչում եմ, մի հեռանա,
 Մնա մոտս:

* * *

Չմոռացա երբեք ես քեզ,
 Քեզ մոտ բերող ճամփան երբեք
 Չկորցրի,
 Չխաղացի քո սրտի հետ,
 Երբեք սրտիդ ճրագը վառ
 Չհանգցրի:
 Պարզ խոխոջով, ինչպես առու,
 Ես քո սիրո ծովը հասա
 Ու մնացի,
 Մերվեցի քո ալիքներին,
 Քո ներկային, գալիքներին,
 Ու քեզանից երբեք հեռու
 Չզնացի...

* * *

Գարնան մի օր, երբ աշխարհը
 Շողով թաց էր,
 Անմեղությամբ փոշեթաթախ
 Քեզ մոտ եկա, դուռդ բաց էր:
 Դու ամոթխած մի դիցուհի,
 Բազմած էիր սիրո գահին,
 Քո հայացքն ինձ այնպես գրկեց,
 Որ չիմացա, գահի վրա
 Ե՞ս էի, թե՞ դու այդ պահին:
 Ես չիմացա, ի՞նքդ իջար
 Քո բարձունքից,
 Թե՞ ես ելա բարձունքն ի վեր,
 Մի ինքնաբուխ սիրո թրթիռ
 Մեզ այնպես էր հրավառել:
 Կյանքի վերձիգ ճանապարհը
 Մի տես ո՛ւր է հասցրել մեզ,
 Բայց հիմա էլ չեմ հասկանում,
 Սիրո գահին դո՞ւ ես, թե՞ ես:

* * *

Իմ երգերի ղողանջները
 Որոնում եմ քո ծայնի մեջ,
 Քուն, արթմնի, իմ կանչերը
 Որոնում եմ քո ծայնի մեջ:
 Քո երազած ջինջ աստղերը
 Ես հունցում եմ իմ սրտի մեջ,
 Ա՛խ, սիելիս, իմ երգերը
 Չոգուդ կրակներն են անշեջ:

* * *

Տարիների միջից նորից գալիս ես դու,
 Թեթև փարվում ես դու
 Իմ թևերին,
 Նորից վառվում եմ ես, նորից վառվում ես դու,
 Նորից ծուլվում ես դու
 Իմ երգերին:
 Նորից սուգվում եմ ես երազներիդ ծովում,
 Երազներիդ հեկոս
 Թռչում եթեր,
 Նորից դու ինձ համար մանուշակ ես դառնում,
 Սուսամբար ես դառնում,
 Վարդի թերթեր:
 Նորից սիրտդ ձեռքիս մի քնար է դառնում,
 Ոսկե լար է դառնում
 Ու քնքուշ երգ:
 Նորից քո թևերով, հրայրքներով քո ջերմ
 Ինձ իր գիրկն է առնում
 Մի տիեզերք:

* * *

Դու աստղերից ասուպի պես
 Մի օր իջար,
 Երկնի կապույտ շերտերի մեջ
 Չհալվեցիր,
 Ոնց շանթարգել
 Կանգնել էի ծերպին լեռան,
 Մխրճվեցիր իմ սրտի մեջ
 Ու քո տեղը գրավեցիր:

Երկնի բոլոր աստղերը ջինջ
 ճանաչեցի ես քեզանով,
 Այդ օրվանից աստղերի հետ
 հոսում եմ ես ծանոթ ձայնով:
 Եվ աստղերով լիքն են կարծես
 Յողագունդն ու տիեզերքը,
 Քանի դու կաս իմ կրօքի տակ,
 Կյանքն ինձ համար աստղոտ երգ է:

* * *

Դու ինձ համար գարնան
 Մի ծաղկաստան եղար,
 Յարավի բույր եղար, հարավի տոթ,
 Ես կռունկի նման
 Քո տաք գիրկը թռա,
 Եկա, որ երագս գտնեմ քեզ մոտ:
 Եվ օժեցիր սիրտս
 Ժպիտներիդ շողով,
 Կանչս արձագանքեց քո կրօքի տակ,
 Յավերժ քեզ կապվեցի,
 Սրտիս նաքուր դողով,
 Դու դարձար իմ միակ արելը բարկ:
 Գարնան ինչքա՛ն հուզմունք,
 Ինչքա՛ն շիկնանք ամռան
 Մենք թողել ենք արդեն մեր ետելում,
 Առաջվա պես կրկին,
 Սիրո իմ թելերին
 Երագներս դեպի քեզ եմ բերում:

* * *

Դու ինձ համար երազ եղար,
 Ու ես հասա իմ երազին,
 Ա՛խ, անգինս, այդ դու՛ բերիր
 Իմաստ՝ սիրո իմ մուրազին:
 Օրերի մեջ, տարիների,
 Ալիքվեցինք մի՛ հովի պես,
 Մենք մեր բախտի լույս թելերին
 Համբուրվեցինք մի՛ հովի պես:
 Հեքիաթը՝ կյանք, կյանքը՝ հեքիաթ
 Համարելով սիրեցինք մենք,
 Դրանից է, որ մեր սերը
 Դարձել է մի այրող լեզենդ:

* * *

Առաջին սիրո թրթռուն բառս,
 Սիրո ծիծառս,
 Դու՛ եղար, դու՛,
 Ժամադրության սեր-ճանապարհս,
 Անոթխած պահս,
 Դու՛ եղար, դու՛:
 Չնառախուղվող հույսս, հավատս,
 Եվ անարատս
 Դու՛ եղար, դու՛,
 Բոլոր պահերի ե՛ւ մթնշաղս,
 Ե՛վ շամանդաղս
 Դու՛ եղար, դու՛:
 Ծիլ ու բողբոջս, մայիսյան բույրս,

Ամռան համբույրս
 Դու՛ եղար, դու՛:
 Դեպի մեզ եկող աշնան անուրջս,
 Ձմեռվա շունչս
 Դու՛ եղար, դու՛:

* * *

Ես ծով դարձա, ալիքներով
 Ծեծեցի ափս,
 Դու մոտեցար ու լսեցիր
 Հառաչող ծափս:
 Ինձ լսեցիր ու հասկացար,
 Նետվեցիր գիրկս,
 Սիրուս անհուն խորքը հասար
 Ու դարձար գիրքս:
 Քո էջերում ինձ կարդացիր,
 Իմ ծփանքում՝ ես քեզ,
 Աստղերն անգամ վայր նայեցին,
 Նախանձեցին, ա՛խ, մեզ:
 Բայց ինչո՞ւ է սիրտս կրկին
 Կարոտով լեցուն:
 Ինչո՞ւ սիրուս ծովը անվերջ
 Ափերն է ծեծում:

* * *

Ես քեզ գտա միանգամից,
 Այն պահին, երբ
 Չէի կարող զանազանել
 Լավը վատից:

Ա Ա Ք Ո Տ Ք Ա Ք Ա Ա Ն Ա Ք

Եվ ինձ համար վատը չկար,
 Իմ աչքերին ծփում էին.
 Աշխարհը լավ,
 Աստղերը լավ,
 Երգը լավ,
 Երազը լավ,
 Ծիծաղը լավ,
 Երթը լավ:
 Լավի տենչով, լավի սիրով քեզ գտա,
 Լավին փարված կյանքի գիրկը ես մտա,
 Դրա համար, հավերժ փարված
 Քո սիրուն,
 Լավի գովքն է իմ երգերի
 Մեջ տիրում:

* * *

Այնպես լինե՛ր, լինե՛ր այնպես,
 Որ ինքդ քեզ
 Տեսնե՛իր իմ երակներում,
 Որ ինքդ քեզ շոշափե՛իր
 Երազներիս
 Բոլո՛ր, բոլո՛ր երանգներում:
 Լինե՛ր այնպես,
 Գեթ մի օրով
 Դու մտնե՛իր խորքը սրտիս,
 Հանդիպե՛իր
 Դու ինքդ քեզ,
 Ջրուցե՛իր քո սրտի հետ...
 Քո իսկ սիրտը

Քեզ կտաներ
 Իմ խոհերի ճանապարհով,
 Կտեսնեիր,
 Թե աշխարհս
 Ո՛նց է լցվել քո աշխարհով:

ՔՈ ՅԵՔԻԱԹԸ

Քո հեքիաթը սիրո մասին
 Երազների աշխարհ է մի,
 Սերը - հեքիաթ, հեքիաթը - սեր,
 Աղաչում եմ, մեկն էլ պատմիր:
 Ամեն հեքիաթ՝ մի նոր երազ,
 Ամեն երազ՝ մի նոր աշխարհ,
 Գուցե սիրուդ հեքիաթն է դա,
 Որ դառնում է հույս ու նշխար:
 Մի հեքիաթ էլ պատմիր, Սեր իմ,
 Սերը հեքիաթ դարձրու կրկին,
 Սիրտս, որ քո պատկերն ունի,
 Թող հեքիաթվի քո ջերմ գրկին:
 Իմ հեքիաթը դու ես, անգին,
 Ժպիտներով օծիր խոսքդ,
 Սեր ու հեքիաթ, երբ մեկտեղ են,
 Կյանքը, իրոք, սիրո հոսք է:
 Մի հեքիաթ էլ պատմիր, Սեր իմ,
 Դու հեքիաթված սիրո Տեր իմ:

ՍԻՐԵԼԻՍ

(երգ)

Սիրելիս, քեզ հետ տարար իմ հոգին,
 Ոչ հանգիստ ունեմ հիմա, ոչ էլ հույս,
 Հեւացող սրտով, ժպիտն աչքերիս,
 Ես էլ ո՞ւմ պիտի ասեմ. «Բարի լո՛ւյս»:

Կրակված սրտով սպասել եմ քեզ,
 Սպասել եմ քեզ անհուն կարոտով,
 Խռովել ես եւ ինձնից հեռացել,
 Ո՞ւն պիտի ասեն. «Բարի երեկո»:

Չեռացար ինձնից ու սրտիս խորքում
 Սիրո տեղ թողիր ուրացման փշեր,
 Ասա՛, սիրելիս, քնելուց առաջ
 Ո՞ւն պիտի ասեն ես. «Բարի գիշեր»:

* * *

Ես չեմ երագել գանձերի մասին,
 Եվ չեմ իմացել, թե ինչ է փառքը,
 Միայն ձգտել եմք լինել միասին
 Ու մեկտեղ անցնել մեր ամբողջ կյանքը:
 Սիրել եմք իրար, իրար հասկացել,
 Դժվարին պահին դարձել ուժ ու կամք,
 Միասին չարից միշտ էլ հեռացել,
 Լավին դարձել եմք ընկեր, բարեկամ:
 Գանձերի գանձ է մեր սերը հիմա,
 Մեր երջանկության ակունքն է հավետ,
 Մեր բախտի աստղը կժպտա միշտ մեզ,
 Միայն թե հավերժ լինենք իրար հետ:

* * *

Տարիների հետ հասունանում է
 մեր սերը, անգին,
 Տարիների հետ դու քաղցրանում ես
 կրկնակի անգամ,

Տարիների հետ դու եւ անցյալն ես
 դառնում իմ կյանքի,
 Եվ ծիածանում իմ բախտի ներկան
 ու իմ ապագան:
 Օրերը մեզնից շատ բան են տարել
 եւ պիտի տանեն,
 Անցած օրերում շատ բան ենք կորցրել,
 որ պիտի շտկենք,
 Մանուշակներ ենք ցանել մեր ճամփին
 եւ ցանելու ենք,
 Գալիքի դռնով ծաղկեփնջերով
 մենք պիտի մտնենք:
 Սիրո տաճարում մենք պիտի շրջենք
 հպարտ հայացքով,
 Սիրո դիցուհին պիտի համբուրի
 ճակատները մեր,
 Տուր ձեռքդ, անգին, թող շարունակենք
 մեր ուղին երգով,
 Թող սերունդները սովորեն մեզնից
 սիրել ու սիրվել:

* * *

Արի, սեր իմ,
 Նուրբ մատներդ շողերի պես
 Թող մոլորվեն իմ մազերում,
 Թող մեր սերը անքուն մնա
 Ինձ համար թանկ քո մազերում:
 Երազներում օրորվելը
 Ու թեւելը սիրել են ես,

Արի՛, հիշենք այն օրերը
 Ու խենթանանք առաջվա պես...
 Արի՛, սեր իմ,
 Մեկ էլ հարբենք
 Մեր հուշ դարձած
 Ջահելությանն արոտներով
 Ու ծերանանք
 Միշտ մեր սիրուն կարոտելով:

Ք Ո Ա Ն Ո Ւ Ն Ը

1

Որոնել եմ գեղեցկություն
 Եվ աչքերիդ մեջ գտել,
 Ու սիրտ վառող հայացքիդ տակ
 Սիրո ծովն եմ ես մտել:
 Այդ ծովի մեջ, բայց, անգինս,
 Երբեք ինձ չեմ օրորել,
 Նրա գրկում ջերմ սիրելը,
 Տառապելն եմ սովորել...

2

Օրհնում եմ ես տառապանքն այդ,
 Որ ինձ բարձունք է հանել,
 Այդ բարձունքից բարիացած
 Սիրո սերմեր եմ ցանել:
 «Սիրո ծարավ, սիրո երգիչ,
 Սիրուց խենթ» եմ ինձ ասում,
 Որտեղ սեր կա ու սիրո երգ,
 Այնտեղ ինձ եմ սպասում:

3

- Որտեղի՞ց է քո հոգու մեջ
Այդքան ավյուն, այդքան հուր,-
Թանկագինս, բարի մարդիկ
Ինձ հարցնում են ամենուր:
Եվ բոլորին ի պատասխան,
Ես քո անունն եմ տալիս,
Թեկուզ տված քո վերքերից
Մեկ-մեկ նստում եմ, լալիս:

* * *

Պապս մի գիրք է ունեցել միայն՝
Սայաթ-Նովայի տաղերը սիրո,
Երբ ծնվել եմ ես, իմ գլխատակին
Այս գիրքն է դրել, որ երգեր սիրեմ:

Ու կյանքի հանդեպ, երբ աչք եմ բացել,
Ինձ սերն է գերել ամենից առաջ,
Սերը իմ կյանքի ջինջ լուսաբացն է,
Կյանքս առանց սեր թախիժ է, հառաչ:

* * *

Ես իմ սիրո ճանապարհին
Չեմ կորցրել երազ ու հույս,
Հավատով եմ նայել կյանքին
Ու սիրո մեջ տեսել եմ լույս:

Դրա համար լույս է սիրտս,
 Նրա երկնում ամպեր չկան
 Կյանքն են սիրում իմ սիրո պես,
 Երդվում են ես. «Սերս վկա»:

* * *

Ես չեմ ասի՝ դու իմն ես, - ինձ վաղուց են կողոպտել,
 Չեն ցանկանա, որ դառնաս կողոպտվածի սիրելին,
 Աղաչում են, նազելիս, կարիք չկա ինձ կոպտել,
 Կարիք չկա նախատել սիրով վառված իմ սրտին:

Երագիս մեջ, արթմնի, քո անունն են շնջում,
 Իմ մահվանից առաջ էլ քո անունը պիտի տամ,
 Այս վարդաշատ աշխարհում քեզանով են ես շնջում,
 Չանդիպելիս, խնդրում են, զոնե բարի ինձ ժպտա:

Ե Ր Գ Ե Լ Ե Ն Ս Ե Ր Ը

Ի՞նչ անենք, թե մեզնից առաջ
 Երգել են սերը,
 Չէ՞ որ մենք ենք մեր երագի,
 Մեր սիրո տերը:

Կրկնություն չէ սերը երբեք,
 Սերը սիրտ է, հոգի,
 Սիրո երգին հնությունը
 Չի կարող չոքել:

Ա Ա Ք Պ Տ Ք Ա Ք Ա Ա Ն Ա Ք

Աշխարհ մտնող ամեն մարդով
 Նորանում է սերը,
 Հնում մարդիկ իրենցն ասել,
 Մենք ասում ենք մերը:

* * *

Չեն աղմկել, չեն աղմկում,
 Որ քո սիրուց հարբած են ես,
 Բայց քո ձայնը միշտ իմ սրտում
 Կարկաչել է աղբյուրի պես:

Նվիրվել են քեզ իմ ճամփին
 Այնպես քնքույշ, այնպես մեղմիկ,
 Դու իմ սիրո միակ արփի,
 Իմ երգերի միակ եղմիկ:

Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Ս Ե Ր

Խոհերով տարված անցնում են դաշտով,
 Հիշում առաջին հանդիպումը մեր,
 Մի պահ քո մոտ են թռչում կարոտով,
 Նայում աչքերիդ, առաջին իմ սեր...
 Շրջում են մենակ ու թաց խոտերում
 Ոտնահետքերդ տեսնում են կարծես,
 Թվում է՝ գարնան այդ պաղ ցողերում
 Ես ջերմանում եմ քո սիրուց հրկեզ:
 Սրտիս մեջ պահած ե՛լ սեր, ե՛լ ձգտում.
 Վառ կակաչին են նայում ես տրտում,
 Այստեղ էլ նրա թերթերի միջից

Քո նուրբ շրթերով դու ես ինձ ժպտում:
 Եվ մոտենում եմ կարկաչուն առվին,
 Տարվում ասիերով այնպես բուրավետ,
 Սակայն այստեղ էլ առուն է մեղմիկ
 Քո անուշ ձայնով շշնջում ինձ հետ:
 Խորհում եմ լռին եւ շուրջս նայում,
 Նայում կարոտով ու չեմ հասկանում.
 Բնությո՞ւնն է ինձ քեզնով հմայում,
 Թե դո՞ւ ես նրանով այդքան քաղցրանում:

ՈՒՐ ԷԼ ԼԻՆԵՍ

Ուր էլ լինեմ, ուր էլ գնամ,
 Դու ինձ հետ ես, իմ հոգու մեջ,
 Ես առանց քեզ ինչպե՞ս մնամ,
 Դու իմ կարոտ, իմ սեր, իմ տենչ:

Աստղը հեռվից ժպտում է ինձ,
 Քո մասին եմ ես մտածում,
 Վարդն է շրշում բուրուննալից,
 Քո մասին եմ ես մտածում:

Կարկաչուն է զուլալ առուն,
 Գարնանային ամպն է լացուն,
 Ձյուն է իջնում մեր սարերում,
 Քո մասին եմ ես մտածում:

Եվ այն պահին, երբ ինձ հետ ես,
 Երբ քո առաջ սիրտս են բացում,
 Երբ զգում են քո շունչը տաք.
 Քո մասին են ես մտածում:

* * *

Գարնան հովը խաղաց թեթև,
 Տարուբերվեց նուրբ ակացին,
 Ծառ ու ծաղիկ, վարդ ու թերթեր
 Մի թովչական համերգ բացին:
 Միրող մի գույգ եկավ հեւքով
 Ու կանգ առավ եղեւնու տակ,
 Եղեւնին էլ գարնան երգով
 Նրանց առավ իր թելի տակ:
 Ու վարսերին աստղերի շող,
 Մեղմ օրորվեց բարակ սոսին,
 Թեքվեց դիմացն իր՝ սոսափող
 Արմավենու փարթամ ուսին
 Եվ շնջաց հովի լեզվով
 Այդ երջանիկ սիրո մասին:

* * *

Արեւսարը քուն մտավ,
 Սերդ այցի եկավ ինձ,
 Հովի պարը տուն մտավ,
 Սերդ այցի եկավ ինձ,
 Բարդին գլուխն օրորեց,
 Սերդ այցի եկավ ինձ,

Առուն երգն իր ոլորեց,
 Սերդ այցի եկավ ինձ:
 Բնությունը կանաչեց,
 Սերդ այցի եկավ ինձ,
 Սիրտս խորքից հառաչեց,
 Սերդ այցի եկավ ինձ:

Կ Ա Ր Ո Տ Ի Կ Ր Ա Կ

Կնոջս՝ Սրբուհու սուրբ հիշատակին

Օրը քանի՛-քանի՛ անգամ ,
 Միշտ կարոտած ու ինքնակամ,
 Շրթիս անունդ արեւահամ,
 Այցելեցի ձեր տուն:
 Մերթ աղբյուրի ճամփին տեսա,
 Մերթ գետակի ափին տեսա,
 Մերթ անտառի փեշին տեսա,
 Ու մերթ էլ՝ այգուն:

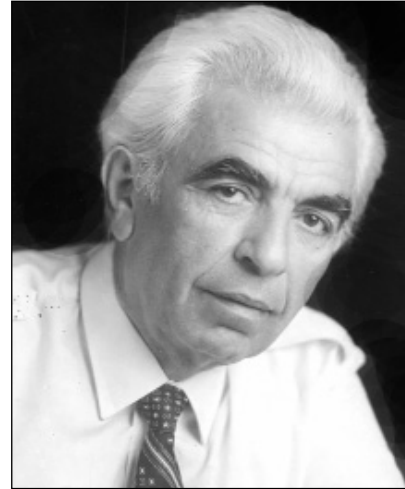
Այդպես ահա գիշեր ու տիվ,
 Անձրեւի պես կաթիլ-կաթիլ,
 Ջրունի նման փաթիլ-փաթիլ,
 Իմ սրտի մեջ մտար:
 Միշտ դողանջեց լարս քեզնով,
 Թեւավորվեց բառս քեզնով,
 Ասես լցվեց դարս քեզնով,
 Իմ մեջ ես քեզ գտա:

Ա Ա Պ Ո Տ Պ Ա Պ Ա Ա Ն Ա Պ

Մեր կյանքն անցավ թեւին տալով,
 Մերթ տխրամած, մերթ ժպտալով,
 Մերթ էլ ծովի պես ծփալով՝
 Մեր սրտերը առած:
 Արդ, առանց քեզ քայլում են ես,
 Մոմի նման հալվում են ես,
 Կամաց-կամաց ծալվում են ես՝
 Սիրուդ հուշին փարված:

Նկարում (աջից) **Սուկրատ եւ Սրբուհի Խանյանները** իրենց երեխաների հետ: Նստած է **Համլետը**, կանգնած են՝ **Կարինեն, Սուրենը, Կարենը**

«ԱՐՑԱԴՈՑԱՆ ՊՊՊԱՆՃՆԵՐ» - (1991)

*Ես քո երգերի թրթիռը դարձա
Ու բառը քո սուրբ,
Քո մեծ երթերի հրթիռը դարձա
Ու ծաղիկը նուրբ:
Ինքս ինձ հասա քո երակներով,
Իմ մեջ տեսա քեզ,
Քո հունդից ծլած, աճած քո սիրով,
Քո պատկերն եմ ես:*

Ի Մ Մ Ա Յ Ր Ժ Ո Ղ Ո Վ ՈՒ Ր Ղ

1988 թ. դեկտեմբերի 7-ի ահավոր
երկրաշարժի առթիվ

Իմ մայր ժողովուրդ,
Արցախի ընթուստ սարերից եկա,
Որ քո հոգու մեջ ցավերս կարդամ,
Որ զգամ շոյող ձեռքերիդ ուժը,
Լսեմ ծփանքը իմաստուն խոսքիդ,
Ստնեմ խորքերը քո խորհուրդների,
Լույսդ հույսերիս ճամփեքին ցանեմ
Եվ երախտապարտ որդու ջերմությամբ.
Ժպտալով ասեմ. «Քո ցավը տանեմ»:
Բայց, ավա՛ղ, հիմա
Արցունքի ծովն է
Իմ սիրտը խեղդում,
Եվ երազներիս գույները անթիվ
Խառնվել են իրար
Իմ հոգում, երգում:
Այս ի՞նչ աղետ էր, որ հուժկու պայթեց
Քո ճանապարհին,
Այս ի՞նչ անարդար խաղ էր,
Որ երկնեց
Բնությունն ահեղ,
Մի՞թե քիչ էին արհավիրքների
Դարերի խորքում,
Մի՞թե քիչ էին զոհյալները քո
Գոյության հզոր գոտեմարտերում...
Ինչպե՞ս սփոփեմ քո վիշտը այս խոր,
Քո բազմահազար անմեղ զոհերին
Պատարագի ի՞նչ բառերով հիշեմ,
Ինձ թիկունք դարձած իմ եղբայրներին,

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Զ Ն Ե Պ

Քույրերին իմ նուրբ,
 Ո՞ր փլատակի
 ճեղքերից հանեմ,
 Քիրսի, Մռովի վշտահար սրտով
 Որտե՞ղ ծնկի գամ
 Եվ ցավով ասեմ. «Ձեր ցավը տանեմ»:

Իմ մայր ժողովուրդ,
 Հիշենք զոհերին մեր Ավարայրի,
 Տասնեւհինգի եղեռնը հիշենք,
 Երկինք համբարձված
 Մեր անմեղների հոգին վկայենք,
 Վկայենք կրկին
 Նահատակներին Սարդարապատի,
 Ֆաշիստների դեմ, հեռու ափերում,
 Ժողովուրդներին ազատ շունչ բերած
 Մեր հերոսներին հիշենք քաջարի,
 Եվ սոււմգայիթյան զոհերին հիշենք...
 Տառապանքներում կոփված քո կամքով,
 Արցունքի միջից սգանք զոհերին,
 Բայց չնոռանանք,
 Որ քո անունը պիտի արելի,
 Պիտի արելի
 Վշտահար ապրող սրտերի խորքում,
 Փլատակներից կենդանի փրկված
 Քո զավակների մշուշված հոգում,
 Մեր մանուկների անմեղ խաղերում,
 Մեր նորից հառնած
 Շեն քաղաքների լույս փողոցներում,
 Մեր ավաններում,
 Գյուղերում մեր բյուր,

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Ղ Պ Ղ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Կարոտից ծնված մեր երգերի մեջ,
 Մեր ապագայի շրթերի վրա:
 Իմ մայր ժողովուրդ,
 Ազնիվ երագի, հույսի առաքյալ,
 Իմ սուրբ տառապյալ,
 Արցախ աշխարհի քո գավակների
 Անունից ահա
 Ծնկի եմ գալիս քո վշտի առաջ,
 Թող սիրտդ խրված սեւ փուշը հանեն,
 Քո ցավը տանեն:
 Հին Ամարասի եւ Գանձասարի
 Աղոթքով հիշենք զոհերին մեր նոր,
 Թարթառի խռով սաղմոսը բերենք
 Նրանց աճյունին,
 Քիրսի, Մռովի ծաղկունքից եփված
 Մեռոնով օժենք շիրիմները սուրբ:
 Մեր արցունքախառն աղոթքի միջից
 Ողբանք մեր վիշտը
 Եվ զոհվածներին ասենք.
 «Կհառնեն քաղաքները մեր»,
 Ասենք. «Ձեր սիրած Արցախը կգա,
 Կգա կարոտով,
 Մեր երազների ճառագած փնջով...»:
 Իմ մայր ժողովուրդ,
 Քո կամքի ուժով ապրել ես դարեր,
 Կապրես եւ հիմա:
 Քո թախծոտ սրտի հույսի շողերը
 Նորից փունջ արած Արցախ կտանեն,
 Քո ցավը տանեն:

7.12.1988 թ., Սպիտակ-Երեւան

ՁՐՈՒՅՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՏ

1

Ջրերիդ նման անվերջ հոսեցի
 Քո սրտի միջով,
 Երազներիդ հետ մեղմիկ խոսեցի.
 Օծված քո խղճով:
 Հասկի փոխվեցի, խոնարհվեցի լուռ
 Թխադեմ հողիդ,
 Ասքի փոխվեցի, անցա շրթից-շուրթ,
 Հոգուս մեջ հոգիդ:
 Ես քո երգերի թրթիռը դարձա
 Ու բառը քո սուրբ,
 Քո մեծ երթերի հրթիռը դարձա
 Ու ծաղիկը նուրբ:
 Ինքս ինձ հասա քո երակներով,
 Իմ մեջ տեսա քեզ,
 Քո հունդից ծլած, աճած քո սիրով,
 Քո պատկերն են ես:

2

Տարիքս ինչքան բարձրանում է,
 Բարձրանում ես դու,
 Տարիքս ինչքան բարձրանում է,
 Բարձրանում ես դու:
 Օրերս ինչքան անց են կենում,
 Քո գիրկն են գալիս,
 Իմ մեջ ինչքան գանձ է մնում,

Ա Պ Ց Ա Պ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Ես քեզ եմ տալիս:
 Թեկուզ փառքն եմ հրաշքներիդ,
 Արեւիդ զարդն եմ:
 Քուն չի իջնում իմ աչքերին,
 Դարերիդ պարտք եմ:

3

Ես քո լինելով եղա աշխարհում,
 Երկինքը եղավ աստղոտ տանիքս,
 Քո ավիշով եմ ապրում, արարում,
 Քո մեջ եմ տեսնում ներկաս-զալիքս:
 Խոսքս ջրերիդ հոսքից ինձ հասավ,
 Քայլս` լեռներիդ խոյանքից արի,
 Կապույտ երազդ արյունիս անցավ
 Եվ հոգուս միջով բացվեց աշխարհին:
 Առանց քեզ անջուր մի լանջ կդառնամ,
 Կդառնամ լեռան ցամաքած աղբյուր,
 Քո թռիչքով եմ այսպես հաղթական,
 Իմ հայրական ձեռք, մայրական համբույր:

4

Ես ապրեցի քո վառ երազներով տարված,
 Ուր էլ գնում էի, ինձ հետ էիր դու միշտ,
 Բարձունքներին հասա բարձունքներիդ փարված,
 Քեզնից էի առնում անրջանք ու ավիշ:
 Քո անունը լուսե իմ արեւն է անմար,
 Կրակներս քոնն են, քոնն եմ ամբողջապես,
 Անձիր այս աշխարհում դու ես հոգեհմա

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Սիրտս լցնում լույսով որդուն սիրող մոր պես:
 Իմ տենչերից հիմա նոր աստղեր են ծնվում,
 Սերմնացանի նման ցանում են քո ճամփին,
 Չեն սպառվի երբեք, քո սիրով են սնվում,
 Որ մի շողը դառնամ արեւային փառքիդ:

5

Աչքերիդ մեջ աստղեր տեսա,
 Նրանց լույսը եկավ փունջ-փունջ
 Ու շաղախվեց իմ արյանը,
 Քո իսկ լույսով հոգուդ հասա
 Ու փարվեցի քեզ լուռ ու մունջ,
 Ձուլվելով քո էությանը:
 Տերեւներիդ շրշունները
 Ծփանք տվին իմ կրծքի տակ,
 Ծածանվեցին ոսկեծրար,
 Առուններիդ հնչյունները
 Ալիքվեցին կուտակ-կուտակ,
 Ինձ բացելով աշխարհն արար:
 Դարի ըմբոստ սիրտը մտա,
 Գույներ բազում, բազում սերեր,
 Հազար տեղից ինձ կանչեցին,
 Բայց աշխարհը քեզնով գտա,
 Հրթիռվեցի դարերդ ի վեր,
 Սարերդ ի վար կարկաչեցի:

6

Երամ-երամ իմ խոհերը
 Ծնվում են քո շող ու շաղից,
 Տխուր-ուրախ իմ օրերը՝
 Քո արցունքից ու ծիծաղից:
 Իմ մեջ ինչ կա, քոնն է լրիվ՝
 Սերս, խիղճս, շունչս, բառս,
 Խարույկներս հրակարմիր,
 Բողբոջախիտ երգիս ծառը:
 Որդին եմ քո, քոնն եմ անվերջ,
 Ապրում եմ քեզ սիրահարված,
 Քեզնից սերված իմ սրտի մեջ
 Քո անունն է միայն գրված:

7

Քո այգիները արմատ են նետել
 Իմ սրտի վրա,
 Նրանց քնքշանքով հավերժ քեզ հետ են,
 Քո կրծքի վրա:
 Ես բողբոջ դարձած նրանց ճյուղերից
 Միշտ քեզ եմ նայում,
 Իմ շրշունները ծնվում են քեզնից,
 Քեզնով հմայվում:
 Աստղերի լեզուն անգիր եմ արել,
 Քո լեզվին մոտ եմ,
 Քո արեւը ես իմ մեջ եմ վառել,
 Քո առավոտն եմ:

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Իմ արշալույսն ու իմ մայրամուտը
 Լույսիդ գումարն են,
 Չավերժ բորբոքուն իմ խարույկները
 Չույսիդ գումարն են:

8

Քո զարթոնքի հետ ծնվեցի եւ ես,
 Քո ծիլերի հետ ծլարձակեցի,
 Ու թե վառվեցի քո արեւի պես,
 Արտերիդ շնչով միշտ կանաչեցի:
 Բողբոջներիդ մեջ ժպիտս ծփաց,
 Ծիածանվեցի երազներիդ հետ,
 Թռիչքիդ մեջ էր իմ ճակատը բաց,
 Քո ճանապարհը ուղիս էր անթեք:
 Անցյալդ, ներկադ, գալիքդ լուսե,
 Առանց երդումի ինձ նվիրեցիր,
 Լույսի եմ փոխվում ճանապարհիդ մեծ
 Եվ հպարտ եմ, որ այդպես սիրեցի:

9

Թող ճանապարհիդ սկիզբը դառնամ,
 Միայն գնալով ուղիդ երկարի,
 Թող քո անունով ես նահատակվեմ,
 Միայն մի աստղ էլ քո ճամփին վառվի:
 Թող մի աննշան ալիք դառնամ ես,
 Միայն թե ծփա լույսի ծովը քո,
 Երկնիդ ամպերը իմ կյանքով ցրեմ,
 Միայն ջինջ լինի երկնի մովը քո:

Ա Պ Ց Ա Պ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Քո արարունին ծուլվեմ ինքնական,
 Իմ սիրտը բերեմ քո հաղթանակին,
 Պատիվ է անբիծ, փառք է անթառամ,
 Լինել զինվորը քո նոր բանակի:

10

Քո բարձրաբերձ սարերից
 Ծաղիկներ եմ հավաքում,
 Կարծես քո բյուր դարերից
 Տաղիկներ եմ հավաքում:
 Կարծես աստղեր եմ թափվում
 Կապուտաչյա քո երկնից,
 Կարծես քո սեզ սարերը
 Մոր պես օրորում եմ ինձ:
 Քո կանչերն եմ հավաքում,
 Երազները ծաղկանց հետ,
 Ու դառնում ես իմ հոգում
 Մի անսահման տիեզերք:

11

Ես կանգնում եմ քո դեմ դիմաց,
 Ու խոհերդ անցնում եմ ինձ,
 Երգ եմ դառնում կամաց-կամաց,
 Եվ օրերդ անցնում եմ ինձ:
 Երազներդ աստղեր դարձած
 Լույս եմ դառնում իմ կրծքի տակ,
 Մուրազներդ ասքեր դարձած
 Հույս եմ դառնում իմ կրծքի տակ:

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Ալիքվում են արտերդ ծով,
 Շարք են կանգնում լեռների սեզ,
 Ցած է իջնում երկինքը մով
 Ու համբուրվում կարոտիս հետ:
 Խենթանում են ասես մի պահ,
 Շիկանում են բառերդ իմ մեջ,
 Կանաչում են քար ու ապար,
 Ծիլ են տալիս դարերդ իմ մեջ:

12

Առավոտդ ժպտաց,
 Խուտուտ եկավ սիրտս,
 Հողդ շնչեց քրտնած,
 Ծաղկավորվեց գիրկս:
 Ինչ որ կորցրել էի
 Իմ մանկության օրից,
 Քո զարթոնքի ծովում
 Ասես գտա նորից:

13

Կոպերիս տակ ես պահեցի
 Վեհությունը քո լեռների,
 Հոգուս խորքում՝ քնքշությունը
 Հաղթաբազուկ քո ձեռքերի:
 Ես չեմ ասում ուղիս հեշտ էր,
 Գերմակեցի մաքառման մեջ,
 Սակայն գոհ եմ նրա՛ համար,
 Որ ձուլվեցի լույսիդ անշեջ:

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Մթության մեջ քո սերն անմար
Ջահի պես ինձ ասի էր հանում,
Քո երկինքը ոսկեկամար
Ինձ ասողերի գիրկն էր տանում:
Կաթիլ-կաթիլ, երամ-երամ,
Երազներով քեզ փարվեցի,
Կրակներով իմ անմարում
Փառքիդ համար միշտ վառվեցի:

14

Դու ինձ աշխարհ ես բերել մայրաբար,
Ես քեզ հյուսել եմ իմ երազներից,
Ե՞ս եմ քո հոգում, թե՞ դու՝ կրօքիս տակ,
Պատասխանիր ինձ, պատասխանիր ինձ:
Ժայռեղեն կրօքիդ ծաղիկ եմ բուսած,
Բառերս ճերմակ կանչերն են հոգուդ,
Դարերի բազում խորհուրդներն ուսած,
Թեևավորում ես բանաստեղծ որդուդ:
Իմ արյան մեջ ես, ես էլ՝ քո արյան,
Մեր միջեւ չկա փակված դուռ-դարպաս,
Ես իմ անունն ու երգը կունենամ,
Քանի աշխարհում ծփում ես ու կաս:

15

Քո լեռները, սեզ լեռները,
Մխրճվել եմ իմ սրտի մեջ,
Շառաչում եմ նրանց սիրով:
Քո գետերը, խենթ գետերը,

Ա Պ Ց Ա Պ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Կարկաչուն են իմ սրտի մեջ,
 Կանաչուն են նրանց սիրով:
 Քո արտերը, ծով արտերը,
 Խոսք են բացում իմ սրտի հետ,
 Ես խոսում են նրանց սիրով:
 Քո դարերը, բյուր դարերը,
 Բերում են ինձ երազ ու հեւք,
 Ես հոսում են նրանց սիրով:

16

Ինչի մասին խորհում են ես,
 Քո պատկերն է դեմս հառնում,
 Երազներիս ամենավառ
 Երազանքը դու ես դառնում:
 Քո անունով շնչում են ես,
 Թեւավորվում քո անունով,
 Արեւային բարձունքներից
 Հասնում են ես լույսիդ հունով:
 Ես սկիզբ են առնում քեզնից,
 Կարկաչուն քո սար ու հանդում,
 Իմ Հայաստան, իմ սեր անբիծ,
 Քեզ հետ են ես, ինձ հետ ես դու:

17

Շափաղունների ինձ հարբեցրին,
 Թե կյանք սիրեցի, սիրեցի քեզնով,
 Քեզնով բացեցի կյանքի դռները,
 Առեղծվածներից տիրեցի քեզնով:

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Ճամփաս ընթացավ քո շնչառությամբ,
 Քեզնից ծնվեցին երազանքներս,
 Հասակ նետեցի քո հասունությամբ,
 Միշտ քեզ կարկառած հոգիս, ձեռքերս:
 Սիրեցի ծառի հավատարմությամբ,
 (Առանց արմատի ո՞վ է տեսել ծառ),
 Արմատս եղար ավիշով մաքուր,
 Արեւս եղար քնքշությամբ պայծառ:
 Կյանքս դառնում է մի իրիկնամուտ,
 Եվ թեժանում եմ քո սիրո ուժից:
 Իմ այս տարիքում սիրում եմ խորին,
 Եվ լույս եմ քանում անգամ մշուշից:

18

Քանի՜ անգամ սրտի դողով
 Իմ տենչերին ես փարվեցի,
 Քանի՜ անգամ շողոտ-շաղոտ
 Երազներով ես տարվեցի:
 Քանի՜ անգամ աստղերի հետ
 Ջրուցեցի մեր սարերում,
 Երանգներն իմ որոնեցի
 Անցած, գալիք մեր դարերում:
 Բայց տառապում էի ես միշտ
 Ու կարոտում լիքը տողի,
 Լիքը տողս ծնվում էր, երբ
 Ջգում էի շունչը հողիդ:

19

Աշխարհն առանց քո սարերի
 Նույն հմայքը չի ունենա,
 Առանց քնքույշ քո լարերի,
 Իմ երգը կյանք չի ունենա:
 Առանց լույսի քո կենարար
 Որդիդ ուղին ո՞նց կգտնի,
 Մորս շունչը, սերս վարար,
 Ո՞ւմ անունով երգ կմտնի:

20

Քո մեջ եղած շողն արեւի,
 Ցողը գարնան,
 Բողբոջն առողջ,
 Տխրությունը անմարելի,
 Ցավը վերքի,
 Կարոտը ջինջ,
 Իմն են, նաեւ աշխարհիներ:
 Քո մեջ եղած հավատը բորբ,
 Բույրը ծաղկի,
 Կարկաչն առվի,
 Տազնապները մեր օրերի,
 Տառապանքը ,
 Թախիծը թաց,
 Իմն են, նաեւ աշխարհիներ:

21

Այնպե՛ս խաղաղ ես քուն մտնում, այնպե՛ս,
 Ասես գիշերը օրորում է քեզ:
 Այդպես մաքրասիրտ մանուկն է քնում,
 Այդպես արեւն է իր ուղին գնում:
 Այնքան տառապանք տեսած ու դավեր,
 Այնքան անրջանք տեսած ու ցավեր,
 Էլի չես կորցրել հավատդ լազուր,
 Էլի քեզնով ես աշխարհը մաքրում:

22

Թե անտառներիդ վեհանիստ խորքում,
 Թե քո լեռների ժայռեղեն կրծքում,
 Թե դաշտերի մեջ, մարգերում կանաչ,
 Տերեւներիդ մեջ,
 Անգամ ծիլերիդ,
 Անհուն, անսպառ
 Քո լույսն եմ տեսնում...
 Քո ծով լույսի մեջ
 Իմ հույսն եմ տեսնում:

1990 թ., հուլիս, Երեւան

Օ Շ Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Մ

(Մաշտոցի գերեզմանի մոտ)

Տարիների երազներս
 Դարձրած թելեր ամենահաղթ,
 Այցելել եմ գերեզմանիդ,
 Ես՝ քո թոռը՝ բախտիս հետ հաշտ:
 Իսկ այդ բախտը, դու էլ գիտես,
 Ընդվզում էր եւ դառն արցունք,
 Դաժան դարում թրի տեղակ
 Մեզ գիր տվիր մասունք-մասունք:
 Խունկ չեմ վառում շիրմաքարիդ,
 Խունկը սրտիս մեջ է մխում,
 Չավերժախոս քո գրերով
 Մեզ չես թողել երբեք ցեխում:
 Իմաստության եւ խրատի
 Դրոշն առար եւ տվիր մեզ,
 Չանճարներին մենք լսեցինք
 Քո խորհուրդով՝ կարոտակեզ:
 Այդ ի՞նչ սիրտ էր քո կրծքի տակ,
 Փարվել էիր գրի ուժին,
 Քո գրերով մենք ապրեցինք
 Դարերի մեջ, գրկում մուժի:
 Աստվածահայր դու մեր խղճի,
 Մեր ուսուցիչ, մեր ուժ անհաղթ,
 Արեւահունց այբուբենիդ
 Պատկերն եմ ես՝ երախտապարտ:

1980 թ., Օշական

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(երգ)

Մեր երազների ծաղկեփունջն ես դու,
 Դու մեր տրորված վարդերի բույրը,
 Հազար ու մի դավ եւ փորձանք տեսած,
 Բայց հավերժախոս մեր սրտի հուրն ես:

Այս մեծ աշխարհում մեր աշխարհն ես մեծ,
 Հավատն ու հույսն ես ամեն հայի տան,
 Քո սերն է ծփում մեր սրտերի մեջ,
 Մեր սուրբ հանգրվան, մեր մայր Հայաստան:

Դարերից եկող դու մեր լեռնապար,
 Բարության ուխտյալ՝ քո ծնված օրից,
 Դու մեր հույզերի անխոնջ սերմնացան,
 Մոր նման քաղցր եւ քաղցր մորից:

Դու մեր կարոտն ես արեւել քո մեջ
 Ու քո արեւը վառել մեր հոգում,
 Մեր արյան կանչն ես դարերից եկող,
 Մեր ճամփի լույսը՝ հավետ բորբոքուն:

1981 թ., Երեւան

Հ Ա Յ Ա Ղ Ջ Ի Կ Ը

(երգ)

Հայ աղջիկը հողաբույր է՝
 Երգիչների հույզի ակունք,
 Լեռնային պաղ կաթնաղբյուր է,
 Օջախների լույսի ակունք:

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Դյուցագնածին Ծովինարն է,
Սիրո աստղ Աստղիկն է նա,
Հերոս Դավթի Խանդութ յարն է,
Գուսանների տաղիկն է նա:

Ոսխները անգութ եղան,
Ցավերի մեջ նա նուրբ մնաց,
Սիրածը միշտ պանդուխտ եղավ,
Դավերի մեջ նա սուրբ մնաց:

Հին ու դաժան աշխարհի դեմ
Ազատության կրակ դարձավ,
Ծրագ դարձավ խավարի դեմ,
Նորապսակ հրաշք դարձավ:

Բազմալեզու քույրերի մեջ
Հայաժպիտ ծաղիկն է նա,
Սիրտը՝ արեւ, Սերը՝ անշեջ,
Ժողովրդի աղջիկն է նա:

1990 թ., Երեւան

Կ Ա Ր Ո Տ Ի Հ Ե Ք Ի Ա Թ

*Արձակագիր Սուրեն Այվազյանի
հիշատակին*

Նա թուխ աչք-ունքով
Եվ թուխ բեխերով,
Հեքիաթի հրաշք տղան էր ասես,
Որ Ջանգեզուրից թռչող գորգ նստած,

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Կյանքի ծարավով քաղաք էր հասել:
 Բախտ էր որոնում եռքում քաղաքի,
 Ինքն էլ անտեղյակ,
 Որ նուրբ սրտի մեջ,
 Իր հետ բերել է սարերի արփին:
 Չեքիաթի խելոք տղայի նման
 Քայլում էր հպարտ,
 Ժպիտը մաքուր, հայացքը պայծառ,
 Շողեր էր փնջում ամեն ակնթարթ,
 Երգ էր շշնջում՝ կյանքին սիրահար,
 Թեկուզ դժվար էր կյանքը իր համար:
 Չեքիաթի կրտսեր տղայի նման
 Սիրո ծառի տակ մնում էր արթուն,
 Որ Դելը չգա, չխլի հանկարծ
 Սիրո հավերժող ճրագը կյանքում:
 Սուրիկ էր, Սուրեն դարձավ նա շուտով,
 Կյանքի հեքիաթն էր հյուսում շուկով,
 Սոխակ էր ասես, երգ էր ճովողում,
 Իր թուփը թողած հայրենի գյուղում:
 Ինքը քաղաքում, սիրտը լեռներում,
 Սեգ լեռներում էր հոգին դեգերում,
 Երագ էր տեսնում՝ լեռների գրկում,
 Սեր էր երագում՝ լեռների գրկում,
 Չգոր քաղաքի մարդկային հոսքում
 Մտքով քայլում էր իր խնձորեսկում...
 Սուրիկ էր, Սուրեն դարձավ նա շուտով՝
 Երգ ու տաղ սիրող,
 Շող ու շաղ սիրող,
 Վարդ աղջիկներին խելքահան անող,

Ա Ր Ց Ա Պ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Չահել հարսերին գլխահան անող,
 Գուսանի սրտով բարի ու անկեղծ,
 Չեքիաթ հորինող նրբին բանաստեղծ:
 Սուրիկ էր, Սուրեն դարձավ նա շուտով,
 Պատմության բեմը ելավ նա շուքով,
 Դյուցազն դարձավ հրաշունչ գրով,
 Ապրեց իր երկրի ճակատագրով,
 Աստվածային մի առավոտ լուսո,
 Աբովյանի հետ հանդիպեց հույսով,
 Ժողովուրդներին սեր կարդաց, հարգանք,
 Ասաց. - Այսպես ենք եղել, ինչպես կանք...
 Ասաց. - Մեծագործ իմ հայ ժողովուրդ,
 Չոգուս գանձերը ձուլեցի հոգուդ,
 Որ ինձանով էլ մի նոր ուժ առնես,
 Որ ինձանով էլ քո ճամփին հառնես:
 Ես քեզնից ոչինչ, ոչինչ չեմ ուզում,
 Միայն մի տենչ է իմ սիրտը հուզում.
 Չասես Սուրենս կյանք վարեց իզուր,
 Մեկ-մեկ էլ կանչես. - Ասո՛ւր, հե՛յ Ասո՛ւր...

1986 թ., Գորիս

Ա Ր Ց Ա Խ

Ծնված քո գրկում, սնված քո կաթով,
 Կանգնել եմ քո դեմ ու խորհում լռին,
 Ինչպե՞ս ես ծնվել եւ ի՞նչ հրաշքով,
 Այսքա՛ն գեղեցիկ, այսքա՛ն նոր ու հին:
 Գեղեցկությունդ, միտքդ, երազդ,

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Ղ Պ Ղ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Չարիք են դարձել, պատիժ՝ քեզ համար,
 Այս չար աշխարհում ի՛նչ դժվարին է
 Ունենալ քեզ պես գեղեցկուհի մայր:
 Քեզ անվանեցին Արցախ, իմ անգին.
 Արարիչը եւ պապերը մեր քաջ,
 Դարձար Ամարաս, Գանձասար, Գտիչ,
 Խոթավանք դարձար, դարձար Դադիվանք:
 Գեղեցիկ ես դու, բարձր ես, իմ Արցախ,
 Դու դիմացել ես դարերի մուժին,
 Քանզի դարերում եղել ես անվախ,
 Գիր ես արարել ու փարվել հույսին:
 Սեփականում են կոթողները քո,
 Ժանյակները քո՝ փոխված խաչքարի,
 Ում ձեռքը երբեք քարի չի դիպել,
 Ուզում է տիրել քո Գանձասարին:
 Բայց կան, ապրում են զավակներդ սեզ,
 Ով չի հասկացել, թող որ իմանա.
 Որ գեղեցկուհի մայր ունեցողը
 Միշտ էլ հերոսի պատիվ կունենա:

* * *

Դու սրբացած մեր սրբություն,
 Մեր պապերից մեզ ավանդված
 Օջախ ու տուն,
 Մեր արյունով ու քրտինքով,
 Մեր տքնանքով ու ավյունով
 Հավերժացած հավերժություն:
 Մեր սրտերի նման փոքրիկ,

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Երազների նման անծիր,
 Մեր մայրերի նման քնքուշ,
 Մեր հայրերի նման արծիվ,
 Պատասխանի՛ր, իմ մայր Արցախ,
 Դո՞ւ մեզանից ծնունդ առար,
 Թե՞ մենք քեզնից եկանք աշխարհ,
 Այս ո՞նց դարձանք լույս ու նշխար:
 Դու մեր անուն ու հոգու եռք,
 Մեր սրտի մեջ ծլարձակված
 Նվիրական
 Երազ ու հերկ:

1988 թ., Ստեփանակերտ

Գ Ա Ն Չ Ա Ս Ա Ր

Թառել ես դու սարի գլխին,
 Անպերից վեր, ուղի՛ղ, անթե՛ք,
 Քանի՛ դար ես ճամփել, ասա,
 Իմ Գանձասար, իմ հուսաբերդ:
 Երկնից կախված մի պատկեր ես,
 Յոգու գույն ես, բացված շերտ-շերտ,
 Այդ ի՛նչ միտք է հորինել քեզ,
 Իմ Գանձասար, իմ հուսաբերդ:
 Կերտել են քեզ աստղերի մոտ,
 Որ չհասնի թշնամու ձեռք,
 Որ միշտ մնաս բարձր ու խրոխտ,
 Իմ Գանձասար, իմ հուսաբերդ:
 Ծառս ես եղել ամեն անգամ,
 Երբ հայտնվել է թշնամին նենգ,

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Ոսոխները պարտվել են քո,
 Իմ Գանձասար, իմ հուսաբերդ:
 Հիմա քո սեզ հայացքի տակ
 Հնչում է նոր պայքարի երգ,
 Ճակատդ բաց, հոգիդ շիտակ,
 Դու էլ երգիր, իմ հուսաբերդ:
 Երգիր մեր քաջ պապերի պես,
 Դարձած ոգու երազ ու եռք,
 Սպասում են դարերը քեզ,
 Իմ Գանձասար, իմ հուսաբերդ:

1988 թ., Մարտակերտ

Ա Մ Ա Ր Ա Ս

Օրերը հոսել են վրայով,
 Սրտերը ձուլվել են քարերին,
 Քարերը սրտերի փխրությամբ
 Հասել են ապագա դարերին:
 Մեսրոպյան տառեր են պատերին,
 Մեսրոպյան հուշեր են մշտարթուն,
 Մի անգամ տեսնելուց՝ ուղեղդ
 Ջարձացած աչքի պես չի թարթում:
 Չի թարթում, եւ խղճիդ աչքերով
 Տեսնում ես թափվող քարերը,
 Նրանով հիացած խոսելիս
 Տազնապով շարվում են բառերդ,
 Շարվում են հարազատ մանկանց պես,
 Ճչում են, կանչում են հույսերով,
 Հենվելով քո ազնիվ հավատին,
 Լցվում ես փրկության լույսերով:

1988 թ., Ամարաս

ՀԱՎԱՏ

Արցախ, ծիածանի կրակներդ կապույտ,
 Ջնչեցրու անվերջ փողդ պղնձածույլ,
 Քո հաղթական սրտում, միշտ բարին է ապրում,
 Սիրտդ դրոշ դարձրու՝ մարդկությանը ի ցույց:
 Արարունի հեւքդ թող փողփողա, ծփա,
 Մերվի ազատաբաղձ քո կանչերին արդար,
 Աստվածավախ չես դու, քո Աստվածը դու ես,
 Ով արդար է, մեկ է, քեզ կդառնա սատար:
 Հոգիդ արեւային հնձաններում օծած,
 Մոր կարոտից ճաքած շրթունքներով քո հուր,
 Արդարության դուռն ես ուզում բացել զոցված,
 Օրհներգում եմ տենչդ դարավոր ու մաքուր:
 Օրհներգելը քիչ է, զինվորյալն եմ ես քո,
 Երազներիս բույլը փունջն է քո տենչանքի,
 Աշխարհացունց դար է, արիացիր կամքով,
 Արցախ, պիտի հասնես քո երազած ափին:

1988 թ., Ստեփանակերտ

Ա Ր Ծ Վ Ա Շ Ե Ն

*Մարտակերտի շրջանի Սեյտուլան գյուղը
 Արծվաշեն կոչելու առթիվ, որի երաշխավորողը
 ես էի խաղողաքաղին օգնելու ժամանակ՝
 1988թ. հոկտեմբերին*

Հողիդ լեզուն ես կարդացի որդու պես,
 Անգիր արի քո աղբյուրի երգը հին,
 Ծանոթացա քո դարերին իմաստուն
 Ու փարվեցի քո աստղահոս գալիքին:

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Հաղթաբազուկ, քրտնաջան ու հողաբույր
Որդիներիդ փառքը պիտի միշտ սուրա,
Ինքդ աստղ, արեւներին դարձած քույր,
Բայց անարդար քեզ կոչել են Սեյսուլան:

Չար հողմեր են փչել դժվար քո ճամփին,
Բայց հավատդ ծփացել է հուրհրան,
Դու ես վառել կյանքի անմար քո արփին,
Բայց անարդար քեզ կոչել են Սեյսուլան:

Ձավակների սնել են քեզ քրտինքով,
Բարիքների ակունք ես դու գլգլան,
Արծվաբույն ես քո ինքնությամբ, հրայրքով,
Բայց ինչո՞ւ են քեզ անվանել Սեյսուլան:

Իմ երազն է, որ դու փայլես հավիտյան,
Գյուղից չված որդիներիդ կանչես տուն,
Թող դաշտերիդ առատ բերքը ծովանա,
Եվ միշտ տեսնեմ քեզ ժպտերես ու ծաղկուն:

Դե՛հ, աչքդ լո՛ւյս, իմ հարազատ, իմ անգին,
Քո դարավոր երգերը թող կարկաչեն,
Քո կարկատան անունը քեզ չէր սազում,
Արժանի ես, որ դու կոչվես ԱՐԾՎԱՇԵՆ:

1988 թ., հոկտեմբեր, գ. Սեյսուլան

ԱՐՑԱԽԻ ԴԱՍԸ

Ամարասուն եղավ մեր դասն առաջին՝
 Լույսի դաս էր, հույսի դաս էր, պայքարի,
 Մեր դասը հար ձուլվեց արյան մեր կանչին,
 Եվ Արցախը հայտնի դարձավ աշխարհին:
 Դասն Արցախի Պարսկաստանին դաս տվեց,
 Եվ դաս տվեց Բյուզանդիային չարամիտ,
 Խալիֆի դեմ էպոս դաձավ մեր դասը,
 Մեզ հաղթական ոգի տվեց, տվեց միտք:
 Եկավ թուրքը, եկան թաթար ու մոնղոլ,
 Մեր գլխից վեր կախվեց սուրը խուժանի,
 Արցախուհու թուրն էլ շաչեց անողոք,
 Վկան՝ դասը Գայանեի, Ռուզանի:
 Քանի՛ փորձանք ու փորձություն մենք տեսանք,
 Մեր ժայռերի նման կարծր մնացինք,
 Չխոնարհվեց մեր գլուխը թշնամուն,
 Մեր սարերի նման բարձր մնացինք:
 Պահպանեցինք մեր պատիվը, մեր լեզուն
 Ու յաթաղան բռնող ձեռքը ջարդեցինք,
 Մեր սրտերը երազներով առլեցուն,
 Մեր դժվարին ճանապարհը հարթեցինք:
 Սուրբ է դասը աստեղնամերձ Արցախի,
 Ազատության, արդարության դաս է դա,
 Մեր սրտերի հուրն ենք վառել մեր դասին,
 Մեր ինքնության, մեր ապրելու դասն է դա:
 Մեր դարավոր դասը փարոս է դարձել,
 Նա հո՛ր դաս է, նա մո՛ր դաս է ու հողի՛,
 Մեր դասը մեր բախտի դռներն է բացել,

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Մտքի դաս է, խղճի դաս է ու շողի՝
Ո՛վ մայր Արցախ, քո փորձության այս ժամին,
Քո զինվորն ենք՝ հավերժ կոփված քո կամքով,
Ամարասուն դու դաս առար Մաշտոցից,
Քո գրկի մեջ պիտի սերտենք դասը քո:

19.10.08 թ., *նստացույցի ժամին*

Ա Փ Ս Ո Ս Ա Ն Ք

*Գրականագետ ընկերոջս՝
Սելս Սանթրյանին*

Աշնան կալում մորս եփած
Կճախաշը լիներ հիմա,
Ամբողջ գիշեր հորս եփած
Չամով խաշը լիներ հիմա:

Ուխտաձորից բերած վարդիս
Անուշ բույրը լիներ հիմա,
Իմ առաջին երագ-Սիրո
Ջերմ համբույրը լիներ հիմա:

Ջահելության խենթ օրերի
Սրտիս փայլը լիներ հիմա,
Մի օր որդիս պիտի ասի.
«Մոտս հայրս լիներ հիմա»:

1989 թ., *Ստեփանակերտ*

Ս Ր Տ Ա Բ Ա Ց Ջ Ր ՈՒ Յ Ց

Դու մայր իմ Արցախ,
 Երբեք իմ աչքին այսքան հմայիչ չես երեւացել,
 Թեկուզ դարերում փառավորվել ես քո գեղեցկությամբ...
 Երբեք իմ առջեւ քո գաղտնիքները այնպես չես բացել,
 Ինչպես որ հիմա:

Աղբյուրդ այսօր ուրիշ լեզվով է զրուցում ինձ հետ,
 Քո քարափների գրերը ուրիշ հեքիաթ են հուշում,
 Հոգուս դռները լրիվ բացվել են դարերիդ հանդեպ,
 Եվ պատմությունդ նոր թրթիռով է իմ սիրտը խուժում:

Թռիչքով, հոգով արծիվ ես, գիտե՛ս աշխարհն այդ մասին,
 Գիտեն պապերիս ձեռքերով հառնած բերդերը հուսո,
 Իմ արմատները քո հոգու մեջ են ու քո երազի,
 Իմ ճյուղն ու շյուղը վեր են ընծյուղվում հավետ քեզ կարոտ:

Ժայռերիդ վրա, քարանձավներիդ խոժոռ պատերին
 Նախապապերիս ձեռքի հետքերը կտակներ են սուրբ...
 Վերձանումների գաղտնիքներ պետք չեն, մեր գրերն են հին,
 Մեզ հետ խոսում են մեր իսկ բարբառով եւ կոպիտ, եւ նուրբ:

Իմ հեքիաթները դու ես հորինել ու պարզել ինձ,
 Բախտիս աստղերը հրավառվել են հոգուդ կրակով,
 Հողիդ ծաղկումին, օջախիդ ծխին պարտք են, իմ անգին,
 Քո պատվի, անվան ծառան եմ հլու ու զինվորը քո:

1988 թ., Ստեփանակերտ

Ի Մ Ս ՈՒՐԲ ՕՋԱԽ

Ինձ միշտ պահիր այսպես շքեղ,
 Պահիր՝ հնչող զանգի նման,
 Սակայն շքեղ, ոնց հոգու դեղ,
 Ջնգուն՝ փրկող զանգի նման:
 Թող չկորչեն օրերի չոր խաշամի տակ,
 Թող արմատվեն՝ ծիլ ու ծաղիկ տալու համար,
 Թե ցորենվեն՝ միայն ոսկե հաշամի տակ,
 Թե մոլորվեն՝ ինչպես սարուն արեւն անմար:
 Մահից հետո թող ինձ կոչեն՝ «Երանելի»,
 Թող հոլովեն. «Ամբողջ կյանքում առավոտվեց»,
 Թող շշմջան. «Նա չերկատվեց ամբողջ կյանքում,
 Միայն իր սուրբ օջախի դեմ ծնկի չոքեց»:
 Իմաստության քո ակունքը մի խնայիր,
 Միշտ թարմ պահիր հիշողությունն իմ պատմահունց,
 Եղած-չեղածն իմ կորցնելուց չեն վախենում,
 Վախենում են իմ անցյալը մոռանալուց:
 Թող նորոգվեն ես անդադար մեր անցյալով,
 Դառնան հնի նախշը պահող նորածին վեմ,
 Թե տապալվել կա աշխարհում, իմ սուրբ օջախ,
 Թող հաղթական քո ոտքերի տակ տապալվեն:

1989 թ., Ստեփանակերտ

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Պ Ա Պ Ս

*Նվիրում եմ անվանի
գրականագետ-ակադեմիկոս, իմ
հայրենակից Սերգեյ Սարինյանին*

Պապս նստում
Իր պապի կոշտ շիրմաքարին
Ու նայում էր Քիրսա սարին:
Քիրսա սարը հավերժական զանգի նման
Ղողանջում էր պապիս հոգում,
Քիրսա սարի ուսին փարված
Տիեզերքն էր գալիս նրա առջեւ չոքում:
Ջրուցում էր պապս խոհուն,
Ջրուցում էր կյանքի մասին ու աշխարհի,
Նա այնպիսի գաղտնիքներ էր բացում կյանքից,
Որ Քիրսն անգամ խոնարհվում էր
Պապիս խելոք խոսքաշարին:
Որտեղի՞ց էր նա ամբարել ուժն իր խելքի,
Անհունների՞ց տիեզերքի՛,
Օջախներում մեր անթեղված անմար պողի՞ց,
Մեր սրբացած հանդ ու հողի՞ց,
Թե՞ պարզապես
Ապ ու պապի խոսք ու բառից:

1989 թ., Ստեփանակերտ

Ի Ս Ղ Ա Ր Ա Բ Ա Ղ

(Երգ)

Իմ Ղարաբաղը արեւ-հրաշք է,
Բնության աչքն է, կարկաչուն տաղը,
Իմ հոգու եռքն է, իմ անմար իղձն է,
Իմ մաքուր խիղճն է իմ Ղարաբաղը:

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Իմ Ղարաբաղը գալիքիս լույսն է,
Բալիկիս հույսն է իմ Ղարաբաղը:

Թշնամու հանդեպ վառող կրակ է,
Ուժիս երակն է, իմ շողն ու շաղը,
Խոսքով իմաստուն, գործով արդար է,
Փառքի կատար է իմ Ղարաբաղը:

Իմ Ղարաբաղը գալիքիս լույսն է,
Բալիկիս հույսն է իմ Ղարաբաղը:

Իմ սուրբ հավատն է, իմ աղն ու հացը,
Իմ լուսաբացն է, իմ շամանդաղը,
Հաղթանակներիս անդուլ շքերթն է,
Երգերիս երգն է իմ Ղարաբաղը:

Իմ Ղարաբաղը գալիքիս լույսն է,
Բալիկիս հույսն է իմ Ղարաբաղը:

1989 թ., Ստեփանակերտ

Ջ Ր Ո Ւ Յ Ց Ա Ն Դ Ր Ա Ն Ի Կ Ի Հ Ե Տ
(Երգ)

Դու ծնվեցիր ժողովրդի խոր ցավից
Եվ փրկեցիր նրան ահից ու մահից,
Չվախեցար ոչ գնդակից, ոչ դավից,
Դյուցազնական Սասնա ծուռն ես, Անդրանիկ:

Վարդանի պես սեւ ամպերը ճեղքեցիր,
Դավթի նման ոսոխներին ջարդեցիր,
Մեր գոյության անմար ոգի, Անդրանիկ,
Հայոց ազգի հերոս որդի, Անդրանիկ:

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Ո՞վ է ասել հնացել են դարերը,
Դեռ ապրում են գազանացած չարերը,
Թե չլինես, չեն ապրի մեր սարերը,
Կայծակնացայտ դու մեր թուրն ես, Անդրանիկ:

Վարդանի պես սեւ ամպերը ճեղքեցիր,
Դավթի նման ոսոխներին ջարդեցիր,
Մեր գոյության անմար ոգի, Անդրանիկ,
Հայոց ազգի հերոս որդի, Անդրանիկ:

Նոր սերունդներ աշխարհ կգան քո անվամբ,
Կպարծենա մեր ապագան քո անվամբ,
Երկրին իրենց սիրտը կտան քո անվամբ,
Հավերժական դու մեր հուրն ես, Անդրանիկ:

Վարդանի պես սեւ ամպերը ճեղքեցիր,
Դավթի նման ոսոխներին ջարդեցիր,
Մեր գոյության անմար ոգի, Անդրանիկ:
Հայոց ազգի հերոս որդի Անդրանիկ:

1988 թ., Ստեփանակերտ

ՂՈՂԱՆՋ ԿԱՐՈՏԻ ԵՎ ԻՄԱՍՏՈՒԹՅԱՆ

Սարերն ի վեր
Տարիներս
Դեպի աստղեր
Սլացան...
Գազաթներին
Արելի հետ
Համբուրվեցին

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Հրացայտ...
 Հիմա դեպի
 Ձորերը խոր
 Վար են հոսում
 Խենթացած...
 Աղաչում են,
 Տարիներս,
 Մի քիչ դանդաղ
 Իջեք ցած:

1990 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Ձյուն է իջել մազերիս՝
 Կարծես ահել են,
 Բայց երգիս մեջ կրակված
 Ու խենթ ջահել են:

Կյանքի հրաշք կանչերին
 Այնպե՛ս են կապված...
 Արդյոք ջահե՞լ են մնում,
 Թե սիրտս է խաբված:

1990 թ., Ստեփանակերտ

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Գարնանային մի անձրեւ
 Ասես թափվում էր մաղից,
 Ամպ էր իջել մի անձեւ,
 Կպել էի մի տաղի:

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Տողը տողին չէր գտնում,
Բառը փախչում էր բառից,
Միտքս լարվում էր, քրտնում,
Խոհս կախվում էր ծառից:

Մի թուխ աղջիկ այդ պահին
Հորթն էր հանդից բերում տուն,
Մի թուխ աղջիկ՝ մի աշխարհ,
Մի տիեզեք խնդություն:

Ժպիտներում աղջկա
Տեսա սերն իմ առաջին,
Իսկ հորթի խենթ վագրի մեջ՝
Մանկությունն իմ լուսաջինջ:

Իրար գտան տողերս...
Թելեր առավ իմ ձեռքը,
Եվ դրանով լրացան
Բնությունն ու իմ երգը:

1989 թ., գ. Ակնաղբյուր

Ի Ն Ք Ն Ա Ճ Ա Ն Ա Չ Ո Ւ Մ

Ձուլվելով ներկա օրերի հրին
Կամքս կոփեցի աշխարհի բախտով,
Ինձ նվիրեցի հողին ու գրին,
Չվարակվեցի նեղ «ես»- ի ախտով:

Մարդիկ ինձանից միշտ գոհ մնացին,
Երկիրս սիրով անվանեց՝ որդի,

Ա Պ Ց Ա Պ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Երգին իմ շունչը տվի առնացի,
Յողին տվեցի իմ սիրտն ու հոգին:

Ապրած օրերս ծիածանվեցին՝
Աշխարհի ցավի գույներից հյուսված,
Յույզերս երգի փոխած ցանեցի՝
Բարու եւ լույսի հույսերով լցված:

Իմ ուրախության կաթիլն էլ տվի,
Որ ուրիշների բերկրկանքը ծփա,

Սերս պատվաստած բարության շիվին,
Արարումներով անցա իմ ճամփան:

Ես հաստատ գիտեմ, անվանն իմ բարի
Մոռացման փոշին երբեք չի չոքի,
Երգիս տվեցի շունչը իմ դարի,
Յայրենի հողին՝ իմ սիրտն ու հոգին...

1989 թ., Ստեփանակերտ

Ո Ր Դ Ո Ւ Ս

Յայացքս շափաղում է
Քայլվածքիդ նայելիս,
Յասակս բարձրանում է
Յասակիդ նայելիս:
Անունդ կպել է
Սրտիս շուրթերին,
Արեւ ես, հոգուս մեջ
Աստղեր ես արարում:
Քայլիր ճակատդ բաց,

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Ինձնից առաջ անցիր,
 Հայրը խելոք որդուն
 Երբեք չի նախանձի:
 Այնպես ապրիր կյանքում,
 Այնպես քայլիր, որդիս,
 Որ մայր հողի տակ էլ
 Հանգիստ լինի հոգիս:

1990 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Եթե լռել կա՝ մայր հողի նման,
 Թևեր պարզել կա՝ մայր հողի նման,
 Որդուն սիրել կա՝ մայր հողի նման,
 Փառքի տիրել կա՝ մայր հողի նման:
 Հողի պես սնվել ամպերի լացով,
 Հողի պես սնել աշխարհը... հացով...

* * *

Առավոտ բարի,
 Բացվիր ու փարվիր իմ սեզ լեռներին,
 Թող քո հրաշքը սարերիս միջով
 Հասնի իմ երգի չասված բառերին:
 Ես կելնեմ կանուխ,
 Մենակությունս տված ոտքիս տակ,
 Կգնամ նրանց գիրկը ծաղկավետ,
 Զրույց կբացեմ կարոտած ու խենթ:
 Շունչս, քրտինքս լեռներին ձուլված,
 Հասակ կնետեմ նրանց հետ նորից,

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Այդպես է եղել, սարն ու իր տերը
Ձուլված են եղել ծննդյան օրից:

* * *

Կյանքը հոգս է,
Ճամփան հոգս է,
Գահը հոգս,
Երգը հոգս է,
Վերքը հոգս է,
Մահը՝ հոգս...
Հոգսով ծնված
Հոգսով սնված
Մեծ աշխարհ,
Վախենում են
Հոգսից դառնաս
Մի նշխար...

* * *

Ցողաթաթախ ի՛նչ առավոտ,
Շողաթաթախ ի՛նչ առավոտ,
Ո՞վ է ելել, ո՞վ է քնած,
Ո՞վ է եռում, ո՞վ է թմրած,
Ո՞վ է շռայլ աստղեր ցանում,
Ո՞վ է մռայլ հոգոց հանում,
Ո՞վ է իր նոր երգն արարում,
Ո՞վ է հնձած բերքը վառում,
Ո՞վ է խոցում սիրտը դարի,
Ո՞վ է տանում ցավն աշխարհի...

Ա Պ Ց Ա Պ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

* * *

Մի նուրբ ծաղիկ ճամփի եզրին
 Փոշեթաթախ բույր է ցանում,
 Չեն նկատում նրան մարդիկ,
 Միայն բույրն են առած տանում:
 Չի տրտնջում ծաղիկը նուրբ,
 Չի հեռանում ինքն իրենից,
 Նա իր պարտքն է կատարում սուրբ,
 Նա մարդկանց է սիրում էլի:
 Մի նուրբ ծաղիկ փոշու միջից
 Մարդկանց սիրով բուրում է հար...
 Նրան բարի նայեք, մարդիկ
 Ձեզ համար է եկել աշխարհ:

* * *

Ծիածանված կյանքի տերն են
 Ու խնկարկուն,
 Չվերծանված սիրո թեւն են՝
 Սիրտս մաքուր:
 Ծիածանիս գույները բյուր
 Աշխարհինն են,
 Երգիս, սրտիս թեւերը հուր
 Արդարինն են:
 Մթան մեջ էլ չեն երերա,
 Կապրեն երգով,
 Երգն ինձ չօգնի, չարի վերջը
 Կտամ զենքով...

1990 թ., Ստեփանակերտ

ԹՎՈՒՄ ԷՐ*Յոթս (1891-1988) հիշատակին*

Թվում էր՝ հակադիր պատկեր ենք,
 Թվում էր՝ ես նոր եմ, իսկ դու՝ հին,
 Վիճելիս շնջում էիր դու.
 - Այդպես է օրենքը աշխարհի:

Օ՛, հայր իմ, երբ այսօր դու չկաս,
 Կարծես թե դարձել եմ պատկերդ,
 Քո ծայնը հնչում է կրծքիս տակ,
 Անդադար հուշում ես պարտքերս:

Օջախս վառում եմ քո հրով,
 Քո տոնով խրատում իմ որդուն,
 Երագս շոյում եմ քո սիրով,
 Քո հոգով լույս տալիս իմ հոգուն:

Խղճիս դեմ քեզ պես եմ խեղճանում,
 Քեզ նման ունկ դնում մայր հողին,
 Չարի դեմ քեզ պես եմ չարանում,
 Բարու դեմ փոխարկվում ջինջ շողի:

*1987 թ., գ. Ակնաղբյուր***Գ Ա Ն Ձ**

Անց եմ կենում օրերըս՝
 Կանաչ-կարմիր շորերում,
 Թռվում եմ լորերըս
 Իմ կարոտի ձորերում:

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Հետ բերելու հույս չկա,
Ձեռք մեկնելու ի՞նչ իմաստ,
Շոշափում եմ իմ սիրտը,
Երագներն իմ արեւկա:

Լույսի թելեր եմ մանում,
Հիմնում եմ նոր մի կամար,
Թեկուզ տեսել եմ կյանքում
Վաթսուն գարուն ու ամառ:

Նորից ծփանք է տալիս
Դեմս ծնծղան արեւի...
Հոգիս խուտուտ է գալիս,
Խորքում գանձ կա երեւի:

1990 թ., Ստեփանակերտ

Կ Ր Ծ Ք Ի Ս Տ Ա Կ

Ամպերը զարնվեցին երկնքում՝
Իմ հոգուն կայծակը շողաց,
Շառաչներ հնչեցին ընդերքում,
Երկրի տեղ իմ սիրտը դողաց:

Գետերը դուրս եկան ափերից,
Ջրածածկ հույզե՛րս եղան,
Անտառներ խաբվեցին ծափերից,
Հողածածկ հույսե՛րս եղան:

Ա Պ Ց Ա Պ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Աշխարհը կրծքիս տակ առել,
Դարձել եմ եռացող տիեզերք...
Ավյունս կարող է քնել,
Արյունս չի՛ քնում երբեք:

1990 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Այնքան արագ են թռչում օրերը,
Որ թվում է, թե երազի մեջ ես,
Դեռ հոգուդ խորքում մորդ օրորը,
Չասակ ես նետում լեռան կաղնու պես:

Դեռ չես հագեցնում սիրո ծարավից,
Եղյամ է իջնում մազերիդ սեւսաթ,
Կյանքդ աննկատ անցյալ է դառնում,
Իսկ ողջ անցյալդ՝ մեն մի ակնթարթ:

Կյանքը երագ է... չես հասցնում լսել,
Թե ինչ են երգում գարնան լորերը,
Գարունդ հանկարծ աշուն է դառնում,
Այս ի՞նչ արագ են թռչում օրերը:

1990 թ., Ստեփանակերտ

ԱՇԽԱՐՀՆ Ո՞Վ Է ՏԱՐԵԼ ԻՐ ՀԵՏ

Աշխարհն է քեզ բերել աշխարհ,
 Մի մոռացիր նրան երբեք,
 Կյանք տուր նրան նշխար-նշխար,
 Աշխարհն ո՞վ է տարել իր հետ:
 Քո քայլվածքով թող նա ժպտա
 Եվ ընծայի բարիք ու բերք,
 Թող քո անվամբ հողը ծփա,
 Աշխարհն ո՞վ է տարել իր հետ:
 Կարոտի մեջ, թախծի, վշտի,
 Եղիր նրան փայփայող ձեռք,
 Ինչ կորցրել ես, նորից գտիր,
 Աշխարհն ո՞վ է տարել իր հետ:
 Աշխարհ կա քո աշխարհ սրտում,
 Աշխարհին տուր քո սիրտը խենթ,
 Անունդ թող նրա գրկում,
 Աշխարհն ո՞վ է տարել իր հետ:
 Կգան, կգան նոր սերունդներ,
 Քեզ կհիշեն երախտագետ.
 - Աշխարհի մեջ մի աշխարհ էր,
 Աշխարհն ո՞վ է տարել իր հետ:

1990 թ., Ստեփանակերտ

* * *

Մենք ականա ծնվելով,
 Երազներով սնվելով,
 Ջրկվում ենք եւ նշխարից:

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Խաբված դատարկ ծափերով,
Մեր երազի ափերով
Յեռանում ենք աշխարհից:

* * *

Սիրտ իմ, իմ անգին,
Ինձ չնախատես,
Որ քեզ մի կարգին
Այցի չեկա ես...
Որ ուրիշների
ճամփին վառվեցի,
Սիրտ իմ, դրանից
Ինքդ շահեցիր:

* * *

Ես ուր եղա, քրտնաթոր
Նուրբ ծաղիկներ ցանեցի,
Մարդիկ սրտանց հիացած
Ասին՝ գարունն է գալիս...
Երաշտ եղավ, ամպ դառած
Ոսկի անձրեւ ցանեցի,
Մարդիկ սրտանց հիացած
Ասին՝ առուն է գալիս:
Թե պետք եղավ օգնության,
Շունչս, հոգիս տվեցի,
Ասին՝ սիրտ կա կրծքի տակ,
Մեր սիրո հունն է գալիս:
Թե մարդ տեսա դառնացած,
Յամբերությամբ զինեցի,

Ա Պ Ց Ա Խ Ց Ա Ն Պ Պ Պ Ա Ն Ջ Ն Ե Պ

Ինձ տեսնելուց ասացին.
 Մեր բարությունն է գալիս:
 Չարերի դեմ չարացա
 Ու լավերին հեմվեցի,
 Ուր լինում եմ, ասում են՝
 Մեր սրբությունն է գալիս:

1990 թ., Ստեփանակերտ

Օ Ր Ը

Օրը միշտ էլ մեղրահաց է,
 Շողերի փունջ, գարնան ժպիտ,
 Օրվա սիրտը միշտ էլ բաց է,
 Նա մոր կանչ է, սիրո ջերմ գիրկ:

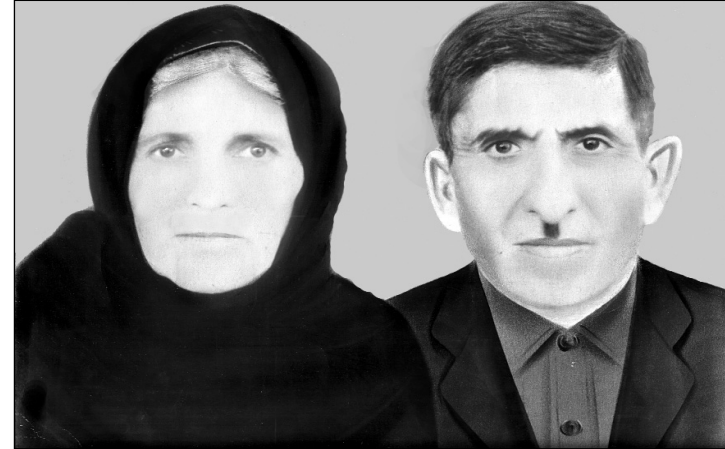
Ձուլվես նրան, քեզ կօրորի,
 Նրան խոցես, կխոցվես դու,
 Աստիճան է օրը օրին,
 Ջարդես դուռը, կգոցվես դու:

Սիրով պիտի ձուլվես նրան,
 Յերկը հերկես, հնձես բերքը,
 Պիտի շոյես սիրտը օրվա,
 Թե տեղը գա՝ բուժես վերքը:

Եթե օրվան դու մի շող տաս,
 Կփարվի քեզ հազարատենչ,
 Ու կքայլեք գոհ ու հպարտ,
 Դու օրվա հետ, օրը՝ քո մեջ:

1990 թ., Ստեփանակերտ

Կ Յ Ա Ն Ք Ղ Է Ն Ի Մ Ա Ն Կ Ա Ր Ն Ե Ր Ո Ւ Մ

Ս. Խանյանի ծնողները՝ **Աղալար եւ Արեւատ Խանյանները**

Կնոջ՝ **Սրբուհու** (հանգուցյալ) հետ

Կնոջ՝ **Սարգոյի** հետ

Ս. Խանյանը
ուսանողական
ընկերների՝
բանաստեղծ
Վ. Արրահամյանի
վաստակավոր
ուսուցչուհի
Ռ. Արիւնյանի հետ

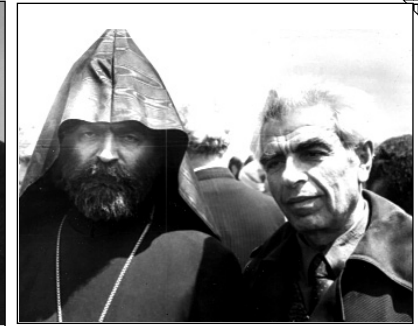

Աչից՝ կանգնած են **Ս. Խանյանը**, եղբայրը՝
Արտաշեսը, քույրերը՝ (ձախից) **Օլյան, Գրետան**

Կ Յ Ա Ն Ք Չ Ը Ո Ւ Ս Ա Ն Կ Ա Ր Ն Ե Ր Ո Ւ Մ

ԼԳՅ երկրորդ նախագահ
Ա. Ղուկասյանը «Վաչագան
Բարեպաշտ» մեդալ է հանձնում
Ս. Խանյանին

ՀԱԵ Արցախի թեմի առաջնորդ
**Պարգեւ արքեպիսկոպոս
Մարտիրոսյանի** հետ

Ղազարոս Աղայանի արձանի մոտ
Վարդան Հակոբյանի հետ

ՀՀ Գրողների միության նախագահ
Լեւոն Անանյանի հետ

Աջից՝ քրոջ ամուսինը՝ **Միքայել Արայանը**

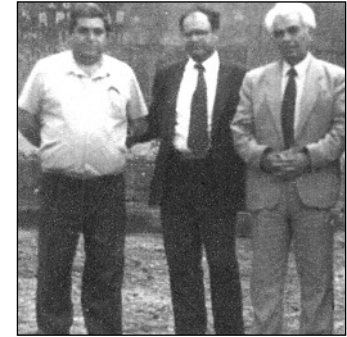

Զախից՝ **Գ. Գարրիելյանը, Գուսան Աշոտը,
Ս. Խանյանը**

Կ Յ Ա Ն Ք Չ Ը Ո Ւ Ս Ա Ն Կ Ա Ր Ն Ե Ր Ո Ւ Մ

Աջից՝ ԼՂՀ ԿԳ նախարար
Վ. Խաչատրյանը, Ս. Խանյանը,
ԱրՊՀ ռեկտոր **Ս. Դադայանը**

Աջից՝ բանաստեղծ **Ս. Խանյանը,**
գրականագետ **Ս. Դանիելյանը,**
բանաստեղծ **Ա. Թովմասյանը**

Գրական հերթական միջոցառում՝ **«Գրիգոր Նարեկացի»** համալսարանում

ԱրՊՀ Գրականության եւ լրագրության ամբիոնի կոլեկտիվը

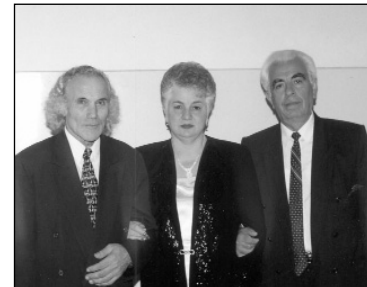
Կ Յ Ա Ն Ք Չ Ը Ո Ւ Ա Ա Ն Կ Ա Ր Ն Ե Ր Ո Ւ Մ

Աջից՝ **Ա. Խանյանը**, զեներալ մայոր
Ս. Կարապետյանը,
Գ. Բեգլարյանը Եռատոնի օրը

«Մայրություն» ԶԿ նախագահ **Գ. Միքայելյանը** **Ս. Խանյանին** պարգևատրում է «Մայրական երախտագիտություն Արցախի քաջորդիներին» մեդալով

Աջից՝ **Ա. Խանյանը**, պրոֆեսոր-հոգեբան
Ա. Մխիթարյանը, ԼԳՅ արվեստի
վաստակավոր գործիչ
Լ. Ղալայանը

Սուկրատ Խանյանն ասաց մի օր.
«Սիրտս՝ երգով, երգս՝ սագով»

Աջից՝ **Ս. Խանյանը**, **Ա. Գովհաննիսյանը**,
Ի. Ալավերդյանը

Սովետական բանակ - 1957 թ., Կուզնեցկ

Ինքնակենսագրություն.....	3
--------------------------	---

ԱՌԱՋԱԲԱՆԻ ՓՈԽԱՐԵՆ

Լավ է, երբ երգն է կարկաչում.....	7
Բարեխոստում բողբոջներ.....	9
Բարեկամության լույսը.....	10
Դեպի հասունություն.....	11
Արեւարի բույրը.....	12
Լեռների երգը.....	13
Հայրենիքի եւ քնարական հերոսի միասնությունը.....	14
Սպասում ենք դեռ.....	15
Հայրենի լեռների կանչը.....	16
Երկու նվեր.....	17
Աստղալույսի կարոտով.....	20
Քնարերգակի էպիկական հունձքը.....	25
Գրչեղբայրների խոսքերից.....	29

ԿԱՐԿԱԶ

ԵՐԱՆՏԻՔ

Հայրենիքիս.....	31
Ծաղկած ակացին.....	31
Խնդությունը մեր անսահման.....	32
Հայրենի լեռներ.....	33
Գազել Եղիշե Չարենցին.....	33
Ռուսական ստեպ.....	34
Հայաստանին.....	35
Ղարաբաղ.....	35

ՀՈՒՇԵՐ ԵՎ ՑԱՍՈՒՄ

Կարոտ.....	36
Ավագ եղբայր.....	37
Կիսատ երգը.....	40
Բալլադ.....	41

ՀԱՐԱՋԱՏՆԵՐԻՍ ՀԵՏ

Հայրիկիս.....	42
Ուր էլ գնամ.....	43

Ք Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Կյանքի երկար ճամփան անցել.....	43
Երգս դու ես.....	44
Կրկին տուն դարձա.....	44
Առաջին սեր.....	45
Աղջկա երգը.....	46
Գարնան հովը խաղաց թեթել.....	47
<u>ՀԱՅՐԵՆԻ ԿԱՆԱԶ ԱՐՏԵՐ</u>	
Սիրտս այնտեղ է.....	48
Հրավեր.....	49
Հայրենի կանաչ արտեր.....	49
Ի՞նչ հաճելի է բուրում այս վարդը.....	50
Գարուն է.....	51
Բարձր սարից է գալիս այն առուն.....	51
Ժպիտղ իմ մոր ժպտին է նման.....	52
Խոհ.....	53
Հարազատ դպրոց.....	54
Կյանքն ինձ ժպտում է.....	56
Բաղձանք.....	56

Բ Ա Ր Ե Կ Ա Ս Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Ի Ս Ս Ե Ր Ն Դ Ի Խ Ո Ս Ք Ը

Իմ նորատունկ վարդի թփեր.....	59
Կարմիր հրապարակում.....	60
Երկիր Նաիրի.....	60
Ընթերցող բարեկամիս.....	61
Ունեցել եմ ես տենչեր անհամար.....	61
Սիրտ.....	62
Հպարտություն.....	63
Իմ սերնդի խոսքը.....	64
Ջահելություն.....	65
Մորս տենչը.....	67
Իմ ընկերները.....	68
Թե հարցնեք.....	68
Հուշադրյուր.....	69

Ք Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Ոչ, չի մոռացվի.....	69
Հայրական.....	70
Ցնծություն.....	71
Որմնադիր.....	71
Բալիկիս.....	72
Ղարաբաղի երգը.....	72
Մարդուց շատ բան չի պահանջում կյանքը երբեք.....	73
Վարպետի հետ.....	74
Այո, ինձ կյանքը գերում է, թովում.....	74
Անուն.....	75
<u>ԵՐԿՈՒ ԵՐԳ՝ ԹԲԻԼԻՍԻԻՑ</u>	
Վրաց բարեկամներիս.....	76
Իլյա ճավճավաձեի արձանի առաջ.....	77
<u>ՍԻՐՈ ՏՈՂԵՐ</u>	
Դու պատանության իմ ճամփի վրա.....	77
Այնքա՛ն, այնքա՛ն եմ հիմա քեզ սիրում.....	78
Սիրո անհուն ծովն եմ ընկել.....	79
Քեզ հանդիպեցի.....	79
Ներիր ինձ, սեր իմ.....	79
Դու հաճախ ես ինձ նախատում.....	80
Ամեն անգամ.....	81
<u>ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ՀՈՂՈՒՄ</u>	
Տիսսա.....	82
Հունգարիա.....	82
Պետեֆու սիրտը.....	83
Գելլերտ բարձունքի վրա.....	84
Անհայտ կորած զինվորի գերեզմանի մոտ.....	84
Դանուբ.....	85
Հունգար սիրուն աղջիկ.....	86
Վարդեր.....	87
Յանոշ.....	88
ՍԻՐՏՍ ՁԵՁ ՀԵՏ Է	
Սիրտս ձեզ հետ է.....	90
Մեկին սրտիդ հույզն ես տվել.....	91

Ք Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Իմ ժողովուրդը.....	91
Մի փայփայած կարոտանքով.....	92
Ո՞ւր ես, իմ ընկեր.....	93
Մանկան ծիծաղը.....	93
Սիրտը նուրբ է.....	94
Ձեռքը.....	95
Մոռացել է հայրը որդուն.....	95
Մի առու եմ.....	96
Երգողի հետ.....	97
Գարնան գալուստը.....	97
Գոհ եմ քեզնից.....	98
Լեզգուհին.....	98
Թաթուլ Հուրյանին.....	99
Առաջին անգամ.....	100
Բարակ առուն խոխոջում է.....	100
Բնության մեջ շատ անպեր կան.....	101
Ծաղկունք հայրենի.....	102
Չնախատեք ինձ, մարդիկ.....	102
Ամեն անգամ.....	103
Չեմ տեսել իմ հոր հասակը ջահել.....	103
Ցուրտ ձմեռ է.....	104
Եթե չլինես.....	105
Բայց արդեն ուշ է.....	105
Մայրամուտ է.....	107
Քո ժպիտները.....	108
Թե քնած լինես.....	108
Կորած իմ սեր.....	109
Կարոտ.....	110

ԱՐԵՎՍԱՐ

ՀԱՎԱՏ

Սերմնացան դառնամ.....	112
Գարուն է, արել.....	112
Ընկերներիս.....	113
Ես ձեզ համար.....	113

Հայրենի իմ տուն.....	114
<u>ՀԵՐՈՍՆԵՐԻ ՀԵՏՔԵՐՈՎ</u>	
Հանդիպում.....	115
Սպասում են ձեզ.....	116
Դանուբի ափին.....	117
Մաուտհաուզեն.....	118
Հայրենի դաշտում.....	119
Օրը բացվել է.....	120
Զարմանալի սիրտ ունեմ ես.....	120
Մենք մի գետ ունենք.....	121
Այս լուսաբացն էլ.....	121
<u>ԻՄ ՀԱՅՐԵՆԻ ԼԵՈՆԱՇԽԱՐՀՈՒՄ</u>	
Ճանապարհին.....	122
Երեւի մի օր.....	123
Մայրամուտ.....	123
Մեր գյուղը.....	124
Նրա անունը.....	126
Հովե՛ր, հովե՛ր.....	127
Քանի՛ սրբազան գաղտնիքներ ունեմ.....	128
Ծանոթ ճամփան.....	129
Սասունցի Դավթի արծանի առաջ.....	129
Գարունն են սիրել.....	130
Բարձունքները հոգուս մեջ են.....	130
Պետք չէ որոնել.....	131
Փռվել ես դու.....	132
Բալիկս.....	133
Իմ ծով քրտինքի ջինջ կաթիլները.....	134
Ամեն առիթով.....	134
Ես այն սերունդն եմ.....	135
Մարդիկ, բացել են սիրտս ձեր առաջ.....	136
Բռունցքաչափ իմ սրտում.....	136
Ով իմ ժողովուրդ.....	137
Ինչո՞ւ են քեզ այսքան սիրում.....	137

ԿԱՐՈՏՍ ԽՈՐՆ Է

Ժայռի հաղթական ուտերին.....	138
Ես նստել ու երգ եմ գրում.....	138
Որդու.....	139
Աշխարհ տեսած ու վայելած.....	140
Կոմիտասին.....	140
Նկատե՞լ եք.....	141
Նմանություն.....	141
Մանկիկիս հետ.....	142
Մանուշակ.....	142
Կյանքը, որ այսքան ես խորն եմ սիրում.....	143
Ես մանկության երգն եմ երգում.....	144
Տանիքի վրա իջել է ձյունը.....	144
Խաղաղ գիշերն է արդեն կես դառել.....	144
Կանչում եմ ձեզ.....	145
Պատուհանիս տակ մի ամենը մանուկ.....	145
Անտառում.....	146
Կարոտից եմ հյուսված կարծես.....	147
Դուք եք պարզելել.....	148

ՔՈ ՄԱՍԻՆ ԵՍ ԵՍ ՄՍԱԾՈՒՄ

Առաջվա պես.....	149
Ասում են.....	149
Առու դարձա.....	150
Ասա, ինչպե՞ս մոռացար.....	151
Աիրուս կսկիծն եմ քո առաջ լացում.....	151
Ես քո կյանքի համար.....	152
Գարո՛ւն է, գարո՛ւն.....	153
Մտել ես սիրտս.....	154
Փաթաթվիր ուտերիս.....	155
Ճամփան հեռու էր.....	155
Ամեն երեկո.....	156
Քո մասին եմ ես մտածում.....	157

ԼԵՌՆԵՐԻ ԵՐԳԸ

ԱՇԽԱՐՀՆ ԻՄ ՀՈԳՈՒՄ

Աստղերին հասած լեռների ծնունդ.....	159
Ես հունդ եմ.....	160
Ով հայրենիք, դու ինձ համար.....	161
Ես դարաբաղյան լեռների որդի.....	162
Լանջերը կանաչ, փեշերը կանաչ.....	162
Մեր սարերը.....	163
Լեռներ, օ՛ լեռներ իմ Ղարաբաղի.....	163
Հայաստան.....	164
Եղիշե Չարենց.....	165
Կաղնի.....	165
Մաշուկ սարը.....	166
Հրավեր.....	166
Իմ փոքրիկ սարը.....	167
Ինչու եմ այսպես.....	167
Աշխարհն ինձ համար.....	168
Առավոտի աչքի առաջ.....	169
Երազներս պատանության.....	169
Գիշեր-ցերեկ.....	170
Միշտ հպարտությամբ նայել աշխարհին.....	170
Աշուն, քո ամեն, ամեն հունդի հետ.....	171
Իմ մանկության ընկեր.....	171
Ի դձ.....	172
Նամակ.....	173
Երջանկություն.....	175
Իմ ջահելություն.....	176
Նստում եմ հաճախ ու խորհում լռին.....	177
<u>ՄՈՐՍՈՔՆԵՐ</u>	
Այրող հուշ.....	177
Կարոտի երգ.....	179
Սերը նահատակ.....	180
Այդպես մեծացանք.....	181
Մորմոք.....	182

Ք Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Մայրեր.....	184
Դիտում եմ բոլոր կինոֆիլմերը.....	186
Նրանց անունը.....	186
Մոր նամակն ու որդու սիրտը.....	187
Հուշերիս գիրքը.....	187
Այս կես գիշերին.....	189
Ճամփիս մի նուրբ թթենի.....	189
Ես մեր գյուղն եմ եկել կրկին.....	190
Մայր իմ անուշ.....	191
<u>ՄՈՐՍ ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ</u>	
Իմ մանկությունը.....	192
Գյուղ եմ գնում, մայրս չկա.....	192
Օրորոց իմ.....	193
Ես գյուղ եմ եկել.....	194
Ես որոնում եմ.....	195
Առաջին անգամ առանց մայրիկիս.....	195
Հիմա երազ ես դարձել, մայրիկ քան.....	196
Մայրամուտի շողերի հետ.....	197
<u>ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆ</u>	
Սիրտս երգում է.....	198
Տարիների հետ.....	198
Մեր հարսանիքին նվագ չհնչեց.....	199
Ես չեմ երազել գանձերի մասին.....	200
Արեւը սարը ելավ.....	200
Սարեսար ընկած ես քեզ չեմ փնտրել.....	201
Երբ քայլում ես դու.....	202
Իմ որոնածը դու ես աշխարհում.....	202
Եկել եմ ես հեռուներից.....	203
Քուն թե արթուն.....	203
Սերը երեւի այն է, սիրելիս.....	204
Սարերը նույնն են.....	205
Դաշինք.....	205
Սիրո պատասխան.....	206
Իմ խոհերի մեջ.....	207
Երբ դու տանը չես.....	208
Թե հնար լիներ.....	209

ՍՊԱՍՈՒՄ ԵՆՔ ԴԵՌ

ՍՊԱՍՈՒՄ

Գնամ որոնեմ.....	212
Բարձունքի վրա.....	212
Զինվորական փառքի թանգարանում.....	213
Սեւ ծովի վրա.....	214
Հույս.....	214
Նամակ մորը.....	215
Պապի հուշարձանը.....	216
Եղբայրս զոհվեց Վոլգայի ափին.....	217
Աշխարհի խիղճը.....	217
Տասնութ տարում.....	218
Կանչ.....	219
Ինչո՞ւ չեկար.....	219
Ո՞ւր ես, իմ ընկեր.....	220
Ծերացել է ծովակալը.....	221
Պուրակում.....	221
Եղբայրական գերեզմանոց.....	222
Հարցմունք.....	223
Որդեկորույս մայրը.....	223
Սպասում ենք դեռ.....	224

ԶՐՈՒՅՑ ՍՐՏԻՍ ՀԵՏ

Խենթացել է սիրտս կարծես.....	225
Իզուր, իզուր ես չարանում.....	225
Իմ ուսուցիչը.....	226
Իմ հին հայրենիք.....	226
Առավոտ իմ.....	227
Բարեկամներ.....	228
Երգ իմ, արի՛.....	229
Տուր ինձ ոգի ու շունչ.....	229
Ցամաքել է Ցուրտ աղբյուրը.....	230
Հայրենի հող.....	231
Հողը սիրտ ունի.....	231
Լեռներ.....	232

Ք Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Սարերի հետ.....	233
Անձրելը.....	233
Սարերում չվում են ամպերը.....	233
Մուրճս մի օր թողի պատիմ.....	234
Ափսոսանք.....	234
Լեռնային աղբյուր.....	235
Գարունն այս տարի.....	235
Վիրահատել են բալիկիս այսօր.....	236
Իմ Արեւսար.....	237
Երգս.....	238
Նորից եկել, կանգնել եմ ես.....	238
Երբ մայրս չկա.....	239
Մենք չենք կարող.....	239
Ջահելները.....	240
Իմ այս երգում.....	240
Պատրաստ եմ սիրտս պարզել աշխարհին.....	241
Ձեզ համար.....	241
Անհանգիստ եմ.....	241
Ծաղիկները մոր նման են.....	242
Ձորը լցվել է սոխակի երգով.....	242
Հայրենի գյուղում.....	243
Հայրենի գյուղ.....	243
Լեռան ճամփա.....	244
Իրիկնամուտ.....	245
Ամառ.....	245
Բամբակագործը.....	246
Այգեգործը.....	247
Կոմբայնավարը.....	248
Արտերի ճամփան.....	248
<u>ԱԻՐՈՒ ՄՈՐՄՈՔՆԵՐ</u>	
Առանց քո ժպիտների.....	249
Իմ սեր.....	250
Բացել եմ սրտիս էջերը քո դեմ.....	250
Գարնան արելը.....	251
Ասա, ինչո՞ւ.....	251

Ք Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Կարոտս ծնվում է քեզանից.....	252
Ինքնամոռացում եղավ իմ սերը.....	252

Լ Ե Ռ Ա Յ Ի Ն Դ Ո Ղ Ա Ն Ջ Ն Ե Ր

Վստահություն.....	254
Հզոր սիմֆոնիան.....	256
Մայա Պլիսեցկայային.....	256
Ծառը.....	256
Պատգամ.....	257
Ամբողջ գիշեր.....	258
Երգիս ակունքը.....	259
Գյուղի ճանապարհին.....	260
Ոչ մի անկյուն աշխարհում.....	261
Հարցում.....	262
Աշունը կրկին.....	262
Իմ լեռնաշխարհ.....	263
Հայրական օջախ.....	264
Ջրույց.....	265
Ճարտարում.....	266
Բարեկամները.....	267
Հողը.....	268
Կթվորուհին.....	269
Հովիվը.....	269
Մեր գյուղը.....	270
Վառարանի ծուխը.....	271
Ծիրկաթինի ծուխը.....	271
Ես ծնվեցի.....	272
Ես Լեռնային Ղարաբաղն եմ.....	273
Որդուս.....	275
Երգերիս գիրքը.....	275
Ձիվորն ու նահը.....	276
Ձորանում եմ.....	276

ՂՈՂԱՆՋ ՀՈԳՈՒ

Ձգտում.....	277
Խոհ.....	278
Եվ գարնան գարթոնքն է իմ մեջ.....	278
Առաջին երգս.....	279
Հայրս.....	279
Երբ ասում եմ՝ հայր.....	280
Հորս տենչը.....	281
Հորս նվերը.....	281
Հորս զրույցը.....	282
Թե մեր գյուղը գնաք մի օր.....	282
Հորս ձեռքերը.....	283
Ափսոսանք.....	284
«Ուզունդարա».....	285
Պապիս երազը.....	286
Մանկությունս.....	287
Պատանությունս.....	287
Հասունությունս.....	288
Իմ խոհերում.....	289
Երբ ամպերը պար բռնեն.....	290
Կարծում էի.....	291
Աշխարհը՝ մեծ, տենչերս՝ անթիվ.....	292
Ես այն մարդու ժառանգորդն եմ.....	292
Հավատիս մեջ.....	293
Մանուկները թովռալով.....	294
Սարի փեշերին.....	295
Ամեն օր հսկա մի սար է փլվում.....	295
Կյանքս վկա.....	296
Կարոտներիս թելով.....	297
Մեր օջախի մոտ.....	298
Ով մայր բնություն.....	298

ՔՈ ԱՆՈՒՆԻՑ

ԱՅՍ ՏԱՐԻՔՈՒՄ

Իմ Արեւսար.....	301
Խաղ.....	302
Արհավիրք.....	303
Գանձ.....	304
Իմ ուսուցչուհին.....	305
Այց.....	305
Մայրս.....	306
Իմ գյուղը.....	308
Պեղում.....	308
Սխալը.....	309
Երկրիս.....	310
Կյանքիս գետը.....	311
Գարունը.....	311
Սրտիս.....	312
Կրճիս տակ.....	313
Պապիկ.....	313
Ես ինքս ինձ հաստատեցի.....	314
Սիրտս ծով է.....	315
Չեմ տրտնջացել իմ բախտի համար.....	316
Այս տարիքում.....	317
Եվ հաշտվում եմք մահվան հետ.....	318
Արեւն ահա մայր է մտնում.....	319
Իմ կարոտները.....	320
Այնքան արագ եմ թռչում օրերը.....	320
Մի եղեւնի տնկեցի.....	321
Մեկի շրթին երգ եմ դառնում.....	321
Որդիական.....	322
Ժայռը թեքվել առվի վրա.....	323
Ես ոչ Մասիս բարձրացա.....	323
Օրորել ես ինձ քո հրով.....	324
Պարույր Սեւակ.....	325

Ք Ո Մ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Մարդու կյանքը՝ վերձիգ ճամփա.....	325
Որդու աչքին չի ծերանում.....	326
Հայրական օջախ.....	326
Սեւան.....	328
Բնության երգը.....	328
Ոչ միայն քո հարազատի.....	329
Երգը կարոտից քանված արցունք է.....	330
Հուշադրյուրներ.....	330
Առավոտը գյուղում.....	331
Երագիս մեջ.....	333
Աշունը.....	333
Իմ խոհերի երամ.....	334
Դու մի անտառ, ես՝ մի ճամփա.....	335
<u>ՍԵՐ ԻՄ</u>	
Քո բորբոքուն արելի դեմ.....	336
Ինձնով հարբել՞դ երգեմ.....	336
Ինձ հետ անքուն մնացիր.....	337
Իմ հոգում արտե՞րն են ծփում.....	338
Հայացքս փունջ էր.....	338
Թեժ սիրեցի ես քեզ.....	339
Քեզ թթեմու նուրբ ստվերում.....	339
Մեր հանդիպման օրից.....	340
Սերս լեռան գետ էր.....	341
Զգիտեմ՝ բախտն ինձ ժպտա՞ց.....	341
Վարդի նման եղար, զարման վարդի.....	342
Ինչ էլ լինի, ինչ էլ հասնի.....	343
Հողի զարթոնքի մեջ.....	343
Սիրուս խարույկը դեռ շատ է բորբոք.....	344
Ես զարման զրկում քեզ սիրեցի.....	344
Ես քեզ համար հող եմ.....	345
Եվ դու եկա՛ր.....	346
Արեսարի փեշերին.....	346
Մեր առաջին հանդիպման.....	347
Շիկացել է երկինքը.....	348
Ինչքան արեւներ.....	348

Ք Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Մենք փարվեցինք իրար.....	349
Իմ կարոտները ծփացին քո մեջ.....	350
Դու բնություն եղար՝ մեր Արցախի համար.....	350
ՂԱՐԱԲԱՂՅԱՆ ՆՎԱԳՆԵՐ	
Առավոտը.....	351
Թթեմին.....	352
Ամպը.....	353
Հովվի տունը.....	353
Արտերը.....	354
Ամառը.....	354
Տանիք.....	355
Արելը.....	356
Աստղերը.....	357
Առունները.....	357
Կալերը.....	358
Պատկեր.....	359
Տատիկը.....	359
Լորիկը.....	360
Ցորենը.....	361
Անձրելը.....	362
Ձյունը.....	362
Սարերը.....	363
Խարույկ.....	364
Հարց.....	365
Բարի գիշեր.....	366

ԿԱՆԱԶ ԾՓԱՆՔ

Իմ քնարը.....	368
Քո գրկում.....	369
Հացը.....	370
Պարտք.....	371
Հիշում եմ.....	372
Հակոբ քեռին.....	373
Դժվար ուղի.....	374
Ինձ կանչում եմ.....	375

ՔՆԱՆՆԵՆԵՆԻԹՅՈՒՆ

Հողի երազը.....	376
Թթենի.....	376
Կաղնի.....	377
Չի գալիս քաղաք.....	378
Ղարաբաղի բնություն.....	379
Ծովափին.....	380
Հողի կարոտով.....	381
Աշուն.....	382
Գյուղ իմ.....	382
Ղարաբաղ.....	383
Քրոջ համբույրը.....	384
Քո անունը.....	385
Չեմ վիճում.....	385
Կարաս աղբյուր.....	386
Կանչերս.....	387
Մարդու տենչը.....	387
Տարիների լույսը.....	388
Գաղտնիք.....	389
Ես չեմ ուշացել.....	390
Իմ երգերը.....	390
Կաթիլ սերը.....	391
Խոհ.....	392
Ապրել եմ ինքս ինձ մնամ.....	392
Տենչ.....	393
Առեղծված.....	394
Սիրտս.....	395
Իմ բերկրանքի ժամեր.....	395
Ե՞րբ ենք հասնելու.....	396
Մարդը.....	397
Այս ի՞նչ եղավ.....	398
Ճամփաս.....	398
Կյանք.....	399
Ողջույն քեզ, արեւ.....	400
Լավ երգը.....	400
Սրտի մեջ.....	401

ՔՆԱՆՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ամեն անգամ.....	402
Ես.....	403
Անուն.....	403
Երբ հանգչում է արելը.....	404
Մորս աչքերով նայեմ աշխարհին.....	405
Երգիչը.....	405
Ցավ.....	406
Նորից խոսք են բացել.....	407
Հավատ.....	408
Ինչպես փակեմ.....	409
Ելել են նորից.....	410
Ոչինչ չեմ ուզում.....	410
Զոհվածների հիշատակը.....	411
Ճանապարհները.....	412
Երգերիս մեջ.....	412
Սերունդները.....	413
Եթե կրկնվեր.....	414
Հեմման կետը.....	415
Եթե սիրել չիմանաս.....	416
Ափսոսանք.....	417
Ո՞րն է սերը.....	417
Ինձ մի նայիր.....	418
Չեն հարցնի.....	418
Այց.....	419
Հայրենի իմ գյուղ.....	420

ԿԱՐՈՏԻ ԿՐԱԿՆԵՐ

Մոր լացը.....	422
<u>ՔԱՂՅՐ ՏԱՌԱՊԱՆՔ</u>	
Հեքիաթներում որոնեցի.....	423
Երգիս տողերը քեզնից են գալիս.....	424
Աղաչում եմ, մի հեռանա.....	424
Չնոռացա երբեք ես քեզ.....	425
Փարճան մի օր.....	426
Իմ երգերի դողանջները.....	426

Ք Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Տարիների միջից.....	427
Դու աստղերից ասուլի պես.....	427
Դու ինձ համար.....	428
Դու ինձ համար երազ եղար.....	429
Առաջին սիրո թրթռուն բառս.....	429
Ես ծով դարձա.....	430
Ես քեզ գտա միանգամից.....	430
Այնպես լինեք.....	431
Քո հեքիաթը.....	432
Սիրելիս.....	432
Ես չեմ երազել.....	433
Տարիների հետ.....	433
Արի, սեր իմ.....	434
Քո ամուճը.....	435
Պապս մի գիրք է ունեցել.....	436
Ես իմ սիրո ճանապարհին.....	436
Ես չեմ ասի.....	437
Երգել եմ սերը.....	437
Չեմ աղմկել.....	438
Առաջին սեր.....	438
Ուր էլ լինեմ.....	439
Գարնան հովը խաղաց թեթև.....	440
Արեւսարը քուն մտավ.....	440
Կարոտի կրակ.....	441

ԱՐՑԱԽՅԱՆ ԴՈՂԱՆՋՆԵՐ

Իմ մայր ժողովուրդ.....	444
<u>ՋՐՈՒՅՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՏ</u>	
Ջրերիդ նման անվերջ հոսեցի.....	447
Տարիքս ինչքան բարձրանում է.....	447
Ես քո լինելով եղա աշխարհում.....	448
Ես ապրեցի.....	448
Աչքերիդ մեջ աստղեր տեսա.....	449
Երամ-երամ իմ խոհերը.....	450
Քո այգիները.....	450

Ք Ո Մ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Քո զարթոնքի հետ.....	451
Թող ճանապարհիդ սկիզբը դառնամ.....	451
Քո բարձրաբերձ սարերից.....	452
Ես կանգնում եմ քո դեմ դիմաց.....	452
Առավոտդ ժպտաց.....	453
Կուպերիս տակ.....	453
Դու ինձ աշխարհ ես բերել.....	454
Քո լեռները.....	454
Ինչի մասին խորհում եմ ես.....	455
Շափաղումներդ.....	455
Քանի՜ անգամ սրտի դողով.....	456
Աշխարհն առանց քո սարերի.....	457
Քո մեջ եղած շողն արելի.....	457
Այնպե՛ս խաղաղ ես քուն մտնում.....	468
Թե անտառներիդ վեհանիստ խորքում.....	458
Օշականում.....	459
Հայաստան.....	460
Հայ աղջիկը.....	460
Կարոտի հեքիաթ.....	461
Արցախ.....	463
Դու սրբացած մեր սրբություն.....	464
Գանձասար.....	465
Անարաս.....	466
Հավատ.....	467
Արծվաշեն.....	467
Արցախի դասը.....	469
Ափսոսանք.....	470
Սրտաբաց զրույց.....	471
Իմ սուրբ օջախ.....	472
Պապս.....	473
Իմ Ղարաբաղը.....	473
Ջրույց Անդրանիկի հետ.....	474

ՂՈՂԱՆՋ ԿԱՐՈՏԻ ԵՎ ԻՍՍԱՏՈՒԹՅԱՆ

Սարերն ի վեր.....	475
Ձյուն է իջել մագերիս.....	476
Պատկեր.....	476
Ինքնաճանաչում.....	477
Որդուս.....	478
Եթե լռել կա.....	479
Առավոտ բարի.....	479
Կյանքը հոգս է.....	480
Ցողաթաթախ ի՞նչ առավոտ.....	480
Մի նուրբ ծաղիկ.....	481
Ծիածանված կյանքի տերն են.....	481
Թվում էր.....	482
Գանձ.....	482
Կրծքիս տակ.....	483
Այնքան արագ են թռչում օրերը.....	484
Աշխարհն ո՞վ է տարել իր հետ.....	485
Մենք ականա ծնվելով.....	485
Սիրտ իմ.....	486
Ես ուր եղա.....	486
Օրը.....	487

ՍՈՎՐԱՏ ԽԱՆՅԱՆ**ԸՆՏԻՐ ԵՐԿԵՐ****Հատոր 1****Բանաստեղծություններ**

Խմբագիր՝

Հովիկ Սուսայեւյան*Բանասիրական գիտությունների
թեկնածու, դոցենտ*

Սրբագրիչ՝

Ս. Խանունց

Համակարգչային

շարվածքը եւ էջադրումը՝

Բ. Մինասյանի

Թուղթը՝ օֆսեթ, տպագրությունը՝ օֆսեթ: Չափսը՝ 60x84/16,
ծավալը՝ 32 տպ. մանուլ: Տպաքանակը՝ 250: Գինը՝
պայմանագրային:

Տպագրվել է «ԴԻՋԱԿ ՊԼՅՈՒՍ» ՍՊԸ- ում

Հ. Հակոբյան 25

Ստեփանակերտ-2009